

บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

INTEGRATION OF PHRA THAT PHANOM'S VALUES THAT INFLUENCES TOWARDS LIVING LIFE BASED ON THERAVADA BUDDHIST PILOSOPHY OF THE PEOPLE IN NAKHON PHANOM PROVINCE

PHRAKRUPARIYATAMMAKORN THANAVARO (TIPMALA)

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DOCTOR DEGREE OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชน จังหวัดนครพนม**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูปริยัติธรรมากร ธานวโร (ทิพมาลา)**
ชื่อปริญญา	:	**ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร.อุทัย กมลศิลป์**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุดดาสาร)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ดร.อุทัย กมลศิลป์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น)

กรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	Integration of Phra That Phanom' S Values that Influenced Towards Living Life Based on Theravada Buddhist Philosophy of the People in Nakhon Phanom Province
Student's Name	:	Phrakhrupariyatammakorn Thanavaro (Tipmala)
Degree Sought	:	Doctor of Philosophy
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr.Uthai Kamonsilp
Co-Advisor	:	Assoc.Prof.Dr.Sowit Bamrungphak

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor Degree of Philosophy (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Dissertation Committee :
Chairman .....
(Assoc. Prof. Dr. Amphon Buddasarn)

Member (Advisor) .....
(Dr.Uthai Kamonsilp)

Member (Co-Advisor) .....
(Assoc.Prof.Dr.Sowit Bamrungphak)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Suwin Thongpan)

Member .....
(Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม**

ชื่อนักศึกษา : **พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)**

ชื่อปริญญา : **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**

สาขาวิชา : **พุทธศาสนาและปรัชญา**

ปีพุทธศักราช : **2566**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ดร.อุทัย กมลศิลป์**

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์**

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ 2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม 3) เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า:

1. ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 8 นับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนอก

2. การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย มีการดำเนินการตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คลอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น

3. บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ตามแนวพุทธปรัชญา

เถรวาทโดยบูชา 2 ประการ ได้แก่ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และปฏิบัติบูชา เป็นการบูชาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น

4. ได้องค์ความใหม่ที่ได้เรียกว่า **“AEW MODEL”** A = Avail คือ คุณค่า เกิดจากการบูชาพระธาตุพนม, E = Effect คือ อิทธิพล ตามแนวความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และพฤติกรรม, W = Way of life คือ การดำเนินชีวิตของปัจเจกชน สังคม ชุมชน สาธารณชนมีความสงบร่วมเย็น มีระเบียบวินัย

คำสำคัญ: บูรณาการคุณค่า, พระธาตุพนม, อิทธิพลการดำเนินชีวิต, พุทธปรัชญาเถรวาท (บูชา 2)

ABSTRACT

Dissertation Topic	**: Integrating Phra That Phanom's Values Influencing Life According to Theravada Buddhist philosophy of the people Of Nakhon Phanom Province**
Student's name	**: Phrakhru Pariyatthamakorn Thanavaro (Thipmala)**
Degree Sough	**: Doctor of Philosophy**
Program	**: Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	**: 2023**
Advisor	**: Dr. Uthai Kamolsilp,**
Co-Advisor	**: Assoc. Prof. Dr. Sowit Bumrungpak,**

The objectives of this dissertation were: 1) to study the development history and value of Phra That, 2) to study the way of life according to Theravada Buddhist philosophy of the people of Nakhon Phanom Province, 3) to integrate the value of Phra That Phanom that influenced the way of life according to Buddhist philosophy. Theravada people of Nakhon Phanom Province and 4) to present knowledge about the value of Phra That Phanom that influences the people's way of life according to Theravada Buddhist philosophy of Nakhon Phanom Province. By studying and analyzing information from the Tripitaka Mainly related textbooks and documents and in-depth interviews. A group of monks in the amount of 5 people and a group of Buddhist experts in the amount of 5 people, a total of 1 0 images/person. Content analysis presenting descriptive information

The results of the research showed that:

1. Development history and value of Phra That Created according to the legend of Orangkha Elements, fairy tales The legend of Phra That Phanom is strange that the Lan Chang Dynasty sponsored the second and third restorations when Phra That Nong Khai collapsed into the Mekong River. Therefore, Phra That Phanom was built since the year 8. It is considered a pagoda or stupa used to hold the relics or relics of the Buddha's chest.

2. Living life according to Theravada Buddhist philosophy of the people of Nakhon Phanom Province Which is located in the northeastern (upper) region of Thailand. It is carried out according to good traditions. Consisting of 1 2 heats, 1 4 canals, the spiritual center is at Phra That Phanom, That Phanom District, Nakhon Phanom Province. causing income for the people make life better

3. Integrate the values of Phra That Phanom that influence the way of life according to Theravada Buddhist philosophy of the people of Nakhon Phanom Province. Phra That Phanom is unique to Buddhists who believe that Any person who goes to worship will make himself and his family have a better life in every aspect according to Theravada Buddhist philosophy by worshiping in 2 ways: Amis worship, which is worshiping with objects. and practice worship It is worshiped by practicing Vipassana Meditation. It will make your life better. Nurturing the lives of children and grandchildren according to the influence of information passed on from generation to generation.

4. Get a new body called **"AEW MODEL".** A = Avail is value resulting from worshiping Phra That Phanom, E = Effect is influence based on concept, belief, faith and behavior, W = Way of life is action. The lives of individuals, society, communities, and the public are peaceful and peaceful. Discipline

Keywords: Value integration, Phra That Phanom, Lifestyle influence, Theravada Buddhist Philosophy (Bucha 2)

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องด้วยความเมตตาจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณาจารย์ของบัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน และคณาจารย์พิเศษทุกรูป/คน ผู้ได้อบรมสั่งสอน ให้เกิดสติปัญญาทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ อันสามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น

ขอขอบพระคุณ ดร.อุทัย กมลศิลป์ ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ ขอบคุณ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาทุกรูป/คน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ อบรมสั่งสอน สนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยโดยตลอดมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมาตลอดจนเพื่อนักศึกษาระดับปริญญาเอกทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยโดยตลอดมา

ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยและผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกท่านที่เมตตาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านโดยเฉพาะ ผู้เป็นบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและขอบคุณทุกท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้และคอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จงดลบันดาลให้ท่านที่คอยสนับสนุนด้านการศึกษา และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ จงประสบแต่ความสุขความเจริญ

พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

สำหรับดุษฎีนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2546 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ในการอ้างอิงได้ใช้ชื่อย่อของคัมภีร์พระไตรปิฎกไว้ในเชิงอรรถของงานวิจัย ซึ่งคำย่อและคำเต็ม ชื่อของคัมภีร์พระไตรปิฎกและปกรณวิเสส มีดังต่อไปนี้

1. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

พระสุตตันตปิฎก

คำยอ		**ชื่อคัมภีร**		
ที.ม.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำยอ		**ชื่อคัมภีร**		
อง.เอกก.อ.	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรถปูรณี	เอกกนิบาตอรรถกถา
องฺ.ทุก.	=	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	
องฺ.จตุกฺก.	=	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	
ขุ.วิ.อ.	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี	วิมานวัตถุอรรถกถา

สำหรับตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์ มีรายละเอียดตัวอย่าง ดังนี้

ใช้ชื่อย่อคัมภีร์แบบ 3 ตอน คือ เล่ม ข้อ หน้า ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎก เช่น สำ.ม.(ไทย) เล่ม 19 ข้อ 1003 หน้า 502 หมายถึง สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค เล่มที่ 19 ข้อที่ 1003 หน้าที่ 502 เป็นต้น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ช
กิตติกรรมประกาศ ..... ฌ
สารบัญคำย่อ ..... ญ
สารบัญ ..... ฎ
สารบัญภาพ ..... ฑ
บทที่ 1 บทนำ 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามวิจัย 5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 5
1.4 ขอบเขตการวิจัย 5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย 7
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 11
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ 23
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ 23
1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย 24
บทที่ 2 ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม 25
2.1 ความหมายของพระธาตุ 25
2.2 ความสำคัญของพระธาตุ 26
2.3 ประเภทของพระธาตุ 26
2.4 ความหมายของพระธาตุพนม 31
2.5 ประวัติและพัฒนาการของพระธาตุพนม 32
2.6 ความสัมพันธ์ของพระธาตุพนมกับชีวิตของชาวนครพนม 36
2.7 องค์ประกอบของพระธาตุพนม 42
2.8 คุณค่าของพระธาตุพนมต่อการดำเนินชีวิตของชาวนครพนม 43
2.9 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม 44
2.10 สรุป 51

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม 53

3.1 ความหมายของการดำเนินชีวิต 53

3.2 ความสำคัญของการดำเนินชีวิต 57

3.3 ทัศนะของชาวจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม 60

3.4 การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 62

3.4.1 กิจกรรม : งานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี 63

3.4.2 ประเพณี : ประเพณีไหลเรือไฟ 63

3.4.3 ประเพณี : แห่เทียนพรรษา 65

3.5 หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม 66

3.6 หลักพุทธปรัชญา การบูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาที่ใช้บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนม 68

3.7 สรุป 72

บทที่ 4 บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม 73

4.1 บูรณาการคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ 73

4.2 บูรณาการด้านความเชื่อ 81

4.3 บูรณาการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 112

4.4 สรุป 116

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 117

5.1 สรุปผลการวิจัย 118

5.2 อภิปรายผลการวิจัย 119

5.3 องค์ความรู้ใหม่ 123

5.4 ข้อเสนอแนะ 124

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม 125

บุคลานุกรม 130

ภาคผนวก 132

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 133

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ 135

ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 141

ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 148

ภาคผนวก จ หนังสือขออนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 151

ภาคผนวก ฉ หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน 162

ภาคผนวก ช ประกาศอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ 164

ภาคผนวก ซ ภาพประกอบการทำดุษฎีนิพนธ์ 166

ประวัติผู้วิจัย 172

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 24

4.1 ประวัติพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 74

4.2 ภาพอดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร บางรูป 75

4.3 ภาพลายเส้นสันนิษฐานโครงสร้างพระธาตุพนม 4 สมัย 76

4.4 ภาพลายเส้นสันนิษฐานโครงสร้างสมัยปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 4 76

4.5 ภาพลายเส้นเปรียบเทียบโครงสร้างพระธาตุพนมที่ซ่อนใน พ.ศ. 2548 77

4.6 คำกราบบูชาพระธาตุพนม 108

4.7 ภาพคนหนุ่มสาวมักจะไปบนบานศาลกล่าว 111

4.8 นักศึกษาที่เข้าเรียนใหม่ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น
มามอบกายถวายใจเป็นพุทธมามกะ 112

5.1 แสดงกรอบแนวคิดของ “AEW” MODEL 124

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระมหาสถูปเจดีย์ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อชาวพุทธ เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการจาริกแสวงบุญของชาวพุทธจากที่ต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยที่ผลัดกันมาบูชากราบไหว้ บุคคลที่เดินทางมาทำการเคารพสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ไม่ว่าจะอยู่ในส่วนไหนของประเทศ ล้วนมีสิ่งเดียวกันในจิตใจ นั่นคือ ความเชื่อความเคารพศรัทธาที่มีต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์ จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยนั้นมีเจดีย์ พระธาตุเจดีย์ หรือพระบรมธาตุเจดีย์ประดิษฐานอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ และนอกจากจะเป็นสถานที่เคารพสักการะของชาวพุทธโดยทั่วไปแล้ว พระบรมธาตุเจดีย์ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้วย นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างก็เดินมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมพระบรมธาตุเจดีย์ในภูมิภาคต่าง ๆ กันอยู่อย่างต่อเนื่องและนับวันจะมีเพิ่มขึ้นตลอดเวลาจนกลายเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง ศาสนสถาน หรือการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ในส่วนของตำนานเกี่ยวกับการสร้างพระเจดีย์ในพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศเธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ในตำนานพระพุทธเจดีย์ว่า อันพระสถูป (ซึ่งเรามักเรียกกันแต่ว่า “พระเจดีย์” เช่นที่ชอบสร้างตามวัด) นั้น มีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาแต่ก่อนพุทธกาล ไม่เฉพาะแต่สำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น สถูปที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่น ๆ ก็มีดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทว่าพระพาหิยะเป็นพุทธสาวก ถูกโคชนถึงมรณภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้มีเป็นตัวอย่าง ถ้าว่าตามโบราณวัตถุที่ตรวจพบในอินเดียถึงพวกที่ถือศาสนาอื่นเช่น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ ก็สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน พิเคราะห์ดูตามลักษณะพระสถูปที่สร้างตั้งแต่โบราณ เห็นว่าสถูปชั้นเดิมทีเดียวก็จะเป็นแต่พูนดินขึ้นเป็นโคกตรงที่ฝังอัฐิธาตุอย่างที่เราก่อพระทราย[1] สำหรับพระธาตุเจดีย์ พระบรมธาตุเจดีย์ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า เจดีย์นั้น นอกจากจะสร้างขึ้นบนโลกมนุษย์แล้ว แม้แต่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ก็มีการสร้างเจดีย์ด้วย อย่างกรณีพระจุฬามณีเจดีย์สวรรค์นั้นถือเป็นพระเจดีย์ที่มีความพิเศษกว่าเจดีย์ทั้งหลาย เพราะเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานอยู่ที่เทวโลก คือ บน

---

[1] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* (ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513), หน้า 9.

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และผู้สร้างพระเจดีย์องค์นี้ก็มิใช่มนุษย์ แต่กลับเป็นจอมเทพองค์สำคัญ คือท้าวสักกะหรือที่มักเรียกกันว่า พระอินทร์ ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ในหนังสือโลกทีปนีอธิบายว่า เมืองฟ้าชั้นไตรตรึงษ์นี้ มีสถานที่สำคัญที่สุดอยู่แห่งหนึ่ง สถานที่ที่ว่านี้ ก็คือ พระจุฬามณีเจดีย์เจ้า เป็นเจดีย์ทรงสัณฐานใหญ่ พระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้ เพิ่งจะสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระอมรินทราธิราชองค์ปัจจุบันนี้เอง พระองค์สร้างไว้เพื่อจะได้เป็นที่สักการบูชาของหมู่เทวดาในชั้นฟ้า โดยที่ภายในพระจุฬามณีเจดีย์องค์นี้เป็นที่ประดิษฐานสิ่งสำคัญอันหาค่ามิได้ 2 อย่าง คือ พระเกศโมลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระบรมธาตุเขี้ยวแก้วเบื้องขวาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น จึงปรากฏว่า เหล่าเทพยดาทั้งหลายต่างมีความเคารพเลื่อมใสในพระเจดีย์นี้ยิ่งนัก[2] ความเชื่อเรื่องเจดีย์เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เพราะเชื่อว่าเจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุของพระอรหันต์ทั้งหลาย รวมถึงสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ชาวพุทธทั่วโลกจึงมีความศรัทธาเลื่อมใสต้องไปสักการบูชากระทำการเคารพกราบไหว้ เจดีย์จึงเปรียบเสมือนสิ่งที่ทดแทนพระพุทธเจ้า การได้กราบไหว้พระเจดีย์ หรือเจดีย์จึงเป็นเสมือนการได้กราบไหว้พระเจ้า เหตุนี้เอง ชาวพุทธในสังคมไทยต่างมีความเชื่อและมีความเคารพต่อพระเจดีย์ หรือพระบรมธาตุเจดีย์ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศถือเป็นที่มาของการเกิดมีคติความเชื่อการบูชาพระธาตุเจดีย์และประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับเจดีย์มากมาย อันนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธที่มีต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ มีการประกอบพิธีกรรมเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาด้วยความเคารพศรัทธาในองค์พระธาตุเจดีย์

เจดีย์นับเป็นโบราณสถานเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อระลึกถึงอดีต “โบราณสถาน” เป็นคำที่มีมานานแล้วตั้งแต่เมื่อครั้งที่มีการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มแรก พ.ศ. 2493 ก็ปรากฏคำว่าโบราณสถาน ซึ่งให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง “สถานที่ก่อสร้างซึ่งเป็นของโบราณ” ต่อมามีการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเสียใหม่ในปี พ.ศ. 2525 คำว่าโบราณสถาน จึงได้เปลี่ยนความหมายไปเป็น “สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ เจดีย์ สถูป วิหาร วัง มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป” และเพิ่มความหมายทางกฎหมายไว้ด้วยว่าหมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลป์ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย”[3] ส่วนประเภทของโบราณสถานนั้นแบ่งแยกประเภทของโบราณสถานอาจ

---

[2] พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ธ.9), *โลกทีปนี,* (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, 2545), หน้า 13.

[3] กรมศิลปากร, *การอนุรักษ์โบราณสถาน : การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน,* (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, 2553), หน้า 8.

กระทำได้ 2 วิธี โดยแบ่งแยกจากหลักการที่ใช้ในการพิจารณาซึ่งได้แก่ หลักกรรมสิทธิ์ และหลักการขึ้นทะเบียน หากใช้หลักกรรมสิทธิ์ในการพิจารณาก็จะแบ่งประเภทของโบราณสถานได้เป็น[4] 1. โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย 2. โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าใช้หลักการขึ้นทะเบียนในการพิจารณา โบราณสถานก็จะถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทเช่นเดียวกัน คือ โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนและโบราณสถานที่มิได้ขึ้นและโบราณคดีที่แสดงให้เห็นเรื่องราวในอดีต ในด้านต่าง ๆ ของคนสมัยโบราณ รัฐจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญถึงการอนุรักษ์มรดกทางศิลป์กรรม จึงได้ออกพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลป์วัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีสาระสำคัญที่ควรศึกษา ดังนี้ เช่น ในการปฏิบัติตนในการเข้าชมโบราณสถานนั้นจะต้องไม่เคลื่อนย้าย สิ่งต่าง ๆ ภายในบริเวณโบราณสถาน ไม่ขีดเขียน ข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ลงบนส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดการชำรุด หรือเสียหาย แก่โบราณสถาน ไม่เทหรือถ่ายทิ้งขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลลงภายในบริเวณโบราณสถานนอกจากที่จัดไว้ นอกจากแหล่งโบราณสถานในในการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานนั้นจะต้องแต่งกายเรียบร้อย ไม่นำหีบห่อและสิ่งใด ๆ ที่อาจซ่อนเร้นสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานออกไปได้ เข้าไปในห้องที่จัดตั้งโบราณวัตถุและศิลป์วัตถุ ไม่ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ไม่จับต้องหรือหยิบฉวยสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ ไม่สูบบุหรี่ในห้องจัดตั้งโบราณวัตถุและศิลป์วัตถุ ไม่ขีดเขียน จารึก หรือทำความสกปรกแก่สิ่งของและอาคารสถานที่ ไม่ถ่ายรูป หรือเขียนรูปสิ่งของที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลป์กร เป็นต้น พระธาตุเป็นพระอัฐิธาตุของบุคคล 4 ประเภท และหมายรวมถึงสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อประดิษฐานพระอัฐิธาตุ จวบจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงเห็นความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเนื่องจากพวกเดียรถีย์เข้ามาปลอมบวชเป็นจำนวนมาก จนเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายแตกแยกกันขึ้นในคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ทรงให้ทำสังคายนาครั้งที่ 3 ขึ้น หลังจากนั้นได้ทรงส่งสมณะทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก จำนวน 9 สายด้วยกันกับทั้งทรงพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุแก่สมณะทูตอัญเชิญไปประดิษฐานในดินแดนที่เดินทางไปเผยแผ่ด้วย แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุของชาวพุทธนั้นสืบเนื่องมาจากพระพุทธดำรัสเกี่ยวกับถูปารหบุคคล โดยได้ตรัสถึงอานิสงส์ของการสร้างสถูปและการสักการบูชาว่า “ชนเป็นอันมากทำจิตให้เลื่อมใสด้วยคิดว่านี้เป็นสถูปของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและพระเจ้าจักรพรรดิพวกเขาทำจิตให้เลื่อมใสในสถูปนั้นหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” เมื่อกาลผ่านไปพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปทั่ว แนวคิดเรื่องการบูชาพระธาตุแผ่เข้าไปในดินแดนต่าง ๆ ทั้งยังคงรักษาแนวคิดเดิมและ

---

[4] กรมศิลปากร, *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ การอนุรักษ์อนุสรณ์สถานแหล่งโบราณคดี*, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2533), หน้า 13.

ได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างโดยการเข้าผสมกับความเชื่อที่มีอยู่เดิมในดินแดนที่พระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และพระพุทธศาสนามีอาณาเขตครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศลาว ชาวพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นมีคติความเชื่อในเรื่องหลักธรรมที่เป็นเหตุจูงใจให้มีการสร้างองค์พระธาตุขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์กราบไหว้บูชาพระธาตุนั้น ๆ มาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานตำนานพระอุรังคธาตุที่ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของพระธาตุต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น พระธาตุพนมในจังหวัดนครพนม พระธาตุเชิงชุมในจังหวัดสกลนคร พระธาตุนาดูนในจังหวัดมหาสารคาม พระธาตุยาคูในจังหวัดกาฬสินธุ์ และพระธาตุอุปมุงในจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนับถือผีฟ้าผีแถนมาก่อน มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันจนทำให้มีการนับถือพระพุทธศาสนาไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ไปด้วยกัน อิทธิพลของพระธาตุยังสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิตของชาวพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีความนิยมสร้างเจดีย์เล็ก ๆ เพื่อเป็นที่บรรจุกระดูกของคนตาย เรียกว่า “ธาตุ” หากเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน ก็จะทำเจดีย์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แต่หากเป็นเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า อัฐิธาตุของพระอรหันต์หรือแม้แต่รอยพระบาท จะนิยมเอาคำว่า พระธาตุนำหน้า เช่น พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุม พระธาตุนาดูน พระธาตุยาคู และพระธาตุอุปมุง เป็นต้น ในการนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นจะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม

พระธาตุพนม จากตำนานพระอุรังคธาตุจนมาถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญและประวัติศาสตร์อันยาวนานขององค์พระธาตุพนม ซึ่งในที่นี้ได้กล่าวไว้เพียงโดยย่อเท่านั้น ซึ่งในตำนานพระอุรังคธาตุนอกจากจะบอกถึงเรื่องเล่าตามความเชื่อแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงสภาพบ้านเรือนในอดีตตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน รูปแบบทางสังคม วัฒนธรรมของชนชาติแถบภูมิภาคลุ่มน้ำโขง แม้บางส่วนจะเป็นเรื่องเล่าหรือนิทาน แต่ก็บ่งบอกถึงสภาพการณ์ด้านต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้นได้เป็นอย่างดีและเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ดำเนินกันมาหลายยุคสมัย การบูรณะวัดและองค์พระธาตุพนมนั้น ได้บอกเล่าความเป็นมาของเมืองธาตุพนมในด้านการตั้งถิ่นฐาน สังคม วัฒนธรรมและการปกครอง ตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธศาสนิกชนมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุ จึงได้ไปนมัสการพระธาตุตามเทศกาลต่าง ๆ โดยใช้หลักพุทธปรัชญาการบูชา 2 อย่าง ประกอบด้วย อามิสบูชา คือการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และปฏิบัติบูชา คือการบูชาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งการบูชาดังกล่าวดันเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธา คติ ความเชื่อ ที่มีต่อองค์พระธาตุพนม เมื่อได้ปฏิบัติแล้วมีความเชื่อว่าตนเอง ครอบครัว และญาติพี่น้องจะมีความสุขในการดำเนินชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนมต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1. ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนมเป็นอย่างไร?

1.2.2. การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนมเป็นอย่างไร

1.2.3. บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนมเป็นอย่างไร

1.2.4 การนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนมเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม

1.3.2 เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.3.3 เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.3.4 เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยในเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เป็นงานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยต้องการศึกษา ดังต่อไปนี้ คือ

1) ศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม ความหมายของพระธาตุพนม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม ความสัมพันธ์ของพระธาตุพนมกับชีวิตของชาวนครพนม องค์ประกอบของพระธาตุพนม คุณค่าของพระธาตุพนมต่อการดำเนินชีวิตของชาวนครพนม

2) ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ความหมายของการดำเนินชีวิต ความสำคัญของการดำเนินชีวิต ทัศนะของชาวจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวพุทธปรัชญา อันมีกิจกรรมงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี ประเพณีไหลเรือไฟ และแห่เทียนพรรษา

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกงานวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยแบ่งดังนี้

กลุ่มที่ 1 พระราชาคณะ พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป

1) พระพรหมวชิรโสภณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 (ธ) เจ้าอาวาสวัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

2) พระเทพวชิรวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ) เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3) พระเทพวรมุนี (สำลี ปญฺญาวโร ป.ธ.5) ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

4) พระสุขุมวาทเวที, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

5) พระครูพนมปรีชากร, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร/ผู้อำนวยการโรงพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน

1) นางกรรญา ศูนย์คำ วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม/ผู้ได้รับมอบหมาย

2) นายคะนึงกิจ พรหมนุชานนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม/ผู้ได้รับมอบหมาย

3) นายยุทธนา บุศเนตร วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด/ผู้ได้รับมอบหมาย

4) นายธันญ์สุธี ภัคธารีรัตน์ ศึกษาธิการจังหวัดนครพนม/ผู้ได้รับมอบหมาย

5) ดร.ครรชิต วรรณชา ศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด/ผู้ได้รับมอบหมาย

กลุ่มที่ 3 ประชาชนชาวจังหวัดนครพนมที่มีได้รับอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของพระธาตุพนม จำนวน 5 คน

ผู้วิจัยมีเหตุผล (Reasoning) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. พระสังฆาธิการทั้ง 5 รูป เป็นพระเถรานุเถระมีพรรษาไม่น้อยกว่า 20 พรรษา เป็นเจ้าคณะปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้มีเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหลักสมถกรรมฐาน และหลักวิปัสสนากรรมฐาน ในการบริหารจัดการวัด

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาทั้ง 5 คน เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการระดับจังหวัด และการบริหารจัดการเกี่ยวกับวัดและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

3. ประชาชนทั้ง 5 คน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้พระธาตุพนม

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ วันที่ 1 มิถุนายน 2565 ถึง 30 มิถุนายน 2566 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างของผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purpose Sampling) เป็นการวิจัยเชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1.5.1 ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการทั้งหมด 5 รูป เป็นพระเถรานุเถระมีพรรษาไม่น้อยกว่า 20 พรรษา เป็นเจ้าคณะปกครอง เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นผู้มีเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในหลักสมถกรรมฐาน และหลักวิปัสสนากรรมฐาน ในการบริหารจัดการวัด 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาทั้ง 5 คน เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการระดับจังหวัด และการบริหารจัดการเกี่ยวกับวัดและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) 3) ประชาชนทั้ง 5 คน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้พระธาตุพนม

1.5.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ก. สำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งข้อมูลจากทุติยภูมิ คือ ทฤษฎี งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา หนังสือ วารสาร บทความ งานเขียน งานสัมมนา เป็นต้น

ข. นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท วิเคราะห์ อธิบายความ ตีความแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ค. ขอคำแนะนำปรึกษา จากอาจารย์ที่ปรึกษา และความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือวิจัยที่มีความชำนาญการ

ง. ทำการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน

จ. นำข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดระเบียบองค์ความรู้

ฉ. นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ เรื่อง การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 8 วิธี

1.5.3 รูปแบบการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใน การวิเคราะห์ข้อมูลจึง ต้องใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีการค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

1.5.4 สำรวจข้อมูล

1) สำรวจข้อมูลด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชน โดยเฉพาะแนวคิดในหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในองค์พระธาตุ

2) สำรวจข้อมูลหลักธรรม จำนวน 5 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในองค์พระธาตุ

3) สำรวจข้อมูลด้านสภาพทั่วไปและบริบทพื้นที่ของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

4) สำรวจข้อมูลด้านประวัติและความเป็นมาของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

5) สำรวจข้อมูลด้านศรัทธาและความเชื่อที่มีต่อพระธาตุพนม จังหวัดนครพนมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

6) สำรวจเอกสารทั้งที่เป็นหนังสือและตำราที่กล่าวถึงพระธาตุพนม จังหวัดนครพนมในมุมมองหรือทัศนะต่าง ๆ ของนักวิชาการในสังคมไทยปัจจุบัน

7) สำรวจงานวิจัยทั้งระดับดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัยประยุกต์และงานวิจัยสถาบันที่เกี่ยวกับพระธาตุ

8) สำรวจหนังสือและตำราที่ว่าด้วยหลักการทางพุทธปรัชญาในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

9) สำรวจนักวิชาการผู้แต่งหรือเขียนหนังสือเกี่ยวกับพุทธปรัชญาซึ่งจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์แห่งหลักการเชิงจริยะ

10) สำรวจรูปแบบการพัฒนามนุษย์หรือคน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนในงานดุษฎีนิพนธ์นี้

1.5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ส่วน ด้วยกันประกอบด้วย

1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยตำรา วิชาด้านพุทธศาสนาและตำราอื่น ๆ รวมทั้งบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In – Depth interview) การสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามที่กำหนดไว้ และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group discussion)

4) การจดบันทึก

5) การใช้เครื่องมือสื่อสารบันทึกเสียง (โทรศัพท์มือถือ)

6) การบันทึกภาพนิ่ง

1.5.6 เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe)

3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

4) หลักจากการสนทนากลุ่มเฉพาะแล้วผู้วิจัยได้ทำบทที่ 4 และบทที่ 5 แล้วเสนอที่ประชุมกลุ่มวิชาการตามแบบ บว.37 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิพากย์งานดุษฎีนิพนธ์ตามรูปแบบและเนื้อหาของเรื่อง

โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเกตจากการทำกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย

1.5.7 วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือวิจัยมี 7 ขั้นตอน ได้แก่

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นและเนื้อหาของงานวิจัยในบทที่ 1, 2, 3 จนครบถ้วนแล้ว เพื่อแสวงหาคำตอบในบทที่ 4 จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญเพื่อสร้างคำถามวิจัย

2) ได้นำประเด็นสำคัญเข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา

3) อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำทั้งประเด็นสำคัญและวิธีการสร้างเครื่องมือ

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับแก้ไขเข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

6) เสนอแบบสัมภาษณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย

7) นำแบบสัมภาษณ์ลงสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดแล้ว

1.5.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยหรือวิธีการวิจัยสำคัญที่เรียกว่า การวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งมีส่วนประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ

1) การตีความ (Interpretation) หมายถึง ความพยายามเข้าใจความหมายข้อคำพูดหรือถ้อยคำ (wording) และข้อความ (statement) ที่เป็นข้อมูลจากเอกสารและคำสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะตีความหมายได้ตรงกับความมุ่งหมาย หรือเจตนาของผู้เขียนหรือผู้ให้ข้อมูลก็ได้ หรือบางครั้งอาจจะเข้าใจความหมายตามวิธีของตนเอง โดยอาศัยพื้นความรู้เดิม ความสนใจ ประสบการณ์ สติปัญญาและวัย

2) การใช้เหตุผล โดยทั่วไปถือว่าเป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เหตุผลคือหลักฐานหรือสิ่งที่ยืนยันความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นจริง เมื่อจะทำอะไรก็ตามต้องคิดก่อนว่าเราควรทำหรือไม่ เพราะเหตุใด นี่คือการถามหาเหตุผลมาสนับสนุนความคิดและการกระทำของตนเอง ส่วนการใช้เหตุผล (Reasoning) ในเชิงวิชาการ หมายถึงการอ้างหลักฐานที่เป็นปฐมภูมิในเรื่องนั้น ๆ เป็นตัวตั้งหรือเป็นฐานสำคัญของการคิด เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่ออธิบายอะไรบางสิ่งบางอย่าง

3) การให้เหตุผลหรือเรียกอีกนัยว่า การอ้างเหตุผล โดยทั่วไปถือว่าเป็นกระบวนการคิดของมนุษย์และสื่อความหมายกับผู้อื่นด้วยภาษา ซึ่งประกอบด้วยข้อความหรือประโยคหนึ่งที่ยกขึ้นมาเพื่อสนับสนุนให้ได้ข้อความหรือประโยคสนับสนุน แต่หากกล่าวเฉพาะในเชิงวิชาการคำว่า การให้เหตุผล (Arguing) หมายถึงการอธิบายอะไรบางสิ่งบางอย่างเพื่อสนับสนุนในเรื่องหรือประเด็นที่กล่าวแล้ว ให้มีความสมเหตุสมผลหรือมีเหตุผลมากขึ้น โดยการให้เหตุผลนี้จะเป็นการใช้เอกสารชั้นรองจากปฐมภูมิ ใช้งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญช่วยสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) ในการนำเสนอ ข้อมูลการวิจัยจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเครื่องมือเก็บข้อมูลใช้ แนวคำถามซึ่งผู้วิจัยกำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนาม ได้เพียงพอต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุป เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป หลังจากนั้นอาจมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในบางประเด็น ที่เป็น

ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

1.5.9 การสังเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง การถักทอ โดยการหลอมรวมเอาสารัตถะหรือแก่นสำคัญของเรื่อง หรือประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัย ซึ่งเรียกว่าข้อมูล (Data) ทั้งหมด ทำเป็นองค์ความรู้ และสังเคราะห์เป็นวิธีการเขียนด้วยสำนวนภาษาของผู้วิจัย ขั้นสุดท้ายคือการเขียนรายงานการวิจัย เพื่อเสนอขออนุมัติจบการศึกษาของหลักสูตร

1.5.10 การนำเสนอข้อมูล

ในการสรุปกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผ่านการ วิเคราะห์อย่างสมบูรณ์แล้วมาทำการเขียนพรรณนาความ ดังต่อไปนี้

1) บทสรุปที่เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะรวบยอด หรือเป็นประเด็นสำคัญ

2) อภิปรายความเห็นของผู้วิจัย

3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของวิจัยและข้อเสนอแนะของผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

1.6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ซึ่งเมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับงานชิ้นนี้ พบว่า ได้มีนักวิจัยบางท่านได้จัดและนำเสนอวิทยานิพนธ์หัวข้อที่ค่อนข้างที่มีความสัมพันธ์และคล้ายคลึงกันมาแล้ว และมีงานวิจัยบางชิ้นที่มีเนื้อหาสอดคล้องและสัมพันธ์กับเรื่องที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในครั้งนี้ ดังนั้น ในที่นี้ผู้วิจัย จึงจะได้นำเอาเอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอในประเด็นต่าง ๆ โดยสังเขปดังนี้

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระคัมภีร์ถูปวงศ์ ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์กล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราชสร้างพระสถูป 84,000 องค์ ว่า วันหนึ่ง พระเจ้าอโศกมหาราชประทับยืนอยู่ที่ช่องพระแกลได้ทอดพระเนตรเห็นนิโครธสามเณรผู้ได้รับการฝึกหัดอบรมมาดีแล้ว มีอากัปกิริยาเรียบร้อย มีความสงบเสงี่ยมทุกอิริยาบถ เดินมาถึงหน้าพระลานหลวง ทรงมีพระหฤทัยเลื่อมใสและโปรดปรานนิโครธสามเณร นิมนต์เข้าวัง ถวายภัตตาหาร และสนทนาธรรมด้วย และให้สามเณรนิมนต์พระภิกษุมาฉันภัตตาหารทุกวันเพิ่มขึ้นถึงวันละ 6 หมื่นองค์ต่อมาได้สร้างวิหารถึง 8 หมื่น 4 พัน กับพระเจดีย์ถึง 8

หมื่น 4 พันองค์ใน 8 หมื่น 4 พันเมือง ทั่วชมพูทวีปโดยชอบธรรมฝ่ายเดียว หาได้สรงสร้างโดยมิชอบธรรมไม่[5]

พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมาลา) ได้กล่าวไว้ในอุรังคนิทาน ตำนานพระธาตุพนม (พิสดาร) ว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 3 พระธาตุหนองคายพังลงแม่น้ำโขง[6]

พระธรรมไตรโลกาจารย์ (รักษ์ เรวโต) กล่าวถึงพระอรหันต์ 5 องค์นำพระบรมสารีริกธาตุมาสร้างไว้ที่พระธาตุเมืองหนองคาย ว่าในการบรรจุประดิษฐานพระธาตุหัวเหน่า 27 องค์นั้น มาพิจารณาดูคงจะแบ่งพระธาตุหัวเหน่าออกไปสองส่วนเหมือนกันกับพระธาตุแข้วฝาง แบ่งเป็นสองส่วน พระธาตุหัวเหน่าถ้าจะแบ่งคงได้ดังนี้พระธาตุแข้วฝาง เวียงงัว พระโค 3 องค์หอแพ 4 องค์รวมเป็น 7 องค์พระธาตุฝ่าพระบาทก้ำขวาไม่ได้แบ่งบรรจุไว้ที่พระธาตุหนองคายทั้งหมด 9 องค์และพระธาตุหัวเหน่า แบ่งตามตำนานเวียงจันทน์ได้ดังนี้พระธาตุหลวง 14 องค์พระธาตุบังโพน 13 องค์ถ้าแบ่งตามตำนานพระธาตุพนม ดังนี้พระธาตุหลวง 15 องค์พระธาตุบังโพ่น 14 องค์เพราะตำนานทั้งสองยังขัดแย้งกันอยู่[7]

พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี) กล่าวถึงพระธาตุหล้าหนอง ว่าพระมหาธาตุ (เจดีย์) ที่ปรากฏประดิษฐานอยู่ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโขง เคยเป็นปูชนียสถานของวัดมหาธาตุในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย บัดนี้พังไปอยู่กลางแม่น้ำโขงแล้ว พระมหาธาตุนั้นยังคงปรากฏตั้งมุมฐานที่ก่อด้วยดินอิฐแบบลายสอง สูงพ้นผิวน้ำในหน้าแล้งประมาณ 3 เมตร โดยทอดปลายนอนไปตามทิศใต้ของแม่น้ำโขง (แต่เป็นทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทิศตะวันออก) มีประเพณีการสักการะบูชาด้วยปราสาทผึ้ง และแข่งขันเรือยาวถวาย[8]

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงค์ราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ในตำนานพระพุทธเจดีย์ว่า อันพระสถูป (ซึ่งเรามักเรียกกันแต่ว่า “พระเจดีย์” เช่นที่ชอบสร้างตามวัด) นั้นมีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาแต่ก่อนพุทธกาล ไม่เฉพาะแต่สำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิ์เท่านั้น สถูปที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่น ๆ ก็มีดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบท ว่าพระพาหิยะเป็นพุทธสาวก ถูกโคชนถึงมรณภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้มีเป็นตัวอย่าง ถ้าว่า

---

[5] พระคัมภีร์ถูปวงศ์, *ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์*, (พระนคร: นนทชัย, 2511), หน้า 55.

[6] พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมาลา), *อุรังคนิทาน.* พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: นีลนาราการพิมพ์, 2530), หน้า 15.

[7] พระธรรมไตรโลกาจารย์ (รักษ์เรวโต), *ครบรอบ 90 ปีของพระธรรมไตรโลกาจารย์*. (หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, 2539), หน้า 40.

[8] พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี), *สมณศักดิ์ก่อนมรณภาพเป็น พระธรรมปริยัติมุนี ประวัติพระมหาธาตุ (เจดีย์) กลางน้ำ อำเภอเมืองหนองคาย,* (หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, 2542), หน้า 75.

ตามโบราณวัตถุที่ตรวจพบในอินเดีย ถึงพวกที่ถือศาสนาอื่น เช่น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ ก็สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน พิเคราะห์ดูตามลักษณะพระสถูปที่สร้างตั้งแต่โบราณ เห็นว่าสถูปชั้นเดิมที่เดียวก็จะเป็นแต่พูนดินขึ้นเป็นโคกตรงที่ฝังอัฐิธาตุอย่างที่เราก่อพระทราย[9]

ศ.ธรรมรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า พระธาตุหมายถึง พระอัฐิของพระพุทธเจ้าพระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันต์ซึ่งหากเป็นอัฐิของพระพุทธเจ้า จะเรียกว่า พระบรมสารีหรือพระบรมธาตุ แต่ถ้าเป็นอัฐิของพระอรหันต์จะเรียกว่าพระธาตุ แต่โดยทั่วไปแล้วจะเรียกโดยรวมว่าพระธาตุ แต่สำหรับคำว่าพระธาตุ ในที่นี้ จะมีความหมายถึงส่วนสำคัญของพระสถูป หรือพระปรางค์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ภายในที่เรียกว่า พระธาตุเจดีย์โดยพระธาตุเจดีย์แต่ละแห่งจะมีตำนานเล่าขานถึงมูลเหตุการณ์สร้างซึ่งสัมพันธ์กับการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าในดินแดนต่าง ๆ และมีข้อสังเกตว่า สถานที่ใดที่มีการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ก็มักจะกลายเป็นเมืองสำคัญในเวลาต่อมา[10]

น. ณ ปากน้ำ ได้กล่าวไว้ว่า สถูป มาจากคำบาลีว่า ถูปะ คือมูลดินเป็นกองน่าจะเกิดจากการเผาศพแล้วรวบรวมเถ้าถ่านเป็นกองไว้แล้วเอาดินเอาหินมาทับไว้เป็นเนินสูงเป็นเครื่องหมายให้เห็นชัด เดิมสมัยก่อนนั้นการก่อมูลดิน สูงเป็นประเพณีที่นิยมมานาน ล่วงมาสมัยพุทธกาลก็ยังคงนิยมสืบต่อกัน โดยสร้างสถูปสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและอังคารของพระพุทธองค์[11]

ปัญญา เทพสิงห์ ได้กล่าวไว้ว่า สถูปมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “เจดีย์” ทั้งสถูปและเจดีย์หากมองในแง่รูปแบบโครงสร้างไม่แตกต่างกัน แต่หากมองในแง่ความหมายจะต่างกันความหมายเดิมของสถูปนั้นเป็นสถานที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุกระดูกหรืออัฐิของผู้ล่วงลับไปแล้วเพื่อให้ผู้เคารพนับถือได้สักการบูชา ดังเช่นเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าปรินิพพาน มีกษัตริย์เมืองต่าง ๆ เข้าร่วมพิธีถวายพระเพลิงและขอรับพระบรมสารีริกธาตุ (อัฐิ) ไปสักการบูชาประจำเมือง จึงได้สร้างสถูปไว้สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนเจดีย์หรือไจติยะ หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงหรือเพื่อเคารพบูชา[12]

ปลาย บูรพาทิศ ได้กล่าวไว้ว่า พระบรมธาตุเจดีย์คือ เจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนต่าง ๆ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมสารีริกธาตุนี้ในตำนานมูลศาสนาซึ่งพระเถระชาวล้านนาได้รจนาไว้แต่โบราณกล่าวว่า “กูนี้จักหนานิพพานแล้วศาสนากูบ่กว้างขวางนักเหตุธาตุกูทั้ง 7 ประการ คือว่า กระดูกหน้าผาก เขี้ยวทั้ง 4 และกระดูกด้านมีด 2 อันนี้อย่าให้แตกให้ย่อมเถิด ธาตุอันกว้างนี้จงแตกจงย่อยเท่าเม็ดถั่วถิม (ถั่วเขียว) เท่าเม็ดข้าวสารหักกิ่ง เท่าเม็ดพรรณ

---

[9] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. (ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513), หน้า 6.

[10] ศ. ธรรมรัตน์, *พระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์,* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค,2551), หน้า 13-15.

[11] น. ณ ปากน้ำ, *สยามศิลปะ จิตรกรรมและสถูปเจดีย์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2538), หน้า 203.

[12] ปัญญา เทพสิงห์, *ศิลปะเอเชีย,* (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด, 2548), หน้า 25.

ผักกาด เพื่อให้คนทั้งหลายฝูงอันประกอบด้วยศรัทธา เอาไปอุปัฏฐากบูชาในที่อยู่แห่งตนเพื่อเป็นเหตุให้ได้ถึงสุคติแก่เขาเถิด”[13]

จากการศึกษาบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม มีประเด็นที่ควรศึกษาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเรื่องความไม่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่อง ซึ่งสามารถแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดแบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

หลักการของแนวคิดสำนักนี้ คือ สิ่งใดให้ประโยชน์สุขมากกว่า สิ่งนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรควรกระทำความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ค่าของสิ่งอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับว่ามันนำไปสู่ความสุขไม่มีอะไรมีค่าในตัวเองนอกจากความสุข ดังนั้น ในการตัดสินว่าอะไรดีไม่ดีควรไม่ควรถูกหรือผิดจึงต้องใช้ความสุขเป็นตัวตัดสิน คำว่า ประโยชน์ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะประโยชน์ของตนเองเท่านั้น แต่รวมถึงประโยชน์ของคนทั่วไปด้วย ในความหมายหนึ่ง ประโยชน์นิยมไม่ได้สอนให้คนเห็นแก่ตัว กล่าวคือ สิ่งที่ให้ผลประโยชน์แก่ตัวเองมากที่สุด แต่สอนว่า สิ่งที่ควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ในการคำควณว่าอะไรให้ประโยชน์สุขมากกว่ากันนั้น ต้องคำนึงถึงโทษและประโยชน์ควบคู่กันไป หากการกระทำอย่างหนึ่งผลที่ออกมาเป็นประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดผลของการกระทำนั้นก็ถือว่า เป็นสิ่งที่ดีถูกต้องยกตัวอย่าง เช่น การทำลายป่าไม้อพยพผู้คนออกจากพื้นที่เพื่อสร้างเขื่อน หากคำนวณผลที่จะเป็นประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุดมีมากกว่าผลเสียอันเกิดจากการทำลายป่าไม้และการอพยพคนจำนวนหนึ่งออกจากพื้นที่แล้ว ผลของการสร้างเขื่อนนี้ถือว่า เป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่า เพราะมันมีประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวการตัดสินของแนวคิดแบบประโยชน์นิยมจึงกันที่ผลลัพธ์มากกว่าวิธีการผลย่อมสำคัญกว่าวิธีการ

การดำรงชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบประโยชน์นิยมก็คือ เป็นคนที่อุทิศตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่คนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผลของการกระทำเป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าวิธีการ ข้อเสียก็คือพวกประโยชน์นิยมอาจกระทำการใดก็ได้หากผลที่ได้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมากแต่ความจริงคือ ประโยชน์ของคนจำนวนมากอาจไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมก็ได้ เพราะไม่ได้มาจากหลักการหรือวิธีการที่ถูกต้องเป็นธรรม ดังนั้น จะเห็นว่า ประเทศมหาอำนาจบางประเทศอาจเข้าแทรกแซงและครอบงำประเทศอื่น ๆ ที่มผลประโยชน์มหาศาลโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เพียงเพราะต้องการตอบสนองความต้องการหรือผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับมหาชนของประเทศตนเองเป็นหลักสำคัญที่สุด[14]

---

[13] ปลาย บูรพาทิศ, *พระบรมธาตุและวัตถุมงคล,* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์, 2551), คำนำ.

[14] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

2. แนวคิดแบบสุขนิยม (Hedonism)

หลักการของสำนักนี้ก็คือ ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต ตลอดชีวิตของคนเราหากเราถามตัวเองว่า เราต้องการอะไรเมื่อสืบสาวไปจนถึงที่สุดจะพบว่า สิ่งที่เราต้องการสุดท้ายนั้น คือความสุขนั่นเอง ดังนั้น จงแสวงหาความสุขเพราะความสุขเป็นคำตอบสุดท้ายที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต สิ่งอื่น ๆ หากว่ามันจะมีความสำคัญมีคุณค่าก็เพียงเพราะว่า มันเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสุขได้

นักปรัชญาคนสำคัญของสำนักนี้คือ อาริสติปปุส (Aristippus) เขาสอนว่าความสุขคือจุดหมายของชีวิตมนุษย์ แต่ความสุขที่ว่านี้เป็นความสุขทางด้านร่างกายเท่านั้น เพราะเขาไม่เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณหรือจิต ส่วนนักปรัชญาอีกท่านหนึ่งคือ เอปิคิวรัส (Apicurus) เขาสอนว่า แม้จุดหมายของชีวิตมนุษย์คือความสุขแต่ความสุขก็ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์จะเลือกเอาอย่างโง่เขลา ดังนั้น การแสวงหาความสุขต้องมีความฉลาดรอบคอบและมองการณ์ไกลจงแสวงหาความสุขโดยการดำเนินทางสายกลาง รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบสุขนิยมก็คือเน้นความสุขทางด้านร่างกายด้วยวัตถุบำรุงบำเรอเป็นหลักคิดว่าความสุขทางผัสสะเป็นสุดยอดความปรารถนาความสุขทางจิตใจไม่มีจริง คนกลุ่มนี้มักจะใช้ชีวิตอย่างมัวเมา เสพสุขอย่างเต็มที่โดยไม่คำนึงผลเสียที่จะเกิดแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม มีอันตรายยิ่งกว่ากลุ่มประโยชน์นิยม เพราะไม่เห็นแก่ประโยชน์คนส่วนใหญ่การกระทำทุกอย่างของมนุษย์เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองทั้งสิ้น การทำประโยชน์ให้คนอื่นเป็นเพียงการลงทุนที่จะเกิดประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น แต่สุขนิยมก็มีหลายประเภทขึ้นอยู่กับการเลือกของตัวเราเองว่าต้องการแนวทางการดำเนินชีวิตแบบใด[15]

3. แนวคิดแบบศานตินิยม (Pacifism)

หลักการของแนวคิดสำนักนี้คือ ความสุขไม่ใช่สุดยอดปรารถนาของมนุษย์เพราะถ้ามนุษย์หลงมัวเมาแต่เฉพาะความสุข ชีวิตมนุษย์ก็ไม่มีค่าอะไร ดังนั้น สิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิตมนุษย์มิได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอกแต่อยู่ที่ความสงบของจิตหรือวิญญาณภายใน ค่าของชีวิตอยู่ที่ว่าจิตได้ลิ้มรสอะไรบางอย่าง มิใช่ที่ร่างกายหรือรูปธรรมภายนอกแต่อยู่ที่จิตได้สัมผัสกับความสงบภายใน บางทีเราเรียกแนวคิดแบบศานตินิยมว่า อสุขนิยม (Non-Hedonism) เพราะไม่ถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แต่ยังมีสิ่งอื่นที่มีค่ายิ่งกว่า ในขณะเดียวกัน แนวคิดแบบศานตินิยมก็ยังสามารถแยกออกได้อีก 2 ประเภท คือ ปัญญานิยมกับวิมุตตินิยม

ปัญญานิยม มีหลักการว่าการมีความรู้และความเข้าใจในสัจธรรมเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิตมนุษย์ความรู้มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาความสุขอย่างเดียวแต่เป็นสิ่งที่มีค่าในตัวมันเอง เพราะความรู้เป็นสารัตถะที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ปัญญาหรือความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงความจริงความดีได้ นักปรัชญาคนสำคัญ อย่างเช่น โสกราตีส เพลโต และอาริสโตเติล ล้วน

---

[15] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

สนับสนุนให้มนุษย์แสวงหาปัญญาหรือความรู้เพราะปัญญาหรือความรู้นี้จะทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบได้ในที่สุด

วิมุตตินิยม มีหลักการว่าความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาความสงบของจิตที่หลุดพ้นจะมีได้ก็ต้องละความอยากและกิเลสนั่นเอง ชีวิตที่มีคุณค่าและประเสริฐจึงได้แก่การมีชีวิตอยู่เหนืออารมณ์เพราะชีวิตที่อยู่ด้วยอารมณ์ชีวิตที่อยู่ด้วยอารมณ์เป็นชีวิตที่มีแต่ความทุกข์หากมนุษย์ต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์เพื่อเข้าถึงวิมุตติแล้วมนุษย์จำต้องละและสลัดความทุกข์ให้หมดสิ้น พวกวิมุตตินิยมถือว่าความสุขและความทุกข์เป็นเสมือนเหรียญเดียวกันแต่มีสองด้าน ต้องมาควบคู่กันเสมอไม่มีใครมีความสุขโดยส่วนเดียวหรือทุกข์เพียงอย่างเดียว ฉะนั้น ความสุขจึงมิใช่เกิดจากการได้สนองความอยากเพียงอย่างเดียวแต่เกิดจากการได้ละความอยากอีกส่วนหนึ่งด้วย มีคำกล่าวของวิมุตตินิยมว่าถ้าท่านชนะตนเองได้ท่านจะชนะโลกทั้งโลกทีเดียว คำสอนในทางศาสนาก็มีแนวคำสอนแบบวิมุตตินิยมเหมือนกัน เช่น คริสต์ ศาสนาอิสลามที่สอนให้มนุษย์พ้นจากโลกนี้ไปรวมกับพระเจ้า พุทธศาสนาก็สอนเรื่องอนัตตา ที่ไม่ให้ยึดถืออะไรว่าเป็นของตนแบบถาวรยั่งยืน เพราะจะเป็นที่มาของความทุกข์ทั้งมวล

รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบศานตินิยมก็คือ ชอบความสงบทางจิตหรือวิญญาณ ให้ความสำคัญกับชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญาการเข้าถึงรากเหง้าและการแสวงหาความจริงของชีวิตเป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าการตอบสนองความต้องการเพียงเฉพาะทางด้านร่างกาย บางทีความสุขที่แท้ก็คือการมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ อยู่อย่างพอเพียง ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสมถะไม่แสวงหาความสุขทางด้านร่างกายอย่างเดียวคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิต เช่น คุณธรรมเรื่องความอดทนอดกลั้น ความเมตตาความเสียสละ เป็นต้น[16]

4. แนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism)

มนุษยนิยม (Humanism) เป็นแนวคิดที่ขัดแย้งทั้งประโยชน์นิยม สุขนิยม ศานตินิยมหรืออสุขนิยม เพราะมองว่าแนวคิดเหล่านั้นมีลักษณะการมองโลกที่สุดโต่งข้างเดียวกล่าวคือ พวกประโยชน์นิยมมักเห็นแก่ประโยชน์มากเกินไป พวกสุขนิยมก็สนองความสุขทางร่างกายมากเกินไป พวกอสุขนิยมหรือที่เรียกว่า ศานตินิยม ก็ให้ความสำคัญแก่จิตมากเกินไป

มนุษยนิยมมองความจริงของโลกทั้งสองด้าน ให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ทั้งการสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจด้วยเพราะมีความเชื่อว่า มนุษย์นั้นมีทั้งกายและจิต แต่จิตไม่ใช่สิ่งที่เป็นอมตะและแยกได้อย่างเป็นอิสระจากร่างกายจิตเป็นเพียงธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เช่นเดียวกับร่างกาย ดังนั้น จึงควรสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจให้สมดุลกัน คนที่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างประสานกลมกลืนกัน ไม่ขัดแย้ง เป็นชีวิตที่ได้ดุลยภาพที่สุด

---

[16] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบมนุษยนิยมก็คือ การมองโลกอย่างสมดุล ไม่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่งแต่เป็นการใช้ชีวิตอย่างสมดุลเพราะเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ เน้นการมองชีวิตรอบด้าน เพราะการดำเนินชีวิตนั้นต้องมีศิลปะ ต้องมีความประสานสอดคล้องขององค์ประกอบทุกด้านของชีวิตอย่างสมดุลที่สุด[17]

อัตถิภาวนยมิ ปฏิเสธแนวคิดทุกอย่างตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์ในสมัยปัจจุบันได้สูญเสียตัวเองไป เพราะถูกบังคับและกำหนดโดยบทบาทหรือหัวโขนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของความเป็นพ่อแม่ ภรรยา สามีหรืออะไรก็ตามที่สูญเสียเวลาไปกับการแสดงบทบาททั้งที่มีความเต็มใจและไม่เต็มใจ นอกจากนี้ยังถูกกำหนดโดยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่มีเวลาจะพิจารณาดูตัวเอง การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกอยากทำจริง ๆ ไม่มีอยู่เลย คนเราเป็นเพียงทางผ่านของสิ่งอื่น มิได้มีอะไรเป็นตัวของตัวเองความสูญเสียนี้เป็นการสูญเสียเสรีภาพที่เป็นสารัตถะจริง ๆ ของมนุษย์ ความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีเสรีภาพทจะเลือกกระทำตามความรู้สึกของตัวเองได้หากจะเลือก ไม่มีใครมาบังคับตัวเราได้หากเราเลือกทำในสิ่งที่ขัดกับความรู้สึกจริงๆ แสดงว่า เรากำลังหลอกตัวเองการหลอกตัวเองนำมาซึ่งความทุกข์ความรังเกียจตัวเองในที่สุด

คนทั่วไปอาจมีความคิดว่าการที่มนุษย์ไม่สามารถกระทำอะไรได้ตามที่ตนเองปรารถนานั้นเป็นเพราะมนุษย์ยังยึดถือในกฎเกณฑ์ระเบียบ กติกาค่านิยม ศีลธรรม จริยธรรม ที่สังคมกำหนดขึ้นมาเป็นต้น แต่พวกอัตถิภาวนิยมมีความเห็นขัดแย้งว่ากฎเกณฑ์แบบแผน จริยธรรม คุณธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง มนุษย์เป็นผู้สร้างความดีในการสร้างก็ไม่มีแบบแผนอะไรที่ต้องคล้อยตามหรือเชื่อฟัง ฉะนั้น มนุษย์จึงควรมีอิสระกระทำในสิ่งที่อยากจะทำไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวใด ๆ ที่จะตัดสินว่าอันไหนผิดอันไหนถูก อย่างไรดีอย่างไรชั่ว ถ้ามนุษย์ทำสิ่งต่าง ๆ หรือคล้อยตามแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่งก็เท่ากับว่า มนุษย์ยกให้แบบแผนนั้นเป็นจริง เป็นเพียงการลดตัวเองลงมาเป็นภาพสะท้อนของแบบแผนเท่านั้น

พวกศิลปะนิยมหรือพวกเอ็กซิสฯ มองเห็นว่าศีลธรรมก็เหมือนศิลปะงานสร้างสรรค์ศิลปะนั้นเกิดจากจินตนาการที่เป็นอิสระ หากศิลปะถูกบังคับให้เดินตามแบบแผนแล้วผลงานอันทรงคุณค่าทางศิลปะก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ศีลธรรมก็เหมือนกัน ความเป็นคนของคน ๆ หนึ่งคือผลรวมของการกระทำทั้งหมดที่เกิดจากเสรีภาพของตัวเขาเอง เป็นความรู้สึกเสรีแท้ ๆ เหมือนภาพวาดของจิตกรผู้มีความเป็นอิสระที่แท้ เสรีภาพเป็นธาตุแท้ของมนุษย์แต่มนุษย์ก็มักหลงผิดและหลอกตัวเองอยู่เสมอว่า ถูกบังคับให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ไม่มีความเป็นอิสระ มนุษย์มักกจะหลอกตัวเอง การหลอกตัวเองทำให้ความเป็นคนหายวับไปกับตา เพราะขาดความจริงใจ มนุษย์จะหวนคืนกลับมาสู่ตัวเองได้ก็ต่อเมื่อมี

---

[17] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

ความจริงใจ ดังนั้น พวกเอ็กซิสฯ จึงเรียกร้องให้มนุษย์กลับมาสู่ตนเอง มาสู่ความเป็นคนและศักดิ์ศรีของความเป็นคนแม้จะเจ็บปวดหรือหว้าเหว่ก็ต้องทน

การดำเนินชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบศิลปะนิยมหรืออัตถิภาวนิยมก็คือการตระหนักถึงเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์มีการเลือกอนาคตของตนเองและทำตามความรู้สึกของตนเองการหวนคืนกลับไปสู่ความเป็นตัวเอง เสรีภาพและความรับผิดชอบเป็นของคู่กันเป็นการกระทำตามความรู้สึกของตนเองมากที่สุด บางครั้งอาจถูกมองว่าไม่แยแสหรือใส่ใจต่อสำนึกทางสังคม และระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมมากนักเพราะต้องการหวนคืนไปสู่ความเป็นอิสระในตัวเอง หากต้องทำตามความต้องการของสังคมที่ขัดแย้งต่อความรู้สึกของตนก็จะเท่ากับว่ากำลังหลอกตัวเองซึ่งรังแต่จะก่อให้เกิดความทุกข์ตามมา[18]

ส่วนหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ตามทฤษฎีแนวคิด 1. แบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism) 2. แบบสุขนิยม (Hedonism) 3. แบบศานตินิยม (Pacifism) และ 4. แบบมนุษยนิยม (Humanism) มีจุดเด่นอยู่ที่หลักธรรมที่เรียกว่า **การบูชา** 2 ประเภท[19] ได้แก่ **1) อามิสบูชา** หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของต่างๆ ไปสักการบูชาต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรบูชาเช่น ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ผู้มีพระคุณต่อตนด้วยสิ่งของหรือแรงกายของตน การทำอามิสบูชาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ การถวายปัจจัย 4 มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช รวมถึงเครื่องสักการบูชาอย่างอื่นมี ดอกไม้ ธูปเทียน ฯลฯ เป็นต้น แด่พระรัตนตรัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา และสังฆบูชา[20] **2) ปฏิบัติบูชา** หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ท่านทำ ปฏิบัติตามคำที่ท่านสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดดื้อถือรั้นด้วยมานะทิฏฐิ เป็นการปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำยอมทำเพราะถูกบังคับ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนาได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ จะเป็นพระหรือชาวบ้านก็ตั้งใจรักษาปฏิบัติตามแห่งเพศภาวะของตน ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ และปัญญา **ปฏิบัติกัมมัฏฐาน 2** คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้กาย วาจาและใจ สะอาด สงบ และรู้แจ้งเห็นจริงตามบัณฑิต[21]

เพราะฉะนั้นเมื่อนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาบูรณาการและเติมเต็มข้อบกพร่องหรือปัญหาของแนวคิดทฤษฎี 1. แบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism) 2. แบบสุขนิยม (Hedonism)

---

[18] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

[19] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/401/117.

[20] คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, *นักธรรมชั้นโท*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2547), หน้า 66.

[21] เทพพร มังธานี, *มงคลชีวิต,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2541), หน้า 31.

3. แบบศานตินิยม (Pacifism) และ 4. แบบมนุษยนิยม (Humanism) แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าจะบูรณาการและเติมเต็มกันได้ ดังนี้

ปัญหาคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตาม**ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism)** คือ ไม่เห็นคุณค่าของคน เป็นไปได้ไหมที่เราจะมองแต่ประโยชน์แล้วมองข้ามความเป็นมนุษย์ไป หากคนบนรถรางที่ยืนอยู่คนเดียวนั้นเป็นคนในครอบครัว แนวคิดนี้กำลังผลักให้มนุษย์กลายเป็นคนไร้หัวใจที่มองข้ามสำนึกของตัวเองเกินไป **ทฤษฎีสุขนิยม (Hedonism)** คือ ความสุขสบาย (pleasure) ทางประสาทสัมผัสเป็นสิ่งที่ดีทีสุดของชีวิต ที่มนุษย์ควรแสวงหา ไม่มีสิ่งใดที่มนุษย์ต้องการนอกจากความสุข คือ ความสุขแบบอิงอาศัยเนื้อหนังมังสา **ทฤษฎีศานตินิยม (Pacifism)** คือ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าสงครามและความรุนแรงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ในทางศีลธรรม และความขัดแย้งทั้งมวลควรได้รับการแก้ไขโดยวิถีทางสันติ **และทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism)** เป็นทฤษฎีที่มีความย้อนแย้ง เพราะการที่มนุษยนิยมสมัยแรกประกาศตัวเป็นอเทวนิยม แต่ชาวมนุษยนิยมจำนวนมากในสมัยฟื้นฟู ศิลปวิทยา

จากแนวคิดบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า **การบูชา** 2 ประเภท[22] ได้แก่ **1) อามิสบูชา** หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของต่างๆ ไปสักการบูชาต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรบูชาเช่น ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ผู้มีพระคุณต่อตนด้วยสิ่งของหรือแรงกายของตน การทำอามิสบูชาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ การถวายปัจจัย 4 มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช รวมถึงเครื่องสักการบูชาอย่างอื่นมี ดอกไม้ ธูปเทียน ฯลฯ เป็นต้น แด่พระรัตนตรัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา และสังฆบูชา[23] **2) ปฏิบัติบูชา** หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ท่านทำ ปฏิบัติตามคำที่ท่านสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดดื้อถือรั้นด้วยมานะทิฏฐิ เป็นการปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำยอมทำเพราะถูกบังคับ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ จะเป็นพระหรือชาวบ้านก็ตั้งใจรักษาปฏิบัติตามแห่งเพศภาวะของตน ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ และปัญญา **ปฏิบัติกัมมัฏฐาน 2** คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้กาย วาจาและใจ สะอาด สงบ และรู้แจ้งเห็นจริงตามบัณฑิต[24]

---

[22] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/401/117.

[23] คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, *นักธรรมชั้นโท*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2547), หน้า 66.

[24] เทพพร มังธานี, *มงคลชีวิต,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2541), หน้า 31.

1.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสมชาย ธีรปภาโส (บุญเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุเพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า[25]

พระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน” ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า “ทัศนคติและความเชื่อในสังคมไทย มีความเชื่อเรื่องวัตถุมงคล เชื่อในอานุภาพของวัตถุมงคลที่ได้รับการปลุกเสก และเชื่อว่าวัตถุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงได้ยอมรับและศรัทธาต่อวัตถุมงคลอย่างสนิทใจ ทั้งยังทำให้เกิดความเชื่อต่อความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในด้านพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพต่อวัตถุมงคลว่าจะช่วยคุ้มครองให้รอดปลอดภัย[26]

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ ได้ศึกษาเรื่อง พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “พระธาตุ” มีความหมายเหมือนกับคำว่า “ธาตุ” แต่มีข้อพิเศษออกไปก็คือเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคนที่บรรลุธรรม มีจิตใจบริสุทธิ์ หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ซึ่งเหลือจากการถูกเผา บางทีเรียกว่า “พระอรหันตธาตุ” พระสาวก สาวิกาของพระพุทธเจ้า (หมายรวมถึงพระปัจเจกพุทธเจ้าและอุบาสก อุบาสิกาผู้เป็นอรหันต์ด้วย) คำว่า “พระบรมสารีริกธาตุ” หมายถึงกระดูกของพระพุทธเจ้า (พระสัมมาสัมพุทธเจ้า) เผ่าชนทั้งหลายในอดีตถือว่า กระดูกคนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีนิยมในพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะในยุคของพระพุทธเจ้าองค์ไหน นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าพระนามว่าทีปังกรมาจนถึงพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม การเก็บกระดูกไว้บูชาสักการะปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป[27]

พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” เกิดผลจากการศึกษา ได้ข้อสรุปว่า “การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชา เกิดจาก

---

[25] พระมหาสมชาย ธีรปภาโส (บุญเกลี้ยง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2546, บทคัดย่อ.

[26] พระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข), “อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2546, บทคัดย่อ.

[27] พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ, “พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย”, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2547, บทคัดย่อ.

มนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัย หวังความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการอ้อนวอนบูชา แต่คำว่าศรัทธา คือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการบูชา แต่ความเชื่อ ความเลื่อมใสนั้นต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ[28]

พระชุติพนธ์ อานนฺโท (นามสมุทร) ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย พบว่า การสร้างเจดีย์นั้น ได้วิวัฒนาการมาจากการจัดศพของผู้ตาย ซึ่งเดิมมีการฝังอย่างเดียว ส่วนการเผานั้นเพิ่งจะมีขึ้นภายหลังเมื่อมนุษย์มีความเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วจะไม่กลับฟื้นคืนชีพขึ้น จึงได้มีการเผาศพขึ้น แต่ก็ยังเก็บเถ้าถ่านและอัฐิบรรจุไว้ในเนินดินหรือในเจดีย์เพื่อการสักการบูชา หรือเพื่อเป็นอนุสาวรีย์เตือนใจแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การสร้างพระเจดีย์ในพระพุทธศาสนามีลักษณะใหญ่ 2 แบบ คือ(1) แบบทรงโอ่งคว่ำ มีแตรปักอยู่บนยอด (2) แบบสี่เหลี่ยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายเทวาลัยในศาสนาฮินดู[29]

ประเสริฐ จันทน์หอม ได้ศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการเจดีย์ประธานสมัยสุโขทัยพบว่า กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และศาสนา มีผลกระทบต่อรูปแบบของเจดีย์โดยเฉพาะกระแสแนวคิดของการเผยแพร่ศาสนาในแต่ละยุค และหลักธรรมที่ชนชั้นปกครองมาเผยแพร่ในสังคม อันแสดงถึงความต้องการในเชิงศีลธรรมและคุณธรรมในแต่ละยุคสมัย ของสังคมชาวสุโขทัย มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเจดีย์มาโดยตลอด พระสถูปเจดีย์สมัยสุโขทัยสร้างขึ้นมีต้นกำเนิดแนวคิดมาจากคัมภีร์อรรถกถาที่แต่งในลังกาและพุกาม คือ “คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง” ที่เรียบเรียงขึ้นโดยพระมหาธรรมราชาลิไทย พระสถูปเจดีย์สมัยสุโขทัยเป็นภาพจำลองของจักรวาลวิทยา ในทรรศนะของชาวสุโขทัย ด้วยกลวิธีทางสถาปัตยกรรมผ่านระเบียบแนวความคิด ระบบสัญลักษณ์และแบบแผนพิธีกรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกรู้ทางปัญญาของผู้พบเห็นให้ระลึกถึงคำสอน หรือหลักธรรมที่เป็นรากฐานและเป็นที่นิยมของสังคม[30]

สุพจน์ ทองเนื้อขาว ได้ศึกษาถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น มี 3 แบบ คือ ประเพณีพิธีกรรมประจำปีประเพณีพิธีกรรมส่วนบุคคลและประเพณีพิธีกรรมส่วนรวม ซึ่งประเพณีพิธีกรรมทั้ง 3 แบบนี้เป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่ง

---

[28] พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2550, บทคัดย่อ.

[29] พระชุติพนธ์ อานนฺโท (นามสมุทร), “อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, บทคัดย่อ.

[30] ประเสริฐ จันทน์หอม, “วิวัฒนาการเจดีย์ประธานสมัยสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2540, บทคัดย่อ.

เป็นลัทธิพราหมณ์และฮีต 12 เป็นสำคัญ การทำบุญในฮีต 12 นั้นเป็นงานบุญเกี่ยวเนื่องจากพระพุทธศาสนา ส่วนพิธีกรรมพื้นบ้านเกี่ยวเนื่องกับลัทธิพราหมณ์คือ พิธีการถวายสักการะแด่องค์พระธาตุเพราะเชื่อว่ามีดวงวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่[31]

พิบูลย์ ลิ้มพานิชย์ ได้กล่าไว้ว่า สถูปกับเจดีย์มีความหมายแตกต่างกันคือสถูปหมายถึงเฉพาะสิ่งก่อสร้างในทางสถาปัตยกรรม แต่เจดีย์นั้นมีความหมายกว้างกว่าสถูป คือ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะสิ่งก่อสร้างในทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่คำว่า เจดีย์ ยังมีความหมายรวมถึงวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ควรแก่การสักการบูชาทุกอย่าง เช่น พระพุทธรูป วิหาร ต้นโพธิ์เป็นต้น ส่วนเจดีย์ ที่มีความหมายตรงกับสถูป ก็คือ เจดีย์ประเภทธาตุเจดีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นสิ่งก่อสร้างในทางสถาปัตยกรรมเหมือนกับสถูป ดังนั้น สถูปก็แบบเจดีย์ที่เป็นธาตุเจดีย์จึงใช้เรียกแทนกันได้[32]

เชฏฐะ ถิรทินรัตน์ ได้ศึกษาถึงพระบรมสารีริกธาตุมหาสถาน พบว่า พระบรมสารีริกธาตุที่มีผลต่อวัฒนธรรมของพุทธศาสนิกชนชาวไทยอย่างมาก โดยมีประวัติศาสตร์สืบทอดมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ครั้งการเข้ามาของพุทธศาสนาจากชมพูทวีปสู่ดินแดนสยามประเทศที่รู้จักกันในสมัยนั้นว่า “สุวรรณภูมิประเทศ” และเราชาวพุทธก็ยึดถือปฏิบัติต่อพระบรมสารีริกธาตุอย่างดีเสมอมา ปรากฏเป็นหลักฐานทั้งเอกสาร และโบราณวัตถุสถานมากมายที่ยังคงหลงเหลือร่องรอยแห่งความรุ่งเรืองของพุทธศาสนา นอกจากนี้ชาวพุทธยังได้ถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อที่ว่าการได้บูชาพระบรมสารีริกธาตุเปรียบได้กับการได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าต่อหน้าพระพักตร์นั่นเอง[33]

ณัฏฐ์ เชาวนพูนผล ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในการเช่าบูชาพระธาตุจำลอง 12 ปีนักษัตรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเช่าบูชาพระธาตุมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านความเลื่อมใสและศรัทธาในองค์พระธาตุรองลงมาคือ ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำและปัจจัยด้านความหลากหลายขององค์พระธาตุ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จำแนกตามเพศ อายุและอาชีพแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเช่าบูชาพระธาตุมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านความเลื่อมใสและศรัทธาในองค์พระธาตุ[34]

---

[31] สุพจน์ ทองเนื้อขาว, “ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2541, บทคัดย่อ.

[32] พิบูลย์ ลิ้มพานิชย์, “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างเจดีย์ในสมัยสุโขทัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 11.

[33] เชฏฐะ ถิรทินรัตน์, “พระบรมสารีริกธาตุมหาสถาน”, วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2550, หน้า 147.

[34] ณัฏฐ์ เชาวนพูนผล, “พฤติกรรมผู้บริโภคในการเช่าบูชาพระธาตุจำลอง 12 ปีนักษัตรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2551, บทคัดย่อ.

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม

1.7.2 ทำให้ทราบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.7.3 ทำให้ทราบบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.7.4 ทำให้สามารถเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

บูรณาการ หมายถึง การนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ การบูชา 2 อย่าง คือ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา ต่อองค์พระธาตุพนม

คุณค่า หมายถึง ความเป็นเอกลักษณ์ของพระธาตุพนมด้านการบูชา ได้แก่ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา เป็นการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของตามความเชื่อของบุคคลนั้น ๆ และเป็นการปฏิบัติบูชา

พระธาตุพนม หมายถึง องค์เจดีย์พระธาตุพนม ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

อิทธิพล หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความโน้มน้าว แรงจูงใจที่สามารถบันดาลให้ผู้อื่นต้องคล้อยตามหรือทำตามได้

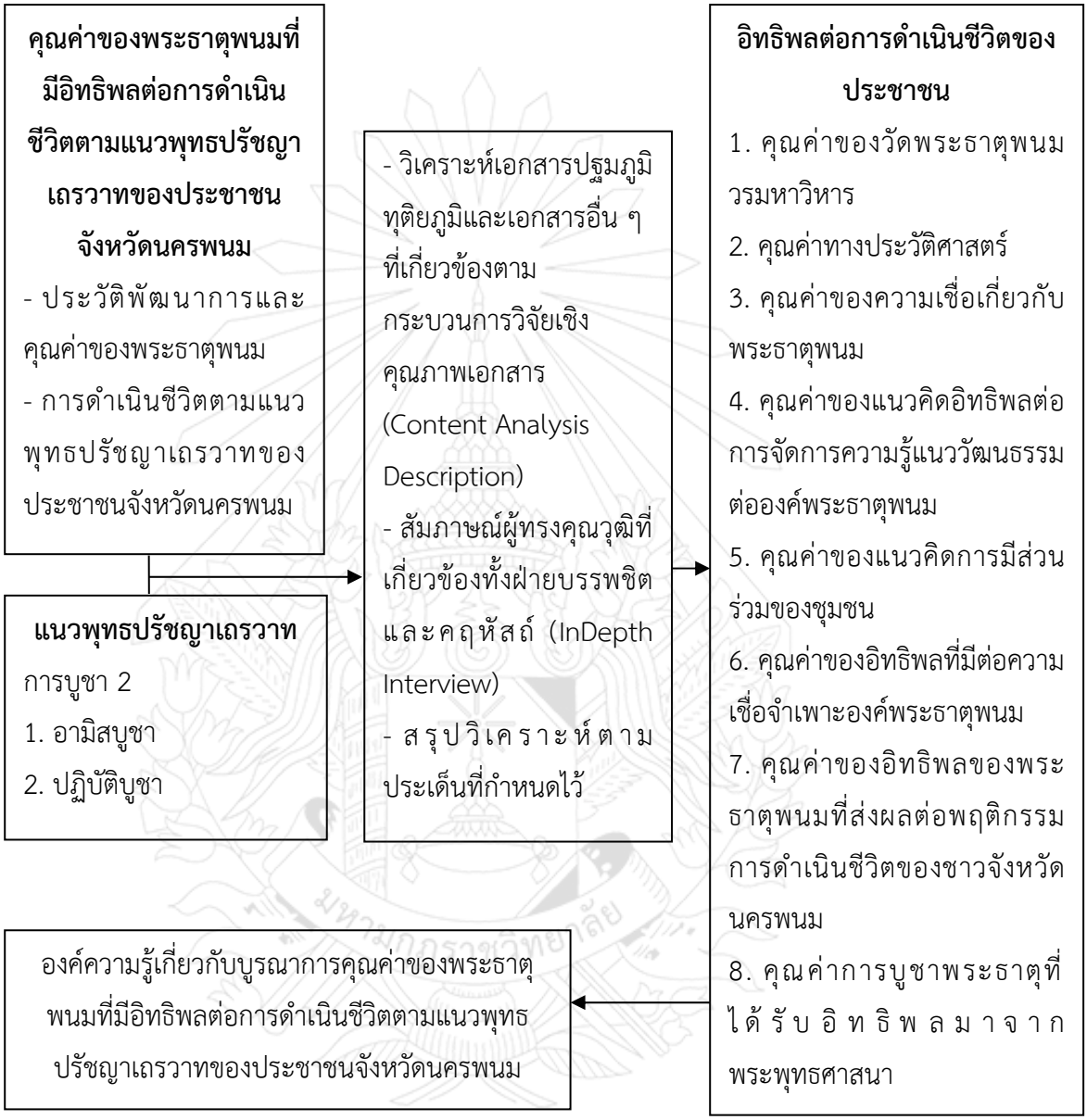
การดำเนินชีวิต หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่อพระธาตุพนมด้านความเชื่อ การปฏิบัติ ตามวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตแต่ละแบบ พฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็น อุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่าง ๆ

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยการบูชา 2 อย่าง คือ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา

ประชาชนจังหวัดนครพนม หมายถึง ประชาชนที่อาศัยในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม รวมทั้งบุคคลผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาไปไหว้พระธาตุพนมตามเทศกาล

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม” มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2
ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ประมวล แนวคิด ทฤษฎี จากนโยบาย ตำรา บทความ คู่มือ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้เป็นยุทธวิธีแนวทางการดำเนินการวิจัย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) ความหมายของพระธาตุ 2) ความสำคัญของพระธาตุ 3) ประเภทของพระธาตุ 4) ความหมายของพระธาตุพนม 5) ประวัติและพัฒนาการของพระธาตุพนม 6) ความสัมพันธ์ของพระธาตุพนมกับชีวิตของชาวนครพนม 7) องค์ประกอบของพระธาตุพนม 8) คุณค่าของพระธาตุพนมต่อการดำเนินชีวิตของชาวนครพนม 9) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม และ10) สรุป โดยมีรายละเอียดดังต้องไปนี้

2.1 ความหมายของพระธาตุ

พระธาตุ หมายถึง อัฐิ (กระดูกที่เผาแล้ว) ของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ ถ้าเป็นอัฐิของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระบรมธาตุ ถ้าเป็นอัฐิพระอรหันต์ เรียกว่า พระธาตุ แต่โดยทั่วไปแล้วจะเรียกรวม ๆ ว่า พระธาตุ

สำหรับพระธาตุในที่นี้ หมายถึง ส่วนสำคัญของพระสถูป หรือพระปรางค์ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ภายใน ซึ่งเรียกว่า ธาตุเจดีย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในพุทธเจดีย์ทั้ง ๔ ได้แก่

พระธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุ อินเดีย เรียกเจดีย์ประเภทนี้ว่า สรีริกสถูป พระธาตุเจดีย์ รวมถึง เจดีย์ที่บรรจุธาตุของพระอรหันต์สาวกด้วย ถ้าเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะก็จะเรียกว่า พระมหาธาตุ พระบรมธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุ ถ้าเรียกพระธาตุส่วนหนึ่งส่วนใดของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะก็จะเรียกชื่อตามนั้น เช่น พระทันตธาตุ หรือพระทาฒธาตุ (ฟัน หรือ เขี้ยวของพระพุทธเจ้า) พระเกศธาตุ (เส้นพระเกศาของพระพุทธเจ้า) พระอุรังคธาตุ (พระธาตุส่วนที่เป็นกระดูกหน้าอกของพระพุทธเจ้า

บริโภคเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุของใช้ที่เกี่ยวกับเนื่องกับพระพุทธเจ้า ได้แก่ อัฐบริขาร มีบาตรและจีวร เป็นต้น นอกจากนั้นยังรวมไปถึงสถานที่อันเป็นสังเวชนียสถานทั้งสี่ คือ สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน) ตรัสรู้ (พุทธคยา) แสดงปฐมเทศนา (ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน) และปรินิพพาน (เมืองกุสินารา) รวมพระแท่นที่บรรทมตอนปรินิพพาน อินเดียเรียกเจดีย์ประเภทนี้ว่า ปาริโภคสถูป

พระธรรมเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุ หรือ จารึก พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น หอพระไตรปิฎก และส่วนที่เป็นพระไตรปิฎกเอง ไม่ว่าจะจารึกในรูปแบบใด เดิมได้เลือกเอาหัวใจพุทธศาสนา จารึกเป็นตัวอักษร ประดิษฐานไว้สำหรับบูชา มีความว่า " เย ธมฺมา เหตุปปฺภวา เตสํ เหตุ ตถาคโต เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมโณ

อุเทสิกเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่ทำเป็นพุทธบัลลังก์ พระแท่นพระพุทธเจ้า รวมถึงพระพุทธฉายด้วย อินเดียเรียกเจดีย์ ประเภทนี้ว่า อุทเทสิกสถูป สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา

พระเจดีย์ เป็นที่ทำเป็นหรือบรรจุสิ่งที่เนื่องด้วยพระพุทธเจ้า อันเป็นสิ่งที่ควรแก่การสักการบูชา

พระธาตุเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ที่รู้จักกันดี และพบกันมากที่สุด สำหรับประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก มีขนาดและอายุแตกต่างกัน

2.2 ความสำคัญของพระธาตุ

พระธาตุ พระสารีริกธาตุ หรือ พระบรมสารีริกธาตุ เป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในประเทศที่ประกาศตัวเองว่าเป็น พุทธ นอกจากจะเป็น “ตัวแทน” ทางด้านกายภาพของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ หรือ พระสงฆ์สำคัญ ๆ แล้ว การที่พระธาตุเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่มีขนาดเล็กสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายไปในที่ไกล ทำให้พระธาตุมีบทบาทในการแพร่กระจายของพุทธศาสนา บทบาทของพระธาตุไม่ได้จำกัดอยู่แค่ความเชื่อหรือพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แต่ยังเข้าไปมีส่วนสำคัญในบริบทของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองทั้งภายในและนอกประเทศ การเสวนาครั้งนี้จะครอบคลุมประเด็นสนทนาอย่างเช่น ปัจจุบันคนไทยบูชาพระธาตุอย่างไร พระธาตุมีความหมายและความสำคัญอย่างไรในสังคมไทยร่วมสมัย ชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับพระธาตุในเมืองไทยอย่างไร พระธาตุที่คนไทยบูชาในปัจจุบันแตกต่างจากพระธาตุที่พบในแหล่งโบราณสถานทางพุทธศาสนาในอินเดีย ปากีสถาน และอัฟกานิสถาน มากน้อยอย่างไร และบทบาทของพระธาตุได้เปลี่ยนแปลงไปเพียงไรจากแรกเริ่มการบูชาพระธาตุเมื่อประมาณสองพันปีที่แล้ว เป็นต้น

2.3 ประเภทของพระธาตุ

จากประวัติความเป็นมาและความสำคัญของสถูปเจดีย์ทำให้ทราบว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวกับความตาย คือ ใช้บรรจุกระดูกของบุคคล เป็นพิธีกรรมของชนเผ่าบางเชื้อชาติ โดยเฉพาะชนชาติอารยันที่อพยพลง มาจากตอนเหนือของอินเดีย ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มเดียวกับศากยะ โดยมีการสร้างวัฒนธรรม ประเพณีขึ้นมาใช้ในกลุ่มเชื้อชาติของตน เมื่อญาติเสียชีวิตก็นิยมเผาศพและเก็บ

กระดูกไว้บูชา โดย สร้างที่เก็บซึ่งหากมีขนาดใหญ่โตก็เรียกว่าสถูป[35] การจัดประเภทและลักษณะของสถูปมีหลักฐานไม่ชัดเจนนัก แต่ก็พอจะสืบสวนจากหลักฐานจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ตลอดทั้งข้อวินิจฉัยจากผู้รู้ สามารถแบ่งประเภทและจำแนกลักษณะของสถูปได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) สถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญ

มีหลักฐานปรากฏชัดในมหาปรินิพพานสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวถึงถูปารหบุคคล คือ ผู้ควรสร้างสถูปถวาย มี 4 จำพวกด้วยกัน คือ

1. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นถูปารหบุคคล
2. พระปัจเจกสัมพุทธเจ้าเป็นถูปารหบุคคล
3. พระสาวกของพระตถาคตเป็นถูปารหบุคคล
4. พระเจ้าจักรพรรดิเป็นถูปารหบุคคล[36]

หากพิจารณาจากกลุ่มบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้ สามารถจำแนกสถูปได้เป็น 2 อย่าง คือ (1) สถูปที่ใช้บรรจุอัฐิของบุคคลผู้บริสุทธิ์แล้ว (2) สถูปที่ใช้บรรจุอัฐิของบุคคลผู้ทรงอำนาจ

หากจะตั้งคำถามว่าเพระเหตุใดกลุ่มบุคคลเหล่านี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงให้สร้างสถูปถวายในประเด็นนี้มีข้อคำตอบที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อรรถกถาที่กล่าวถึงพระพุทธองค์ได้คลายความสงสัยแห่งความเป็นของถูปารหบุคคล ความว่า เมื่อมหาชนยังใจให้เลื่อมใสในสถูปของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ด้วยทรงพิจารณาเห็นถึงประโยชน์ดังกล่าวมานี้กลุ่มบุคคลทั้ง 4 จึงเป็นถูปารหบุคคล[37]

สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาทีฆนิกาย มหาวรรค ซึ่งได้กล่าวขยายความพระไตรปิฎกในประเด็นของถูปารหบุคคล โดยตั้งข้อประเด็นข้อคำถามว่า เหตุใดพระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตการสร้างสถูปแก่พระราชาผู้ครองเรือนผู้ยังมีกิเลสตัณหาอยู่ เพราะเหตุใดจึงไม่ทรงอนุญาตการสร้างสถูปสำหรับภิกษุปุถุชนผู้มีศีลที่มรณภาพแล้ว มีข้อคำตอบว่า เพราะสถูปของภิกษุผู้เป็นปุถุชนนั้นไม่เป็นของอัศจรรย์ แม้ว่าพระพุทธองค์จะทรงอนุญาตให้สร้างสถูปแต่ก็ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน ทั้งในเกาะสีหลและในที่อื่น (ทัศนะของท่านพุทธโฆสาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์อรรถกถา) ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงไม่ทรงอนุญาต ส่วนกรณีของพระเจ้าจักรพรรดินั้น เป็นเรื่องอัศจรรย์เพราะจะบังเกิดได้เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนั้น สถูปของพระองค์จึงเป็นสิ่งอัศจรรย์[38]

---

[35] พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ, *เจดีย์ในพระพุทธศาสนา (2547)*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http:www.mcu.ac.th. [25 ก.ย. 2560].

[36] ที.ม. (ไทย) 10/206/153.

[37] ที.ม.อ. (ไทย) 2/1/302-303.

[38] ที.ม.อ. (ไทย) 2/1/423.

ลักษณะของสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิของบุคคลสำคัญนั้น ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างจากสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิของประชาชนทั่วไป เพราะเหตุว่า การสร้างนั้นมุ่งเพื่อสักการบูชาน้อมรำลึกถึงพระคุณ มีความหมายทางด้านจิตใจและเป็นสถานที่เกี่ยวข้องทางศาสนาด้วย และที่สำคัญเป็นสถานที่เคารพของมหาชนมิใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ลักษณะสิ่งก่อสร้างมีลักษณะรูปโอคว่ำ[39] ในอรรถกถาทีฆนิกาย มหาวรรค ได้กล่าวรายละเอียดของการสร้างสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงให้จัดสร้างขึ้นในกรุงราชคฤห์สามารถสรุปการบรรจุได้ ดังนี้

ขุดดินลึก 80 ศอก ปิดผนังทั้ง 4 ด้านด้วยโลหะ แล้วสร้างเรือนขนาดใหญ่จากทองแดง ขนาดเท่ากับสถูปที่ถูปราม แล้วบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในผอบและสถูป ซึ่งทำจากวัสดุต่าง ๆ กัน อย่างละ 4 อัน มีขนาดลดหลั่นกันลงไปเพื่อจะได้วางลงซ้อน ๆ กัน โดยวัสดุที่นำมาสร้างผอบและสถูป มีดังนี้

1. ผอบจากจันทน์เหลือง 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากจันทน์เหลือง 4 สถูป
2. สถูปจันทน์เหลือ 8 สถูป ใส่ลงในผอบจันทร์แดง 8 ผอบ
3. ผอบจากจันทน์แดง 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากจันทน์แดง 8 สถูป
4. สถูปจากจันทน์แดง 8 สถูป ใส่ลงในผอบจากงา 8 ผอบ
5. ผอบจากงา 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากงา 8 สถูป
6. สถูปจากงา 8 สถูป ใส่ลงในผอบจากรัตนะล้วน 8 ผอบ
7. ผอบจากรัตนะล้วน 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากรัตนะล้วน 8 สถูป
8. สถูปจากรัตนะล้วน 4 สถูป ใส่ลงในผอบจากทองคำ 8 ผอบ
9. ผอบจากทองคำ 4 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากทองคำ 8 สถูป
10. สถูปจากทองคำ 8 สถูป ใส่ลงในผอบจากเงิน 8 ผอบ
11. ผอบจากเงิน 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปเงิน 8 สถูป
12. สถูปเงิน 8 สถูป ใส่ลงในผอบจากมณี 4 ผอบ
13. ผอบจากมณี 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากมณี 4 สถูป
14. ผอบจากมณี 8 ผอบ ใส่ลงในผอบจากทับทิม 8 ผอบ
15. ผอบจากทับทิม 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากทับทิม 8 สถูป
16. สถูปจากทับทิม 8 สถูปผอบจากแก้วลาย 8 ผอบ
17. ผอบจากแก้วลาย 8 ผอบ ใส่ลงในสถูปจากแก้วลาย 8 สถูป[40]

---

[39] ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*, กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 1118.

[40] ที.ม.อ. (ไทย) 2/1/462-463.

การบรรจุพระธาตุนั้นจะเห็นได้ว่ากระทำด้วยความประณีตบรรจง ทั้งภายในและภายนอกสถูป โดยเฉพาะการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุลงในภาชนะรองรับที่ต่าง ๆ กันขนาดลดหลั่นกันลงไปนั้น เป็นลักษณะการบรรจุที่เป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่ง แม้แต่การบรรจุพระธาตุในปัจจุบันยังปรากฏลักษณะรูปแบบการบรรจุพระธาตุเหมือนครั้งพุทธกาล เช่น พระธาตุพนม มีการบรรจุพระอุรังคธาตุที่สลับซับซ้อน มีผอบซ้อนกันอยู่ถึง 6 ชั้นด้วยกัน[41] ลักษณะการก่อสร้างที่ใหญ่โตมากน้อยเพียงใด จะทำให้ประณีตบรรจงขึ้นอยู่กับกำลังของผู้สร้างสถูป นั้น หากมุ่งไปที่ศาสนาแล้ว จะมีการตกแต่งแปลงลักษณะรูปทรงของสถูปให้งดงามประณีตวิจิตรขึ้น[42]

2) สถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุของประชาชนทั่วไป

บุคคลธรรมดาสามัญชนทั่วไปในบางกลุ่มบางเชื้อชาติจะมีประเพณีของการสร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุที่มีมาก่อนสมัยพุทธกาล ไม่เฉพาะแต่สำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น สถูปที่บรรจุอัฐิธาตุของบุคคลธรรมดาอื่น ๆ ก็มี โดยมีลักษณะการสร้างแบบเรียบง่าย ไม่พิถีพิถัน ยุ่งยากสลับซับซ้อน แรกเริ่มนั้นอาจจะเป็นเพียงการพูนดินขึ้นให้เป็นโคกเป็นโนนตรงที่ท่าการฝังอิฐิ ธาตุนั้นแล้วทำเขื่อนรอบ ๆ เพื่อกันดินพังทลายเมื่อมีฝนตกลงมา และบนดินที่ทำเป็นโคกโนนนั้นจะ ทำการปักร่มหรือฉัตรไว้เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย หรืออาจเป็นสัญลักษณ์เครื่องหมายเพื่อให้รู้ว่า ผู้ใดตรงนี้ สถูปจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กไม่มีกำหนดตายตัว จะทำการตกแต่งให้ ประณีตวิจิตรบรรจงอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และความความพร้อมของผู้สร้างสถูปนั้นเป็นสำคัญ[43] แม้แต่ในปัจจุบันชาวพุทธทั่วไปโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและประเทศ ลาวนิยมนำกระดูกของผู้ตายใส่บรรจุไว้ในสถูปเจดีย์เล็ก ๆ หรือเรียกว่าเอากระดูกเข้าธาตุ โดยถือว่า เป็นพิธีที่สำคัญที่ลูกหลานจะต้องทำหลังจากฌาปนกิจศพเรียบร้อยแล้ว ในพิธีนั้นมักนิยมนิมนต์พระสงฆ์ 4 รูปไปทำพิธีด้วย[44]

พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงประเภทของเจดีย์กับพระพุทธเจ้ามี 4 อย่าง คือ (1) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (2) บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย (3) ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์

---

[41] พระเทพรัตนโมลี (แก้ว อุทุมมาลา), *พระธาตุพนม*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (ปรับปรุงใหม่), (นนทบุรี: มติชนปากเกร็ด, 2557), หน้า 77.

[42] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, (2513). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*, (ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513), หน้า 7-9.

[43] เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-9.

[44] สวิง บุญเจิม, *มรดกอีสาน*, (อุบลราชธานี: อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์, 2536), หน้า 284.

(4) อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทย คือ สิ่งที่ก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือ เช่น พระธาตุ และอัฐิบรรพบุรุษ เป็นต้น[45]

สันติ เล็กสุขุม ได้ให้กล่าวถึงประเภทของสถูปเจดีย์ไว้ว่า “พระเจดีย์ หรือเรียกสั้นๆ ว่า เจดีย์ มี 4 ประเภท คือ ธาตุเจดีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า ของพระมหากษัตริย์จักรพรรดิ บริโภคเจดีย์ หมายถึง สังเวชนียสถานอันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยประทับ เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนาและปรินิพพาน ธรรมเจดีย์ หมายถึง คาถาแสดงพระอริยสัจ หรือคัมภีร์ในพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อุเทสิกเจดีย์ คือของที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศต่อ พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดจะต้องทำเป็นอย่างไร การที่เจดีย์มีความหมายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ดังที่กล่าวข้างต้น จึงพ้องกับความหมายของคำว่า สถูป ที่บ่งถึงสิ่งก่อสร้างเหนือหลุมฝังศพ หรือ สร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุ ด้วยเหตุนี้ สถูป จึงใช้แทนเจดีย์ เป็นเช่นนี้ในประเทศอินเดียสมัยโบราณมาแล้ว”[46]

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ ได้สรุปเกี่ยวกับสถูปเจดีย์ว่ามี 4 ประเภท (1) ธาตุเจดีย์ สิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า พระเจ้าจักรพรรดิ (2) บริโภคเจดีย์ สังเวชนียสถานอันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน หรือที่เรียกว่าสังเวชนียสถาน 4 ตำบล (3) ธรรมเจดีย์ ข้อความที่ว่าด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำ ประโยค ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา (4) อุทเทสิกเจดีย์ สิ่งของที่สร้างขึ้นอุทิศพระพุทธเจ้าเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าจะเป็นอะไร เช่น พระแท่นวัชรอาสน์ที่เจดีย์ศรีมหาโพธิพุทธคยา พระพุทธรูป โดยนัยนี้จะเห็นว่า เจดีย์ มีความหมายกว้าง ครอบคลุมสิ่งที่ควรบูชาสักการะทุกอย่าง ไม่ได้หมายถึงสถูปอย่างเดียว เจดีย์ที่มีความหมายเดียวกันกับสถูป คือธาตุเจดีย์ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมธาตุ หรืออัฏฐิธาตุเท่านั้น ซึ่งอาจจะใช้คำว่า เจดีย์สถูป พระธาตุ พระบรมธาตุ หรือพระปรางค์ แล้วแต่กรณี”[47]

สรุปคำว่า “สถูปเจดีย์” ในยุคดั้งเดิมมีนัยกว้างขวางครอบคลุมสิ่งที่ควรเคารพ นับถือ บูชาหลายอย่างดังที่กล่าวแล้ว โดยสรุปมี 4 ประเภท

---

[45] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 40, 250.

[46] สันติ เล็กสุขุม, *เจดีย์ ความเป็นมาและศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย,* พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2552), หน้า 16.

[47] พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. *เจดีย์ในพระพุทธศาสนา* (2547). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=3 9 2 &articlegroup_id=9 7 [0 8 เม.ย.2554].

1. ธาตุเจดีย์ คือ สิ่งก่อสร้างที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า พระเจ้าจักรพรรดิ

2. บริโภคเจดีย์ คือ สังเวชนียสถาน อันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน หรือที่เรียกว่า สังเวชนียสถาน 4 ตำบล

3. ธรรมเจดีย์ คือ ข้อความที่ว่าด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำ ประโยคทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

4. อุทเทสิกเจดีย์ คือ สิ่งของที่สร้างขึ้นอุทิศพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าจะเป็นอะไร เช่น พระแทนวัชรอาสน์ที่เจดีย์ศรีมหาโพธิพุทธคยา พระพุทธรูป

2.4 ความหมายของพระธาตุพนม

พระธาตุพนม หมายถึง พระธาตุที่ตั้งอยู่บน ‘ภูกำพร้า’ เนินเตี้ย ๆ ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง จังหวัดนครพนม โดยที่มาของชื่อพระธาตุยังคงเป็นปริศนาว่า ‘พนม’ มาจากอะไร เคยมีคนสันนิษฐานว่า พนม อาจเพี้ยนมาจากคำว่า ‘ฟูนัน’ รัฐโบราณขนาดใหญ่ริมแม่น้ำโขงก็ได้ แต่ก็ยังเป็นแค่การคาดเดานะ ยังไม่ใช่ข้อสรุป[48]

พระธาตุพนม หมายถึง ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งอีสาน พระบรมธาตุที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของนครพนมมาแต่ โบราณกาล สร้างขึ้นเมื่อต้นพุทธกาลประมาณ พ.ศ. ๘ ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรเจริญรุ่งเรือง ประดิษฐานอยู่บนภูกำพร้าตั้งตระหง่าน อยู่ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ครั้งหนึ่งพุทธองค์เคยเสด็จมาโปรดสัตว์น้อยโหญ่[49]

พระธาตุพนม หมายถึง แผ่นทองจารึกซึ่งจารึกไว้ในสมัยเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก แห่งนครเวียงจันทน์มาบูรณะใน พ.ศ. ๒๒๓๖ - ๔๕ ว่า "ธาตุปะนม" เป็นพุทธเจดีย์ที่บรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนพระอุระ) ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีรูปทรงสี่เหลี่ยม ประดับตกแต่งด้วยศิลปลวดลายอันวิจิตรประณีตทั้งองค์[50]

---

[48] ธนภัทร์ ลิ้มหัสนัยกุล, “พระธาตุพนม”, 4 พฤษภาคม 2566, <https://readthecloud.co/wat-phra-that-phanom>

[49] หนังสือไหว้พระธาตุประจำวันเกิด ๗ วัน ๘ พระธาตุ โครงการพัฒนาและส่งเสรมการท่องเที่ยวพระธาตุสำคัญจังหวัดนครพนม

[50] สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครพนม http://www.songnkp.com/

2.5 ประวัติและพัฒนาการของพระธาตุพนม

ตามตำนานพระธาตุพนม ในอุรังคนิทานกล่าวว่า สมัยหนึ่งในปัจฉิมโพธิกาล พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระอานนท์ ได้เสด็จมาทางทิศตะวันออก โดยทางอากาศ ได้มาลงที่ดอนกอนเนา แล้วเสด็จไปหนองคันแทเสื้อน้ำ (เวียงจันทน์) ได้พยากรณ์ไว้ว่า ในอนาคตจะเกิดบ้านเมืองใหญ่ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปตามลำดับ ได้ทรงประทานรอยพระพุทธบาทไว้ที่ โพนฉัน (พระบาทโพนฉัน) อยู่ตรงข้ามอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย แล้วเสด็จมาที่ พระบาทเวินปลา ซึ่งอยู่เหนือเมืองนครพนมปัจจุบัน ได้ทรงพยากรณ์ที่ตั้งเมืองมรุกขนคร (นครพนม) และได้ประทับพักแรมที่ภูกำพร้าหนึ่งคืน วันรุ่งขึ้นเสด็จข้ามแม่น้ำโขง ไปบิณฑบาตที่เมืองศรีโคตรบูรณ์ พักอยู่ที่ร่มต้นรังต้นหนึ่ง (พระธาตุอิงฮังเมืองสุวรรณเขต) แล้วกลับมาทำภัตกิจ (ฉันอาหาร) ที่ภูกำพร้าโดยทางอากาศ พญาอินทร์ได้เสด็จมาเฝ้าและทูลถามพระพุทธองค์ ถึงเหตุที่มาประทับที่ภูกำพร้า พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า เป็นประเพณีของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ ในภัททกัลป์ที่นิพพานไปแล้ว บรรดาสาวกจะนำพระบรมสารีริกธาตุ มาบรรจุไว้ที่ภูกำพร้า พระพุทธองค์เมื่อนิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นสาวก ก็จะนำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ ณ ที่นี้เช่นกัน จากนั้นพระพุทธองค์ก็ได้ทรงปรารภถึงเมืองศรีโคตบูร และมรุกขนคร แล้วเสด็จไปหนองหารหลวง ได้ทรงเทศนาโปรดพญาสุวรรณพิงคาระ และพระเทวี ประทานรอยพระพุทธบาทไว้ ณ ที่นั้น แล้วเสด็จกลับพระเชตวัน หลังจากนั้นก็เสด็จปรินิพพานที่เมืองกุสินารา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว มัลลกษัตริย์ทั้งหลายได้ถวายพระเพลิงพระสรีระแต่ไม่สำเร็จ จนเมื่อพระมหากัสสปะมาถึงได้อธิษฐานว่า พระธาตุองค์ใดที่จะอัญเชิญไปประดิษฐานที่ภูกำพร้า ขอพระธาตุองค์นั้นเสด็จมาอยู่บนฝ่ามือ ดังนี้แล้ว พระอุรังคธาตุ ก็เสด็จมาอยู่บนฝ่ามือขวาของพระมหากัสสปะ ขณะนั้นไฟธาตุก็ลุกขึ้นโชติช่วง เผาพระสรีระได้เองเป็นอัศจรรย์ เมื่อถวายพระเพลิงและแจกพระบรมสารีริกธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ ก็ได้อัญเชิญพระอุรังคธาตุ มาทางอากาศ แล้วมาลงที่ดอยแท่น (ภูเพ็กในปัจจุบัน) จากนั้นได้ไปบิณฑบาตที่เมืองหนองหารหลวง เพื่อบอกกล่าวแก่พญาสุวรรณพิงคาระ ตำนานตอนนี้ตรงกับตำนานพระธาตุเชิงชุม และพระธาตุนารายณ์เจงเวง ซึ่งมีรายละเอียดอยู่แล้ว เมื่อพญาทั้ง 5 ซึ่งอยู่ ณ เมืองต่าง ๆ อันได้แก่ พญานันทเสน แห่งเมืองศรีโคตบูร พญาจุลณีพรหมทัต พญาอินทปัตถนคร พญาคำแดง แห่งเมืองหนองหารน้อย และพญาสุวรรณพิงคาระ แห่งเมืองหนองหารหลวง ได้พากันปั้นดินดิบก่อแล้วเผาไฟ ตามคำแนะนำของพระมหากัสสปะ แบบพิมพ์ดินกว้างยาวเท่ากับฝ่ามือพระมหากัสสปะ ครั้นปั้นดินเสร็จแล้วก็พากันขุดหลุมกว้าง 2 วา ลึก 2 ศอก เท่ากันทั้ง 4 ด้าน เมื่อก่อดินขึ้นเป็นรูปเตา 4 เหลี่ยม สูง 1 วา โดยพญาทั้ง 4 แล้ว พญาสุวรรณภิงคาระก็ได้ก่อส่วนบน โดยรวมยอดเข้าเป็นรูปฝาปารมีสูง 1 วา รวมความสูงทั้งสิ้น 2 วา แล้วทำประตูเตาไฟทั้ง 4 ด้าน เอาไม้จวง จันทน์ กฤษณา กระลำพัก คันธรส ชมพู นิโครธ และไม้รัง มาเป็นพื้น ทำการเผาอยู่ 3 วัน 3 คืน เมื่อสุกแล้ว

จึงเอาหินหมากคอยกลางโคก มาถมหลุม เมื่อสร้างอุโมงค์ดังกล่าวเสร็จแล้ว พญาทั้ง 5 ก็ได้บริจาคของมีค่าบรรจุไว้ในอุโมงค์เป็นพุทธบูชา

จากนั้น พระมหากัสสปะ ก็ได้อัญเชิญพระอุรังคธาตุ เข้าบรรจุภายในที่อันสมควร แล้วให้ปิดประตูอุโมงค์ไว้ทั้ง 4 ด้าน โดยสร้างประตูด้วยไม้ประดู่ ใส่ดาลปิดไว้ทั้ง 4 ด้าน แล้วให้คนไปนำเอาเสาศิลาจากเมืองกุสินารา 1 ต้น มาฝังไว้ที่มุมเหนือตะวันออก แปลงรูปอัศมุขี (ยักษิณีหน้าเป็นม้า) ไว้โคนต้นเพื่อเป็นหลักชัยมงคลแก่บ้านเมืองในชมพูทวีป นำเอาเสาศิลาจากเมืองพาราณสี 1 ต้น ฝังไว้มุมใต้ตะวันออก แปลงรูปอัศมุขีไว้โคนต้น เพื่อหมายมงคลแก่โลก นำเอาเสาศิลาจากเมืองตักศิลา 1 ต้น ฝังไว้มุมเหนือตะวันตก พญาสุวรรณพิงคาระให้สร้างรูปม้าอาชาไนยไว้ตัวหนึ่ง หันหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อแสดงว่าพระบรมธาตุเสด็จออกมาทางทิศทางนั้น และพระพุทธศาสนาจักเจริญรุ่งเรืองจากเหนือเจือมาใต้ พระมหากัสสปะให้สร้างม้าพลาหกไว้ตัวหนึ่ง คู่กัน หันหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อเป็นปริศนาว่า พญาศรีโคตบูรจักได้สถาปนาพระอุรังคธาตุไว้ตราบเท่า 5,000 พระวัสสา เกิดทางใต้และขึ้นไปทางเหนือ เสาอินทขีล ศิลาทั้ง 4 ต้น ยังปรากฏอยู่ 2 ต้น ทางทิศตะวันออก ส่วนอีก 2 ต้น ได้ก่อหอระฆังหุ้มไว้ ส่วนม้าศิลาทั้ง 2 ตัว ก็ยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน

พระธาตุพนมได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์มาตามลำดับ การบูรณะครั้งแรกและครั้งที่สองไม่ได้บันทึกปีที่บูรณะไว้ การบูรณะครั้งที่สามเมื่อปี พ.ศ. 2157

พ.ศ. 2223-2225 และเป็นรูปแบบที่นิยมในอีสาน

พ.ศ. 2233 พระครูโพนเสม็ด (ญาคูขี้หอม) ปฏิสังขรณ์พระธาตุให้สูงขึ้น

พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้บูรณะให้สูงขึ้น

พ.ศ. 2518 องค์พระธาตุพนมชำรุดล้มลง ทางราชการได้ดำเนินการก่อสร้างขึ้นใหม่ ให้คงสภาพเดิม

พ.ศ. 2522 การบูรณะโดยภาครัฐและเอกชน

เมื่อปี พ.ศ. 2485 วัดพระธาตุพนมฯ ได้รับการยกฐานะเป็น พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2518 เวลา 19.38 น. ด้วยเหตุที่มีฝนตกพายุพัดแรงติดต่อมาหลายวันและความเก่าแก่ขององค์พระธาตุ พระธาตุพนมจึงได้ล้มทลายลงมาทั้งองค์ ประชาชนทั้งประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2522 นอกจากจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในองค์พระธาตุดั่งเดิมแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้นบรรจุและประดับไว้ในองค์พระธาตุอีกด้วย โดยเฉพาะฉัตรทองคำบนยอดพระธาตุ ซึ่งมีน้ำหนักมากถึง 110 กิโลกรัม โบราณวัตถุรอบ ๆ องค์พระธาตุพนมเป็นของที่มีมาแต่ครั้งสมัยศรีโคตบูรถึงล้านช้างและสมัยอยุธยา โดยเฉพาะสมัยศรีโคตบูรนั้นได้แก่ หลักศิลาและเสมาหินซึ่งปักอยู่ตามทิศต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า เสาอิทขีลซึ่งจะมีสัตว์ชื่อ อัสมุขี อัสมุขี แปลว่า อัสส = ยักษ์ มุข = หน้า สัตว์ที่รูปร่างเป็นม้ามีหน้าเป็นยักษ์

ส่วนประวัติของพระธาตุพนมองค์นี้พบอยู่ใน ‘ตำนานอุรังคธาตุ’ ซึ่งเชื่อว่าแต่งขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์องค์สำคัญของล้านช้าง ซึ่งเล่าถึงเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังภูกำพร้าและมีพุทธทำนายว่า พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์จะถูกบรรจุที่นี่พร้อมกับพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าในอดีตที่บรรจุอยู่ก่อนแล้ว แล้วสุดท้าย หลังจากที่พระศาสดาปรินิพพาน พระมหากัสสปะก็ได้นำพระบรมสารีริกธาตุส่วนไหปลาร้า (อุรังคธาตุ) มายังภูกำพร้าจริง ๆ ในคราวนั้น พระยาทั้ง 5 จากแคว้นรอบ ๆ เสด็จมาและร่วมกับสร้าง ‘อูบมุง’ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพร้อมสิ่งของมีค่ามากมาย ดังนั้น ผู้คนในแถบลุ่มน้ำโขงจึงเชื่อกันว่าพระธาตุพนมแห่งนี้มีอายุเก่ากว่าตามตำนานอุรังคธาตุนั้น นอกจากเป็นพระธาตุสำคัญของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขงแล้ว พระธาตุพนมยังมีสถานะพิเศษอีกอย่าง นั่นก็คือ เป็นพระธาตุประจำปีวอก หรือที่ภาษาเหนือออกเสียงว่า ‘ปีสัน’ และเป็นพระธาตุเพียงองค์เดียวในภาคอีสานที่อยู่ในกลุ่มพระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ แต่การที่พระธาตุพนมถูกเลือกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของคตินี้ อาจเป็นเพราะความสำคัญของพระธาตุองค์นี้ที่มากกว่าพระธาตุองค์อื่น ๆ ในกลุ่มวัฒนธรรมลาว-ล้านช้าง ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับล้านนา รวมถึงอยู่ในเครือข่ายวัฒนธรรมเดียวกันด้วยไม่เพียงเท่านั้น พระธาตุพนมยังเป็น 1 ใน 8 จอมเจดีย์แห่งสยามประเทศที่ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ คัดเลือกและนำมาเขียนลงบนฝาผนังของพระอุโบสถของวัดเบญจมบพิตรฯ ร่วมกับเจดีย์สำคัญอีก 7 องค์ โดยคำอธิบายที่อยู่ใต้ภาพพระธาตุพนมนั้นระบุว่า “พระธาตุพนมที่เมืองนครพนม เก่าก่อนพระเจดีย์องค์อื่นหมดในแว่นแคว้นอีสาน” แสดงให้เห็นในมุมมองหรือความรู้เท่าที่มีในเวลานั้นว่า พระธาตุพนมคือเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สุดในภาคอีสาน

พระธาตุพนม พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของสองฝั่งโขงและชาวปีวอก 1 ใน 8 จอมเจดีย์แห่งสยามประเทศต่อเติม พังทลาย แล้วสร้างขึ้นใหม่ แน่นอนว่าสิ่งก่อสร้างที่เด่นที่สุดภายในวัดพระธาตุพนม ก็คือองค์พระธาตุพนมนั่นแหละครับ แต่ทราบกันรึเปล่าครับว่า พระธาตุพนมที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่ใช่องค์ดั้งเดิม แต่สร้างขึ้นใหม่เมื่อ 48 ปีก่อนหลังจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นวันที่พระธาตุพนมองค์นี้พังถล่มลงมา ชนิดที่ว่าอิฐแตกละเอียดเป็นผง ส่วนยอดหักลงมาเป็นท่อน ๆ แถมชิ้นส่วนของพระธาตุยังสร้างความเสียหายให้กับทุกอย่างที่อยู่โดยรอบ ว่ากันว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระธาตุพนมพังลงมาเกิดจากฝนที่ตกลงมาติดต่อกันหลายวัน แต่อีกเหตุผลหนึ่งที่อาจสำคัญมากกว่าก็คือ การต่อเติมพระธาตุพนมให้สูงขึ้นซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2483

พระธาตุพนม พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของสองฝั่งโขงและชาวปีวอก 1 ใน 8 จอมเจดีย์แห่งสยามประเทศ พ.ศ. 2483 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อตอบสนองการเรียกร้องดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งเสียไปในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นนโยบายของรัฐบาลไทยในคราวสงครามอินโดจีน จึงเกิดการก่อเสริมพระธาตุพนมให้สูงยิ่งขึ้น เพื่อให้มองเห็นองค์พระธาตุได้จากสองฝั่งแม่น้ำโขง ช่วยกระตุ้นความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมของผู้คนทั้งสองฝั่ง โดยได้มีการก่อเสริมบริเวณยอดทรงบัวเหลี่ยมของ

องค์พระธาตุพนมให้สูงขึ้นทับลงบนยอดพระธาตุเดิม องค์พระธาตุจึงดูชะลูดมากยิ่งขึ้น พร้อมกับปรับเปลี่ยนลวดลายจากลายดอกไม้เป็นลายพรรณพฤกษา ซึ่งการก่อสร้างก็เป็นไปอย่างราบรื่น

พระธาตุพนมองค์ใหม่ที่มาพร้อมความสูง 57.5 เมตรโดดเด่นเป็นสง่า มองเห็นได้จากระยะไกล โดยไม่มีใครรู้เลยว่าการก่อเสริมพระธาตุด้วยโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กลงบนฐานก่ออิฐแบบโบราณนั้น ทำให้ส่วนเรือนธาตุด้านล่างต้องรับภาระจากน้ำหนักของส่วนยอดที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก จนในที่สุดก็พังลงมาอย่างไม่มีชิ้นดี พระธาตุพนมเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของสองฝั่งโขงและชาวปีวอก 1 ใน 8 จอมเจดีย์แห่งสยามประเทศ หลังจากพระธาตุพนมถล่มลงมาไม่นานก็มีการสร้างองค์พระธาตุพนมขึ้นมาใหม่ โดยยึดรูปแบบที่ก่อเสริมใน พ.ศ. 2483 เป็นหลัก พระธาตุพนมองค์ใหม่นี้สร้างด้วยโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมด แต่เสริมรากฐานให้แข็งแรงขึ้นด้วยเสาเข็มมาถึง 45 ต้น พร้อมกับนำเอาชิ้นส่วนอิฐที่แตกหักกลับมาประกอบใหม่ในตำแหน่งเดิมเท่าที่จะทำได้ พร้อมกับนำเอาพระบรมสารีริกธาตุที่พบหลังจากองค์พระธาตุพังทลายกลับไปบรรจุ ณ ที่เดิม ในครั้งนั้น ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินมาทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุลงในผอบทองคำเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2522

จากปราสาทจามสู่พระธาตุล้านช้าง สิ่งที่พระธาตุพนมองค์นี้แตกต่างจากพระธาตุเจดีย์หลาย ๆ องค์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยก็คือ พระธาตุองค์นี้สร้างขึ้นบนรากฐานของปราสาทในศิลปะจามปา เพราะถ้าสังเกตดี ๆ บริเวณเรือนธาตุหรือในตำนานอุรังคธาตุ เรียกว่า ‘อูบมุง’ มีลักษณะเป็นห้องทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีประตูทางเข้าทั้ง 4 ทิศ ที่เสาติดผนังที่มุมทั้งสี่มีงานแกะสลักอิฐเป็นลวดลายพรรณพฤกษา และรูปบุคคลกำลังขี่สัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า พร้อมอาวุธในมือ ซึ่งภาพเหล่านี้เชื่อมโยงเข้ากับตำนานอุรังคธาตุว่า เป็นภาพของท้าวพระยาทั้ง 5 ที่สร้างอูบมุงนี้ขึ้นมา แต่ก็ไม่มีใครยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบนั้นจริงหรือเปล่า อย่างไรก็ตาม การประดับตกแต่งลวดลายบนเสาที่มุมแบบนี้ไปคล้ายกับเรือนธาตุของปราสาทในศิลปะจามแบบฮัวล่ายที่พบในเวียดนามช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 – 15 พระธาตุพนมองค์นี้สร้างขึ้นโดยการดัดแปลงปราสาทในศิลปะจามให้กลายเป็นพระธาตุเจดีย์ ซึ่งในประเทศไทยมีพระธาตุเจดีย์อีกองค์หนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน นั่นก็คือพระธาตุเชิงชุม จ.สกลนคร สร้างขึ้นโดยดัดแปลงปราสาทขอมให้กลายเป็นเจดีย์ รวมถึงยังพบในประเทศลาวที่พระธาตุอิงฮัง เมืองสะหวันนะเขต ด้วยเช่นกัน ต้นแบบเจดีย์ของชาวลาวและด้วยความสำคัญของพระธาตุพนมที่มีต่อผู้คนสองฝั่งโขงนี้เอง ส่งผลให้เกิดความพยายามในการจำลองแบบของพระธาตุพนมไปสร้างไว้ตามที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัดในบริเวณใกล้เคียง เช่น พระธาตุเรณู พระธาตุท่าอุเทน หรือแม้แต่พื้นที่ที่ไกลออกไป เช่น วัดพระพุทธบาทบัวบก จ.อุดรธานี ซึ่งนอกจากช่วยเสริมความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสถานที่เหล่านั้นแล้ว ยังเป็นการระลึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุอีกด้วย และไม่ใช่แค่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น เพราะที่วัดประเสริฐสุทธาวาส หรือ วัดพระแก้ววังหน้า กรุงเทพมหานคร ก็เคยปรากฏหลักฐานภาพถ่ายเก่าที่แสดงให้เห็นถึงพระธาตุเจดีย์องค์หนึ่งที่ไม่ว่าจะดูมุมไหนก็เป็นพระธาตุพนมแน่ ๆ แม้แต่ในยุคปัจจุบัน เราก็ยังเห็นพระธาตุเจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่

หลายองค์ที่มีต้นแบบมาจากพระธาตุพนม บ้างเป็นเจดีย์ภายในวัด บ้างเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิของพระภิกษุสำคัญ หรือแม้แต่ชาวบ้านที่เป็นชาวลาวหรือชาวไทยอีสานที่เลือกบรรจุอัฐิของคนตายไว้ในพระธาตุพนมจำลองขนาดเล็กด้วยเช่นกัน ยิ่งตอกย้ำให้เราเห็นว่า ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน ความสำคัญของพระธาตุพนมองค์นี้ก็ไม่เคยลดน้อยถอยลงไปเลย ดังจะเห็นได้จากงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นหนึ่งในงานประเพณีสำคัญของภาคอีสานเลยทีเดียว

2.6 ความสัมพันธ์ของพระธาตุพนมกับชีวิตของชาวนครพนม

ความสัมพันธ์ของพระธาตุพนมที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมพอสังเขป ดังนี้[51]

2.6.1 หลักการการควบคุมเชิงพื้นที่ (Politics of mastering space)

John Agnew และ Stuart Corbridgeให้คำจำกัดการควบคุมเชิงพื้นที่ คือ metaphor ของแขนงเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มหาอำนาจได้ใช้เป็นหลักการใหญ่ในการตักตวงผลประโยชน์ในดินแดนที่กำลังพัฒนามากว่า 200 ปี[52] การควบคุมเชิงพื้นที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะในเรื่องพื้นที่ของอำนาจ แต่ครอบคลุมถึง figurative space ที่สะท้อนผ่านการพยายามควบคุมและหยุดยั้งความผูกพันทางศาสนาและพื้นที่ที่ให้คุณค่าหรือเป็นตัวแทนของพระธาตุพนม

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจึงผูกพันกับหลักการเกิดรัฐชาติสมัยใหม่ในรูปแบบ Westphalia (1648) การสร้างระบบอำนาจของรัฐที่ยึดโยงกับองค์อธิปัตย์[53] ในขณะเดียวกัน หลักการควบคุมเชิงพื้นที่ยังสัมพันธ์กับทฤษฎีสัจนิยมว่าด้วย รัฐใดรัฐหนึ่งย่อมแสวงหาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มก้อนของตนเองเป็นหลัก[54] หลังการสิ้นสุดสงครามเย็น เกิดการนำเสนอประเด็นการสลายตัวของเส้นพรมแดน ทั้งนี้ Agnew และ Corbridge ได้เน้นการศึกษาและวิเคราะห์การวิพากษ์ระบบเศรษฐกิจโลกที่สั่งสมมาจากการขยายอำนาจของตะวันตกในช่วงการล่าอาณานิคมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2338 เป็นต้นมา

ตามข้อเสนอของนักภูมิศาสตร์ทั้งสองได้แบ่งแนวคิดการจัดระเบียบภูมิศาสตร์การเมืองออกเป็น 3 ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงที่ 1 ระหว่างปีพ.ศ.2358-2418 ยุโรปกับจักรวรรดิบริเทนเป็นแม่แบบในฐานะเจ้าอาณานิคมที่ตักตวงผลประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจโลก ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2418-2488 การช่วงชิงการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยม ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ.2488-2533 สมัย

---

[51] สุธิดา ตันเลิศ, “ข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงกับการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์”, *วารสารภาษาและวัฒนธรรม,* ปีที่ 34 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2558), :32-38.

[52] Agnew, J. & Corbridge, S., *Mastering space*. (London: Routledge, 2003), pp.xi.

[53] Krasner, S. D. *Re-thinking the sovereignty state model in Empires, systems, and states: Great transformations in international politics*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), pp.17

[54] Dougherty, J. E. & Pfaltzgraff, R. L., Jr., *Contending theories of International Relations: A comprehensive Survey. 5th eds,* (New York: Longman, 2001), pp.72.

สงครามเย็น[55] บทความนี้ได้ประยุกต์หลักการดังกล่าวเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการควบคุมพื้นที่ของรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศสประจำแคว้นลาว

ช่วงที่ 1 เริ่มในปีพ.ศ.2436 ถึงปีพ.ศ.2488 ซึ่งตรงกับช่วงที่ 2 ตามข้อเสนอของ Agnew และ Corbridge ในการแข่งขันกันขยายอำนาจของจักรวรรดินิยม ขั้นตอนที่เกิดขึ้นในระยะแรก คือ การกำหนดเขตแดนอย่างเป็นทางการ การสร้างคนใหม่เพื่อรองรับระบบรัฐชาติแบบใหม่เป็นกลไกที่สลับซับซ้อน กล่าวคือการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างความภักดีในหมู่ประชาชนให้เกิดแก่สถาบันทางการเมืองของสยามและรัฐบาลอาณานิคมข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงกับการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ฝรั่งเศสได้ส่งผลต่อการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงระบบอาณานิคมยังเริ่มขบวนการสร้างคุณค่ากับชุดการรับรู้ทางประวัติศาสตร์แบบใหม่ ช่วงที่ 2 ระหว่างปีพ.ศ.2488-2533 ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Agnew และ Corbridge ในช่วงที่ 3 สมัยสงครามเย็น เมื่อสิ้นสุดระบบอาณานิคม ข้าโอกาสพระธาตุพนมได้ปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์เพื่อรองรับการเติบโตระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในสมัยสงครามเย็น ซึ่งขบวนการดังกล่าวขึ้นอยู่กับผู้นำโลกเสรีนิยมประชาธิปไตยตะวันตก กล่าวคือ รัฐบาลสหรัฐอเมริกา กับแกนนำโลกสังคมนิยมภายใต้การนำของรัฐบาลกรุงมอสโคว[56] ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2534 เป็นต้นมา การคลี่คลายสงครามเย็นได้ส่งผลต่อข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงในการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ในระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะใหม่ ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมกับโลกาภิวัตน์[57]

2.6.2 มุมมองทางประวัติศาสตร์

มิติทางประวัติศาสตร์ โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลตำนานเรื่องข้าโอกาส (เลกวัดหรือทาสวัด) ผู้ศึกษาได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานต่างๆ เพื่อใช้การสังเคราะห์พร้อมการนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ หลักฐานที่ใช้ประกอบงานชิ้นนี้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก หลักฐานลายลักษณ์อักษรประกอบด้วยจารึก บันทึกการเดินทางของชาวต่างชาติ ตำนาน หนังสือประวัติศาสตร์ หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และสังคมศึกษา

กลุ่มที่สอง หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรได้แก่ประวัติศาสตร์บอกเล่า ผู้เขียนยังเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าจากกลุ่มบรรพชิตและฆราวาสในพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง อันได้แก่ ชุมชนพระธาตุพนมฝั่งขวามีนัยอันสำคัญ เนื่องจากเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางของตำนานพระธาตุพนม และพื้นที่บริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ได้แก่ พื้นที่บ้านโคกก่อง เมืองหนองบก แขวงคำม่วน

---

[55] Agnew, J. & Corbridge, S., *Mastering space*. (London: Routledge, 2003), pp.26-44

[56] Ibid, pp.65-76

[57] Rizvi, Lingard, and Lavia, 2006, pp.249-262; Jory,2000, pp.18-22

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนบ้านด่านเซบั้งไฟ บริเวณลำน้ำเซบั้งไฟจรดกับลำน้ำโขง ซึ่งในอดีตถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางดั้งเดิมของเมืองธาตุพนม ปัจจุบันเป็นจุดที่ผู้คนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงลงเรือข้ามฝากมาร่วมงานประเพณีบุญเดือน 3 อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งหอเจ้าเฮือนสามตน

2.6.3 ชุมชนข้าโอกาสพระธาตุพนม

ชุมชนสองฝั่งโขงมีคำเรียกผู้รับใช้พระธาตุพนมที่แตกต่างกันออกไปตามสถานภาพและบทบาท บ้างเรียกว่า ข้าโอกาส บ้างก็เรียกว่า บั้งจุ้ม แต่อย่างไรก็ตาม ข้าโอกาส หรือผู้รับใช้ศาสนสถานนั้นหมายถึงเช่นเดียวกับคำว่า เลกวัด หรือ ทาสวัด คนฝั่งขวานิยมเรียกข้าโอกาสว่า ลูกพระธาตุ ในขณะที่คนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเรียกว่า บั้งจุ้ม ซึ่งหมายถึง หัวหน้าข้าโอกาสเนื้อหาในส่วนนี้ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้าโอกาส บั้งจุ้ม และความศรัทธาของคนสองฝั่งโขงที่มีต่อพระธาตุพนมในสมัยตำนาน ดังจะได้กล่าวต่อไป

1) ข้าโอกาส

ธวัช ปุณโณทก ได้ศึกษาจารึกในแอ่งสกลนคร พบความสัมพันธ์ทางสังคม ของชุมชนสองฝั่งโขงภายใต้ตำนานพระธาตุพนมช่วงปีพ.ศ. 1893-ทศวรรษที่ 2460 ศิลาจารึกบางหลักได้กล่าวถึงนาจังหัน อันหมายถึง ที่ดิน ข้าโอกาส หรือเลกวัด หรือทาสวัด ในกรณีของล้านช้างพบว่าตั้งแต่สมัยพระวิชุลราชเจ้า (ปีครองราชย์ ค.ศ. 1500-1520) ได้เริ่มการกำหนดเขตปลอดอาญาแผ่นดิน กัลปนาและนาจังหัน การอุทิศข้าโอกาสให้กับวัดวาอาราม[58] ทั้งนี้ การกัลปนานั้นได้รับอิทธิพลมาจากศรีลังกา ในส่วนอาณาเขตสังคมข้อยข้า (ข้าโอกาส) พระธาตุพนมนั้น สุรพล ดำริห์กุล ได้อธิบายว่า “ด้านทิศตะวันออกหรือฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพื้นที่บ้านนาคำ กระจุ หมากนาง เมืองหลวง เมืองเวงนาขยาย ใช้เวลาเดินเท้า 9 วัน ฝั่งขวาหรือทิศตะวันตกแม่น้ำโขง ครอบคลุมพื้นที่เกือบทุกชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย รวมถึงเมืองจำปาศักดิ์ เมืองปากเซดอนโพธิ์ บริเวณตอนเหนือมีอาณาเขตถึงหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และท่าแขก เป็นต้น”[59]

ในราวปี พ.ศ. 2483 ผู้คนในชุมชนกุงใหญ่เช่นเดียวกับผู้คนบางส่วนที่อาศัยบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างอาณาบริเวณฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่ได้เริ่มละทิ้งประเพณีการสักการะพระธาตุพนมในบุญเดือนสามลงไปแล้ว แต่ละหมู่บ้านได้ยกเลิกการส่งตัวแทนเดินทางไปสักการะพระธาตุพนมลงไปแล้ว พระธาตุพนมสองฝั่งโขงกับการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ เพิ่มเติมว่า “ไม่มีใครสนใจเรื่องพระธาตุพนมและกล่าวอ้างว่าตนเป็นลูกพระธาตุแล้ว” ดังข้อเสนอของสุรพล ดำริห์กุล ที่ระบุพื้นที่

---

[58] ธวัช ปุณโณทก, (2530*). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), หน้า 240.

[59] สุรพล ดำริห์กุล, *แผ่นดินอีสาน,* กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2549), หน้า 146.

ชุมชนข้าโอกาสเอาไว้ หลักฐานที่น่าเชื่อถือประการที่หนึ่งได้แก่ ภายหลังการปฏิสังขรณ์ยอดพระธาตุพนมของพระครูโพนสะเม็ก ท่านได้แบ่งกลุ่มคนเพื่อดูแลพระธาตุพนมในฐานะข้าโอกาส[60] สุรจิตต์ จันทรสาขา ได้ระบุว่า “พ.ศ. 2233 พระครูโพนสะเม็ดได้พาไพร่พลส่วนหนึ่งมาจากนครเวียงจันทน์อพยพหลบหนีจากนครเวียงจันทน์มาตามลำน้ำโขงและพำนักรอบๆ องค์พระธาตุพนมเป็นเวลาหลายปี ต่อมาได้บูรณปฏิสังขรณ์องค์[61] พระธาตุพนมอีกครั้งหนึ่งในปีพ.ศ.2236-2245 ได้ถวายข้าโอกาสไว้ดูแลรักษาองค์พระธาตุพนมและให้ตั้งบ้านเรือนอยู่รอบๆ องค์พระธาตุพนม”

ด้วยเหตุนี้ ช่วงปีพ.ศ.2043-2436 การสร้างเอกภาพให้กับคนสองฝั่งโขงจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนให้กับผู้นำทางการเมืองทั้งสองฝั่งโขง ซึ่งใช้พระธาตุพนมในการควบคุมกำลังพล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพบร่องรอยการใช้ศาสนาเพื่อรองรับผลประโยชน์ทางการเมือง การควบคุมกำลังพลเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองล้านช้างซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของชุมชนที่เป็นอิสระตั้งถิ่นฐานอย่างกระจัดกระจายโดยมีหลวงพระบางเป็นเมืองศูนย์กลางอำนาจหลักในช่วงปีพ.ศ.1895-2082 ดังนั้นการรวบรวมกำลังคนให้มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวจึงมีความสำคัญ และการใช้ความเชื่อความศรัทธาเป็นเครื่องมือถือได้ความเป็นความฉลาดของผู้ปกครองในการควบคุมกำลังพล

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2080 กรุงเวียงจันทน์ในฐานะเมืองศูนย์กลางอำนาจใหม่ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระองค์ทรงมีความพยายามในการควบคุมชุมชนที่ขยายตัวลงมาทางตอนใต้ พร้อมทั้งมีการสร้างวัดวาอาราม ศาสนสถานเป็นจำนวนมาก ด้วยความรุ่งเรืองด้านพระพุทธศาสนาในช่วงรัชกาลของพระองค์นี้ กษัตริย์ล้านช้างได้เพียรพยามนำระบบความเชื่อและศาสนามารับใช้การเมืองผ่านกัลปนาและนาจังหัน ดังปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในจารึกบริเวณแอ่งสกลนครที่พบเป็นจำนวนมาก อาทิ ศิลาจารึกวัดผดุงสุข[62] ศิลาจารึกวัดแดนเมือง[63] ศิลาจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา 1 เป็นต้น[64] หลักฐานเหล่านี้ชี้ให้เห็นเรื่องราวของพระธาตุพนมที่ได้พัฒนามาเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของคนสองฝั่งโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องเล่าของหัวหน้าข้าโอกาส คือ “บั้งจุ้ม”

2) บั้งจุ้ม

บั้งจุ้ม มีความหมาย 2 ลักษณะ ลักษณะที่หนึ่ง บั้งจุ้ม คือ หัวหน้าข้าโอกาส อาศัยบริเวณตีนภูเขาแขวงสุวรรณเขตติดพรมแดนประเทศเวียดนาม เป็นกลุ่มลาวเทิง แต่พูดสำเนียงผู้ไทบั้ง

---

[60] เรื่องเดียวกัน, หน้า 146.

[61] สุรจิตต์ จันทรสาขา, *เอกสารอัดสำเนาจังหวัดนครพนมในอดีต.* (เรียบเรียง, ม.ป.พ., 2528), หน้า 2.

[62] ธวัช ปุณโณทก, (2530*). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), หน้า 242.

[63] เรื่องเดียวกัน, หน้า 247.

[64] เรื่องเดียวกัน, หน้า 257.

จุ้ม จะเป็นผู้มาทำพิธีเปิดงานบุญเดือนสาม หากไม่มีพวกเขาแล้วงานบุญเดือนสามไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ที่สร้างองค์พระธาตุพนม นอกจากนี้ ยังเชื่อว่า บั้งจุ้ม คือหัวหน้าทาสวัด ผู้ถือกุญแจพระธาตุพนม อาศัยที่บ้านท่าล้งและบ้านท่าเทิง ใกล้ชายแดนเวียดนาม สมัยแม่เป็นเด็กน้อยจะรอรับพวกเขาตามเส้นทาง เมื่อขบวนบั้งจุ้มกำลังมาถึงหมู่บ้านท้องฟ้าจะมืดครึ้ม ลมกรรโชก เราจะโปรยข้าวตอกดอกไม้ตามเส้นทางที่พวกเขาผ่านไป หรือหากไม่ไปเฝ้าดูขบวนบั้งจุ้ม แม่จะสังเกตการปักธงที่หอเจ้าเฮือนสามพระองค์ มันเป็นสัญญาณบอกว่าบั้งจุ้มมาแล้วข้ามของ (แม่น้ำโขง) ไปวัดพระธาตุพนมแล้ว แต่ 2-3 ปีที่ผ่านมาไม่เห็นพวกเขา คนเฒ่าแก่คงตายหมดแล้ว

ในลักษณะที่สอง บั้งจุ้ม ถูกอธิบายว่ามีลักษณะเป็นใบลาน เนื้อหากล่าวถึงภาระหน้าที่ของข้าโอกาสในการดูแลพระธาตุพนม ผู้คนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเชื่อว่า คนไทยสยามเก็บรักษาบั้งจุ้มเอาไว้ว่าบั้งจุ้ม ความเป็นข้าโอกาสพระธาตุพนมสะท้อนให้เห็นถึงประจักษ์พยานความเป็นปึกแผ่นของชุมชนสองฝั่งโขงที่ต่างมีพันธะต่อองค์พระธาตุพนม ภารกิจของข้าโอกาสคือการรับใช้วัดวาอารามหากพิจารณาในอีกมิติหนึ่งแล้วจะเห็นได้ว่า ชุมชนข้าโอกาสพระธาตุพนมคือผลของพัฒนาการการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนให้กับคนสองฝั่งโขงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัดทำหน้าที่เป็นข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงกับการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางหลักของชุมชน สมาชิกชุมชนไม่ต้องถูกเกณฑ์ไปราชการสงคราม ยกเว้นในกรณีมีพระบรมราชโองการจากกษัตริย์ อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนข้าโอกาสจึงเป็นแหล่งขุมกำลังอันสำคัญในการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับผู้นำล้านช้างที่ผู้นำต่างพยายามเข้าครอบครอง ดังในคริสต์ศตวรรษที่ 17 กษัตริย์ล้านช้างมีการแต่งตำนานอุรังคธาตุเพื่อความชอบธรรมทางการเมือง ในการควบคุมทางความคิดคนสองฝั่งโขง ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปตำนานที่ผูกพันกับความเชื่อทางพุทธศาสนา

3) ความศรัทธาของคนสองฝั่งโขงต่อพระธาตุพนมในสมัยตำนาน

ระหว่างปีพ.ศ.1896 ถึงก่อนวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2436 (ก่อนสมัยฝรั่งเศสปกครองล้านช้าง) ประชาชนสองฝั่งโขงรับรู้ตำนานอุรังคธาตุ (พระธาตุพนม) ในเค้าโครงเรื่องเดียวกัน ผู้คนล้วนสำนึกต่อความสำคัญในภารกิจข้าโอกาสพระธาตุพนมร่วมกัน ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ปกครองสองฝั่งโขงได้สร้างรายได้จากชุมชนข้าโอกาสผ่านระบบการจัดเก็บภาษีอากร การจัดเก็บส่วย ซึ่งช่วงสมัยตำนานนี้ศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง 2 แห่ง อันได้แก่ กรุงเวียงจันทน์และกรุงเทพฯ ต่างพยายามแย่งชิงเข้ากำกับดูแล

3.1) ประชาชนสองฝั่งโขงกับพระธาตุพนมสมัยกรุงเวียงจันทน์

พระธาตุพนมเป็นศาสนาถานที่อยู่คู่กับคนสองฝั่งแม่น้ำโขงมาเป็นระยะเวลานาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์อาณาจักรล้านช้างในการเป็นองค์อุปถัมภ์พระธาตุพนม อาทิ การพบจารึกฐานพระพุทธรูปในอุโบสถวัดพระธาตุพนมที่เก่าแก่ตรงกับสมัยพระเจ้าวิชุลราช หรือกรณีการพบบันทึกว่า พระโพธิสารราชได้เสด็จมาปฏิสังขรณ์พระธาตุ

พนมและทำการกัลปนา นอกจากนี้ยังพบว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้เสด็จไปนมัสการพระธาตุพนมในงานบุญเดือนสามเป็นประจำทุกปี[65]

เมื่อครั้งพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ทำการย้ายศูนย์กลางอำนาจจากกรุงหลวงพระบางมายังกรุงเวียงจันทน์ ในพื้นที่บริเวณฝั่งขวาแม่น้ำโขงปรากฏการค้นพบหลักฐานศิลาจารึก การสร้างวัดวาอารามในบริเวณแอ่งสกลนครเป็นจำนวนมาก หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึง การขยายตัวของชุมชนล้านช้างมายังพื้นที่ตอนในฝั่งขวาแม่น้ำโขงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ อาทิ การเกณฑ์กำลังเลกวัดเข้ารับราชการคราวศึกสงครามในสมัยรัชกาลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ปรากฏในศิลาจารึกวัดจอมมณี ศิลาจารึกวัดศรีเมือง และศิลาจารึกวัดศรีคูณเมือง[66]

นอกจากนี้ การแต่งตำนานอุรังคธาตุช่วงทศวรรษที่ 2190 ในสมัยพระสุริยวงศาธรรมิกราชเพื่ออ้างสิทธิความชอบธรรมในการครองบัลลังก์ ควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นการนำระบบความเชื่อความศรัทธามาเอื้อประโยชน์ทางการเมืองในการควบคุมกำลังไพร่พลในฐานะชุมชนข้าโอกาสหรือนาจังหันที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

3.2) ประชาชนสองฝั่งโขงกับพระธาตุพนมสมัยกรุงเทพฯ

ช่วงปี พ.ศ 2322-2436 อาณาจักรสยามปกครองล้านช้างได้ปล่อยให้ชุมชนพระธาตุพนมมีสิทธิปกครองตนเองในฐานะเมืองประเทศราช จนกระทั่งในปี พ.ศ.2434 การปฏิรูปการปกครองเป็นเหตุผลที่สยามได้เริ่มเข้ามาแทรกแซงการจัดระเบียบการปกครองเมืองธาตุพนม ในปี พ.ศ.2436 สยามเป็นเพียงรัฐเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังคงรักษาเอกราชเนื่องจากบริเทนกับฝรั่งเศสยินยอมให้สยามเป็นรัฐกันชน เมื่อสยามสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส สยามได้พยายามเปลี่ยนมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ด้วยการลบล้างจุดกำเนิดและจุดร่วมทางวัฒนธรรมของคนสองฝั่งโขง โดยพยายามให้คนฝั่งขวาแม่น้ำโขงต้องมาผูกโยงกับเมืองโคราชและเมืองกรุงเทพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองมิใช่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอีกต่อไป ตัวอย่าง ในปี พ.ศ.2434 รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปคม เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการหัวเมืองลาวพวนประทับ ณ เมืองหนองคาย ดูแลพื้นที่อีสานเหนือในพื้นที่อีสานใต้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ประทับณ เมืองลาวกาว[67]

---

[65] อู่คำ พมวงสา, (2509). *ความเป็นมาของลาว,* พิมพ์ครั้งที่ 3. (เวียงจันทน์: ศีสุก ณ จำปาศักดิ์, 2509), หน้า 161.

[66] ธวัช ปุณโณทก, (2530*). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), หน้า 127.

[67] สุรจิตต์ จันทรสาขา, *เอกสารอัดสำเนาจังหวัดนครพนมในอดีต,* (เรียบเรียง. ม.ป.พ., 2528), หน้า 17.

2.7 องค์ประกอบของพระธาตุพนม

1. เจดีย์ทรงโอคว่ำ หรือเจดีย์แบบสาญจี เป็นเจดีย์รูปแบบแรก ๆ ของพุทธศาสนา มีองค์ประกอบพื้นฐานครบถ้วน คือ

1.1 ฐาน (บางแห่งอาจไม่มี) เพื่อยกระดับว่า เจดีย์นี้สูงศักดิ์กว่าหลุมศพธรรมดา

1.2 เรือนธาตุ บางแห่งทึบตัน บางแห่งกลวงเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป รูปเคารพหรือบรรจุสิ่งของ

1.3 บัลลังก์ แสดงถึงวรรณะกษัตริย์ (พระพุทธเจ้าเกิดในวรรณะกษัตริย์)

1.4 ฉัตร (บางแห่งอาจไม่มี) เป็นเครื่องประดับบารมี

2. เจดีย์ทรงลังกาแบบสุโขทัย

เมื่อพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ได้เข้ามาประดิษฐานในกรุงสุโขทัย จึงได้มีการสร้างเจดีย์ตามวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา แต่ได้มีการประดับตกแต่ง ตามแบบของสุโขทัย โดยยังมีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เพิ่มเข้ามา

2.1 ฐานเขียง ฐานชั้นล่างสุด ยกพื้นเจดีย์ให้สูงกว่าพื้นดิน

2.2 ฐานปัทม์ หรือฐานบัว (ปทุม) แสดงถึงดอกบัวที่รองรับพระพุทธเจ้าในทุกอิริยาบถของพระพุทธองค์

2.3 บัวถลา เป็นลักษณะที่รับมาจากลังกาแต่เอาชั้นบัวหงายออก

2.4 บัวปากระฆัง เป็นฐานบัวชั้นบน

2.5 องค์ระฆัง หรือ เรือนธาตุ บรรจุพระพุทธรูป หรือพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระบรมอัฐิ และพระอัฐิ

2.6 บัลลังก์ คงความหมายเดิม

2.7 ก้านฉัตร เป็นก้านของฉัตร

2.8 บัวฝาละมี บัวคว่ำด้านบน กางกั้นฉัตรให้เรือนธาตุ

2.9 ปล้องไฉน เปรียบเสมือนตัวฉัตร

2.10 ปลียอด ชี้ขึ้นฟ้า เส้นทางสู่พระนิพพาน

2.11 หยาดน้ำค้าง หมายถึงรัตนะ

3. เจดีย์ทรงลังกาแบบอยุธยา

ในสมัยอยุธยา พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น เจดีย์เองก็มีการพัฒนาการขึ้น และมีองค์ประกอบอื่น ๆ เพิ่มเข้ามา รวมถึงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบางอย่างให้เข้ากับวัฒนธรรม โดยรวมมีความหมายเดิม

3.1 ฐานเขียง ฐานชั้นล่างสุด ยกพื้นเจดีย์ให้สูงกว่าพื้นดิน

3.2 ฐานปัทม์ หรือฐานบัว (ปทุม) แสดงถึงดอกบัวที่รองรับพระพุทธเจ้าในทุกอิริยาบถของพระพุทธองค์

3.3 บัวถลา เป็นลักษณะที่รับมาจากลังกาแต่เอาชั้นบัวหงายออก

3.4 บัวปากระฆัง เป็นฐานบัวชั้นบน

3.5 องค์ระฆัง หรือ เรือนธาตุ บรรจุพระพุทธรูป หรือพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระบรมอัฐิ และพระอัฐิ

3.6 บัลลังก์ คงความหมายเดิม

3.7 ก้านฉัตร เป็นก้านของฉัตร

3.8 บัวฝาละมี บัวคว่ำด้านบน กางกั้นฉัตรให้เรือนธาตุ

3.9 ปล้องไฉน เปรียบเสมือนตัวฉัตร

3.10 ปลียอด ชี้ขึ้นฟ้า เส้นทางสู่พระนิพพาน

3.11 หยาดน้ำค้าง หมายถึงรัตนะ[68]

2.8 คุณค่าของพระธาตุพนมต่อการดำเนินชีวิตของชาวนครพนม

คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครพนม และประชาชนทั่วประเทศไทย มี 6 ด้าน ดังนี้ 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ/สถานศักดิ์สิทธิ์พระธาตุเจดีย์เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นสัญลักษณ์แห่งการ เคารพ การนับถือ การกราบไหว้อันศักดิ์สิทธิ์เพราะสิ่งที่บรรจุอยู่ข้างในพระเจดีย์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกของพระพุทธเจ้า 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ ปัจจุบันนี้เมื่อถึงเทศกาลไหว้พระธาตุเจดีย์เจดีย์ชาวพุทธทั่วไปก็พร้อมใจกันไปนมัสการพระธาตุเจดีย์ในการบำเพ็ญบุญไม่ได้ขาด 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพของประชาชนทั่วไปเพราะในทุกภูมิภาคของประเทศไทยทางวัดก็จะมีประเพณีทำบุญการบูชาพระธาตุเจดีย์ในทุกวัน 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง คติชนและความเชื่อการสร้างพระธาตุเจดีย์เพื่อเป็นศูนย์กลางของบ้านเมือง สร้างพระธาตุเจดีย์เพื่อให้เป็นหลักเป็นฐานความมั่นคงของบ้านเมือง และเป็นศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารของบ้านเมืองทุกสมัยทั้งยังเป็นปูชนียสถานอันเป็นสัญลักษณ์ของเมือง และเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย 5. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนาพระธาตุเจดีย์เจดีย์เป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนาเพราะในตำนานพระธาตุเจดีย์เจดีย์แทบทุกฉบับจะบรรยายถึงการ

[68] [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/ (5 มกราคม 2566).

ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์เจดีย์และการสืบทอดพระพุทธศาสนา ในแต่ละสมัยของเจ้าผู้ครองนครทุกพระองค์และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธเพราะตำนานพระธาตุเจดีย์ยังเป็นบันทึกประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้จารึกประเพณีพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมท้องถิ่นไว้อย่างทรงคุณค่า[69]

2.9 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม

2.9.1 การสร้างเจดีย์ในสมัยพุทธกาล

ประเพณีการสร้างสถูปเจดีย์นั้น นิยมสร้างกันมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ เช่น เมื่อคราวที่พระสารีบุตรผู้เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้านิพพานพระพุทธเจ้าทรงโปรดให้สร้างเจดีย์ไว้ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ทำการสักการะ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ และ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรคว่า ก็สมัยนั้น ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรรู้ว่าตนจะสิ้นอายุ จึงคิดว่า เราจักให้ค่าเลี้ยงดูแก่นางสารีพราหมณีผู้เป็นมารดาของเรา แล้วจึงจักปรินิพพาน แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า และขออนุญาตปรินิพพาน ได้แสดงปาฏิหาริย์ครั้งใหญ่ตามพระพุทธบัญชาสรรเสริญพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยบทสรรเสริญพันบท แล้วมุ่งหน้าไปจนพ้นทัศนวิสัย แต่ยังไม่หลีกไปกลับมาถวายบังคมอีก ห้อมล้อมด้วยภิกษุสงฆ์ออกจากวิหาร ให้โอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ แล้วปลอบท่านพระอานนท์ ให้บริษัท 4 กลับไปถึงนาลกคามโดยลำดับ ให้มารดาตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล รุ่งเช้าก็ปรินิพพานที่ห้องที่ท่านเกิดนั่นเอง เมื่อพระสารีบุตรปรินิพพานแล้วทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายต่างทำสักการะศพ ล่วงไปถึง 7 วัน พากันก่อเจดีย์สูงร้อยศอกด้วยกฤษณาและไม้จันทน์[70]

ครั้นแสงอรุณปรากฏ พระเถระยังมหาปฐพีให้เลื่อนลั่น แล้วปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสส-นิพพานธาตุ เทพดาและมนุษย์เป็นอันมากพากันกระทำสักการะในสถานที่ปรินิพพาน ท่านพระจุนทะถือบาตรและจีวร และผ้าห่อพระธาตุไปยังพระเชตวันพาพระอานนท์เถระเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือผ้ากรองน้ำห่อพระธาตุกล่าวคุณของพระเถระด้วยคาถา 500 คาถา โปรดให้สร้างพระธาตุเจดีย์ และเมื่อคราวที่พระพาหิยะ พระผู้มีตำแหน่งเอตทัคคะด้านบรรลุธรรมได้เร็วนิพพานพระพุทธเจ้าก็ทรงรับสั่งให้พระสงฆ์ช่วยกันฌาปนกิจสรีระ แล้วนำอัฐิไปบรรจุไว้ในเจดีย์เพื่อให้

---

[69] พระมหาวิสิฐ วิสิฏฐปญโญ และคณะ, “คุณค่าของพระธาตุเจดีย์ที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม”, *Journal of Buddhist Education and Research*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562) :246-247.

[70] ขุ.วิ.อ. (ไทย) 2/299.

พุทธบริษัทได้ทำการสักการะ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต ว่า

พาหิยะนั้น ถึงที่สุดกิจของตนแล้ว ทูลขอบรรพชากะพระผู้มีพระภาคเจ้า แสวงหาบาตรจีวร เพราะยังมีบาตรจีวรไม่ครบ กำลังดึงชิ้นผ้าทั้งหลายจากกองขยะ ลำดับนั้น อมนุษย์ผู้มีเวรกันมาแต่ก่อน เข้าสิงร่างของแม่โคลูกอ่อนตัวหนึ่ง ทำให้ท่านเสียชีวิต พระศาสดาเสด็จออกจากกรุงสาวัตถี ทอดพระเนตรเห็นพาหิยะล้มอยู่ที่กองขยะระหว่างทาง ตรัสบอกเหล่าภิกษุว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงช่วยกันยกร่างพาหิยะ แล้วให้นำไปทำฌาปนกิจโปรดให้สร้างเจดีย์ ไว้ ณ ทางใหญ่ 4 แพร่ง[71]

ความจริงประเพณีการสร้างสถูปเจดีย์ นี้มีมาก่อนสมัยพุทธกาล เกี่ยวกับเรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวินิจฉัยไว้ว่า สถูปเจดีย์นั้นมีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาก่อนพุทธกาล ไม่เฉพาะสำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้นสถูปเจดีย์ที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่นๆ ก็มี เช่นพวกเดียรถีย์นิครนถ์ ก็สร้างสถูปเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน[72]

สถูปเจดีย์นั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทหนึ่งในหลายประเภท ที่คนอินเดียโบราณนิยมสร้าง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่ในเชื้อชาติเดียวกันกับพระพุทธเจ้า สันนิษฐานว่าคนกลุ่มศากยะอาจเป็นกลุ่มเดียวกันกับพวกอารยันที่อพยพลงจากตอนเหนือของอินเดีย แต่ต่อมาไม่เห็นด้วยกับระบบสังคมวัฒนธรรมที่อารยันส่วนใหญ่ถือปฏิบัติ โดยเฉพาะการแบ่งชนชั้นทางสังคมออกเป็นวรรณะ กลุ่มนี้จึงแยกตัวออกมาเรียกชื่อว่า ศากยะ และสร้างวัฒนธรรมประเพณีแบบใหม่ขึ้นมาถือปฏิบัติในกลุ่มของตนเอง เมื่อญาติเสียชีวิตก็นิยมเผาศพและเก็บกระดูกไว้บูชา โดยสร้างที่เก็บซึ่งถ้ามีขนาดใหญ่โตก็เรียกว่าสถูป

สถูปเจดีย์นั้นเดิมมิใช่สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นตามความเชื่อในทางศาสนา แต่เป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มหาชนได้สักการะบูชาระลึกถึงผู้ตาย ซึ่งเป็นรูปแบบของสิ่งก่อสร้างที่สัมพันธ์กับการฝังศพ โดยเฉพาะการฝังอัฐิธาตุ ซึ่งได้มีการใช้มาแล้วก่อนพุทธกาล เป็นความคิดที่ประกอบพิธีให้วิญญาณบริสุทธิ์ พิธีนี้จะจัดทำเฉพาะแก่บุคคลสำคัญเท่านั้น เพราะพราหมณ์เองที่เรียกว่าสันยาสี เมื่อตายไปก็จะไม่ฝัง แต่จะโยนศพลงแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์คือแม่น้ำคงคา ศพของพวกพราหมณ์หรือฮินดูที่จะต้องเผานั้น คือ ตายด้วยโรคฝีดาษ พวกอารยันรุ่นแรกๆ ที่อพยพเข้าไปอยู่ในอินเดียแล้วเสียชีวิตก็จะมีการเผาศพก่อนแล้วนำอัฐิมาฝัง และทำเครื่องหมายไว้บนหลุมด้วยแท่นบูชาต่อมาก็ได้พัฒนาที่ฝัง

---

[71] องฺ.เอกก.อ. (ไทย) 1/434.

[72] สมเด็จพระยาบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544), หน้า 5 - 6.

ศพออกเป็นสถูป ที่เป็นเนินดินอยู่เหนือพื้นดิน แล้วใช้อิฐก่อรอบกันดินทลายการฝังแต่อัฐินั้นเพื่อเป็นการรักษาความสะอาดของพื้นดินในบริเวณที่มีภูมิอากาศร้อนชื้น ถ้าฝังศพโดยไม่เผาแล้วอาจเกิดโรคระบาดได้[73]

2.9.2 การสร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ในมหาปรินิพพานสูตร ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระเสร็จสิ้นแล้ว ดังนี้

พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร... พวกเจ้าลิจฉวีผู้ครองกรุงเวสาลี... พวกเจ้าศากยะชาวกบิลพัสดุ์... พวกเจ้าถูลีผู้ครองกรุงอัลลกัปปะ... พวกเจ้าโกลิยะผู้ครองกรุงรามคาม... พราหมณ์ผู้ครองกรุงเวฏฐทีปกะ... พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงปาวา ได้ทรงสดับว่า พระผู้มีพระภาคปรินิพพานในกรุงกุสินารา จึงทรงส่งทูตไปถึงพวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราว่า “แม้พระผู้มีพระภาคเป็นกษัตริย์ แม้พวกเราก็เป็นกษัตริย์ จึงควรจะได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุบ้าง จะได้สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลอง”[74]

เมื่อทูตจากเมืองต่าง ๆ กราบทูลอย่างนี้ พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงสินาราได้ตรัสตอบกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคปรินิพพานในเขตบ้านเมืองของเรา พวกเราจะไม่ให้ส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ”

เมื่อพวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงสินาราได้ตรัสอย่างนี้ โทณพราหมณ์ได้กล่าวกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า

“ท่านผู้เจริญทั้งหลายโปรดฟังคำชี้แจงของข้าพเจ้าหน่อยหนึ่ง เถิดพระพุทธเจ้าของพวกเราทรงถือหลักขันติธรรม ไม่ควรที่จะประหัตประหารกัน เพราะส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอุดมบุคคลขอให้ทุกฝ่ายพร้อมใจกันแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น 8 ส่วน พระสถูปจะได้แพร่กระจายไปยังทิศต่างๆ มีประชาชนจำนวนมากผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักษุ” หมู่คณะทูตเหล่านั้นตอบว่า “ท่านพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านนั่นแหละ จงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น 8 ส่วนเท่า ๆ กันให้เรียบร้อย”

โทณพราหมณ์รับคำแล้ว แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น 8 ส่วนเท่า ๆ กันให้เรียบร้อยแล้ว จึงได้กล่าวกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลายโปรดให้ทะนานนี้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะสร้างพระสถูปบรรจุทะนาน (ตุมพะ) และทำการฉลอง” พวกเขาจึงได้มอบทะนานให้โทณพราหมณ์[75]

---

[73] กรมศิลปากร, *วิวัฒนาการพุทธสถานไทย,* (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พจำกัด, 2533), หน้า 55.

[74] ที.ม. (ไทย) 10/236 /177 - 178.

[75] ที.ม. (ไทย) 10/236 – 238/178.

ส่วนในพระคัมภีร์ถูปวงศ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระเสร็จสิ้นแล้ว ดังนี้

ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรูกษัตริย์มคธรัฐก็ได้ทรงทราบว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานที่เมืองกุสินารา... จึงทรงส่งทูตและพระราชสาส์นไปถึงพวกมัลลกษัตริย์ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นกษัตริย์ถึงเราก็เป็นกษัตริย์ เราควรได้ส่วนแบ่งพระบรมธาตุ เพื่อจักได้ไปสร้างพระสถูปบรรจุไว้และจักได้มีการฉลอง ครั้นพระเจ้าอชาตศัตรูทรงส่งทูตและพระราชสาส์นไปแล้ว จึงทรงดำริว่าถ้าเขาแบ่งให้ก็จักเป็นการดี ถ้าเขาไม่แบ่งให้เราก็จักนำมาด้วยอุบายให้ได้ แล้วจึงทรงยกพลทั้ง 4 เหล่าเสด็จตามไป[76]

ส่วนพวกกษัตริย์ลิจฉวีเมืองเวสาลี กษัตริย์ศากยะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ โมลิยกษัตริย์เมืองอัลล-กัปปะ โกลิยพราหมณ์แห่งรามคาม และพราหมณ์เมืองเวฏฐทีปกะ และมัลลกษัตริย์เมืองปาวาต่างก็ส่งทูตและยกพล 4 เหล่า เสด็จออกไปเช่นเดียวกันกับพระเจ้าอชาตศัตรู... ครั้นมาถึงแล้วก็ล้อมเมืองกุสินาราไว้และส่งสาส์นเข้าไปแจ้งว่า จะแบ่งพระบรมธาตุให้พวกเราหรือว่าจะสู้รบกัน

พวกมัลลกษัตริย์ได้ตอบออกไปว่า... พวกเราจักไม่ยอมแบ่งให้เป็นอันขาด... เวลานั้นโทณพราหมณ์ได้ทราบเรื่องวิวาทของกษัตริย์เหล่านั้น แล้วคิดว่ากษัตริย์เหล่านี้เกิดวิวาทกันในที่ปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นการไม่เหมาะไม่ควร การทะเลาะกันทำนองนี้ไม่น่าจะมีเลย เราจะต้องระงับเสีย ครั้นแล้วโทณพราหมณ์จึงไปยืนอยู่ในที่สูงร้องห้ามถึง 2 ครั้ง... ลำดับนั้น กษัตริย์ทั้งปวงจึงตรัสตอบว่า ถ้าอย่างนั้น ขอให้ท่านพราหมณ์แบ่งพระสรีรธาตุออกเป็น 8 ส่วนเท่า ๆ กัน โทณพราหมณ์ก็ทูลรับจัดการตามพระราชประสงค์โดยแบ่งพระสรีรธาตุออกให้เท่า ๆ กัน... ในเวลานั้นฝ่ายโทณพราหมณ์เมื่อรู้ว่ากษัตริย์เหล่านั้นทรงเผลอไป ก็หยิบเอาพระเขี้ยวแก้วเบื้องขวาขึ้นซ่อนไว้ในผ้าโพกศีรษะของตนแล้วจึงแบ่งพระธาตุออกเป็น 8 ส่วนเท่าๆ กัน พระบรมธาตุทั้งสิ้นนั้นตวงด้วยทะนานปกติได้ 16 ทะนาน กษัตริย์ทั้ง 8 พระนครจึงได้นครละ 2 ทะนานขณะที่โทณพราหมณ์แบ่งพระบรมธาตุอยู่นั้น ท้าวสักกะจอมเทพทรงเล็งดูด้วยทิพยเนตรว่าพระเขี้ยวแก้วเบื้องขวาของพระพุทธเจ้าอันเป็นปัจจัยแห่งการแสดงสัจจะ 4 เพื่อตัดความสงสัยของมนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลกนั้นใครได้ไปหนอ ก็ทรงเห็นว่าโทณพราหมณ์ได้ไปจึงทรงดำริว่าโทณพราหมณ์จักไม่อาจทำสักการะให้สมแก่พระเขี้ยวแก้วได้ เราจะรับพระเขี้ยวแก้วไป ครั้นแล้วจึงทรงหยิบเอาพระเขี้ยวแก้วจากผ้าโพกศีรษะของโทณพราหมณ์อัญเชิญไปบรรจุในผอบทองคำ แล้วนำขึ้นสวรรค์ประดิษฐานไว้ที่พระจุฬามณีเจดีย์ ฝ่ายโทณพราหมณ์ ครั้นแบ่งพระบรมธาตุแล้ว เมื่อไม่เห็นพระเขี้ยวแก้วก็ไม่อาจถามว่าใครขโมยพระเขี้ยวแก้วไป เพราะคิดเห็นว่า จะมีผู้โทษว่าท่านเป็นผู้แบ่งพระบรมธาตุไม่ใช่หรือท่านไม่รู้ตั้งแต่แรกแล้วหรือว่าตัวเองก็ต้องการพระบรมธาตุเหมือนกัน เมื่อคิดเห็นอย่างนี้ก็ไม่อาจออกปากขอส่วนแบ่ง

---

[76] พระวาจิสสรเถระ, *พระคัมภีร์ถูปวงศ์ ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์,* (ไทย) หน้า 30 - 32., (บาลี) หน้า 151 – 152.

พระบรมธาตุ โทณพราหมณ์จึงคิดว่า อันทะนานทองตวงพระบรมธาตุนี้ก็เหมือนกันกับพระบรมธาตุ เราจะนำทะนานทองที่ใช้ตวงพระบรมธาตุนี้ไปสร้างพระสถูปบรรจุไว้[77]

จากหลักฐานที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ข้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎก มหาปรินิพพานสูตร มีความแตกต่างกับข้อความในพระคัมภีร์ถูปวงศ์ กล่าวคือในพระคัมภีร์ถูปวงศ์มีรายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆ ในการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามากกว่า และกล่าวอ้างไปทางเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์เช่นตอนที่ ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงหยิบเอาพระเขี้ยวแก้วจากผ้าโพกศีรษะของโทณพราหมณ์อัญเชิญไปบรรจุในผอบทองคำ แล้วนำขึ้นสวรรค์ประดิษฐานไว้ที่พระจุฬามณีเจดีย์

2.9.3 พุทธดำรัสเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระบรมศพและการสร้างสถูป

ในมหาปรินิพพานสูตร ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หลังจากการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเสร็จสิ้นแล้ว ดังนี้

เวลานั้น พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงราชคฤห์ พวกเจ้าลิจฉวีผู้ครองกรุงเวสาลีทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวสาลี พวกเจ้าศากยะชาวกบิลพัสดุ์ ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกบิลพัสดุ์พวกเจ้าถูลีผู้ครองกรุงอัลลกัปปะ ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงอัลลกัปปะ พวกเจ้าโกลิยะผู้ครองกรุงรามคาม ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงรามคาม พราหมณ์ผู้ครองกรุงเวฏฐทีปกะ สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวฏฐทีปกะ พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงปาวา ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงปาวา พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินารา ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกุสินาราแม้โทณพราหมณ์ก็สร้างพระสถูปบรรจุทะนานและทำการฉลอง พวกเจ้าโมริยะผู้ครองกรุงปิปผลิวัน ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระอังคารและทำการฉลองในกรุงปิปผลิวันรวมเป็นพระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 8 แห่ง พระสถูปที่บรรจุทะนานเป็นแห่งที่ 9 และพระสถูปที่บรรจุพระอังคารเป็นแห่งที่ 10 การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุและการสร้างพระสถูปเคยมีมาแล้วอย่างนี้[78]

ส่วนในพระคัมภีร์ถูปวงศ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากทำการบูชาพระบรมสารีริกธาตุและการสร้างสถูปไว้ดังนี้

---

[77] พระวาจิสสรเถระ, *พระคัมภีร์ถูปวงศ์, ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์,* (ไทย) หน้า 32 - 36., (บาลี) หน้า 151 - 155.

[78] ที.ม. (ไทย) 10/239/179 - 180.

เมื่อพระสถูปทั้งหลายประดิษฐานอยู่ในที่ต่างๆ อย่างนี้แล้ว ต่อมา พระมหากัสสปะเถระเล็งเห็นว่าจะมีอันตรายแก่พระบรมธาตุ จึงเข้าไปถวายพระพรต่อ พระเจ้าอชาตศัตรูว่ามหาราชเจ้าควรจะบรรจุพระบรมธาตุซ่อนไว้จึงจะพ้นอันตราย พระเจ้าอชาตศัตรูก็ตรัสว่าที่พระคุณเจ้าว่านั้นดีแล้ว การจัดการบรรจุพระบรมธาตุซ่อนไว้นี้ขอให้เป็นหน้าที่ของโยม แต่ว่าพระบรมธาตุนอกจากส่วนของโยมนี้ โยมจะเก็บมารวมได้อย่างไร พระเถระถวายพระพรตอบว่า มหาบพิตร การรวมพระบรมธาตุมาไม่ใช่หน้าที่ของมหาบพิตร เป็นหน้าที่ของอาตมภาพ ถ้าอย่างนั้นก็ดีแล้วพระคุณเจ้า ขอให้พระคุณเจ้าไปรวบรวมพระบรมธาตุมาเถิดโยมจักจัดการฝังบรรจุไว้ พระเถระก็ไปนำพระบรมธาตุในที่ต่างๆ มา... พระเจ้าอชาตศัตรูก็โปรดให้ขุดตรงที่พระมหากัสสปะเถระอธิษฐานไว้...เมื่อโปรดให้ขุดที่นั้นลึกลงไปถึง 80 ศอกแล้วให้เอาแผ่นโลหะปูข้างล่าง แล้วให้สร้างเรือนทองแดงโตเท่าเรือนพระเจดีย์ในถูปารามขึ้นในที่นั้น ครั้นแล้วจึงโปรดให้สร้างกล่องและพระสถูปด้วยไม้จันทน์เหลืองเป็นต้นอย่างละ 8 อันครั้นแล้วจึงบรรจุพระบรมธาตุไว้ในกล่องไม้จันทน์เหลือง แล้วเอากล่องไม้จันทน์เหลืองนั้นใส่ลงไว้ในกล่องไม้จันทน์เหลืองอีก แล้วเอากล่องไม้จันทน์เหลืองนั้นใส่ลงไปในกล่องไม้จันทน์เหลืองอื่นอีก ทำอย่างนี้ไปถึง 8 ชั้น รวมเป็นกล่องไม้จันทน์เหลืองกล่องเดียว แล้วเอากล่องไม้จันทน์เหลืองทั้ง 8 นั้นใส่ลงไปในพระสถูปไม้จันทน์เหลือง 8 ชั้น แล้วเอาพระสถูปไม้จันทน์เหลือง 8 ชั้น นั้นใส่ลงไปในกล่องไม้จันทน์แดง 8 ชั้น เอากล่องไม้จันทน์แดง 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปไม้จันทน์แดง 8 ชั้น แล้วเอาพระสถูปไม้จันทน์แดง 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องงา 8 ชั้น เอากล่องงา 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปงา 8 ชั้น เอาพระสถูปงา 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องแก้ว 8 ชั้น เอากล่องแก้ว 8 ชั้น ใส่ลงไปในพระสถูปแก้ว8 ชั้น เอาพระสถูปแก้ว 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องทองคำ 8 ชั้น เอากล่องทองคำ 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปทองคำ 8 ชั้น เอาพระสถูปทองคำ 8 ชั้น ใส่ลงไปในกล่องเงิน 8 ชั้น เอากล่องเงิน 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปเงิน 8 ชั้น เอาพระสถูปเงิน 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องแก้วมณี8 ชั้น[79] เอากล่องแก้วมณี 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปมณี 8 ชั้น เอาพระสถูปมณี 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องแก้วแดง 8 ชั้น เอากล่องแก้วแดง 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปแก้วแดง 8 ชั้น เอาพระสถูปแก้วแดง 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องแก้วลาย 8 ชั้น เอากล่องแก้วลาย 8 ชั้นใส่ลงไปในพระสถูปแก้วลาย 8 ชั้น เอาพระสถูปแก้วลาย 8 ชั้นใส่ลงไปในกล่องแก้วผลึก 8 ชั้น เอากล่องแก้วผลึก 8 ชั้น ใส่ลงไปในพระสถูปแก้วผลึก 8 ชั้น ซ้อนกันลงไปเป็นชั้น ๆ ดังนี้

พระเจดีย์แก้วผลึกอันอยู่บนสิ่งทั้งปวง มีขนาดเท่ากับพระเจดีย์ในถูปารามบนพระเจดีย์แก้วผลึกนั้น โปรดให้สร้างเรือนแก้วล้วน บนนั้นขึ้นมาเป็นเรือนทองคำเรือนเงิน เรือนทองแดง เป็นชั้น ๆ ขึ้นไป

ลำดับนั้น พระมหากัสสปะเถระจึงอธิษฐานว่า ดอกไม้ทั้งหลายจงอย่ารู้เหี่ยว กลิ่นหอมทั้งหลายจงอย่าหาย ประทีปทั้งหลายจงอย่ารู้ดับ แล้วให้จารึกอักษรลงที่แผ่นทองคำไว้ว่าในข้างหน้า

---

[79] พระวาจิสสรเถระ, *พระคัมภีร์ถูปวงศ์ ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์,* (ไทย) หน้า 38 - 39., (บาลี) หน้า 157 – 158.

โน้น เมื่อใดปิยทาสกุมารได้เสวยราชย์ เป็นพระเจ้าอโศกธรรมราชา เมื่อนั้นพระองค์จักกระทำพระบรมธาตุเหล่านี้ให้แพร่หลาย[80]

ในพระคัมภีร์ถูปวงศ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากกระทำการบูชาพระบรมสารีริกธาตุและการสร้างสถูปทั้ง 8 แห่งเสร็จสิ้นลง ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่าพระบรมสารีริกธาตุมีความสำคัญยิ่งในการประกาศพระศาสนา นับตั้งแต่สมัยของพระเจ้าอชาตศัตรูพระมหากัสสปะได้มองเห็นเหตุการณ์ในอนาคตว่าจะมีอันตรายแก่พระบรมสารีริกธาตุ จึงได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุมา และให้พระเจ้าอชาตศัตรูบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในกล่องหลายชั้นแล้วฝังไว้ใต้ดิน เพื่อรอคอยเวลาที่พระเจ้าอโศกมหาราชผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะได้กระทำการบูชาและแจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุไปทั่วแผ่นดิน เพื่อเป็นการประกาศพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

จากหลักฐานที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การสร้างสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าโดยตรง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระอานนท์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระสรีระหลังจากปรินิพพาน และให้สร้างสถูปไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง โดยมีหลักฐานปรากฏในพระไตรปิฎกชัดเจน นอกจากนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับสังเวชนียสถาน 4 แห่ง ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูเพื่อระลึกถึงพระพุทธองค์ หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว เกี่ยวกับเรื่องนี้ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวิเคราะห์ไว้ว่าตามหลักฐานที่ปรากฏดูเหมือนพวกพุทธบริษัทในสมัยเมื่อแรกล่วงพุทธกาล จะนับถือสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งยิ่งกว่าพระธาตุเจดีย์ ทั้งนี้คงเป็นเพราะพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ถ้าใครใคร่จะเห็นพระพุทธองค์เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็ให้ไปปลงธรรมสังเวช ที่แห่งหนึ่งแห่งใดใน 4 แห่งนั้น[81]

2.9.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างพระธาตุ

การสร้างพระธาตุเจดีย์ในความหมายของสิ่งก่อสร้างที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุนั้นได้มีมาก่อนสมัยพุทธกาลและยังนิยมสร้างต่อมาในสมัยพุทธกาล เช่นในหมู่ของนักบวชนอกศาสนาที่ถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่หลักฐานการสร้างพระสถูปเจดีย์นั้นได้ปรากฏชัดหลังจากการปรินิพพานของพระพุทธองค์ โดยปรากฏหลักฐานในมหาปรินิพพานสูตร กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากที่ทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว ได้มีการถวายพระเพลิงพระบรมศพและแจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุให้แก่เจ้าเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ทำการสร้างพระสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชาในแว่นแคว้นของตน โดยนอกจากนี้ยังมีการสร้างพระ สถูปเจดีย์บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้าพระองค์ต่าง ๆ ที่มีมาในอดีต ทำให้เห็นว่าการสร้างพระธาตุเจดีย์นี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาในพระพุทธศาสนา ต่อมาภายหลังเมื่อประชาชนนิยมนับถือพระสถูป

---

[80] เรื่องเดียวกัน, หน้า 39 – 40. (บาลี) หน้า 158 – 159.

[81] สมเด็จพระยาบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544), หน้า 14.

เจดีย์มากขึ้น จึงได้มีการตกแต่งแปลงรูปพระธาตุเจดีย์ให้งดงามวิจิตรขึ้น เช่น แต่งกองดินให้เป็นรูปทรงทำเขื่อนให้เป็นฐานและขั้นทักษิณและทำรูปบัลลังก์ตั้งบนหลังโคก แล้วต่อฉัตรให้เป็นยอด โดยลักษณะดังกล่าวนี้น่าจะเกิดขึ้นในยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นมา และได้พัฒนารูปแบบต่าง ๆ ผสมผสานกับคติความเชื่อและลักษณะทางพุทธศิลป์ของแต่ละท้องถิ่นที่พระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่

ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณ ค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ

2.10 สรุป

การสร้างพระธาตุเจดีย์ในความหมายของสิ่งก่อสร้างที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุนั้นได้มีมาก่อนสมัยพุทธกาลและยังนิยมสร้างต่อมาในสมัยพุทธกาล เช่นในหมู่ของนักบวชนอกศาสนาที่ถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่หลักฐานการสร้างพระสถูปเจดีย์นั้นได้ปรากฏชัดหลังจากการปรินิพพานของพระพุทธองค์ โดยปรากฏหลักฐานในมหาปรินิพพานสูตร กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากที่ทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว ได้มีการถวายพระเพลิงพระบรมศพและแจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุให้แก่เจ้าเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ทำการสร้างพระสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชาในแว่นแคว้นของตน โดยนอกจากนี้ยังมีการสร้างพระ สถูปเจดีย์บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้าพระองค์ต่าง ๆ ที่มีมาในอดีต ทำให้เห็นว่าการสร้างพระธาตุเจดีย์นี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาในพระพุทธศาสนา ต่อมาภายหลังเมื่อประชาชนนิยมนับถือพระสถูปเจดีย์มากขึ้น จึงได้มีการตกแต่งแปลงรูปพระธาตุเจดีย์ให้งดงามวิจิตรขึ้น เช่น แต่งกองดินให้เป็นรูปทรงทำเขื่อนให้เป็นฐานและขั้นทักษิณและทำรูปบัลลังก์ตั้งบนหลังโคก แล้วต่อฉัตรให้เป็นยอด โดยลักษณะดังกล่าวนี้น่าจะเกิดขึ้นในยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นมา และได้พัฒนารูปแบบต่าง ๆ ผสมผสานกับคติความเชื่อและลักษณะทางพุทธศิลป์ของแต่ละท้องถิ่นที่พระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่

ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณ ค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ

บทที่ 3
การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ประมวล แนวคิด ทฤษฎี จากนโยบาย ตำรา บทความ คู่มือ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้เป็นยุทธวิธีแนวทางการดำเนินการวิจัย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1) ความหมายของการดำเนินชีวิต 2) ความสำคัญของการดำเนินชีวิต 3) ทัศนะของชาวจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม 4) การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวพุทธปรัชญา คือ กิจกรรมงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี ประเพณีไหลเรือไฟและแห่เทียนพรรษา 5) หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม 6) หลักพุทธปรัชญา การบูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ที่ใช้บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนม และ 7) สรุป โดยมีรายระเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตแต่ละแบบและอีกนัยหนึ่งคือพฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็นอุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่าง ๆ

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) คือวิถีที่คนมีชีวิตอยู่ (How One Lives) ซึ่งหมายถึงรูปแบบซึ่งคนเราใช้ชีวิตใช้เวลาและใช้จ่ายเงิน รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเรามีความหลากหลายวิถีทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกัน[82] หรืออาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกลไกการผสมผสานของลักษณะเฉพาะตัวและประสบการณ์ในอดีตแต่ละรายมาปฏิสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมทางสังคม ซึ่งส่งผลสู่วิถีการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ในแต่ละช่วงของวงจรชีวิตในที่สุด[83]

---

[82] เณอมาลย์ รัตนพงศ์ตระกูล, *Life Guied ใช้ชีวิตอย่างคนรู้จักชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า 15.

[83] อนุพันธ์ สุทธยากร, “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื๊อ”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2551, หน้า 50

การดำเนินชีวิต ในความหมายหนึ่งก็คือ การบริโภค การเสพ หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ การใช้เวลาเป็นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งเป็นความหมายอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต เป็น คือรู้จักดำเนินชีวิต ชีวิตนั้นเป็นชีวิตที่ดีงาม เป็นชีวิตที่พัฒนาเจริญก้าวหน้า ประสบประโยชน์สุข แต่ถ้าดำเนินชีวิตไม่เป็น ก็มีแต่ขาดทุนและประสบต่อความทุกข์ และความเสื่อม[84]

คำว่า “รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle)” มีหลายคำที่ให้ความหมายใกล้เคียงหรืออาจใช้แทนกันได้ เช่น วิถีชีวิต วิถีการดำเนินชีวิต การดำรงชีวิต หรือแบบแผนการใช้ชีวิต เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายความหมายของรูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ค่อนข้างหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) หมายถึง รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์โดยแสดงออกในรูปของ (1) กิจกรรม (Activities) (2) ความสนใจ (Interest) (3) ความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งรูปแบบการดำรงชีวิตขึ้นกับวัฒนธรรม ชั้นของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคล นักการตลาดเชื่อว่าการเลือกผลิตภัณฑ์ของบุคคล ขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิต ตัวอย่างรูปแบบการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้าสำหรับผู้ที่ชอบเที่ยวกลางคืนหรือผู้ที่ชอบอยู่บ้านจะแตกต่างกัน[85]

อดุลย์ จาตุรงคกุล ได้กล่าวว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์จะรวมกันเป็น กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มจึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนในกลุ่มจึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน ไม่เพียงแต่เท่านั้นเมื่อกลุ่มสังกัดชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมพฤติกรรมของ บุคคลในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบที่เรียกว่า “ทำนองเดียวกัน” เช่นกันบุคคลซึ่งเป็นสมาชิก ของกลุ่มชนชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมจะพัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพหรือใช้ชีวิต ตลอดจนถึงแบบแผนของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคมแบบหรือแบบแผนดังกล่าวเราเรียกว่าแบบของการใช้ชีวิต (Lifestyle)[86]

สุปัญญา ไชยชาญ กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) หมายถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิต ใช้เงิน และใช้เวลาของบุคคลนั้น ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏซ้ำ ๆ กันใน 4 มิติ ดังต่อไปนี้ คือ 1. ทางด้านลักษณะประชากรที่ประกอบกันเข้าเป็นตัวคนคนนั้น (Demographics) 2. กิจกรรมที่เขา

---

[84] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป*, ธันวาคม 2564, <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/270/6>

[85] ศิริวรรณ เสรีรัตน์, *กลยุทธ์การตลาด และการบริหารการตลาด*, (กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิลม์/ไซเท็กซ์, 2541), หน้า 135.

[86] อดุลย์ จาตุรงคกุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 254-255)

เข้าไปมีส่วนร่วม (Activities) 3. ความสนใจที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Interest) และ 4. ความคิดเห็นที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Opinion)[87]

Evans, Jamal and Foxall อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ สิ่งที่สะท้อนมาจากรูปแบบของกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinions) โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสำคัญในการสะท้อนความคิด และพฤติกรรมความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Hoyer and MacInnin (2010) ที่กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นจริงของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น เช่นเดียวกับ Hawkins and Mothersbaugh (2013) และ Schiffman and Wisenblit (2015)ที่ให้คำนิยามไว้อย่างใกล้เคียงกันว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงให้เห็นว่าบุคคลใช้ชีวิตอย่างไรโดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ส่วน Solomon (2015) อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบที่สะท้อนได้จากการใช้เวลา และการใช้จ่ายของแต่ละบุคคล[88]

จากความหมายต่าง ๆ ที่นักวิชาการได้อธิบายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตดังที่กล่าวมา สามารถสรุปไว้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกผ่านการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคนจะมีรายละเอียดของรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ตามแต่บริบทของสภาพแวดล้อมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอาศัยอยู่

การดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ คือรูปแบบ การดำเนินชีวิตในโลกที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ โดยรูปแบบการดำเนินชีวติจะแสดงออกถึงตัวบุคคลนั้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งหมด[89]

การดำเนินชีวิต (Lifestyle) หรือมีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งว่าลักษณะทางจิตวิทยาสังคม (Psychographics) ชีวิตมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณค่า และบุคลิกภาพของผู้บริโภค และนักการตลาดนำมาใช้ประโยชน์มากในปัจจุบัน ได้มีผู้ให้ความหมายของการดำเนินชีวิตดังต่อไปนี้

---

[87] สุปัญญา ไชยชาญ, *การบริหารการผลิต*. พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2543), หน้า 132-133)

[88] Evans, M., Jamal, A. and Foxall, G. (2009). *Customer behavior*. 2nd ed. Chichester: John Winley & Sons.

[89] Kotler, P. & Armstrong, G. *Marketing: An Introduction,* 3rd Edition. Englewood Chiffs, (NJ : Prentice – Hall, Inc. 1993), p. 180.

การดำเนินชีวิต หรือ Lifestyle หมายถึง บุคคลมีการดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร

การดำเนินชีวิต หมายถึง บุคคลมี การดำรงชีวิตอยู่อย่างไร หรือการใช้ชีวิตของบุคคลอยู่ในโลก ที่แสดงออกมาในรูปแบบ กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นต่างๆ และแบบการดำรงชีวิตนี้จะใช้ในความหมายครอบคลุม ถึง กลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่ใน 3 ระดับคือ กลุ่มปัจเจกบุคคล กลุ่มเล็กของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน และกลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่[90]

แบบของการใช้ชีวิต (lifestyle) หมายถึง มนุษย์อยู่ รวมกันเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มมีกฎ หรือเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มจึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนใน กลุ่ม จึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน เมื่อกลุ่มสังกัดชั้นทางสังคม และวัฒนธรรม พฤติกรรมของบุคคล ในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบ เช่น บุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มชั้นทางสังคม และวัฒนธรรมจะ พัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพตลอดจนถึงแบบเป็นของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคม[91]

การดำรงชีวิตว่า เป็นแบบที่บุคคลดำรงชีพ และใช้จ่ายเวลาและเงิน (Pattems in which people live and spend time and money) ดังนี้

1. วิธีที่เราดำรงชีวิต เช่น อาหารเช้าทานกาแฟ ขนมปัง และไข่ดาว (ปรุงได้รวดเร็วและคน ใช้เป็นผู้เตรียมอาหาร)

2. สินค้าที่เราซื้อ จริงอยู่วัฒนธรรมในการกินอยู่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่สินค้ามีการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเสนอขาย ไก่มีการแบ่งขายเป็นชิ้น มีอาหารสำเร็จรูปแช่เย็น มีการซื้อในแต่ ละครั้งจำนวนมาก เพื่อเอาไว้ใช้นาน ๆ ต้องมีตู้เย็นไว้ถนอมอาหาร สรุปแล้ววิธีการขาย และวิธีการ ซื้อในสมัยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เหมาะกับแบบของการใช้ชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน

3. วิธีการใช้สินค้า จะเห็นได้ว่าเสื้อผ้าที่เราซื้อมาสวมใส่ได้ทันที อาหารสำเร็จรูปก็ปรุงได้ทันทีด้วยเตาธรรมดา หรือเตาไมโครเวฟ สรุปแล้วการใช้สินค้าสะดวกขึ้น

4. มองสินค้าอย่างไร สินค้าถูกมองว่าจะนำมาใช้เพื่อผ่อนแรง และประหยัดเวลา

5. แบบการใช้ชีวิตขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมาย แบบดังกล่าวเป็นลักษณะที่ฝังแน่นในตัวบุคคล ซึ่งได้รับการสร้าง และขัดเกลาโดยการปฏิบัติตอบต่อกันทางสังคม เมื่อบุคคลผ่านแต่ละขั้นตอนของ วงจรชีวิต ดังนั้น แบบของการดำรงชีวิตจึงได้รับอิทธิพลของปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานการณ์ ครอบครัว ความต้องการ ทัศนคติ และลักษณะส่วนบุคคล ฯลฯ

แบบของการใช้ชีวิตแสดงให้เห็นถึงภาพพจน์ของบุคคล (Self-image or Self-concept) เป็นทั้งหมดที่ตัวเรามีอยู่ อันเป็นผลมาจากวัฒนธรรม สถานการณ์ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ

---

[90] ดารา ทีปะปาล, *การบริหารการตลาด,* (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการตลาด สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2542), หน้า 169.

[91] อดุลย์ จาตุรงคกุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค,* (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 284-285.

การดำรงชีพ ตลาดที่มีบุคคลซึ่งมีแบบของการใช้ชีวิตเดียวกันนั้นดูได้จากกลุ่มบุคคลที่ใช้เวลา คำนิยาม และความเชื่อเหมือนกันตลอดจนมีคุณสมบัติทางเศรษฐกิจสังคมเหมือนกัน และคุณสมบัติเหล่านี้เกี่ยวพันกับการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ของกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย

แบบของการใช้ชีวิตนอกจากจะเป็นแบบการดำรงชีพแล้ว ยังเป็นแบบความสนใจอีกด้วย เช่น คนมีรายได้เท่ากันแต่บริโภคต่างกัน เพราะแบบการใช้ชีวิตต่างกันทั้งบุคคล และครอบครัวที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมปัจจุบันสามารถแสดงแบบของการใช้ชีวิตให้เห็นได้โดยชัดเจน ดังเช่นเราได้ยินบ่อยๆ ว่าสมัยนี้มีคน “แต่งกับงาน” “ครอบครัวฝากท้องไว้นอกบ้าน” เหล่านี้เป็นการสรุปให้เห็นถึงแบบของการใช้ชีวิต แบบของการใช้ชีวิตอาจจะเป็นไปได้ทั้งการรู้ตัว และไม่รู้ตัว เราอาจตัดสินใจซื้อสินค้าโดยรู้ตัวว่าเป็นอิทธิพลของแบบในการใช้ชีวิตก็ได้ แต่ส่วนมากเราไม่รู้ตัวว่ามันมาจากสิ่งนั้น บุคคลส่วนใหญ่รักษาแบบของการใช้ชีวิตของตนไว้โดยมีการเปลี่ยนแปลงบ้างทีละน้อย การรักษาหรือการเปลี่ยนแบบของการใช้ชีวิตของบุคคล หรือครอบครัวมักจะต้องเกิดจากมีการบริโภค และตัดสินใจซื้อสินค้า ซึ่งก็น่าจะเ ซึ่งก็น่าจะเป็นที่สนใจของนักการตลาด อิทธิพลของแบบการใช้ชีตัดสินใจซื้อแสดงให้เห็น

3.2 ความสำคัญของการดำเนินชีวิต

ความสำคัญในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนนั้นอาจจะเรียงลำดับแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้ง อารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ สังคม การเรียนรู้ และอีกมากมายแต่คิดว่า 3 สิ่งนี้จะต้องเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตทุก ๆ คน คือ

1. สุขภาพ เป็นสิ่งที่สำคัญ เปรียบเสมือนการหายใจเลย ถ้าคนเรามีสุขภาพที่ดีก็ทำให้สามารถทำหลายสิ่งได้มากมาย สร้างความเปลี่ยนแปลง พัฒนาชีวิต และมีความสุขในทุก ๆ วันได้อย่างง่าย ๆ ต่อให้มีเงินทอง ทรัพย์สินมากมาย แต่จะมีประโยชน์อันใด เพราะเงินไม่สามารถซื้อสุขภาพที่ดีได้ ต้องดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ทานอาหารที่มีประโยชน์และออกกำลังกายอยู่เสมอ

2. ความสัมพันธ์ที่ดี มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทุกคนในโลกนี้ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และมนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตบนโลกอันโหดร้ายนี้คนเดียวได้ ความสัมพันธ์ ความผูกพัน สังคมในครอบครัว ไปจนถึงสังคมการทำงาน สังคมแหล่งที่อยู่อาศัย และรวมไปถึงสังคม และผู้คนที่เราต้องพบเจอมากมายเมื่อเราทำกิจกรรมต่าง ๆ เพราะฉะนั้นการมีความความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนรอบข้างเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของเรามากๆ ความสัมพันธ์ที่ดีมีผลเกื้อหนุนค้ำจุนต่อชีวิตของเราในทุกมิติโดยที่เราเองก็อาจจะไม่รู้ตัว

3. เวลา เป็นสิ่งที่เรียกได้ว่าใช้แล้วหมดไป ไม่ว่าจะมีเงินทองมากมายมหาศาลแค่ไหนก็ไม่สามารถซื้อเวลาเพิ่มได้แม้แต่เสี้ยววินาทีเดียว และธรรมชาติจัดสรรเวลาให้ทุกคนได้มีเวลาเท่ากันคือ 1 วันมี 24 ชั่วโมง แต่สิ่งที่ทุกคนได้ไม่เหมือนกันคือเวลาของชีวิตที่ทุกคนได้มาไม่เท่ากัน เวลาชีวิตของ

ทุกคนมีจำกัด และน่าเสียใจที่เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเวลาของเราจะหมดลงเมื่อไร เพราะฉะนั้นเวลาเป็นสิ่งมีค่า ควรใช้เวลาทุกเสี้ยววินาทีให้มีค่าที่สุด

ความสำคัญในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนจะมีบทบาททางด้านต่าง ๆ คือ

1. บทบาททางสังคม (Social role) โครงสร้างของความสัมพันธ์ของบทบาทภายในครอบครัวของไทยเปลี่ยนไปจากเดิมมาก แต่เดิมสตรีอยู่กับบ้าน และทำหน้าที่ตัดสินใจกับเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้านของตน สามีมักจะทำหน้าที่ในการตัดสินใจซื้อและซื้อของมาให้ ในปัจจุบันสตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้นออกไปทำงานนอกบ้าน จึงทำให้สตรีมีบทบาทในการซื้อ และมีอำนาจซื้อในอัตราส่วนสูงที่เดียวในตลาด ซึ่งก็เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่แก่แบบของการใช้ชีวิตของครอบครัวไทย ในปัจจุบันนี้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวต่างก็มีบทบาทและอิทธิพลต่อการซื้อสิ่งของให้ครอบครัวมากทีเดียว เมื่อมีการตัดสินใจเลือกตรายี่ห้อของสินค้าใหญ่ ๆ ก็มักจะมีการร่วมกันตัดสินใจ

2. เวลาสำหรับการพักผ่อน (Leisure time) ในปัจจุบันเราทำงานน้อยลงเหลือสัปดาห์ละ 5 วัน ดังนั้น "ปรัชญาในการพักผ่อน" จึงมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของแบบการใช้ชีวิต เราจะเห็นได้ว่า ทุกวันนี้คนไทยตื่นตัวในเรื่องกิจกรรมและกีฬาเพื่อการพักผ่อนมากยิ่งขึ้น เช่นไปเที่ยวชายทะเล สนใจศิลปกรรม สนใจดนตรี การแสดงมหรสพ การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น การเพิ่มการพักผ่อนจะนำไปสู่แบบของการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ตั้งแต่การดำรงชีพในครอบครัวไปจนถึงการแต่งการย และใช้เครื่องทุนแรงเป็นต้น

3. ช่วงเวลาของการใช้ชีวิต (Pace of living) ในขณะนี้มีการเร่งช่วงเวลาของชีวิตมากขึ้น บุคคลจะไม่ใคร่เต็มใจที่จะรอเวลาที่จะตอบสนองความต้องการสำหรับสินค้า หรือบริการต่าง ๆ แม้ว่า เขาจะไม่มีเงินพอที่จะซื้อก็ตาม แนวโน้มทางสังคมและจิตวิทยาดังกล่าวนี้ตจะเพิ่มความสำคัญในการ ให้สินเชื่อในการขายของนักการตลาด ตลอดจนเครื่องยนต์กลไกในการบรรจุสินค้า ผลิตสินค้าประทับตราสินค้า เพื่อให้ทันกับความต้องการของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคราคาก็อาจจะต่ำลงแต่บริการดีขึ้น[92]

นอกจากเรื่องที่กล่าวมานี้แบบของการใช้ชีวิตของผู้บริโภคยังเกี่ยวข้องกับต้นทุนในแง่ของเวลาและความพยายามที่ลงไปในการจ่ายของการบริโภค และการใช้ของผู้ซื้อด้วย ปัจจุบันการซื้อแต่ละครั้งสะดวกรวดเร็วกว่าแต่ก่อนมาก เนื่องจากมีการเพิ่มความสำคัญของการปฏิบัติการทางการตลาดมากขึ้น เช่น การใช้ตรายี่ห้อ และหีบห่อที่เด่นดึงดูดใจ การโฆษณาและการส่งเสริมการขายที่เร้าใจ ยิ่งในยุคจรวดนี้ด้วยแล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่ผลิตออกขายนั้น นักการตลาดพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ “ใช้ได้โดยฉับพลัน” (Instant use) เราจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์นม น้ำส้ม กาแฟ โจ๊ก

---

[92] อดุลย์ จาตุรงคกุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค,* (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 258.

ข้าวต้ม น้ำปลา ผงเครื่องแกงสำเร็จรูป เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้บริโภคในการอำนวยความสะดวก และความง่ายแก่การบริโภคผลิตภัณฑ์ และเพื่อให้เหมาะแก่การเปลี่ยนแปลงของแบบการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน คือ การเคลื่อนที่ทางสังคม (Social mobility) การเคลื่อนที่ทางสังคมเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของแบบการใช้ชีวิตของผู้บริโภคซึ่งหมายถึงสิ่งต่างๆ เช่น การเปลี่ยนงาน รายได้เพิ่ม และการการศึกษาที่เพิ่มขึ้นได้ยกระดับรสนิยม และกลายเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มการเคลื่อนที่ทางสังคม นอกจากนั้นการศึกษาได้ทำให้งานเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ ย้ายภายในชั้นสังคมง่ายขึ้น และเป็นเหตุให้บุคคลหวังที่จะหารายได้สูงขึ้นในอนาคต ปรากฏว่าใน ปัจจุบันนี้นิสัยของการใช้จ่าย และแบบแผนของครอบครัวได้เปลี่ยนไป โดยขึ้นอยู่กับความปรารถนา และความคาดหมายมากกว่าที่จะ จะขึ้นอยู่กับรายได้ปัจจุบัน เราจะเห็นได้ว่ามีการใช้สินเชื่อมากขึ้น และการเคลื่อนที่ก็เพิ่มมากขึ้น ชนชั้นกลางมีมากขึ้น การเคลื่อนที่ทางภูมิศาสตร์ก็มีมากขึ้นด้าย บุคคลย้ายท้องถิ่นเข้าไปในเมืองใหญ่โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครจนแน่นไปหมด

ในทัศนะของพุทธศาสนา สิ่งที่เรียกว่า “ชีวิต”[93] มีองค์ประกอบใหญ่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปธรรม กับส่วนที่เป็นนามธรรม อย่างที่เราเข้าใจกันทั่วไปว่า เป็นเรื่องของกายกับเรื่องของจิต องค์ประกอบใหญ่ทั้งสองส่วนรวมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า ขันธ์ 5 ซึ่ง ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

รูป คือ ส่วนประกอบที่เป็นด้านกายภาพหรือด้านรูปธรรมทั้งหมด โดยสรุปก็ คือ ร่างกาย (เนื้อหนังมังสา) และพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คือ ส่วนที่ เป็นสสาร และพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมต่าง ๆ ของสสารและพลังงาน เหล่านั้น

เวทนา คือ ส่วนที่เป็นความรู้สึก ซึ่งเกิดจากการได้สัมผัสผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5และทางใจความรู้สึกนั้นอาจมีหลากหลาย เช่น ความรู้สึกร้อน หนาว อบอุ่น เจ็บปวด ผ่อนคลาย ฯลฯ กล่าวรวม ๆ ได้ว่าเป็นความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ คือ ไม่สุข ไม่ทุกข์

สัญญา คือ การกำหนดรู้ การจำได้ และการแยกแยะความแตกต่างของสิ่งที่ รับเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้ เป็นอาการที่ใจรับรู้และสามารถบอกได้ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นอะไร อันเป็นเหตุให้จำสิ่งนั้น ๆ ได้ เช่น จำรูปร่างสี เสียง กลิ่น รส สัมผัสและอาการต่าง ๆ ได้

สังขาร คำว่า สังขาร ในกรณีนี้ไม่ได้หมายถึงเรื่องของร่างกายที่เป็น เนื้อหนัง คือ ไม่ใช่ส่วนที่เป็นรูปธรรมหรือกายภาพ อย่างที่เข้าใจกันทั่วไป แต่เป็นเรื่องของจิตหรือ เกี่ยวกับจิตมากกว่า ความหมายในที่นี้จึงหมายถึง “สภาพที่ปรุงแต่งจิต” ให้มีลักษณะต่าง ๆ ซึ่ง อาจจะเป็นฝ่ายดี ฝ่ายชั่ว

---

[93] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,2539), หน้า 145.

หรือเป็นกลางๆ (ไม่ดี ไม่ชั่ว) ก็ได้ ทั้งนี้ โดยมี เจตนา เป็นตัวน า กล่าวอย่าง ง่าย ๆ สังขารนี้คือ ความนึกคิด ซึ่งอาจจะเป็นด้านดี ไม่ดี หรือเป็นกลาง ๆ ก็ได้

วิญญาณ ในที่นี้ก็ไม่ใช่อย่างเดียวกับสิ่งที่คนเชื่อกันทั่วไปว่า เป็นสิ่งที่มีอยู่ ตัวคนเมื่อยังมีชีวิตและเมื่อตายแล้วก็ล่องลอยไปในภพภูมิต่าง ๆ แต่วิญญาณในที่นี้ หมายถึง การรับรู้ อารมณ์ โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5และทางใจ คือ รู้โดยผ่านทางการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การได้ลิ้มรส การรับสัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ

จะสังเกตว่า ในส่วนประกอบทั้ง 5 ที่กล่าวข้างต้นนั้น ส่วนที่เป็นรูปธรรมหรือกายภาพ มีอยู่เฉพาะในขันธ์ 5ข้อที่ 1 (รูป) เพียงข้อเดียวเท่านั้น ที่เหลืออีก 4 ข้อ คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น เป็นส่วนที่เราอาจนิยามว่าเป็นนามธรรม[94]

3.3 ทัศนะของชาวจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม

พระธาตุพนม เป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งอีสาน พระบรมธาตุที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของนครพนมมาแต่ โบราณกาล สร้างขึ้นเมื่อต้นพุทธกาลประมาณ พ.ศ. 8 ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรเจริญรุ่งเรือง ประดิษฐานอยู่บนภูกำพร้าตั้งตระหง่าน อยู่ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ครั้งหนึ่งพุทธองค์เคยเสด็จมาโปรดสัตว์น้อยใหญ่ ตามตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึง พระมหากัสสปะและพระอรหันต์ 500 องค์ ได้นำพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาจากชมพูทวีปและท้าวพญาผู้ครองนครทั้ง 5 เป็นประธาน ในการสร้างที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุพนมในปัจจุบัน[95]

องค์พระธาตุพนมได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้ง จนเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.39 น. พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งอิงค์เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุ และภัยพิบัติจากการเกิดฝนตกพายุพัดแรง ติดต่อกันหลายวัน ประชาชนได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์ และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่สร้างครอบฐานพระธาตุองค์เต็ม โดยรักษารูปแบบเต็ม ก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น

พุทธศาสนิกชนที่ได้มาเยี่ยมเยียนจากทั่วสารทิศทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ได้สืบต่อความเชื่อกันมาจากบรรพบุรุษ ว่ากันว่าหากใครได้มา นมัสการพระธาตุครบ 7 ครั้ง จะถือว่าเป็น “ลูกพระธาตุ”

---

[94] พระธรรมปิฎก, *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์,* พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 36.

[95] หนังสือไหว้พระธาตุประจำวันเกิด ๗ วัน ๘ พระธาตุ *โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวพระธาตุสำคัญจังหวัดนครพนม.*

เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หรือแม้แต่การได้มากราบพระธาตุพนม จ ครั้ง ที่ถือเป็น อานิสงส์ผลบุญยิ่งนัก พระธาตุพนมเป็นพระธาตุประจำปีเกิดแห่งเดียวบนแผ่นดินที่ราบสูง และยังเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ เนื่องด้วยตามตำนานบริเวณที่ตั้งของพระธาตุพนมในอดีตเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าได้ขึ้นมาหมุน แล้วมองลงไปรอบๆ ก่อนจะประกาศก้อง ว่า พื้นที่ทั่วบริเวณนี้จะเป็นที่สืบทอดและเป็นจุดเริ่มต้นพระพุทธศาสนา เสมือนกับวันอาทิตย์เป็นวันเริ่มต้นของวันอื่นในสัปดาห์ ทั้งตั้งพัน ไปทาง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทิศประจำของ “พระราหุล” และยังเป็นองค์เจดีย์ใหญ่ที่สุดในแผ่นดินอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ ของเทวดาประจำวันอาทิตย์ที่มีพละกำลังที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่หนึ่งเหนือผู้อื่น

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีประวัติสืบทอดยาวนานมาหลายร้อยปี จากเดิมเคยเป็นมหานครของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ที่รุ่งเรืองในอดีต นครพนม เมืองนครแห่งอีสาน ดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขง ตัวเมืองตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลำน้ำโขง (ฝั่งลาว) บริเวณทางใต้ปากเซบั้งไฟ ตรงข้ามกับพระธาตุพนมในปัจจุบัน[96] ถือเป็นแหล่งรวมสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหลากหลาย มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ประจำจังหวัดมากมาย ได้แก่ พระธาตุท่าอุเทน พระธาตุประสิทธิ์ พระธาตุมหาชัย พระธาตุเรณู พระธาตุศรีคุณ พระธาตุนคร และพระธาตุพนม เป็นต้น นอกจากสิ่งดึงดูดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครพนมยังมีพระธาตุพนมที่เป็นพระธาตุประจ าจังหวัดและถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดนครพนมและประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงด้วย การรับรู้ภาพลักษณ์พระธาตุพนม เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด หรือภาพที่เกิดขึ้นในใจเกี่ยวกับพระธาตุพนม ตามคำขวัญของจังหวัดที่ใช้ในปัจจุบัน คือ “พระธาตุพนมล้ำค่า" และเพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นฐานในการอนุรักษ์สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาในจังหวัดนครพนมให้ยั่งยืน เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศในอนาคตต่อไปได้ นอกจากองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดความสนใจชื่นชมพระธาตุพนม คือ การรับรู้ที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสนใจ ความคาดหวัง ความต้องการ และการเห็นคุณค่า[97] ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวช่วยที่สำคัญที่จะเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจให้ชาวจังหวัดนครพนมเดินทางมากราบนมัสการพระธาตุพนมได้

---

[96] สำนักงานจังหวัดนครพนม, *แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม 4 ปี พ.ศ. 2558 – 2561*, คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.), (นครพนม: สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2556), หน้า 1.

[97] รัจรี นพเกตุ, *จิตวิทยาการรับรู้*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2540), หน้า 45.

ทัศนะของชาวจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม โดยภาพลักษณ์มีทั้งหมด 9 ด้าน ดังนี้[98]

1. ด้านประสบการณ์ หมายถึง การศึกษาถึงความเป็นมาตรฐาน การมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพ การมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวกลางคืนที่สวยงาม และ โรงแรมที่พักเหมาะสม

2. ด้านสิ่งดึงดูดใจ หมายถึง การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เทศกาล ศิลปะการช่าง สิ่งปลูกสร้างและธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ

3. ด้านราคา หมายถึง การศึกษาถึงราคาสินค้าที่มีความเหมาะสมเป็นมาตรฐาน

4. ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง อากาศและสภาพแวดล้อมดี ไม่มีสิ่งปฏิกูล และสามารถเดินเที่ยวชมสถานที่และธรรมชาติได้

5. ด้านการพักผ่อนและผ่อนคลาย หมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่ไม่อึดอัดวุ่นวาย เป็นสถานที่ที่สามารถหลีกเลี่ยงความวุ่นวายให้กับชีวิต และสามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ดี

6. ด้านความน่าตื่นเต้นและการผจญภัย หมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่สามารถค้นพบและ ทำสิ่งตื่นเต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยได้ เช่น การเดินป่า แคมปิ้ง ไต่เขา เป็นต้น

7. ด้านการเรียนรู้ หมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่สามารถเรียนรู้และค้นพบวัฒนธรรมและวิถีชีวิตใหม่ๆ หรือ เกิดความนิยมชมชอบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และ การได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากการเดินทางมาท่องเที่ยว

8. ด้านสังคม หมายถึง การศึกษาถึงประชากรในแหล่งท่องเที่ยวว่ามีความสนใจและวิถีชีวิตที่คล้ายกัน การมีน้ำใจอัธยาศัยไมตรีที่ดี และ การมีปฏิสัมพันธ์ ความสามัคคีกัน

9. ด้านชื่อเสียง หมายถึง การศึกษาถึงการเล่าประสบการณ์การท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ให้เพื่อนหรือบุคคลอื่นรับฟัง

3.4 การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุขในชีวิต ไม่อยากมีความทุกข์ เพราะความทุกข์ทำให้เกิดความไม่สบายใจ บั่นทอนต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลทั้งทางร่างกายและใจ และทำให้คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ คนในสังคมไทยเมื่อเกิดทุกข์ก็มักจะมุ่งหน้าเข้าหาวัด ทั้งที่อาจไม่เคยเข้าวัดมาก่อน เพราะเมื่อเกิดความทุกข์ถึงระดับหนึ่ง ก็ต้องการที่พึ่ง หาความสุขทางใจ ที่มิใช่ความสุขจากเงินทอง ทรัพย์สิน เกียรติยศชื่อเสียงฯลฯ หากแต่มีคำถามว่า แล้วอะไรล่ะคือความสุขของมนุษย์ที่แท้จริง

---

[98] วุฒิชาติ สุนทรสมัย, *นิตยสารกลยุทธ์การตลาดของเมืองไทย*, ฉบับที่ 078, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทเอสสแควร์ แมกกาซีน จำกัด, 2551), หน้า 12.

เพื่อที่จะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินเป็นจำนวนมาก ๆ บ้านหลังใหญ่โต ความไม่เป็นโรค การศึกษาระดับสูง หรือการทำงานที่ดีจากความต้องการที่หลากหลาย เมื่อไม่ได้สิ่งที่ต้องการมาครอบครองก็เกิดความผิดหวัง เกิด ความเสียใจ ความกลัว ทำให้มีการพึ่งพิงศาสนาซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของจิตใจมากขึ้น หากศึกษาดูให้ดีจะเห็นว่าในสมัยก่อน ศาสนาเกิดขึ้นจากความกลัวของมนุษย์ที่ประสบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น พายุพัด ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ไฟป่า เป็นต้น เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มี เทคโนโลยีและความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์เหล่านี้ มนุษย์จึงเกรงกลัวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่จะมาคุ้มครองป้องกันตนจากภัยอันตรายที่คิดว่าจะได้รับจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสามารถคุ้มครองให้มีชีวิตที่เป็นสุข ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดเป็นความเชื่อที่ยอมรับนับถือพลังลึกลับทางธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ และได้สร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นจากสิ่งที่เกิดขึ้นก็ได้มีวิวัฒนาการมาจนเกิดเป็นศาสนา

การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวหลักพุทธปรัชญาเถรวาท หลักพระพุทธศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วนคือส่วนกายกับใจ หรือส่วนรูปกับนาม ซึ่งเป็นชีวิตที่มุ่งการพิจารณาถึงความเป็นจริงของชีวิตตนเองมากกว่าการสนใจในชีวิตของบุคคลอื่น ฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วยสัมมาทิฏฐิ คือมีความเห็นที่ถูกต้องดีงาม กล่าวโดยสรุป คือมุ่งพัฒนาตนเองให้ตั้งมั่นอยู่บนหลักธรรมพุทธปรัชญาเถรวาท คือ กุศลกรรมบถ 10 ภาวนา 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วสามารถย่นลงในหลักศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง เมื่อชาวจังหวัดนครพนมเป็นคนดีมีศีลธรรม ยึดมั่นในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงแล้ว และมุ่งพัฒนาตนเองด้วยการฝึกฝนจิตใจให้เกิดสมาธิ มีจิตใจมั่นคงไม่คลอนแคลน ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ มุ่งตรงต่อพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ก็จะส่งผลให้เกิดความรู้แจ้งเท่าทันตามความเป็นจริง กล่าวคือเกิดปัญญาความรอบรู้สิ่งต่าง ๆ เมื่อคนในสังคมไทยมีพื้นฐานด้านจิตใจที่พัฒนาดีแล้ว การอยู่ร่วมกันในสังคมมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านและมีความสุขในชีวิต ปัญหาสังคมก็ลดน้อยลง คุณภาพชีวิตก็ดีขึ้น เมื่อคนในสังคมไทยเป็นคนดีมีศีลธรรม มีจิตใจโอบอร้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเสียสละประโยชน์ตนเพื่อส่วนรวม ย่อมส่งผลดีต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนไทยได้อย่างแท้จริง การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนมตามแนวหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจึงมีกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ เกิดขึ้น คือ

3.4.1 กิจกรรม : งานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี

งานนมัสการพระธาตุพนม เป็นประเพณีที่สำคัญที่สืบทอดกันมายาวนานของจังหวัดนครพนมเนื่องจากพระธาตุพนมเป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปหรือเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยม เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดนครพนม พี่น้องสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง รวมถึงประชาชนโดยทั่วไปที่เลื่อมใสศรัทธา ซึ่งประเพณีนมัสการพระธาตุพนมมีการจัดขึ้นทุกปีสืบเนื่องมาจากครั้งก่อนองค์พระธาตุพนม

ได้ชำรุดทรุดโทรมลงตามกาลเวลา โดยได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นระยะ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับทราบงานบูรณะและได้มาร่วมบริจาคปัจจัยสมทบการบูรณะพระธาตุพนม ซึ่งกำหนดขึ้นในวันพุธ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 3 จนถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 พ.ศ. 2444 นับแต่นั้นมา จึงได้ถือช่วงเดือน 3 ของทุกปีกำหนดงานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม และปัจจุบันได้กำหนดการจัดงาน 9 วัน ในระหว่างขึ้นในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 โดยถือว่าเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ของชาวจังหวัดนครพนม มีบุคคลสำคัญและประชาชนในจังหวัดนครพนมพร้อมด้วยจังหวัดใกล้เคียง เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก (พระเทพรัตนโมลี(แก้ว อุทุมมาลา), 2560 : 55) พระธาตุพนมถือเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ เป็นศูนย์กำเนิดการถ่ายโอนและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และมีประวัติอันยาวนานคู่กับความเป็นสังคมชาวพุทธในแถบลุ่มแม่น้ำโขงแห่งนี้องค์พระธาตุพนมจึงนับว่าเป็นเจดีย์ที่เก่าแก่เป็นที่เคารพและหวงแหนให้สถิตสถาพรไปตราบนานเท่านาน

3.4.2 ประเพณี : ประเพณีไหลเรือไฟ

ประเพณีไหลเรือไฟ ถือเป็นแนวปฏิบัติกันในจังหวัดนครพนม มีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ดของทุกปีเป็นกิจกรรมทางประเพณีที่สำคัญของจังหวัดนครพนม ประวัติที่มาของประเพณีไหลเรือไฟนั้นมีความเป็นมาจากหลาย ๆ ตำนาน ซึ่งทุกตำนานล้วนแล้วแต่มีที่มาอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชารอยพระพุทธบาท ความเชื่อเกี่ยวกับวันพระเจ้าเปิดโลก ความเชื่อเกี่ยวกับการขอขมาและระลึกถึงพระคุณของพระแม่คงคา นอกจากนี้ประเพณีไหลเรือไฟเป็นประเพณีที่สัมพันธ์กับน้ำและไฟเป็นสำคัญ ชาวนครพนมได้ถูกความเชื่อเหล่านี้หล่อหลอมไว้ตั้งแต่บุพกาล เพราะชาวนครพนมเชื่อว่าไฟจะช่วยเผาผลาญมลายความชั่วร้าย ขจัดปัดเป่าความทุกข์ยาก ความทุกข์เข็ญให้สิ้นไปและทำให้ผู้บูชามีตาทิพย์หรือมีปัญญารู้แจ้ง การทำเรือไฟนอกจากจะต้องมีความเชื่อและความศรัทธาแล้วยังต้องเปี ่ยมด้วยความคิดสร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ประเพณีไหลเรือไฟมีความเป็นมาและมีการพัฒนาควบคู่กับท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องจนถึงวันนี้กล่าวได้ว่าประเพณีไหลเรือไฟคือหนึ่งในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ชาวนครพนมภาคภูมิใจ ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “พระธาตุพนมค่าล้ำ วัฒนธรรมหลากหลายเรณูผู้ไท เรือไฟโสภา งามตาฝั่งโขง”

ปัจจุบันจังหวัดนครพนมยังคงมีการส่งเสริมการทำเรือไฟเพื่อใช้ในประเพณีไหลเรือไฟอย่างต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อจัดทำเป็นประเพณีตามกระแสของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพื่อให้ถือเป็นงานประเพณีที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนางานประเพณีให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน การทำเรือไฟเน้นรูปแบบเรือไฟซึ่งมีการวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเรือไฟโบราณลำเล็กไปเป็นการนำเสนอเรือไฟที่ใหญ่เน้นความสวยงามแต่ทว่าก็ยังสืบทอดวิธีการดั้งเดิมไว้ในทุกปีจะมีการประกวดเรือไฟจากหน่วยงานและชุมชนจากอำเภอต่าง ๆ ส่งเรือไฟไป

เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดนครพนม[99]

3.4.3 ประเพณี : แห่เทียนพรรษา

งานประเพณีเข้าพรรษา ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์จำพรรษาเป็นระยะเวลา 3 เดือนในช่วงฤดูฝน ระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 โดยพระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งตลอดพรรษา เพื่อไม่ให้ออกไปเหยียบต้นกล้า ข้าวของชาวนาเสียหาย และในโอกาสอันดีนี้พุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดนครพนมจึงได้ร่วมกันเข้าวัด ทำบุญตักบาตร ถือศีล ปฏิบัติธรรม ถวายผ้าอาบน้ำฝน และถวายเทียนพรรษา เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้จุดเพิ่มแสงสว่าง ในการการศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติกิจวัตรต่าง ๆ ตลอดระยะที่จำพรรษา ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงได้มีการหล่อเทียนขนาดใหญ่ขึ้น มาถวายเป็นพระพุทธบูชา โดยเชื่อว่าอานิสงค์ผลบุญจากการถวายเทียนจะช่วยให้ชีวิตสว่างไสว รุ่งเรือง พบเจอแต่สิ่งดี ๆ หากชีวิตมีปัญหาก็จะพบแสงสว่าง สามารถเปลี่ยนเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้ เป็นเครื่องหมายของการส่องสว่างในชีวิตคู่ ส่วนใครที่ไร้คู่ก็จะช่วยส่องทางให้พบคู่ในเร็ววัน โดยการถวายเทียนเข้าพรรษา ได้มีการจัดเป็นพิธีสวยงามมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และในสมัยรัตนโกสินทร์การถวายเทียนเข้าพรรษาถือเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญ เป็นประเพณีราชสำนักดังที่ปรากฏในเทียนรุ่งเทียนหลวงตามพระอารามต่าง ๆ โดยประเพณีแห่เทียนพรรษาของเทศบาลเมืองนครพนมได้แบ่งเขตชุมชนต่าง ๆ ออกเป็น 3 เขต เพื่อให้แต่ละชุมชนได้มาร่วมกันประดิษฐ์เทียนพรรษาในครั้งนี้ เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความรัก ความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการสืบสาน อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ก่อนที่จะแห่มารวมกันที่บริเวณศาลหลักเมืองเพื่อร่วมกันถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ นอกจากนี้ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ทุกคนในชุมชนจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปทำกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ร่วมกันปรับปรุงภูมิทัศน์ ทำความสะอาดภายในวัดและบริเวณโดยรอบ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความสวยงาม เป็นการทำนุบำรุงพระศาสนา

---

[99] พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์, “ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีไหลเรือไฟจังหวัดนครพนม”, *การบริการและการท่องเที่ยวไทย,* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561) :5.

3.5 หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม

หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนมได้แก่หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (ธัมมวิจยะ) เห็นเหตุผลว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้ จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตาม กฎพระไตรลักษณ์ และสัตว์โลกที่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม แล้วเลือกใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เหมาะกับผลที่จะได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างถูกต้อง ด้วยความไม่ประมาทในชีวิตให้มีความสุขในทั้งชาตินี้ ชาติต่อๆ ไป (ด้วยการสั่งสมบุญบารมี) ตลอดจนปรารถนาในพระนิพพานของผู้มีปัญญา

หลักคำสอนในพุทธศาสนามีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นจริยธรรมคุณธรรมและศีลธรรม

หลักจริยธรรม

ความกตัญญูกตเวที คือ การรู้จักบุญคุณและตอบแทน อันเป็นหลักธรรมพื้นฐานทั่วไปของมนุษย์ เพื่อการดำรงอยู่อย่างปกติสุข ดังนั้นทุกคนจึงมีหน้าที่ต่อกันด้วยการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของพระพุทธเจ้า คือการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน

หลักคุณธรรม

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนและสังคมดำรงชีวิตด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่มุ่งร้ายต่อกัน ด้วยความรักที่บริสุทธิ์ต่อเพื่อนร่วมโลก ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ คือ เมตตา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข) กรุณา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีที่ผู้อื่นประสบความสุขในทางที่เป็นกุศล หรือประกอบเหตุแห่งสุข) อุเบกขา (การวางจิตเป็นกลาง การมีเมตตา กรุณา มุทิตา เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าตนไม่สามารถช่วยเหลือผู้นั้นได้ จิตตนจะเป็นทุกข์ ดังนั้น ตนจึงควรวางอุเบกขาทำวางใจให้เป็นกลาง และพิจารณาว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ จะดีหรือชั่วก็ตามกรรมนั้นย่อมส่งผลอย่างยุติธรรมตามที่เขาผู้นั้นได้เคยกระทำไว้อย่างแน่นอน รวมถึงการให้อภัยผู้อื่น) และการปราศจากอคติ

หลักศีลธรรม คือ หลักคำสอนสำคัญของศาสนา ได้แก่ โอวาทปาติโมกข์ คือ " การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ หลักปรมัตถธรรม พุทธศาสนาสอน "อริยสัจ 4" หรือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ

1. ทุกข์ที่ทำให้เราเข้าใจปัญหาและลักษณะของปัญหา
2. สมุทัยสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์
3. นิโรธความดับแห่งทุกข์
4. มรรควิถีทางอันประเสริฐที่จะนำให้ถึงความดับทุกข์

ความจริงเหล่านี้เป็นสัจธรรมอันจริงแท้ของชีวิตและกฎธรรมชาติที่ตั้งอยู่โดยอาศัยเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ดังนั้นเมื่ออธิบายคำสอนสำคัญ โดยลำดับตามแนวอริยสัจ ได้แก่

สภาพแห่งทุกข์ (ทุกข์) ได้แก่ ไตรลักษณ์ (หลักอภิปรัชญาของพุทธศาสนา) ลักษณะสภาพพื้นฐานธรรมชาติที่เป็นสากลอย่างหนึ่ง จากทั้งหมด 3 ลักษณะ ที่ พุทธศาสนาได้สอนให้เข้าใจถึงเหตุลักษณะสากลแห่งสรรพสิ่งที่เป็นไปภายใต้กฎธรรมดา อันได้แก่

1. อนิจจัง (ความไม่เที่ยงแท้ มีอันต้องแปรปรวนไป)

2. ทุกขัง (ความทนอยู่อย่างเดิมได้ยาก)

3. อนัตตา (ความไม่มีแก่น สาระ ให้ถือเอาเป็นตัวตน ของเราและของใครๆ ได้อย่างแท้จริง) และได้ค้นพบว่า นอกจากการ แก่ เจ็บ และตาย เป็นทุกข์ (ซึ่งมีในหลักคำสอนของศาสนาอื่น) แล้ว ยังสอนว่า การเกิดก็นับเป็นทุกข์ ในทางพระพุทธศาสนานั้นปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า และเชื่อว่า โลกนี้เกิดขึ้นจาก กฎแห่งธรรมชาติ (นิยาม) 5 ประการ อันมี กฎแห่งสภาวะ (อุตุนิยาม) หรือมีธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และ อากาศ ที่เปลี่ยนสถานะเป็นธาตุต่างๆ กลับไปกลับมา กฎแห่งชีวิต (พีชนิยาม) คือ กฎสมตา กฎวัฏฏตาและกฎชีวิตา ที่ทำให้เกิดชีวิตินทรีย์ (เซลล์) กฎแห่งวิญญาณ (จิตนิยาม) การมีนามธาตุต่างๆ ที่ประกอบกันตามกระบวนการเป็นจิต ที่เป็นไปตาม กฎแห่งเหตุผล (กรรมนิยาม) และ กฎไตรลักษณ์ (ธรรมนิยาม) คือ

1. อนิจจัง (ความไม่แน่นอน) ทำให้สิ่งทั้งปวงย่อมต้องเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม อย่างธาตุดิน (ของแข็ง) เปลี่ยนเป็นธาตุน้ำ (ของเหลว) เปลี่ยนเป็นธาตุลม (แก๊ส) และเปลี่ยนเป็นธาตุไฟ (แสง ความร้อน พลังงาน) และเปลี่ยนไปไม่สิ้นสุด แม้จะเปลี่ยนแปลงแต่การเปลี่ยนแปลงก็มีขีดจำกัด ทำให้เกิด กฎแห่งวัฏจักร (วัฏฏตา) สิ่งมีชีวิตเริ่มต้นถึงที่สุดก็กลับมาตั้งต้นใหม่ เพราะกฎแห่งเหตุผลทำให้ลูกมาจากปัจจัยพ่อแม่ของตนเหมือนพ่อแม่ตน ความไม่แน่นอนทำให้สัตว์ พืช อาจไม่เหมือนพ่อแม่ของตนได้นิดหน่อย กฎวัฏฏตาทำให้เกิดสันตติ การสืบต่อที่ปิดบังอนิจจัง

2. ทุกขัง (ความไม่เที่ยงแท้ ทนอยู่ในสภาพเดิมมิได้ตลอดกาล) คือ สิ่งทั้งปวงหยุดนิ่งมิได้เหมือนจะต้องระเบิดอยู่ตลอดเวลา อย่าง ลมต้องพัด เปลือกโลกต้องเคลื่อน ทำให้มีกฎแห่งการปรับสมดุล (สมตา) เช่น เรานอนเฉยๆ ต้องขยับ หรือวิ่งมากๆ ต้องหยุด ความทุกข์ทำให้เกิดการวิวัฒนาการของสัตว์ พืช เช่น พืชที่ปลูกถี่ ๆ ย่อมแย่งกันสูงเพื่อแย่งแสงอาทิตย์ในการอยู่รอด หรือการปรับสมดุลจึงเกิดชีวิต กฎสมตา ทำให้เกิดอิริยาบถที่ปิดบังทุกขัง

3. อนัตตา (สิ่งทั้งปวงไม่มีตัวตนอย่างแท้จริง ดูเหมือนมีตัวตนเพราะอาศัยปัจจัยต่างๆประกอบกันขึ้น สิ่งทั้งปวงย่อมเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการผสมผสาน ทำให้เกิดความหลากหลายยิ่งขึ้น อย่างร่างกายของเราย่อมเกิดจากความเกี่ยวข้องกันเล็กๆ น้อย และเพิ่มขึ้นซับซ้อนขึ้น เมื่อสิ่งต่างๆ มีผลกระทบต่อกันในด้านต่างๆ ทำให้เกิดกฎแห่งหน้าที่ (ชีวิตา) เช่น ตับย่อมทำหน้าที่ของตับ ไม่อาจทำหน้าที่เป็นกล้ามเนื้อหัวใจ และถ้าธาตุทั้งสี่ไม่มีกฎแห่งหน้าที่ อันเป็นเหตุให้

ธาตุประกอบกันเป็นร่างกาย ร่างกายของเราย่อมแตกสลายไปราวกับอากาศธาตุ กฎชีวิตาทำให้เกิดฆนะ รูปร่าง หรือการเป็นก้อน ๆ ที่ปิดบังอนัตตา

เมื่อย่อกฎทั้ง 3 แล้ว จะเหลือเพียง ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอิสรเสรีภาพ ด้วยการสร้าง "ปัญญา" ในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันสูงสุด คือ นิพพาน คือ การไม่มีความทุกข์ อย่างที่สุด หรือ การอยู่ในโลกอย่างไม่มีทุกข์ คือกล่าวว่า ทุกข์ทั้งปวงล้วนเกิดจากการยึดถือ ต่อเมื่อ "หมดการยึดถือ" จึงไม่มีอะไรจะให้ทุกข์ (แก้ที่ต้นเหตุของทุกข์ทั้งหมด)

3.6 หลักพุทธปรัชญา การบูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ที่ใช้บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนม

3.6.1 แนวคิดเรื่องการบูชาตามทัศนะของพระพุทธศาสนา

คติความเชื่อเรื่องการบูชานั้นมีมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลและก่อนยุคพระเวทซึ่งเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์ฮินดูเกิดขึ้นในอินเดีย โดยที่แนวความคิดในยุคนั้นมีลักษณะเป็นวิญญาณนิยม (Animism) ถือว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ มนุษย์จึงต้องบูชา เช่นสรวงเพื่อเอาอกเอาใจไม่ให้วิญญาณบันดาลโทษหรือภัยพิบัติแก่ตน ซึ่งต่อมาวิญญาณก็ได้รับยกย่องเป็นเทพเจ้าและแนวความคิดแบบวิญญาณนิยมก็ได้พัฒนาไปเป็นพหุเทวนิยม (Polytheism) หมายถึง ความเชื่อที่มีเทพเจ้าหลายองค์ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของยุคพระเวทและเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้น จากนั้นการบูชาเทพเจ้าก็พัฒนาเป็นระเบียบพิธีมากขึ้นและถูกเผยแผ่ไปสู่ชนชาติต่างๆ ด้วยโดยเฉพาะชนชาติไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลทางศาสนามาจากอินเดียตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์[100]

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขึ้นท่ามกลางวิถีปฏิบัติตามแนวของวิญญาณนิยมนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิวัติแนวทางปฏิบัติดั้งเดิมหลายประการ ดังเช่นเรื่องการบูชาเทพเจ้าด้วยการฆ่าสัตว์เช่นสรวงสังเวยหรือการบูชายัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าการเชื่อในอ านาจดลบันดาลของเทพเจ้าทั้งหลายที่แสดงออก ด้วยการอ้อนวอนบูชายัญนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง พระองค์จึงได้สอนชาวอินเดียให้ม่วา ท่านทั้งหลายจงดูซิในธรรมชาตินั้นมีความจริงอยู่ ความจริงนี้ก็คือกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ การที่ผลเกิดจากเหตุ เหตุทำให้เกิดผล สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตาม

---

[100] สุจิตรา อ่อนค้อม, *ศาสนาเปรียบเทียบ,* พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2542), หน้า 13.

เหตุปัจจัยของมัน อย่าไปมัวมองดูว่าเป็นฤทธิ์ดลบันดาลของเทพเจ้า ความเป็นจริงที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้นเราเรียกว่า ธรรม[101]

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับธรรมเป็นเรื่องหลัก แม้ในเรื่องการบูชาที่จากเดิมมีการบูชาเทพกันนั้น พระองค์ก็ทรงเน้นให้บูชาธรรมและบุคคลผู้มีคุณธรรมเป็นสำคัญ ซึ่งพระองค์เองก็ทรงบูชาสักการะหรือเคารพธรรมดังข้อความที่ปรากฏใน “ปฐมอุรุเวลาสูตร” ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อครั้งแรกตรัสรู้ เราพักอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ แทบฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา เมื่อเราเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดปริวิตกขึ้นว่า คนไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ย้ำเกรงอยู่เป็นทุกข์ เราจะพึงสักการะ เคารพ พึ่งพิงสมณะหรือพราหมณ์ผู้ใด อยู่เล่าหนอ เราตรองเห็นว่า เราจะพึงสักการะเคารพพึ่งพิงสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ ก็เพื่อท้าสีลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์วิมุตติขันธ์ของเราที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ ก็แต่ว่าเราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติยิ่งกว่าตนในโลกทั้งเทวโลก ทั้งมารโลก ทั้งพรหมโลก ในหมู่สัตว์ทั้งเทวดา มนุษย์ทั้งสมณพราหมณ์ ซึ่งเราจะพึงสักการะเคารพพึ่งพิงอยู่ได้ดังนี้แล้ว เราตกลงใจว่าอย่ากระนั้นเลย ธรรมใดที่เราตรัสรู้นี้ เราพึงสักการะเคารพพึ่งพิงธรรมนั้นอยู่เถิด”[102]

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงพระพุทธจริยวัตรที่เป็นแบบอย่างได้อย่างชัดเจนว่า หลักการเรื่องการเคารพสักการะหรือบูชาในทางพระพุทธศาสนานั้น ถือเรื่องธรรมเป็นสำคัญ แต่มิได้หมายความว่าพระพุทธศาสนาปฏิเสธการเคารพบูชาบุคคล การเคารพบูชาบุคคลก็เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาส่งเสริมเหมือนกัน ทั้งยังสอนให้ตระหนักว่า การอยู่อย่างไม่มีความเคารพย าเกรงกันนั้นเป็นทุกข์ ดังพระพุทธพจน์ข้างต้นเป็นตัวอย่าง เพียงแต่ว่าการบูชาบุคคลนั้น ต้องคำนึงถึงความมีธรรมของบุคคลเป็นหลัก ดังเช่นในตอนท้ายของ “ปฐมอุรุเวลาสูตร”นี้แม้พระพุทธเจ้าเองก็ยังแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ได้ปฏิเสธการเคารพบูชาบุคคล ดังที่ตรัสว่า แม้พระองค์จะเคารพสักการะธรรมอยู่ แต่เมื่อสงฆ์ถึงพร้อมด้วยความเป็นใหญ่เมื่อไร พระองค์ก็ทรงให้ความเคารพสงฆ์ด้วย โดยนัยนี้สงฆ์คือสัญลักษณ์หรือรูปแบบของบุคคลผู้มีธรรมในทางพระพุทธศาสนา ผู้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพสักการะนั่นเอง ซึ่งนอกจากสงฆ์แล้ว บิดามารดา ครูอาจารย์หรือผู้ทรงคุณธรรมทั้งหลายก็เป็นบุคคลที่เรียกว่า “ปูชนียบุคคล” หรือ บุคคลที่ควรบูชาเพราะเป็นผู้ประกอบด้วยธรรม[103]

3.6.2 หลักการบูชาในทัศนะของพระพุทธศาสนา

การบูชา เป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนาและจัดว่าเป็นมงคลอันสูงสุด บุคคลควรให้ความสำคัญและตระหนักในใจด้วยการบูชาหรือวัตถุที่ควรบูชา ชาวพุทธควรบูชา

---

[101] พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), *สถานการณ์พุทธศาสนา : กระแสไสยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2539) , หน้า 14.

[102] องฺ. จตุกฺก. (ไทย), 21 / 21 / 25-26.

[103] องฺ. จตุกฺก. (ไทย), 21 / 21 / 25-26.

พระรัตนตรัย ยึดมั่นในคุณของพระรัตนตรัยเป็นหลัก เพราะแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงบูชา สักการะ นับถือ และเคารพต่อพระธรรมและพระสงฆ์ หรือแม้แต่สถานที่สำคัญ ๆ ก็ทรงแนะนำให้บูชา สักการะ เคารพ นับถือ เช่น สังเวชนียสถาน ได้แก่ สถานที่อันเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวช เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่ควรบูชา ส่วนหลักการบูชาในพระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ 3 ประเด็น ด้วยกันคือ 1.) บุคคลที่ควรบูชา 2) สิ่งที่ควรบูชา 3) วิธีการบูชา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในมหาปรินิพพานสูตรถึงเรื่องบุคคลที่ควรบูชาว่า บุคคลผู้บูชาพระตถาคตด้วยอามิสบูชาถึงเพียงนี้ ก็ยังไม่นับว่าบูชาพระตถาคตอย่างแท้จริง แต่ผู้ใดปฏิบัติตามธรรมอันเรากล่าวไว้ดีแล้ว ผู้นั้นจึงชื่อว่าบูชาพระตถาคตอย่างแท้จริง ต่อจากนั้นพระอานนท์ได้ทูลถามต่อไปว่า เมื่อออกพรรษาแล้วพุทธบริษัททั้งหลายจากทิศต่างๆ ย่อมเดินทางมาเฝ้าพระองค์ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ทักทายเป็นที่เจริญจิต ครั้นเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว ข้าพระองค์ทั้งหลายจะไม่ได้โอกาสเช่นนั้นอีกต่อไปแล้ว พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า อานนท์ สังเวชนียสถาน คือสถานที่อันเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวชใจ 4 ตำบล คือ สถานที่พระตถาคตประสูติ สถานที่ตถาคตตรัสรู้ สถานที่ตถาคตแสดงปฐมเทศนา สถานที่ตถาคตปรินิพพาน สถานที่ทั้ง 4 ตำบลนี้แล ควรที่พุทธบริษัท 4 ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในตถาคตจะได้เห็นให้เกิดความสังเวช อนึ่งชนเหล่าใดได้ไปยังสังเวชนียสถานเหล่านี้ด้วยความเลื่อมใส ชนเหล่านั้นครั้นทำกาละไปแล้วจักเข้าถึงคติโลกสวรรค์[104]

ลำดับต่อมา พระอานนท์ได้ทูลถามถึงวิธีปฏิบัติในพุทธสรีระของพระองค์ว่า ข้าพระองค์จะพึงปฏิบัติในพระสรีระของพระองค์อย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสว่า อานนท์ เธอทั้งหลายอย่าขวนขวายเลย จงตั้งหน้าตั้งตาบำเพ็ญเพียรมุ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์เถิด บรรดากษัตริย์พราหมณ์และคหบดีทั้งหลายผู้เลื่อมใสในตถาคตมีอยู่ การปฏิบัติกับสรีระของตถาคตเป็นหน้าที่ของเขาเหล่านั้น พระอานนท์ได้ทูลถามต่อไปว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็กษัตริย์เป็นต้นเหล่านั้นจะพึงปฏิบัติในพระสรีระโดยวิธีเช่นใด พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าให้ปฏิบัติต่อพระสรีระของตถาคตเหมือนอย่างที่เขาปฏิบัติต่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิดังปรากฏใน ”มหาปรินิพพานสูตร” ว่า

“พวกเขาใช้ผ้าให้ม่หอพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิเสร็จแล้ว จึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์แล้วจึงหอด้วยผ้าให้ม่อีกชั้นหนึ่ง ทำโดยวิธีนี้จนห่อพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ 1,000 ชิ้น แล้วอันเชิญพระบรมศพลงในรางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน ใช้รางเหล็กอีกอันหนึ่งครอบแล้วทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วน แล้วถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิ สร้างพระสถูปของพระเจ้าจักรพรรดิไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง อานนท์ พวกเขาปฏิบัติต่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิอย่างนี้แล”

---

[104] ที.ม. (ไทย) 10/202/150-157, ที.ม. (บาลี) 10/202/124.

พวกเขาพึงปฏิบัติต่อพระสรีระของตถาคตเหมือนอย่างที่พวกเขาปฏิบัติพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างสถูปตถาคตไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ชนเหล่าใดจักยกระเบียบดอกไม้ของหอม หรือจุลจักอภิวาทหรือจักทำจิตให้เลื่อมใสในสถูปนั้น การกระทำนั้น จักเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ชนเหล่านั้นสิ้นกาลนาน[105] แล้วพระองค์ก็ทรงตรัสถึงการสร้างถูปถวายแก่บุคคล 4 จำพวก ได้แก่

1) พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นถูปารหบุคคล

2) พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นถูปารหบุคคล

3) พระสาวกของพระตถาคตเป็นถูปรหบุคคล

4) พระเจ้าจักรพรรดิเป็นถูปารหบุคคล[106]

บุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นบุคคลพิเศษ ควรแก่การสร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้ให้เป็นที่สักการบูชาของบุคคลผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส ซึ่งสามารถเป็นปัจจัยให้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ได้ นอกจากนี้พระองค์ยังได้ตรัสถึงอานิสงส์ของการไหว้พระสถูปว่า “ชนเหล่าใด จักยกระเบียบดอกไม้ของหอม หรือจุณ จักอภิวาทหรือทำจิตให้เลื่อมใสในพระสถูปนั้น การกระทำนั้นจักเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข แก่ชนเหล่านั้น ตลอดกาลนาน[107]

จากเนื้อความในพระสูตรนี้จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสถานที่ซึ่งควรแก่การบูชาและบุคคลที่ควรบูชา การที่คนเราปรารถนาในความสุขความเจริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้าจึงควรตระหนักให้ดีในเรื่องของการบูชาโดยเฉพาะการบูชาคุณความดีของคนที่ควรบูชา เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์สาวก พระมหากษัตริย์เหล่านี้ เป็นต้น

3.6.3 วิธีการบูชาในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ในส่วนของลักษณะวิธีของการบูชานั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถกระทำได้ด้วยการแสดงออกซึ่งสิ่งที่ดีงาม เช่น การกราบไหว้ลุกรับ ให้การยกย่อง นอบน้อม ตลอดถึงการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ โดยจำแนกวิธีการบูชาออกเป็น 2 ประเภท[108] ได้แก่

1) อามิสบูชา หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของต่างๆ ไปสักการบูชาต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรบูชา เช่น ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ผู้มีพระคุณต่อตนด้วยสิ่งของหรือแรงกายของตน การทำอามิสบูชาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ การถวาย

---

[105] ที.ม. (ไทย) 10/205/152, ที.ม. (บาลี) 10/205/125.

[106] ที.ม. (ไทย) 10/206/153, ที.ม. (บาลี) 10/206/125.

[107] ที.ม. (ไทย) 10/205/152., ที.ม. (บาลี) 10/205/125.

[108] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/401/117.

ปัจจัย 4 มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช รวมถึงเครื่องสักการบูชาอย่างอื่นมี ดอกไม้ ธูปเทียน ฯลฯ เป็นต้น แด่พระรัตนตรัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา และสังฆบูชา[109]

2) ปฏิบัติบูชา หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ท่านทำ ปฏิบัติตามคำที่ท่านสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดดื้อถือรั้นด้วยมานะทิฏฐิ เป็นการปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำยอมทำเพราะถูกบังคับ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ จะเป็นพระหรือชาวบ้านก็ตั้งใจรักษาปฏิบัติตามแห่งเพศภาวะของตน ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิบัติกัมมัฏฐาน 2 คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้กาย วาจาและใจ สะอาด สงบ และรู้แจ้งเห็นจริงตามบัณฑิต[110]

3.7 สรุป

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,131 หมู่บ้าน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด, 1 เทศบาลเมือง, 21 เทศบาลตำบล และ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาจังหวัดโครงการกิจกรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการดำเนินการตั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คลอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนมก็จะมากราบไหว้สักการะบูชาตามโอกาสอันควรของแต่ละบุคคล ฉะนั้นพระธาตุพนมจึงถือว่าเป็นดินแดนแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนให้อยู่ได้ตามปกติสุขของตนเอง

---

[109] คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, *นักธรรมชั้นโท*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2547), หน้า 66.

[110] เทพพร มังธานี, *มงคลชีวิต,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2541), หน้า 31.

บทที่ 4
บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ 2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม 3) เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปฐมภูมิและ ทุติยภูมิ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และบทสัมภาษณ์เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับเนื้อหาของบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม โดยในเบื้องต้นจะสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่ศึกษามาแล้วในบทก่อนๆ คือ บทที่ 2 ที่ว่าด้วยประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ และบทที่ 3 ที่ว่าด้วยการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และในตอนต่อไปจะทำการอภิปรายให้เห็นบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนมต่อไป

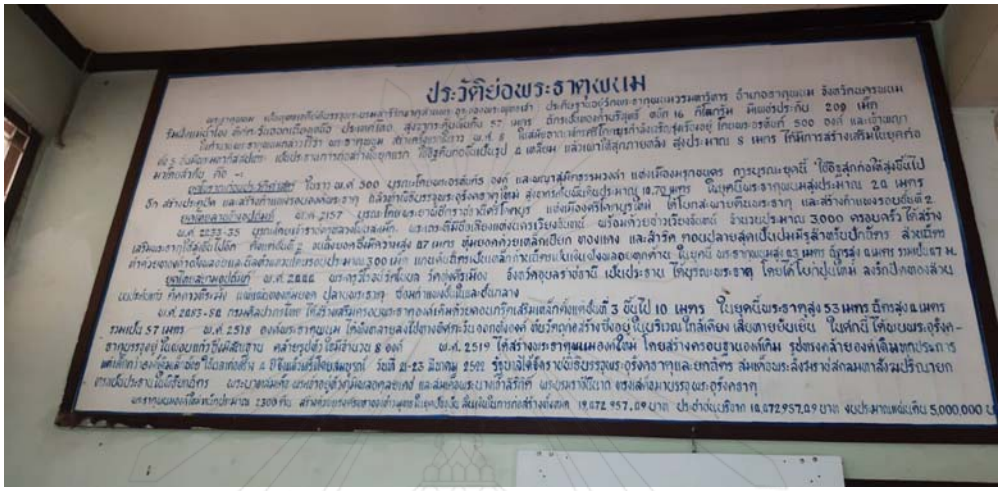
จากการศึกษาบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม มีประเด็นที่ควรศึกษาเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเรื่องความไม่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่อง ซึ่งสามารถแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

4.1 บูรณาการคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

4.1.1 บูรณาการคุณค่าของวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ปัจจุบันมีพระเทพวรมุนี เป็นเจ้าอาวาส ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน ประดิษฐาน ณ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ถนนชยางกูร บ้านธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้ชื่อว่าเป็นวัดตัวอย่างของการนำวัฒนธรรม จารีตและประเพณีมาเป็นแกนหลักสำหรับพัฒนาชุมชนได้อย่างลงตัว โดยมี

วรรณกรรมเกี่ยวกับพระธาตุพนมและพระอุรังคธาตุเป็นสำคัญในการเชื่อมวัฒนธรรม จารีตและประเพณีให้เข้ากับคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสม จนเป็นเหตุให้การดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนมและคนภาคอีสานเป็นไปอย่างงดงามจนทุกวันนี้

ภาพที่ 4.1 ประวัติวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

ที่มา: พิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูร วัดธาตุพนม

สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

1. สถานที่ตั้ง วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร หรือที่เรียกว่าวัดธาตุพนม ตั้งอยู่เลขที่ 183 หมู่ที่ 13 ถนนชยางกูร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 48110 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ห่างจากตัวจังหวัดนคนพนม ประมาณ 80 กิโลเมตร โดยการเดินทางใช้เส้นทางตามถนนหมายเลข 226

2. ทำเนียบเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

รูปที่ 1 เจ้าสังฆวิชชา

รูปที่ 2 เจ้ามหาปาสาทะ หรือ จุลปาสาทะ

รูปที่ 3 เจ้ามหารัตนะ

รูปที่ 4 สมเด็จพระเจ้าสังฆราชาสัทธรรมโชตนาญาณวิเศษ (เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก) พ.ศ. 2233 – 2235

รูปที่ 5 พระครูพรหมา พ.ศ. 2390 – 2410

รูปที่ 6 พระครูพรหม พ.ศ. 2410 – 2425

รูปที่ 7 พระครูก่ำ พ.ศ. 2425 – 2430

รูปที่ 8 พระครูฮุบ พ.ศ. 2430 – 2438

รูปที่ 9 พระอุปัชฌาย์ทา พ.ศ. 2438 – 2458

รูปที่ 10 พระครูศิลาภิรัต (หมี) พ.ศ. 2458 -2479

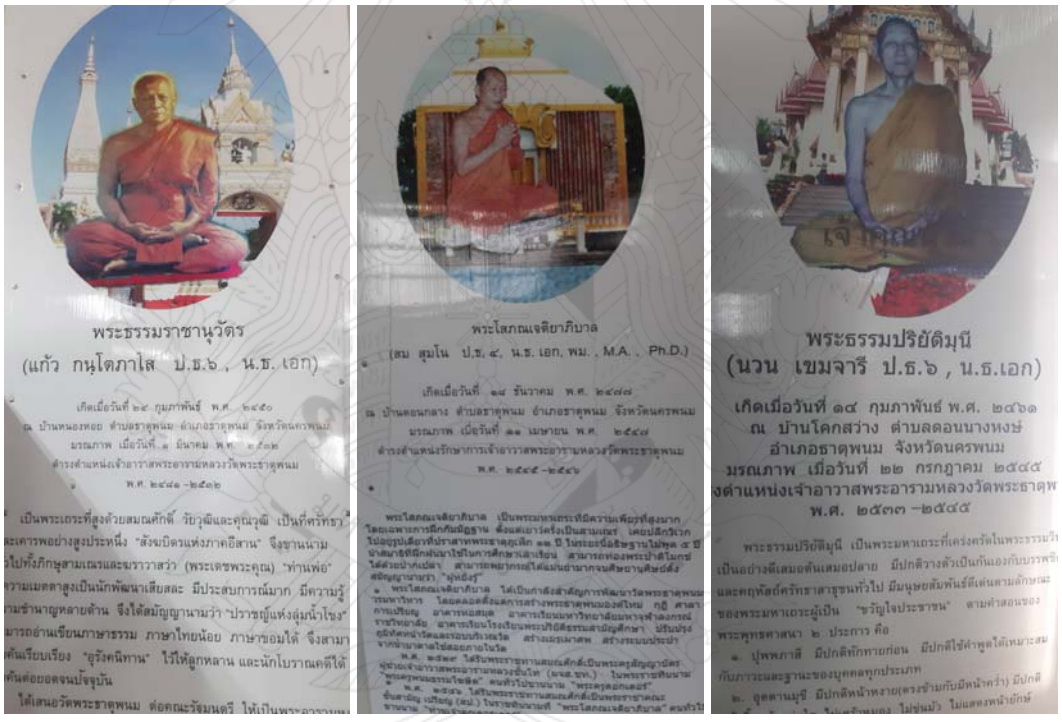
รูปที่ 11 พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว กนฺโตภาโส สกุลเดิม อุทุมมาลา) ป.ธ.6 พ.ศ. 2480 – 2532 อดีตรองเจ้าคณะภาค 4

รูปที่ 12 พระธรรมปริยัติมุนี (นวน เขมจารี) ป.ธ.6 พ.ศ. 2533 – 2546 อดีตเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

รูปที่ 13 พระโสภณเจติยาภิบาล (สม สุมโน) ป.ธ.3 พ.ศ. 2547 – 2548

รูปที่ 14 พระเทพวรมุนี (สำลี ปญฺญาวโร) ป.ธ.5 พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10

ตัวอย่างภาพอดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

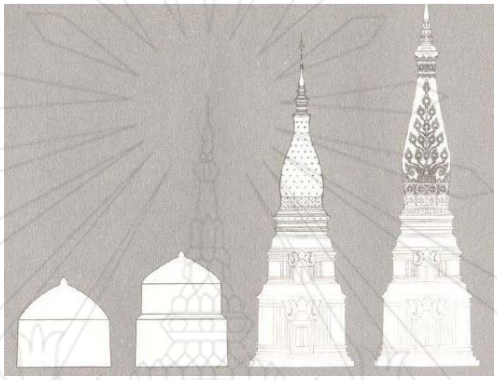
ภาพที่ 4.2 ภาพอดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร (บางรูป)

ที่มา: พิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูร วัดธาตุพนม

3. สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

งานศิลปะสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่บนองค์พระธาตุพนมรวมถึงภาพเก่าอันทรงคุณค่า

ภาพเส้นสันนิษฐานโครงสร้างพระธาตุพนม 4 สมัย (2 องค์ นับจากด้านซ้ายภาพจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 6 จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, หน้า 1892, และอีก 2 องค์ด้านขวา ภาพลายเส้นโดย ดร.สุพร ชนะพันธ์)

ภาพที่ 4.3 ภาพเส้นสันนิษฐานโครงสร้างพระธาตุพนม 4 สมัย

ที่มา: พิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูร วัดธาตุพนม

ภาพลายเส้นสันนิษฐานโครงสร้างสมัยปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 4 ระหว่าง พ.ศ. 2233-2235 สมัยเจ้าราชครูโพนสะเม็ก (ภาพลายเส้นโดย ดร.สุพร ชนะพันธ์)

ภาพที่ 4.4 ภาพลายเส้นสันนิษฐานโครงสร้างสมัยปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 4

ที่มา: พิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูร วัดธาตุพนม

ภาพลายเส้นเปรียบเทียบโครงสร้างพระธาตุพนมที่ซ่อนใน พ.ศ. 2483 ตรงกับรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการเสริมส่วนยอดพระธาตุพนมด้วยการครอบทับองค์เจดีย์เดิมไว้ ภายใน (ภาพลายเส้นโดย ดร.สุพร ชนะพันธ์)

ภาพที่ 4.5 ภาพลายเส้นเปรียบเทียบโครงสร้างพระธาตุพนมที่ซ่อนใน พ.ศ. 2483
ที่มา: พิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูร วัดธาตุพนม

4.1.2 บูรณาการคุณค่าทางประวัติศาสตร์

จากพัฒนาการของเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงพบเห็นองค์ประกอบเมืองทางกายภาพ ที่สามารถเล่าเรื่องราวของเมืองแห่งตำนานนี้ได้เช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญในการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคต เนื่องจากเมืองธาตุพนมเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน การอนุรักษ์สิ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์เมืองจึงถือเป็นเรื่องที่จำเป็น

ในปัจจุบันการอนุรักษ์และบูรณะองค์ประกอบภายในวัดพระธาตุพนมรวมถึงองค์พระธาตุพนมได้รับการดูแลอย่างดียิ่งและแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน ซึ่งถ้าจะให้เกิดผลต่อสภาพแวดล้อมที่ดีของวัด จึงควรพัฒนาองค์ประกอบเมืองอื่นๆ ที่จะเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัดและเหมาะสมกับเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยยกตัวอย่างองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ดังนี้

1. พื้นที่ภายในวัดพระธาตุพนม

ปัจจุบันพื้นที่ภายในวัดธาตุพนมในส่วนที่เป็นเขตพุทธาวาส รวมถึงองค์ประกอบภายในวัดที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุตามที่กล่าวมาแล้ว ก็ได้รับการบูรณะและเก็บรักษาไว้อย่างดีส่วนพื้นที่ที่เป็นส่วนบริการนักท่องเที่ยวภายในวัด มีการใช้พื้นที่ตั้งร้านค้าและจอดรถผู้ที่มานมัสการองค์พระธาตุทำให้พื้นที่ภายในวัดมีความแออัดและไม่เหมาะสมในการที่เป็นเขตสังฆาวาส ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงพื้นที่ภายนอกวัดยังไม่สามารถเอื้อต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้จึงทำให้กิจกรรมต่างๆดังกล่าวต้องเข้าไปใช้พื้นที่ภายในวัดแทนพื้นที่ภายนอก ดังนั้นแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ภายในวัดควรจะแยกส่วนกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับเขตสังฆาวาสออกไปจัดไว้ภายนอกวัด เช่นพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดเป็นต้น

2. พื้นที่ตลาดเก่า (ตลาดลาว)

ในอดีตตลาดลาวเป็นตลาดหลักของชาวชุมชนธาตุพนม ที่มีกิจกรรมการค้าหนาแน่นเนื่องจากมีการเปิดจุดผ่อนปรนในบริเวณตลาด ซึ่งมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากประชาชนทั้งจากฝั่งไทยและลาว ต่อมาได้ย้ายจุดผ่อนปรนไปบริเวณสำนักงานเทศบาล ประกอบกับมีย่านการค้าใหม่เกิดขึ้น จึงทำให้กิจกรรมการค้าในตลาดลาวเริ่มซบเซาลงจนถึงปัจจุบัน

จุดเด่นของตลาดลาวคือตั้งอยู่บนถนนเส้นแกนหลักที่เป็นเส้นทางจากแม่น้ำโขงเข้าสู่วัดพระธาตุพนม และมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประกอบด้วยอาคารแถวชั้นเดียวและสองชั้นทอดยาวตามริมถนนทั้งสองข้าง โดยรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นยุคช่างฝีมือชาวญวน รูปแบบโคโลเนียลและเรือนไม้พื้นถิ่น ซึ่งปัจจุบันอาคารทรุดโทรมลงมาก

แนวทางการปรับปรุงและฟื้นฟูกิจกรรมทางด้านการค้าที่ซบเซาของพื้นที่บริเวณนี้อาจกระทำได้โดยการปรับกิจกรรมการใช้อาคาร (Adaptive Re-use) เพื่อใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นรวมทั้งการปรับปรุงอาคารในเชิงอนุรักษ์เพื่อรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมเดิมของพื้นที่โดยพื้นที่ส่วนนี้จะต้องเชื่อมต่อทางกิจกรรมและส่งเสริมมุมมองที่ดีต่อวัดพระธาตุพนมด้วยภาพถ่ายบริเวณพื้นที่ตลาดเก่า (ตลาดลาว)

3. ชุมชนดั้งเดิมริมถนนพนมพนารักษ์

พื้นที่เมืองเก่าของชุมชนธาตุพนมที่ตั้งอยู่ริมถนนพนมพนารักษ์เป็นองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่ารูปแบบทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้โดยในสภาพปัจจุบันยังคงหลงเหลือรูปแบบอาคารที่เป็นอาคารไม้แบบพื้นถิ่น และมีอาคารรูปแบบโคโลเนียล ที่มีสภาพสมบูรณ์แต่บางส่วนก็ได้มีการรื้อถอนและก่อสร้างอาคารรูปแบบใหม่ขึ้นมาทดแทน แนวทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ ควรมองประเด็นในด้านการอนุรักษ์ชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ของเมืองเก่าที่มีบรรยากาศเหมาะสมกับวัดพระธาตุพนมภาพถ่ายแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนพนมพนารักษ์

4. พื้นที่โล่งหน้าวัดพระธาตุพนม

แนวทางพัฒนาให้เป็นเขตปริมลฑลของวัดเป็นหลักเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากภายในวัดได้รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อวัดพระธาตุพนม ในการใช้พื้นที่บริเวณนี้นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัดแล้วยังควรพัฒนาให้เป็นที่รองรับกิจกรรมของเมืองที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมและศาสนาด้วย เพื่อให้เกิดการใช้พื้นที่ที่คุ้มค่าและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะไม่รบกวนกิจกรรมภายในวัดพระธาตุพนม ส่วนพื้นที่ต่อเนื่องบริเวณหน้าตลาดสดเทศบาล ควรจัดพื้นที่เพื่อให้รองรับกิจกรรมในการท่องเที่ยวโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวัดพระธาตุพนม ซึ่งนำเอากิจกรรมด้านการค้าและที่จอดรถภายในวัดพระธาตุพนมมารวมไว้ในพื้นที่นี้เพื่อไม่ให้รบกวนกิจกรรมภายในวัดภาพถ่ายพื้นที่โล่งบริเวณหน้าวัดพระธาตุพนมจากองค์ประกอบเมืองทั้งหลายที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น เป็นเพียงตัวอย่างแนวทางการวางแผนพัฒนาเมือง ในแง่คิดของนักออกแบบชุมชนเมือง โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองที่เหมาะสมกับบริบทและเอกลักษณ์เฉพาะของเมือง ซึ่งในการจัดทำแผนการพัฒนาเมืองนั้นคงต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งประเด็นต่างๆที่มากกว่าที่เสนอเช่น ด้านการควบคุมสภาพแวดล้อมเมืองทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

หลักธรรมทางประวัติศาสตร์ คือ ธรรมวินัย : พุทธธรรมในฐานะรากฐานสังคมสมัยใหม่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยตุ ฺโต) นบั เป็นพระมหาเถระ ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการนาเสนอแนวคิดทางพระพระพุทธศาสนาในการสร้างสรรค์สังคมไทย ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศว่า เป็นนักคิดทางพุทธศาสนาเถรวาทไทยที่มีผลงานการตีความพุทธศาสนาประยุกต์กับความรู้สมัยใหม่มากที่สุด (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2559 : 164) ดังจะเห็นได้ว่า ผลงานของท่านส่วนใหญ่นอกจากจะเป็นการนำเสนอหลักพุทธธรรมบริสุทธิ์แล้ว ยังมีผลงานที่โดดเด่นในการบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาสังคมไทยและประเด็นอื่น ๆ ครอบคลุมแทบทุกเรื่อง ตั้งแต่การเสนอศีลธรรมเชิงปัจเจก (individual) และศีลธรรมเชิงสังคม (social morality) ที่ตอบปัญหาการเมือง เศรษฐกิจการศึกษาและอื่น ๆ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้นำเสนอหลักพุทธธรรมที่ท่านเห็นว่าตรงตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์มากที่สุด โดยท่านเห็นว่า ตามหลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธศาสนาย่อมประกอบด้วยหลักธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญ (พระธรรมปิฎก , 2538 : 924) กล่าว คือ

1. หลักธรรม เป็นหลักคำสอนที่แสดงความจริง ความดีงาม เป็นเรื่องเนื้อหา หลักการ สิ่งที่ค้นพบ เน้นที่ชีวิตด้านในที่จิตใจและที่ตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล

2. หลักวินัย คือ ระเบียบและการจัดระเบียบ เป็นเรื่องของรูปแบบ วิธีปฏิบัติตามหลักการข้อบัญญัติ การวางกฎ และจัดระบบสังคมหรือชุมชนให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักธรรม เน้นที่การแสดงออกหรือชีวิตด้านนอก ความเป็นอยู่ประจำวัน สภาพแวดล้อมสังคม ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขร่วมกัน

จากหลักธรรมวินัยดังกล่าวนี้ จึงเป็นหลักที่แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานอกจากจะให้ความสำคัญในเรื่องของจิตใจของแต่ละบุคคลอันเป็นองค์ประกอบที่คงที่และเป็นแก่นของแต่ละบุคคลแล้ว พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบหรือสภาพที่เอื้อต่อการที่จะพัฒนาจิตใจให้สูงยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหหนึ่ง พระพุทธศาสนาได้พยายามจัดระเบียบสังคม เพื่อที่จะมุ่งพัฒนามนุษย์ให้สูงส่งขึ้น พระพุทธศาสนาจึงเห็นว่าเป้าหมายของมนุษย์กับเป้าหมายของสังคมนั้นควรจะไปด้วยกัน นั่น คือ การเข้าถึงธรรม ในส่วนของบุคคลซึ่งเป็นเขตแดนที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเป็นพิเศษนั้น ก็เพราะว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นธรรมชาติที่คงตัวที่ต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาการจัดการ การฝึกหัดและพัฒนาบุคคล จึงควรเป็นส่วนที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ไม่ขึ้นกับกาลเทศะ นอกจากนี้แล้วบุคคลยังมีความสำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ด้านพฤติกรรมหรือด้านศีล มุ่งพัฒนาให้มีความสัมพันธ์ที่ถูกต้องดีงามกับบุคคลและสิ่งของภายนอก

2. ด้านจิตใจหรือด้านสมาธิ มุ่งพัฒนาให้จิตใจมีความสุข มีสมรรถภาพและศักยภาพที่จะคิดและพัฒนาได้

3. ด้านสติปัญญาหรือด้านปัญญา มุ่งพัฒนาให้มีความความเข้าใจในธรรมชาติตามที่เป็นจริง

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นมาได้ยินชื่อเสียงแล้วกล่าวกันว่าถ้าไปไหวพระธาตุพระพนมก็เหมือนได้ไปไหวพระพุทธเจ้า เพราะพระธาตุพนมได้บรรจุกระดูกของพระพุทธเจ้าส่วนที่เป็นหน้าอก เรียกว่า อุรังคธาตุ พุทธศาสนิกชนผู้มีความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนาจึงมีความสนใจอยากจะศึกษาความเป็นมาของพระธาตุพนมว่ามาจากไหนและจะรักษาให้คงไว้อย่างไร ซึ่งขอฝากให้ลูกหลานได้คิดช่วยกันทำนุบำรุงพระธาตุพนมให้คงอยู่คู่ชาติบ้านเมืองตลอดไป **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมในปัจจุบันเป็นองค์ใหม่ที่ได้ย้ายมาจากพระธาตุพนมองค์เดิมที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกซึ่งปรักหักพังลงตามกาลเวลาซึ่งคาดว่าน่าจะมีอยู่กว่า 2,600 ปีมาแล้ว พระธาตุพนมเป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์คู่ชาติบ้านเมืองมีประวัติความเป็นมาจากการกล่าวขานของคนเฒ่าคนแก่ซึ่งไม่แน่ว่าเป็นใครไม่มีการจดบันทึกไว้ ได้กล่าวไว้เป็นมุขปาฐะไว้เท่านั้น **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า วัดพระธาตุพนมเกิดขึ้นจากความศรัทธาของชุมชนอันเกิดจากการสร้างองค์พระธาตุพนมขึ้นและมีความเจริญยิ่งขึ้นเมื่อญาคูคำหอมหรือพระครูขี้หอมมาเป็นเจ้าอาวาสได้ทำนุบำรุงวัดพระธาตุพนมควบคู่กับพระธาตุพนม ในส่วนของวัดได้พัฒนาขึ้นมาตามลำดับได้มีเสนาสนะที่สำคัญคือพระอุโบสถและวัดพัฒนาตัวอย่างจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วน**ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4** กล่าวว่า วัดพระธาตุพนมนอกจากจะมีพระธาตุพนมที่บรรจุอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีพิพิธภัณฑ์ศรีโคตรบูนซึ่งได้บรรจุพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าโดยการเขียนบรรยายไว้ตามฝาผนังต่าง ๆ มีหนังสือเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนมและวัดพระธาตุพนมให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

กล่าวโดยรวมได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 4 ท่าน มีความเห็นที่สอดคล้องกันกับความเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ของพระธาตุพนมที่กล่าวถึงอดีต ปัจจุบัน และจะทำนายได้ว่า ในอนาคตวัดพระธาตุพนมกับพระธาตุพนมจะเป็นศาสนสถานทางพุทธศาสนาสืบทอดต่อกันไปอย่างยาวนาน ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวจังหวัดนครพนม ถือว่าเป็นคุณค่าของพระธาตุพนมที่ทำให้รู้จักประวัติศาสตร์ความเป็นมาขององค์พระธาตุพนมและท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้พระธาตุพนมยังมีอิทธิพลทางด้านจิตใจก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ผู้วิจัยคิดว่าสามารถที่จะบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนได้โดยการบูชา

4.2 บูรณการคุณค่าด้านความเชื่อ

4.2.1 บูรณาการคุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม

ทฤษฎีประโยชน์นิยม หลักการของแนวคิดสำนักนี้ คือ สิ่งใดให้ประโยชน์สุขมากกว่า สิ่งนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรควรกระทำความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ค่าของสิ่งอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับว่ามันนำไปสู่ความสุขไม่มีอะไรมีค่าในตัวเองนอกจากความสุข ดังนั้น ในการตัดสินว่าอะไรดีไม่ดีควรไม่ควรถูกหรือผิดจึงต้องใช้ความสุขเป็นตัวตัดสิน คำว่า ประโยชน์ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะประโยชน์ของตนเองเท่านั้น แต่รวมถึงประโยชน์ของคนทั่วไปด้วย ในความหมายหนึ่ง ประโยชน์นิยมไม่ได้สอนให้คนเห็นแก่ตัวกล่าวคือ สิ่งที่ให้ผลประโยชน์แก่ตัวเองมากที่สุด แต่สอนว่า สิ่งที่ควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากทีสุด ในการคำควณว่าอะไรให้ประโยชน์สุขมากกว่ากันนั้นต้องคำนึงถึงโทษและประโยชน์ควบคู่กันไป หากการกระทำอย่างหนึ่งผลที่ออกมาเป็นประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดผลของการกระทำนั้นก็ถือว่า เป็นสิ่งที่ดีถูกต้องยกตัวอย่าง เช่น การทำลายป่าไม้อพยพผู้คนออกจากพื้นที่เพื่อสร้างเขื่อน หากคำนวณผลที่จะเป็นประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุดมีมากกว่าผลเสียอันเกิดจากการทำลายป่าไม้และการอพยพคนจำนวนหนึ่งออกจากพื้นที่แล้วผลของการสร้างเขื่อนนี้ถือว่า เป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่า เพราะมันมีประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวการตัดสินของแนวคิดแบบประโยชน์นิยมจึงกันที่ผลลัพธ์มากกว่าวิธีการผลย่อมสำคัญกว่าวิธีการ

การดำรงชีวิตของคนที่ยึดแนวทางแบบประโยชน์นิยมก็คือ เป็นคนที่อุทิศตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่คนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผลของการกระทำเป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าวิธีการ ข้อเสียก็คือพวกประโยชน์นิยมอาจกระทำการใดก็ได้หากผลที่ได้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมากแต่ความจริงคือ ประโยชน์ของคนจำนวนมากอาจไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมก็ได้เพราะไม่ได้มาจากหลักการหรือวิธีการที่ถูกต้องเป็นธรรม ดังนั้น จะเห็นว่า ประเทศมหาอำนาจบางประเทศอาจเข้าแทรกแซงและครอบงำประเทศอื่น ๆ ที่มผลประโยชน์มหาศาลโดยไม่คำนึงถึงความ

ถูกต้อง เพียงเพราะต้องการตอบสนองความต้องการหรือผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับมหาชนของประเทศตนเองเป็นหลักสำคัญที่สุด[111]

หลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม นอกจากการบูชา 2 ประเภท แล้ว ผู้มาบูชายังยึดถือประโยชน์ของตนเป็นหลักเพราะมีความเชื่อว่า

1) ไม่มีบุตรไปขอกับพระธาตุพนม

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า พระธาตุพนม เป็นพระธาตุที่มีความเก่าแก่ โดยเชื่อกันว่าภายในพระธาตุเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ ภายหลังองค์พระธาตุเคยถล่มมาแล้ว 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 11 ส.ค.2518 และมีการบูรณะขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ.2519 พร้อมทั้งมีการสร้างยอดฉัตรเป็นทองคำน้ำหนักรวม 16 กิโลกรัม ใช้งบประมาณในการบูรณะทั้งสิ้นประมาณ 19 ล้านบาท ทุกปีทางวัดจะมีการจัดงานนมัสการพระธาตุในช่วงวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 8 ค่ำเดือน 3 แต่ละปีจะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวลาวมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุพนม โดยสำหรับความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนมนั้น มีตั้งแต่ เป็นพระธาตุประจำผู้ที่เกิดปีวอก หากใครได้มาสักการะพระธาตุพนม 7 ครั้ง จะถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต รวมไปถึงการมาขอ "บุตรสาว บุตรชาย" กับองค์พระธาตุด้วย เรื่องเหลือเชื่อที่เกิดขึ้นจริงข่าวแนะนำ สำหรับเรื่องการมาขอ "ลูก" กับองค์พระธาตุนั้น เป็นที่น่าประหลาดใจว่า ผู้ที่มาบนกับองค์พระธาตุเพื่อขอลูก ส่วนใหญ่มักจะสมหวังกลับไป โดยหลังจากที่ทางวัดเริ่มมีการบันทึกสถิติ เกี่ยวกับผู้ที่มาแก้บนขอลูกที่พระธาตุพนมตั้งแต่ พ.ศ.2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่ามีผู้ที่มาแก้บนเพราะสมหวังกับการมาขอลูก มีมากกว่า 7000 ราย โดยจะมีการเรียกผู้ที่เกิดมาจากการบนขอลูกจากองค์พระธาตุพนม มาแสดงตัว ส่วนสถิติก่อนหน้าที่ไม่ได้เก็บไว้ รวมๆแล้วนับหมื่นๆรายที่สมหวังจากการขอลูกกับพระธาตุพนม ทุกปีในช่วงวันขึ้นปีใหม่ ทางวัดจะส่ง ส.ค.ส.ไปให้แก่ผู้ที่เป็นลูกพระธาตุทุกคนเป็นประจำ ทั้งนี้ เท่าที่ทราบ นายพนม ศรศิลป์ อดีต ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และ พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว อดีต รมว.การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ก็เป็นลูกพระธาตุด้วย ข้อเท็จจริงดังกล่าว ได้รับการยืนยันจาก นายพนม ศรศิลป์ อดีต ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) เจ้าหน้าที่และทางวัดพระธาตุพนมว่า ได้รับ ส.ค.ส.มาให้ตนทุกปีด้วย โดยช่วง พ.ศ.2501 พ่อแม่ของตนอยากมีลูก จึงไปบนต่อองค์พระธาตุพนม และถัดจากนั้นใน พ.ศ.2502 ตนก็เกิดขึ้นมา ทั้งนี้ การบนขอลูกต่อองค์พระธาตุพนมนั้น เป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่แถบภาคอีสานที่มีความศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนม ด.ต.อติเทพ สง่าแรง ตำรวจท่องเที่ยวนครพนม ประจำวัดพระธาตุพนม พ.ต.อ.มนพร ได้เปิดทำเนียบคนที่ขอลูกแล้ว

---

[111] สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม, 2546).

สมหวัง มีมากกว่า 2000 ฉบับ กับคุณตานิยม กิตติธรรม (ผู้นำขอพรพระธาตุ) ความเชื่อความศรัทธาของสามัญชนที่มีต่อองค์พระธาตุพนม **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3** กล่าวว่า ประการหนึ่งคือ "การขอลูกจากองค์พระธาตุพนม ผู้ที่ไม่มีลูกมาก่อน และต้องการมีลูกสืบตระกูล ผู้ที่มีลูกสาวแต่ไม่มีลูกชายหรือมีลูกชายแต่ไม่มีลูกสาวก็ดี" บุคคลที่มีปัญหาเหล่านี้ อาจเคยไปปรึกษาแพทย์แล้ว ทำตามคำแนะนำของแพทย์ก็แล้ว แต่ไม่มีลูกสมใจ สุดท้ายก็มักจะไปขอลูกจาก "องค์พระธาตุพนม" และสมหวังดั่งใจ ประสบการณ์โดยตรงจากคนสมหวัง แสดงความคิดเห็น บอกเล่าเรื่องราวของตัวเองว่า "ต่างคนก็ต่างความเชื่อ แต่ส่วนตัวแล้วก็ไม่ได้ลบหลู่ แล้วก็เคยหมดหนทาง จนต้องหันมาพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกันค่ะ แต่งงานมา 4 ปีไม่มีวี่แววท้องเลยค่ะ ที่ผ่านมาได้มีโอกาสไปไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหนก็จะไหว้และขอทุกที่ที่ได้ไป แต่ที่ตั้งใจไปขอลูกโดยเฉพาะเลยก็จะมี 2 ที่ ซึ่งสถานที่ที่ไปมาเมื่อไม่นานมานี้คือ พระธาตุพนมค่ะ จ.นครพนมเข้าไปข้างในจะมีพ่อพราหมณ์ทำพิธีและพาเราสวดมนต์ พาเราบนว่าจะแก้บนด้วยอะไร เมื่อไหร่ เป็นพิธีรีตรองมาก ถ้าจำไม่ผิดไปขอเมื่อเดือน ก.พ. ปี 2553 เรารู้ตัวว่าท้องเดือนพฤษภาค่ะ ซึ่งตั้งท้อง 6 สัปดาห์แล้ว เป็นแฝดตามที่ขอไว้ซะด้วย เพื่อความสบายใจ ลองไปสักการะและขอลูกที่พระธาตุพนม เราไม่เคยขอนะคะ แต่คนรอบข้างไม่รู้ขอให้รีเปล่า สัก พ.ย. 2556 เราไปทำบุญที่พระธาตุพนมเหมือนกัน กับสามีกับแม่ อยู่ ๆ สามีบอกอยากห่มผ้ารอบองค์พระ ก็ ok แต่ระหว่างรอผ้าห่ม ฝนตกหนัก และไม่มีทีท่าจะหยุด เสร็จจากตรงนี้เราต้องกลับเข้าอำเภอเมืองแล้วเลยห่มทั้ง ๆ ที่ฝนตกหนักเลยค่ะ แบบอารมณ์ศรัทธาแรงกล้ามาก กว่าจะวนครบ 3 รอบค่อยห่มเปียกจนชุ่ม จนเจ้าหน้าที่ยังแบบอึ้ง ๆ "กลับมา อยู่ ๆ แม่ก็พูดว่า หนูยังไงก็ต้องมีสักคนนะลูก ยังแอบแม่แอบขอป่ะนิ (เราเองยังไม่พร้อมมี) มกราคม 2557 เท่านั้นแหละ ท้องเลย บ้านสามี พ่อสามีก็ไปขอหลานมาเหมือนกัน เดือนหน้า เราก็กำลังจะบินไปกราบ ที่พระธาตุพนม เอาน้องไปด้วย 6 เดือนแล้วยายอยากพาไปกราบ พาหลานไป สงสัยจะยายชัวร์ ๆ ที่ขอ" ศักดิ์สิทธิ์จริง จุดรับพลังที่คุณต้องมาสักครั้งในชีวิต พ.ต.ท.มนพร ลิขิตมานนท์ สารวัตรท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ให้ข้อมูลกับเราว่า จังหวัดนครพนม ถึงแม้จะเป็นจังหวัดเล็กๆ ที่ไม่ได้มีความโดดเด่นทางด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นเมืองรองที่หลายๆ คนเลือกที่จะเดินทางมา หากแต่ว่าคนที่ทราบถึงความศักดิ์สิทธิ์ และจุดรับพลังที่ดีที่สุดในเอเชีย ต้องสัมผัสได้ว่า วัดพระธาตุพนม คือโบราณสถานที่มีเรื่องเล่ามนต์ขลัง ใครได้มาเยือนทีแรก ก็ต้องเดินทางกลับมาอีกครั้งแล้วครั้งเล่า ว่ากันว่าเดินทางมาครบ 7 ครั้งจะเสริมสิริมงคลให้แก่ชีวิต

2) ทำไมจึงสร้างพระธาตุพนมจำลอง

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 ได้กล่าวว่า ภาพถ่ายเก่าเงาสะท้อนที่มาพระธาตุพนมจำลองพระธาตุพนมในยุคอาณาจักรศรีโคตรบูรมีลักษณะคล้ายปราสาทขอมและจาม สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 ครั้นยุคอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ปรับเปลี่ยนส่วนยอดของพระธาตุองค์นี้ให้เป็นบัวเหลี่ยมในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 กลายเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดบัวเหลี่ยม และก่อครอบยอดบัวเหลี่ยมด้วยโลหะคราวพระครูหลวงโพนสะเม็กในต้นพุทธศตวรรษที่ 23 เมื่อถึงยุค

ราชอาณาจักรสยามก็พบงานบูรณะสมัยรัชกาลที่ 3 ประดับลายดอกไม้กลมบนยอดบัวเหลี่ยมลักษณะป้อม แต่ไม่พบพระธาตุพนมจำลองการก่อเกิดแนวคิดการจำลองแบบพระธาตุพนม องค์ใดมียอดบัวเหลี่ยมลักษณะป้อมเช่นนี้ และจากการตรวจสอบภาพถ่ายเก่าของพระธาตุพนม พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2410-2432 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปรับยอดบัวเหลี่ยมให้สูงชะลูดขึ้นไป ซึ่งคล้ายคลึงกับโครงสร้างของพระธาตุพนมจำลองที่วัดบวรสถานสุทธาวาส และวัดแห่งนี้สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จึงสามารถเชื่อมโยงได้ถึงแนวคิดการจำลองแบบพระธาตุพนม กล่าวคือ พระธาตุพนมในภาพถ่ายเก่าปี พ.ศ. 2410 จากหนังสือ“ประวัติพระธาตุเจดีย์-วัดสำคัญ และพระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก” ฉบับภาษาลาว คล้ายคลึงกับภาพวาดพระธาตุพนมของ Louis Marie Joseph Delaporte นักสำรวจชาวฝรั่งเศส (พ.ศ. 2385-2468) วาดขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2413-2418 ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ Guimet ในนครปารีส ประเทศฝรั่งเศส แสดงให้เห็นว่าพระธาตุพนมในช่วงเวลานี้มีเรือนธาตุซ้อนลดหลั่นกัน 2 ชั้นรับยอดบัวเหลี่ยมลักษณะป้อมประดับแถวลายดอกไม้กลม ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้นโดยไม่มีหน้ากระดานคั่นรับปลียอดและปักฉัตรวลีรูปแบบยอดบัวเหลี่ยมของพระธาตุพนมในข้างต้นต่างออกไปจากยอดบัวเหลี่ยมโลหะที่ไม่ประดับลวดลายครั้งพระครูหลวงโพนสะเม็กบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2236-2245 **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมในภาพถ่ายเก่าปี พ.ศ. 2410 มีการก่อครอบทับยอดบัวเหลี่ยมโลหะนี้ โดยเชื่อว่าเป็นงานคราวบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2394) เพราะมีการประดับลายดอกไม้กลมบนยอดบัวเหลี่ยม ซึ่งไม่เคยปรากฏในศิลปะล้านช้างมาก่อน และน่าสนใจว่าเจดีย์ตามแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 3 มักประดับตกแต่งด้วยลวดลายพรรณพฤกษา เช่น พระมหาเจดีย์ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ ที่สำคัญพบตัวอย่างงานบูรณะเจดีย์ด้วยลายดอกไม้สี่กลีบในพื้นที่หัวเมืองประเทศราช ได้แก่ เจดีย์วัดกู่เต้า เมืองเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาประกอบกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ชวนให้คิดเห็นว่าสยามในรัชกาลที่ 3 อาจปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมหลังจากชนะศึกเจ้าอนุวงศ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ.2369-2371 เพื่อแสดงให้กลุ่มชนลุ่มแม่น้ำโขงเห็นว่ากษัตริย์แห่งสยามเป็นผู้มีบุญญาธิการมากตามธรรมเนียมในตำนานอุรังคธาตุ จึงสามารถรวมผู้คนในแถบนี้ให้เป็นปึกแผ่นมาระยะหนึ่งก็เป็นได้พระธาตุพนมในสมัยรัชกาลที่ 3 นี้มียอดบัวเหลี่ยมลักษณะป้อมไม่เหมือนกับพระธาตุพนมในภาพถ่ายเก่าปี พ.ศ.2432 ที่มียอดบัวเหลี่ยมลักษณะชะลูดขึ้นไป (ภาพที่ 3) หมายความว่าในช่วงปี พ.ศ. 2410-2432 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) มีการบูรณะก่อครอบยอดบัวเหลี่ยมของพระธาตุพนมอีกครั้ง และคงก่อนปี พ.ศ. 2432 มาหลายปี เพราะจากภาพถ่ายเก่าแลดูชำรุดทรุดโทรมมากแล้วต่อมาในปี พ.ศ. 2444 พระธาตุองค์นี้ได้รับการซ่อมแซมโดยพระครูวิโรจน์รัตโนบล ตามรูปแบบเดิม พร้อมทั้งประดับกระจกและกระเบื้องเคลือบในบางส่วนเพิ่มเติม แล้วจากการศึกษาเปรียบเทียบภาพถ่ายเก่าพบว่าพระธาตุพนมได้รับการบูรณะตามลักษณะที่ปรากฏบนจารึกดินเผาของพระครูวิโรจน์รัตโนบล อย่างไรก็ดี การ

คลี่คลายทางด้านรูปแบบของพระธาตุพนมในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยปรับยอดบัวเหลี่ยมให้สูงชะลูดขึ้นไป มาจากการก่อครอบทับยอดเดิม และน่าสนใจว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับพระธาตุพนมจำลองในภาพถ่ายเก่าของวัดบวรสถานสุทธาวาส กรุงเทพฯ แต่พระธาตุพนมจำลององค์นี้มีประวัติความเป็นมาคลุมเครือราวรัชกาลที่ 3-5 ทำให้ได้ข้อสมมุติฐานที่ว่าพระธาตุพนมที่บูรณะในช่วงรัชกาลที่ 5 อาจจะส่งแรงบันดาลใจมาให้กับพระธาตุพนมจำลองที่วัดบวรสถานสุทธาวาส หรือพระธาตุพนมจำลองแห่งนี้อาจจะเป็นต้นแบบในการซ่อมแซมพระธาตุพนมก็เป็นได้ จึงเห็นจำเป็นต้องตรวจสอบอายุสมัยการสร้างพระธาตุพนมจำลององค์นี้ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของการคลี่คลายทางด้านรูปแบบและการจำลองแบบพระธาตุพนมพระธาตุพนมจำลองก่อเกิดขึ้น ณ วัดบวรสถานสุทธาวาสพระธาตุพนมจำลอง ณ วัดบวรสถานสุทธาวาส หรือเรียกกันว่าวัดพระแก้ววังหน้า (ภาพที่ 4) ยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดอายุสมัย หากถือตามปีการสร้างวัดและปีการรื้อถอน จักได้ช่วงเวลาการสร้างพระธาตุพนมจำลองแห่งนี้อย่างคร่าวๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2370-2440 โดยมีกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ 3-5 ปกครองดูแลถึง 3 พระองค์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สัมพันธ์คาบเกี่ยวกับการบูรณะพระธาตุพนมในช่วงรัชกาลที่ 5 จึงได้ตรวจสอบยุคสมัยของพระธาตุพนมจำลองแห่งนี้ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า จากประวัติศาสตร์ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2553: 52-55) ทรงปรารภตามการสืบความจากผู้คนในสมัยนั้นว่า ในรัชกาลที่ 3 โปรดให้สร้างวัดบวรสถานสุทธาวาสขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและแก้บนครั้งเสด็จยกกองทัพไปปราบขบถเจ้าอนุวงศ์ที่เวียงจันทน์ และโปรดให้สร้างพระธาตุพนมจำลองขึ้นในคราวนี้ด้วย แต่สร้างวัดไม่ทันแล้วเสร็จก็สวรรคตไปก่อนในปี พ.ศ. 2375 จากเนื้อความนี้บ่งบอกว่าสร้างวัดขึ้นหลังจากกรมพระราชวังบวรฯ กลับมาจากเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2370 สอดคล้องกับงานศิลปกรรมต่างๆ เช่น พระอุโบสถ ซุ้มประตูอย่างจีน และมณฑปยอดเจดีย์ที่ปรากฏในภาพถ่ายเก่าเป็นงานช่างในยุคสมัยของพระองค์ แต่ก็สวรรคตไปก่อนจะสร้างวัดให้แล้วเสร็จ จึงเกิดข้อสงสัยว่าพระธาตุพนมจำลองสร้างขึ้นในคราวนี้หรือไม่เมื่อตรวจสอบตำแหน่งที่ตั้งของพระธาตุพนมจำลองในแผนผังวัดบวรสถานสุทธาวาส พบว่าพระธาตุองค์นี้ไม่ได้ตั้งอยู่ในกำแพงแก้วเหมือนกับมณฑปยอดเจดีย์ โดยก่อประชิดติดกับกำแพงวัด ถึงแม้ว่าอยู่ในแนวแกนหลักกึ่งกลางของพระอุโบสถ แต่ก็ไม่พบเจดีย์องค์ใดอยู่ในตำแหน่งเช่นเดียวกับพระธาตุพนมจำลองประจำด้านอื่นๆ ของพระอุโบสถที่จักก่อให้เกิดแผนผังแบบสมมาตร อันเป็นเครื่องยืนยันว่าสร้างขึ้นในสมัยเดียวกันได้ จึงแลดูอยู่นอกเหนือไปจากแบบแผนเดิมและเป็นงานสร้างต่างยุคสมัยในช่วงหลังลงมา ประกอบกับไม่เคยมีประเพณีการสร้างเจดีย์จากหัวเมืองประเทศราชในวัดของพระบรมมหาราชวังและพระบวรราชวัง แล้วอาจสื่อไปถึงอนุสรณ์สถานแห่งชัยชนะครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์ของกรมพระราชวังบวรฯ อันเป็นการเชิดชูเกียรติภูมิของพระองค์ น่าจะเป็นเหตุให้ไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัชกาลที่ 3 เพราะไม่ใช่ธรรมเนียมของสยาม เช่นเดียวกับกรณีทรงพระราชทานห้ามมิให้สร้างพระอุโบสถยอดปราสาทแบบพระบรมมหาราชวังในวัดของพระบวรราชวัง ทั้งนี้ถือเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของสยาม

เพื่อคงอำนาจของพระมหากษัตริย์เอาไว้นอกจากนี้ เชื่อถือกันมาว่ากรมพระราชวังบวรฯ ทรงเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธบาทมาก เมื่อเสด็จกลับจากปราบขบถที่เวียงจันทน์ ทรงอุทิศถวายเครื่องสูงเอาไว้เป็นพุทธบูชา และทรงสร้างพระเจดีย์ตามแบบพระธาตุพนมเอาไว้ 1 องค์ ณ วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี แต่ก็ไม่ปรากฏพระธาตุองค์ใดเหมือนกับพระธาตุพนม หรืออาจจะสร้างแต่ไม่เหมือน ดังที่พบพระเจดีย์ 49 49 องค์หนึ่งมีเค้าโครงอย่างพระธาตุพนมอยู่บ้างคือ มีเรือนธาตุซ้อนลดหลั่นกัน แต่ละชั้นประดับซุ้มประตูทั้ง 4 ด้าน และเรือนธาตุชั้นแรกกั้นขอบบนขอบล่างและมีเสาหลอกประจำมุม แต่ในรายละเอียดแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเพราะพระเจดีย์องค์นี้มีเรือนธาตุในผังสี่เหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น แต่ละชั้นประดับซุ้มลดทั้ง 4 ด้าน เหนือขึ้นไปเป็นฐานบัวลูกฟักรองรับยอดองค์ระฆังในผังกลมที่มีบัลลังก์รับบัวคลุ่มเถาและปลียอด ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่แน่ชัดว่าสร้างขึ้นในคราวกรมพระราชวังบวรฯ หรือในภายหลัง เพราะหลักฐานพงศาวดารกล่าวถึงปี พ.ศ. 2370 ที่พระองค์เดินทัพกลับได้สร้างพระเจดีย์ปราบเวียงที่เมืองพันพร้าว (อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย) เท่านั้น และจากภาพถ่ายเก่าแสดงให้เห็นว่าพระเจดีย์วัดพระพุทธบาทคงสร้างขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2439 มาหลายปี (ภาพที่ 5) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพระธาตุพนมจำลอง ณ วัดบวรสถานสุทธาวาส ซึ่งสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพระบุว่าสร้างขึ้นโดยกรมพระราชวังบวรฯ ในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ทำให้เกิดข้อสงสัยถึงรูปแบบที่แตกต่างกันอยู่หลายประการ จึงเห็นควรศึกษาในโอกาสต่อไป ทว่าด้วยรูปแบบของพระเจดีย์องค์นี้มิใช่เจดีย์ทรงปราสาทยอดบัวเหลี่ยมอย่างพระธาตุพนม ในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่ได้จัดให้เป็นพระธาตุพนมจำลองอย่างไรก็ดี สังเกตเห็นว่าพระธาตุพนมจำลอง วัดบวรสถานสุทธาวาสในภาพถ่ายเก่า ซึ่งมีการจดบันทึกของหอพระสมุดวชิรญาณระบุว่าเป็นภาพถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่แล้วเสร็จ แต่อยู่ในสภาพดีเช่นเดียวกับสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ทั้งที่พระบวรราชวังปล่อยให้ถูกทิ้งร้างมานานกว่า 18 ปี เพราะรัชกาลที่ 3 ไม่ทรงแต่งตั้งผู้ใดขึ้นมาดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรฯ และที่สำคัญวัดในวังหน้าไม่มีพระภิกษุจำพรรษาเช่นเดียวกับวัดในวังหลวง ทำให้วัดแห่งนี้ไม่ได้ถูกใช้งานเหมือนกับวัดอื่นๆ ย่อมชำรุดทรุดโทรมเป็นแน่แท้ แสดงว่าภาพถ่ายเก่านี้ได้ถ่ายครั้งสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในวัดบวรสถานสุทธาวาสผ่านการซ่อมแซมมาแล้ว ซึ่งมีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่โดยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวในเวลาต่อมา **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2408) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ประทับที่พระบวรราชวังแห่งนี้นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2394 ซึ่งขณะนั้นชำรุดทรุดโทรมอย่างมากกระทั่งพระองค์ทรงพระราชดำริว่า “เออ อยู่ดีดีก็ให้มาเป็นสมภารวัดร้าง”เป็นเหตุให้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์พระบวรราชวังเป็นการใหญ่ เพื่อให้สมพระเกียรติเสมือนพระเจ้าแผ่นดิน และตามพระราชนิยมของพระองค์ ที่สำคัญพระครูธรรมวิธานาจารย์ที่อยู่ในยุคสมัยนั้นให้ความว่าสถานที่ต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในช่วงสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพสอบความ ล้วนเป็นงานสร้างครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่างไรก็ดี พระองค์ทรงสร้างไม่ทันแล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคตไปก่อนในปี พ.ศ.2408

ดังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างพระที่นั่งบวรบริวัติที่ค้างอยู่จนแล้วเสร็จ และตึกอีก 1 หลัง แต่ก็ไม่แล้วเสร็จในรัชกาลของพระองค์ เมื่อพิจารณาพระราชนิยมในศิลปวัฒนธรรมลาวล้านช้างของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่าพระองค์โปรดเครื่องดนตรีที่เรียกกันว่า “แคน” สามารถฟ้อนและแอ่วลาวได้อย่างชำนาญ แล้วยังเสด็จไปหมู่บ้านต่างๆ ของกลุ่มชนลาวล้านช้างบ่อยครั้ง จนแลดูเหมือนกับเป็นชาวลาว ทั้งพระองค์โปรดให้อัญเชิญพระเสริมมาจากวัดโพธิ์ชัย เมืองหนองคาย เพื่อประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาส ครั้นทอดพระเนตรก็โปรดให้ประดิษฐานไว้บนแท่นเศวตฉัตรในท้องพระโรงของพระบวรราชวัง แสดงว่าพระองค์ให้ความสำคัญกับกลุ่มชนลาวซึ่งมีอยู่ในปกครองเป็นจำนวนมาก จึงสันนิษฐานว่าพระองค์โปรดให้สร้างพระธาตุพนมจำลอง ณ วัดบวรสถานสุทธาวาสแห่งนี้อีกทั้งมีประเด็นเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครอง ด้วยแนวคิดการจำลองแบบพระธาตุเจดีย์สำคัญในดินแดนสยามปรากฏเด่นชัดมาตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 4 เพื่อสร้างเอกลักษณ์หรือตัวตนของสยามขึ้นมาจากรากฐานวัฒนธรรมเดิมที่เคยเจริญรุ่งเรืองบนผืนแผ่นดินสยาม ได้แก่ สมัยสุโขทัยและอยุธยา อาทิ การจำลองเจดีย์ทรงระฆังแบบอยุธยามาไว้ในกรุงเทพฯ คราวสร้างพระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในปี พ.ศ. 2398 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ช่างไปถ่ายแบบมาจากพระเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อแสดงให้เห็นว่าสยามมีประวัติความเป็นมาอันเจริญรุ่งเรืองไม่อ่อนด้อยไปกว่าชาติใด จึงนับเป็นการสร้างประวัติศาสตร์รัฐชาติสยามให้ประจักษ์แก่มหาอำนาจชาติตะวันตกท่ามกลางกระแสจักรวรรดินิยมตะวันตกเมื่อฝรั่งเศสแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าแข่งขันกับอังกฤษ โดยหมายจะยึดครองตลาดอินโดจีนและใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางการค้าไปสู่มณฑลยูนนานของจีน ก็เริ่มรุกรานดินแดนในปกครองสยาม ดังที่ฝรั่งเศสได้สำรวจปราสาทต่าง ๆ ของหัวเมืองประเทศราชเขมร พร้อมทั้งมีการขนย้ายโบราณวัตถุจำนวนมากกลับไปยังฝรั่งเศสนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2402 ที่มีการค้นพบปราสาทนครวัด และเริ่มสำรวจดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงของหัวเมืองประเทศราชลาวล้านช้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2403 หากสยามจักใช้วิถีทางการทหารคงมิอาจทัดทานแสนยานุภาพของชาติตะวันตกได้จึงต้องรับมือด้วยวิถีทางเดียวกัน คือการครอบครองงานศิลปกรรมของดินแดนใดถือเป็นการอ้างสิทธิเหนือดินแดนนั้น ซึ่งเป็นธรรมเนียมสากลระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ทำให้ในปี พ.ศ. 2402 รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้รื้อเอาปราสาทขอมมาประดิษฐานที่เขามหาสวรรค์ จังหวัดเพชรบุรี และวัดปทุมวัน แต่ทำการไม่สำเร็จต้องระงับไปด้วยการต่อต้านจากกลุ่มชนในท้องถิ่นเมื่อปี พ.ศ. 2403 สร้างความวิตกกังวลให้กับชนชั้นนำสยามเป็นอย่างมาก จนต้องส่งราชทูตเจริญสัมพันธไมตรีไปยังฝรั่งเศส **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์หัวเมืองประเทศราชลาวล้านช้างสยามได้ขนย้ายโบราณวัตถุสำคัญมาตั้งแต่ครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 แล้ว และการณ์นี้เห็นสัมพันธ์กับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้นำพระเสริมมาประดิษฐานไว้ในพระบวรราชวังอีกทั้งสยามใช้วิธีตั้งรับกับจักรวรรดินิยมตะวันตกด้วยการจำลองแบบศิลปกรรมสำคัญของหัวเมืองประเทศราชมาไว้ในเขตพระราชฐานของสยามเพื่อสร้างศิลปวัฒนธรรมร่วมอันบ่งบอกถึง

ความเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันให้ประจักษ์แก่ชาติตะวันตก อาทิ ทางด้านการปกป้องดินแดนเขมร รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้จำลองแบบปราสาทขอมบนเขามหาสวรรค์ ซึ่งก็คือพระปรางค์แดงและเลียนแบบประติมากรรมรูปสิงโตของศิลปะเขมรเอามาไว้ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. 2410 รับสั่งให้พระสามภพพ่ายไปถ่ายแบบปราสาทนครวัดมาจำลองขึ้นในวัดพระศรีรัตนศาสดารามของ ส่วนการปกป้องดินแดนลาวล้านช้างพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระธาตุพนมจำลองที่วัดบวรสถานสุทธาวาสของพระบวรราชวัง ทว่าด้วยเหตุผลหลายประการทำให้เขมรตกอยู่ในปกครองของฝรั่งเศสช่วงปลายรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ.2410 แล้วลุกลามมายังลาวล้านช้างในรัชกาลต่อมา จึงแน่ชัดว่าสยามใช้งานศิลปกรรมแทนตัวตนของดินแดนในปกครองเพื่อต่อรองกับการล่าอาณานิคมตะวันตกส่วนประเด็นการสร้างพระธาตุพนมจำลอง ณ วัดบวรสถานสุทธาวาสไม่แล้วเสร็จทิ้งค้างเอาไว้นั้น ประการแรก เห็นเกี่ยวข้องกับพระบวรราชวังชำรุดทรุดโทรมอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงจำเป็นต้องเร่งบูรณะและสร้างขึ้นใหม่ในส่วนที่ใช้งานสำคัญก่อนจะสร้างพระธาตุองค์นี้ ประการที่สอง พระองค์ทรงพระประชวรมาหลายปีก่อนจะเสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ. 2408 ทำให้งานต่างๆ ยังคงคั่งค้าง ดังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างพระที่นั่งบวรบริวัติสืบต่อมา ประการที่สาม รัชกาลที่ 4 ไม่โปรดศิลปวัฒนธรรมลาว ตามที่ทรงประกาศห้ามไม่ให้เล่นแอ่วลาวในขณะที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังทรงพระประชวร ส่วนประการที่สี่ การศึกข้างฝรั่งเศสได้เสร็จสิ้นลงด้วยการปักปันเขตแดนเขมรในปกครองสยามเมื่อ พ.ศ.2410 แล้ว และประการสุดท้ายพระธาตุพนมมีเอกลักษณ์เฉพาะ จึงเป็นการยากที่จะจำลองให้เหมือนกับพระธาตุองค์จริง **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์พระธาตุพนมจำลองสร้างขึ้นโดยกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ (พ.ศ.2411-2428) ในรัชกาลที่ 5 เพราะพระองค์สร้างเพียงที่ประทับคือ พระที่นั่งสาโรชรัตนประพาส สืบต่อจากรัชกาลที่ 4 จนแล้วเสร็จเท่านั้น ด้วยเหตุที่สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ยังคงอยู่ในสภาพดีครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบูรณะเอาไว้ ประกอบกับการเมืองภายในสยามไม่สงบ โดยเกิดความขัดแย้งระหว่างวังหลวงกับวังหน้า จนนำมาสู่วิกฤติการณ์วังหน้า พ.ศ.2417 และไม่มีความเป็นไปได้เช่นกันว่ารัชกาลที่ 5 จักเข้ามาสร้างหรือบูรณะสิ่งใดภายในพระบวรราชวังเพราะหลังจากกรมพระราชวังบวรฯ ทิวงคตในปี พ.ศ. 2428 วังหน้าก็เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ดังที่ในปีต่อมารัชกาลที่ 5 ทรงยกเลิกตำแหน่งพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แล้วสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเป็นมกุฎราชกุมาร จึงโปรดให้ปรับเปลี่ยนสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในวังหน้ามาใช้ในงานราชการ หากสิ่งใดไม่เป็นประโยชน์ก็โปรดให้รื้อถอนออกไป และในปี พ.ศ.2440 ได้รื้อข้างทิศเหนือออกไปทั้งหมด คงไว้แต่พระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาส จึงเห็นพระธาตุพนมจำลองจากภาพถ่ายเก่าเท่านั้นฉะนั้น แนวคิดการจำลองแบบพระธาตุพนมจึงปรากฏขึ้นโดยกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ด้วยแรงศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและพระธาตุพนม เพียงแต่ไม่ใช่ธรรมเนียมสยามและสวรรคตไปก่อน เมื่อสยามรับวัฒนธรรมตะวันตกมาประยุกต์ใช้ตั้งรับกับจักรวรรดินิยมตะวันตก

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระธาตุพนมจำลองขึ้นเป็นครั้งแรก ตามพระราชนิยมส่วนพระองค์และการปกป้องผืนแผ่นดินให้รอดพ้นจากมหาอำนาจชาติตะวันตก จึงนับว่าพระธาตุพนมจำลองได้ถือกำเนิดขึ้นจากกษัตริย์สยาม เพราะกลุ่มชนลาวล้านช้างโดยทั่วไปมิอาจหาญกล้าจำลองแบบพระธาตุพนม เนื่องด้วยจารีตประเพณีตามตำนานอุรังคธาตุมีหลักเกณฑ์ว่าผู้สร้างหรือบูรณะพระธาตุองค์นี้จะต้องเป็นกษัตริย์หรือเจ้าเมืองผู้มีบุญญาธิการมากเท่านั้น การจำลองแบบพระธาตุพนมก็คงเหมือนกัน แต่ภายหลังผันแปรเปลี่ยนไปเหลือเพียงผู้มีบุญบารมีมากก็สร้างได้แล้ว **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมจำลองกับการเปลี่ยนแปลงในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงภายใต้การเมืองการปกครองสยามพระธาตุพนมจำลองของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะยอดบัวเหลี่ยมไม่ป้อมแต่ชะลูดขึ้นไป คงเกิดจากไม่ใช้ฐานบัวมารองรับยอดบัวเหลี่ยมและย่นย่อสัดส่วนให้มีขนาดเล็กกว่าพระธาตุพนมมาก กลายเป็นต้นแบบในการบูรณะยอดบัวเหลี่ยมของพระธาตุพนมในช่วงรัชกาลที่ 5 ซึ่งน่าจะบูรณะก่อนช่วงเวลาในภาพถ่ายเก่าเมื่อปี พ.ศ. 2432 มาหลายปี และนับเป็นจุดเริ่มต้นให้กับงานสร้างพระธาตุพนมจำลองในยุคแรกเริ่มของอีสาน จึงได้ศึกษางานบูรณะพระธาตุพนมกับการจำลองแบบพระธาตุพนมกลุ่มนี้ เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงการส่งผ่านทางด้านรูปแบบศิลปกรรมอันสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองของสยาม **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมจำลองแรงบันดาลใจสู่ศิลปกรรมสยาม: พระธาตุพนมได้รับการบูรณะระหว่างปี พ.ศ. 2410-2432 ทำให้ยอดบัวเหลี่ยมเปลี่ยนจากลักษณะป้อมเป็นสูงชะลูดขึ้นไปอีก และเหนือขึ้นไปปรับให้เป็นระบบล้อกับยอดบัวเหลี่ยม คล้ายคลึงกับระบบส่วนยอดของพระธาตุพนมจำลองในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแตกต่างออกไปจากส่วนยอดของพระธาตุพนมครั้งบูรณะในยุคก่อน จึงแลดูประหนึ่งว่าพระธาตุพนมกลายเป็นศิลปกรรมของสยาม เพราะตามจารีตประเพณีในตำนานอุรังคธาตุคือผู้สร้างหรือบูรณะพระธาตุองค์นี้จักต้องเป็นกษัตริย์หรือเจ้าเมืองผู้มีบุญญาธิการมากเท่านั้น ชวนให้เชื่อว่าการบูรณะพระธาตุพนมครั้งนี้เป็นกุศโลบายของสยาม เพื่อรวมจิตใจของผู้คนในแถบนี้ให้ฝักใฝ่ในสยามเนื่องด้วยฝรั่งเศสเริ่มทำศึกกับเมืองญวนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2401 และตีได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2410 พร้อมกับเริ่มสำรวจดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาตั้งแต่พ.ศ. 2403 เสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2435 แต่คิดจะขยายอิทธิพลเข้ามาในพื้นที่แถบนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2423 แล้ว ฉะนั้นฝรั่งเศสคงสร้างความวิตกกังวลให้กับชนชั้นนำสยามอยู่มิใช่น้อย จึงชวนให้คิดเห็นว่างานบูรณะพระธาตุพนมครั้งนี้อาจเป็นฝีมือของชนชั้นปกครองสยาม เพื่อแสดงให้ชาติตะวันตกรับรู้ถึงขอบเขตการปกครองของสยามในเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นวิถีทางสันติ เพราะไม่สามารถต้านทานแสนยานุภาพทางทหารของมหาอำนาจชาติตะวันตกได้ครั้นในปี พ.ศ. 2434 รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่มาปฏิรูปการปกครองในหัวเมืองลาวล้านช้าง เพื่อต้านทานการขยายดินแดนของฝรั่งเศส แต่ในที่สุดฝรั่งเศสก็สามารถยึดครองดินแดนฟากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงในปี พ.ศ.2436 ได้สำเร็จ โดยใช้ข้ออ้างที่ดินแดนแถบนี้เคยตกเป็นเมืองขึ้นของญวน

มาก่อน **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า การบูรณะพระธาตุพนมในครั้งนี้ช่วยให้ผืนแผ่นดินฟากฝั่งขวาของแม่นำ้โขงรอดพ้นจากการยึดครองของฝรั่งเศสด้วยส่วนหนึ่งและอาจจะเกี่ยวข้องกับแนวคิดพระธาตุประจำปีเกิดล้านนาด้วยอีกส่วนหนึ่ง พระธาตุพนมแห่งสยามกับการรักษาอาณาเขตฟากฝั่งขวาแม่นำ้โขง:ในปี พ.ศ. 2444 พระครูวิโรจน์รัตโนบลได้บูรณะพระธาตุพนมตามรูปแบบเดิม ด้วยแรงศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุองค์นี้ และสัมพันธ์ต่อการเมืองการปกครองของสยาม คือประการแรก สยามเคยใช้พระธาตุองค์นี้ต้านภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตกมาก่อนแล้ว และในครั้งนี้ฝรั่งเศสก็ไม่ยอมลดละ สำรวจข้ามมายังฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตั้งแต่ปี พ.ศ.2425 กระทั่งรวบรวมตีพิมพ์แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2438 ถึงแม้ว่าอังกฤษและฝรั่งเศสตกลงทำสัญญารับรองเอกราชสยามในบริเวณดินแดนสยามแท้ ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2439 แล้วก็ตามสยามยังคงหวั่นวิตกในการล่าอาณานิคมของฝรั่งเศส จึงดำเนินการปฏิรูปการปกครองแบบเทศาภิบาลตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สืบต่อมาอีกทั้งสยามสร้างกุศโลบายรวมกลุ่มชนและผืนแผ่นดินฟากฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้เป็นหนึ่งเดียวกันกับสยาม เป็นต้นว่า **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2442 รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกคำว่า “ลาว” เพื่อสร้างความเป็นพวกพ้องเดียวกันกับสยาม นับเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ “ลาว” (กลุ่มชนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง) ค่อยๆ กลายเป็น “ไทย” ในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อเสียเปรียบในสนธิสัญญาคราวสูญเสียดินแดนฟากฝั่งซ้ายแม่นำ้โขงระบุห้ามมิให้สยามตั้งกองกำลังทหารในดินแดนฟากฝั่งขวาแม่นำ้โขงเขต 25 กิโลเมตร ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2446 ต้องสูญเสียรัฐชายขอบฟากฝั่งขวาแม่น้ำโขงทางตอนบนคือแขวงไชยบุรี สปป.ลาว ในปัจจุบันและทางตอนใต้อันได้แก่เมืองนครจำปาศักดิ์และเมืองมโนไพรให้กับฝรั่งเศส เพื่อแลกกับเมืองจันทบุรี จึงชวนให้คิดเห็นว่าการบูรณะพระธาตุพนมครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฟากฝั่งขวาแม่น้ำโขงตอนกลางรอดพ้นจากเงื้อมมือมหาอำนาจชาติตะวันตกมาได้ แต่ก็ทำให้หลักการแบ่งเขตแดนทางธรรมชาติของสยามทลายลงไปโดยสิ้นเชิงและกลายเป็นปัญหาในภายหลัง **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาในดินแดนฟากฝั่งขวาของแม่น้ำโขงกับการเมืองการปกครองของสยามดำเนินควบคู่กันมา ดังที่พระครูวิโรจน์รัตโนบลเป็นเจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี ซึ่งตามธรรมเนียมได้รับการแต่งตั้งจากสยาม รวมทั้งเมืองแห่งนี้เป็นเมืองแรกและศูนย์กลางเผยแผ่พุทธศาสนาธรรมยุติกนิกายตั้งแต่รัชกาลที่ 4 สืบมา ครั้งมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 วัดในเมืองนี้ก็มีบทบาทเพิ่มขึ้นคือ ทางด้านการศึกษาเป็นโรงเรียนสอนภาษาบาลีและภาษาไทย ก่อนจะแพร่กระจายไปยังเมืองอื่น ๆ อันเป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างรัฐชาติสยามที่ได้ประสิทธิผลมาก และสยามคงหมายลดทอนการต่อต้านจากกลุ่มชนในท้องถิ่นด้วย ดังที่เกิดขบถผีบุญหรือผู้มีบุญช่วงปลายปี พ.ศ.2444 แต่สยามก็สามารถปราบปรามลงได้เมื่อปี พ.ศ.2445 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการบูรณะพระธาตุพนมในครั้งนี้ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า ในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2450 (นับตามปีพุทธศักราชใหม่) สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จมาณ พระธาตุพนม โดยมีพระครูวิโรจน์รัตโนบลเป็น

ประธานเจริญพระพุทธมนต์ จึงเป็นไปได้ว่าการบูรณะพระธาตุพนมนำโดยพระครูวิโรจน์รัตโนบลครั้งนี้ นอกเหนือไปจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนาแล้ว อาจเป็นการรวมจิตใจของผู้คนให้ฝักใฝ่ในสยาม และคงเกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมจำลองรุ่นแรกในอีสาน เนื่องด้วยแนวคิดการจำลองแบบพระธาตุพนมก่อเกิดขึ้นในชนชั้นนำสยามอย่างช้าที่สุดสมัยรัชกาลที่ 3 และนำมาปรับใช้ทางการเมืองการปกครองอย่างเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเฉพาะการตั้งรับกับจักรวรรดินิยมตะวันตก ฉะนั้น สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรัฐชาติสยามจึงอาจประยุกต์ใช้แนวคิดนี้กับการปฏิรูปการปกครองในพื้นที่อีสาน ดังที่หลังจากพระองค์เสด็จมาอีสานไม่นานก็ปรากฏพระธาตุพนมจำลองขึ้น และนิยมสร้างสืบต่อมาซึ่งสัมพันธ์กับการให้ความสำคัญต่อพระธาตุพนม ตามที่พระองค์ยกย่องเชิดชูให้เป็นหนึ่งในจอมเจดีย์แห่งประเทศไทย **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า พระธาตุพนมจำลองรุ่นแรกในอีสานกับแรงขับเคลื่อนสยาม: พระธาตุพนมจำลองสร้างขึ้นครั้งแรกโดยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วัดบวรสถานสุทธาวาส และเป็นแรงบันดาลใจให้กับการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมในช่วงรัชกาลที่ 5 ทำให้ยอดบัวเหลี่ยมเปลี่ยนจากลักษณะป้อมเป็นชะลูดขึ้นไป อันส่งผลต่อรูปแบบของพระธาตุพนมจำลองในยุคแรกของอีสาน ได้แก่ พระธาตุท่าอุเทน พระธาตุเรณู พระธาตุนคร พระธาตุ วัดพระธาตุ พระธาตุจำปา จังหวัดนครพนม และพระธาตุพระพุทธบาทบัวบกจังหวัดอุดรธานี ดังที่พระธาตุเหล่านี้ยังคงรักษาระเบียบโครงสร้างของพระธาตุพนมเอาไว้ โดยมีฐานบัวคว่ำเตี้ยๆ รองรับเรือนธาตุซ้อนลดหลั่นกัน 2 ชั้น เหนือขึ้นไปเป็นชุดฐานบัวคาดท้องไม้ บัวคว่ำ และหน้ากระดานรับยอดบัวเหลี่ยมแบบชะลูดประดับลายดอกไม้กลม ส่วนยอดบนสุดเลียนแบบยอดบัวเหลี่ยมอีกครั้ง แล้วปักฉัตรวลี ที่สำคัญคือพยายามเลียนแบบลวดลายประดับองค์พระธาตุ โดยเฉพาะเรือนธาตุชั้นแรกยังคงปรากฏคนทรงช้างทรงม้าประดับบนเสาหลอกประจำมุม เพราะในงานช่างช่วงหลังลงมาไม่นิยมทำกันแล้ว **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 7** ได้กล่าวว่าถึงพระธาตุพนมจำลองกลุ่มนี้ พระธาตุท่าอุเทนมีอายุเก่าแก่ที่สุด (ภาพที่ 6) ด้วยมีจารึกหินทรายหน้าประตูทางเข้าพระธาตุระบุว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2454-2459 โดยพระครูสีทัศถ์และคณะ สัมพันธ์กับรูปแบบศิลปกรรมที่รักษาระเบียบของการประดับคนทรงช้างทรงม้าอย่างพระธาตุพนมได้ใกล้เคียงที่สุด คือแต่ละด้านมีคนทรงม้าข้างบนทรงช้างข้างล่างประดับเสาหลอกประจำมุมทางซ้ายมือ ส่วนทางขวามือมีคนทรงช้างข้างบนทรงม้าข้างล่าง ยกเว้นฝั่งทางด้านขวาของพระธาตุบนเสาหลอกประจำมุมทางซ้ายมือมีคนทรงช้างข้างบนทรงม้าข้างล่างส่วนทางขวามือมีคนทรงม้าข้างบนทรงช้างข้างล่าง ซึ่งผิดแผกไปจากระเบียบเดิม อาจจะเกิดจากความสับสน หรือเป็นลูกเล่นของช่าง และหน้ากระดานรองรับยอดบัวเหลี่ยมยืดสูงขึ้นอย่างมาก ทำให้ส่วนยอดเพรียวชะลูดกว่าต้นแบบ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล ไม่ว่าจักเป็นงานคราวแรกสร้างหรือบูรณะ ก็ชวนให้คิดเห็นว่านอกเหนือไปจากความเชื่อความศรัทธาในองค์พระธาตุพนม ซึ่งประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเช่นเดียวกันแล้ว น่าจะเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองด้วย เพราะพระธาตุองค์นี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง

ซึ่งเวลานั้นผู้คนสองฟากฝั่งไปมาหาสู่กันในบริบทใหม่ บ้างก็อพยพจากฝั่งหนึ่งไปอยู่อีกฝั่งหนึ่ง ฉะนั้นจึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการจูงใจผู้คนในฟากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝักใฝ่ในสยามก็เป็นได้อีกทั้งพระครูสีทัศถ์ยังเป็นผู้นำในการสร้างพระธาตุพระพุทธบาทบัวบกที่เชื่อกันมาว่าก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2460 สอดคล้องกับรูปแบบงานศิลปกรรมที่พระธาตุองค์นี้มีการประดับคนทรงช้างทรงม้าสลับตำแหน่งกันระหว่างเสาหลอกประจำมุมทางซ้ายมือกับขวามือ แลดูคลาดเคลื่อนไปจากเดิมและคลี่คลายไปจากพระธาตุท่าอุเทน จึงควรมีอายุหลังลงมาจากพระธาตุท่าอุเทน ที่สำคัญการสร้างในครั้งนี้มาจากแรงศรัทธาในพุทธศาสนา ด้วยความเชื่อเรื่องพระพุทธบาทที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ ซึ่งคงเป็นที่มาของการจำลองแบบพระธาตุพนมแห่งนี้ และยากที่จะปฏิเสธได้ว่าพระธาตุองค์นี้สามารถดึงผู้คนแถบเมืองเวียงจันทน์เข้ามาในดินแดนฟากฝั่งขวาแม่น้ำโขงหรืออีสาน ตามที่เล่าขานต่อกันมาว่ากลุ่มชนฟากฝั่งขวาและซ้ายของแม่น้ำโขงร่วมด้วยช่วยกันสร้างจนแล้วเสร็จ และบางหมู่บ้านในแถบนี้ก็ยังคงเชื่อถือกันมาว่าบรรพบุรุษของตนได้อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 9** ได้กล่าวถึงพระธาตุเรณูถึงแม้มีรูปแบบคล้ายคลึงกับพระธาตุพนมมาก แต่จากระเบียบของการประดับคนทรงช้างทรงม้าผิดแผกไปจากแบบแผนเดิม โดยทุกเสาหลอกประจำมุมประดับคนทรงม้าข้างบนทรงช้างข้างล่าง แสดงให้เห็นว่าช่างไม่ได้ยึดถือตามขนบเดิมแล้ว ก็ควรจัดอยู่ในช่วงหลังลงมาจากพระธาตุท่าอุเทน ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการสร้างของพระธาตุองค์นี้ในปี พ.ศ.2460-2461 โดยพระครูอินทร์และคณะ ที่สำคัญนายช่างคือพระภิกษุเม้า ชาวอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม น่าจะเป็นท่านเดียวกันกับที่ร่วมสร้างพระธาตุนคร **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2463-2465 เพื่อใช้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ตามดำริของพระครูพนมนครคณาจารย์ แต่ที่พระธาตุเรณูเป็นวัดสำคัญที่เจ้าเมืองมากระทำพิธีดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยา และมีการบรรจุพระธาตุของพระอรหันต์ในภายหลังจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าพุทธศาสนาในอีสานดำเนินควบคู่กับการเมืองการปกครองของสยาม นอกเหนือไปจากนี้พระธาตุวัดพระธาตุและพระธาตุจำปา ถึงแม้ไม่พบประวัติการสร้าง แต่ก็น่าจะอยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้ ด้วยระเบียบงานประดับดังกล่าวคลี่คลายไปจากเดิมแล้วเช่นกัน จึงเห็นสัมพันธ์กับการรวมผู้คนในอีสาน เพราะพระธาตุพนมจำลองกลุ่มนี้ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมีประธานฝ่ายสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของกลุ่มชนอีสาน ทำให้ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์จากสยาม และประธานฝ่ายฆราวาสคือเจ้าเมืองหรือผู้ว่าราชการจังหวัดของสยามร่วมด้วยนั่นเอง

กล่าวโดยรวมได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่าน มีความเห็นที่สอดคล้องกันกับทฤษฎีประโยชน์นิยม โดยมีความเห็นว่า การปฏิบัติบูชา และอามิสบูชา เป็นความเชื่อของบุคคลที่ปฏิบัติต่อองค์พระธาตุพนมที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เมื่อบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติบูชาตามความเชื่อของตนแล้ว จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีบุตรก็ไปบนบูชาต่อพระธาตุพนม เมื่อบุตรเกิดขึ้นแล้วก็จะถือว่าบุคคลนั้นเป็นลูกของพราตุพนม โดยมีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

3) ไหว้พระธาตุพนมจึงไปต่อกัน 3 ปีขึ้นไป

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 กล่าวว่า พระธาตุพนม คือ ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งอีสาน พระบรมธาตุที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของนครพนมมาแต่ โบราณกาล สร้างขึ้นเมื่อต้นพุทธกาลประมาณ พ.ศ. 8 ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรเจริญรุ่งเรือง ประดิษฐานอยู่บนภูกำพร้าตั้งตระหง่าน อยู่ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ครั้งหนึ่งพุทธองค์เคยเสด็จมาโปรดสัตว์น้อยใหญ่ ตามตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึง พระมหากัสสปะและพระอรหันต์ 500 องค์ ได้นำพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาจากชมพูทวีปและท้าวพญาผู้ครองนครทั้ง 5 เป็นประธานในการสร้างที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุพนมในปัจจุบัน องค์พระธาตุพนมได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้ง จนเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.39 น. พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งอิงค์เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุ และภัยพิบัติจากการเกิดฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันหลายวัน ประชาชนได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์ และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่สร้างครอบฐานพระธาตุองค์เต็ม โดยรักษารูปแบบเต็ม ก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า พุทธศาสนิกชนที่ได้มาเยี่ยมเยียนจากทั่วสารทิศทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ได้สืบต่อความเชื่อกันมาจากบรรพบุรุษ ว่ากันว่าหากใครได้มา นมัสการพระธาตุครบ 7 ครั้ง จะถือว่าเป็น “ลูกพระธาตุ” เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หรือแม้แต่การได้มากราบพระธาตุพนม 7 ครั้ง ที่ถือเป็น อานิสงส์ผลบุญยิ่งนักพระธาตุพนมเป็นพระธาตุประจำปีเกิดแห่งเดียวบนแผ่นดินที่ราบสูง และยังเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ เนื่องด้วยตามตำนานบริเวณที่ตั้งของพระธาตุพนมในอดีตเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าได้ขึ้นมาหมุน แล้วมองลงไปรอบๆ ก่อนจะประกาศก้อง ว่า พื้นที่ทั่วบริเวณนี้จะเป็นที่สืบทอดและเป็นจุดเริ่มต้นพระพุทธศาสนา เสมือนกับวันอาทิตย์เป็นวันเริ่มต้นของวันอื่นในสัปดาห์ ทั้งตั้งพัน ไปทาง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นทิศประจำของ “พระราหุล” และยังเป็นองค์เจดีย์ใหญ่ที่สุดในแผ่นดินอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ ของเทวดาประจำวันอาทิตย์ที่มีพละกำลังที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่หนึ่งเหนือผู้อื่น

4.2.2 บูรณาการคุณค่าของแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมต่อองค์พระธาตุพนม

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่าจากวิธีการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนได้มีแนวคิดดังนี้ 1. เราต้องมองชุมชน ว่าเป็นกระบวนการ ไม่ใช่ดุลยภาพในกระบวนการนี้มีการพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งนี้คอยทำหน้าที่รบกวนไม่ให้ดุลภาพปรากฏขึ้นได้ ในชุมชนเราจะพบความขัดแย้งทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดและการปะทะกันของผลประโยชน์ตลอดเวลาการทำงานของกระบวนการเหล่านี้จะทำให้คำตอบเราว่า ชุมชนในวันนี้ไม่เหมือนชุมชนในอดีตแล้ว 2. ปัญหาที่เราต้องมองและวิเคราะห์กันใหม่คืออะไรที่ทำให้ชุมชนเปลี่ยนไป

การเปลี่ยนแปลงมาจากกระบวนการภายนอกที่เราเรียกว่า โลกาภิวัฒน์ หรือจากพลังพลวัต (Dynamic) ภายในชุมชนหรือว่าเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองกระบวนการดังกล่าวควรต้องมีการแสวงหาทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ และ 3. การที่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจแก่เรื่องการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันในโครงการสร้างอำนาจ ควรได้รับการแก้ไขโดยต้องผสมผสานเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซิสต์เข้ามาด้วยกันเช่น การวิเคราะห์อธิบายได้ว่า ตลาดชุมชน ไม่ใช่เป็นแนวคิดการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมในวันนี้ไม่เหมือนชุมชนในอดีตแล้วแสวงหาทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ หากแต่เป็นการอธิบายระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ให้ผลประโยชน์แก่คนกลุ่มต่าง ๆ ในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาของชาวบ้านนั้นย่อมทำให้ผู้นำตามธรรมชาติหรือปัญญาชนชาวบ้านด้วยพร้อมกันผู้นำหรือปัญญาชน ชาวบ้านเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการวิเคราะห์เพื่อสร้างจิตสำนึก เพื่อดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาที่มาจากความต้องการต่อสู้การปรับตัวหรือผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยต้องการกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวบ้านให้มีความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีขึ้นตลอดเวลาที่ผ่านมา โดยอาจใช้ผังแนวคิดสำหรับการจัดการความรู้แนววัฒนธรรม **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า บูรณาการแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรม อาจมีแนวทางการดำเนินการดังนี้ 1. อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าวิจัย และการพัฒนาระบบสารสนเทศท้องถิ่น 2. สนับสนุน ส่งเสริม และเผยแพร่ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม 3. ดำเนินการพัฒนาบริเวณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน พัฒนาคนรอบด้าน แสวงหาอุดมการณ์ร่วมเพื่อรองรับระบบทุนนิยม ผู้นำปัญญาชน ชาวบ้าน การศึกษาชุมชน หรือการวิจัย ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา โดยมาจากความต้องการของชาวบ้านสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชุมชน อาชีพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้วยการรวบรวมและจัดแสดงผลงานประวัติความเป็นมาจัดพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนาถ่อนและจัดห้องสมุดให้เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมการประกอบอาชีพตีเหล็กและเกี่ยวกับชีวิตเรื่องราวที่มาของการประกอบอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ 4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีหลักสูตรด้านวัฒนธรรมการประกอบอาชีพตีเหล็กมีดพร้าในส่วนที่เป็นวิชาพื้นฐานในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และ 5. สร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค โดยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยและเชื่อมโยงกับท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิพล **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ปัญญานำการพัฒนา นับเป็น

จุดเริ่มต้นของการจัดการความรู้ในชุมชนท้องถิ่น และนำพาชุมชนท้องถิ่นผ่านพ้นวิกฤตมาได้ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน หากรู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้ความคิดความสามารถ ความเจนจัดของกลุ่มชน ในชุมชนท้องถิ่นมาปรับปรุงการดำเนินงาน และพัฒนางานที่กำลังกระทำอยู่ ทำให้มีส่วนช่วยพัฒนาประเทศในทางอ้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้ของชาวบ้านจัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรประเภทอื่น ๆ และมีประโยชน์นานับประการ นับตั้งแต่ช่วยลดความอยากรู้ คลายความสงสัย จนถึงช่วยแก้ปัญหาช่วยวางแผนและการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงช่วยพัฒนาบุคคลช่วยการปฏิบัติงานและช่วยในการดำรงชีวิต ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติและมีความสำคัญในหลายระดับต่อบุคคล องค์กร และสังคม อย่างไรก็ตาม การรู้เท่าทันความก้าวหน้าของโลกสมัยใหม่แต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ หากเราจะต้องรู้ความเป็นมา ความเป็นไป หรือรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่นที่เราอาศัยอยู่ อันจัดเป็นสังคมฐานล่างที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา การพึ่งพาตนเอง มีความเกื้อกูลและอยู่รวมกันมากับธรรมชาติอย่างยาวนานอีกด้วย จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้รอบรู้และรู้เท่าทันต่อความเป็นไปของโลกอย่างแท้จริงทุกภาคส่วนของสังคมไทย มีการดำเนินการจัดการความรู้มีการสร้างความรู้ขึ้นใช้ในกิจการของตน ไม่ใช้ความรู้ของผู้อื่นโดยไม่ผ่านการปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์ของตนเองเสียก่อน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นทางเลือกในการพัฒนาชุมชนความสำคัญของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ท้องถิ่น ซึ่งเชื่อว่าความรู้และการปฏิบัตินั้น ๆ จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างชุมชนท้องถิ่นและสังคมให้เป็นสุข แนวทางการจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาการทำกิจการงานต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งความรู้นั้นนอกจากจะสืบค้นและเสาะแสวงหาความรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว ยังต้องสร้างความรู้ขึ้นใช้เองด้วย โดยสร้างขึ้นเพื่อเตรียมพร้อมก่อนการทำงานสร้างขึ้นระหว่างการทำงานและสร้างขึ้นจากการสรุปบทเรียนหลังจากเสร็จสิ้นแล้ว โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มหรือเครือข่าย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มักเป็นกับดักคือ การติดอยู่แค่ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ไม่สามารถยกระดับไปสู่ “ปัญญา” อันเป็นเปูาหมายที่แท้จริงของการจัดการความรู้ได้ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6** ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งเพราะเป็นรากฐานของสังคมที่มีการสั่งสมสืบทอดมาเป็นความรู้ที่อยู่กับคนและติดแผ่นดิน กล่าวคือได้สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ซึ่งเกิดจากการปรับชีวิตให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมให้อยู่อย่างเป็นปกติ ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัย 4 ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตของคนไทย มีส่วนสำคัญที่กำหนดวิถีการกินการอยู่ หรือภูมิปัญญาของคนไทยให้มีความหลากหลายไปตามภูมินิเวศน์ของภาคต่าง ๆ ด้วย อันสะท้อนถึงโลกทัศน์ หรือระบบวิธีคิดในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนคนกับธรรมชาติ ให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ อย่างชาญฉลาด การนิยามความหมายของ “ภูมิ

ปัญญา”(Wisdom) มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความรู้เป็นอย่างมาก มิฉะนั้นอาจทำให้พลาดเปูาหมายไป หรือไม่สามารถดึงเอา “ภูมิปัญญา” นั้น ออกมาเป็นสาระได้ ฉะนั้น ในการจัดการความรู้ “ภูมิปัญญา” จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบของภูมิปัญญาในสามส่วนที่สำคัญ คือ (1) ความรู้ (2) กระบวนการได้มาซึ่งความรู้นั้น (3) เปูาหมายหรือทิศทางการพัฒนา การนำความรู้ไปใช้ หรือมองอีกแง่หนึ่งคือ ผลกระทบจากความรู้และกระบวนการนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเปูาหมายหรือทิศทางการพัฒนา ถือเป็นประเด็นสำคัญ เพราะสะท้อนถึงกระบวนทัศน์ วิธีคิดที่กำหนดวิธีการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในวิถีของภูมิปัญญาตะวันออกมักสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ เทคโนโลยีที่มีลักษณะเรียบง่าย ราคาไม่แพง ทุกคนสามารถเข้าถึงหรือทำเองได้ ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงอยู่ร่วมกันกับสรรพชีวิตอื่นอย่างเกื้อกูล เป็นความรู้ที่สะท้อนปรัชญาแนวคิดในการประกาศตัวเป็นอิสระ ต่างจากภูมิปัญญาของโลกตะวันตกที่มุ่งเอาชนะธรรมชาติและเป็นความรู้แบบครอบงำ สำหรับฐานการคิดในการมองถึงเปูาหมายของการจัดการ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 7** ได้กล่าวว่า แนวทางการจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้”ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องตั้งค าถามให้ถูกต้องและชัดเจนว่าจะเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา ประยุกต์ใช้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนไทยโดยรวม ควรจะกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ แต่ไม่ใช่การเอาสิ่งที่เหลือเป็น “ทุนทางสังคม” ของคนไทยไปเป็นจุดขายใหม่เพื่อรับใช้กระแสทุนนิยมอย่างที่เป็นมา ซึ่งจะไม่ช่วยแก้ปัญหาอะไรมิหนำซ้ำยังจะทำให้สังคมไทยตกไปอยู่ในร่องรอยเดิมของการพัฒนาที่เมื่อถึงจุดหนึ่งก็พาสังคมไทยไปสู่วิกฤตดังนั้น การจัดการความรู้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงไม่ใช่การไปเก็บรวมเนื้อหาภูมิปัญญาทั้งหมดเพราะโดยสภาพข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่มีความหลากหลาย มีข้อมูลมากมาย และมีการพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 8** ได้กล่าวว่า มีเนื้อหากลุ่มใดบ้าง ใครทำ อยู่ที่ไหน หรือสามารถสืบค้นได้จากที่ใดหากแต่สิ่งที่ต้องมองทะลุลงไปคือ กระบวนการได้มาของความรู้หรือปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังความรู้นั้น ๆ ที่ควรมีการเก็บและจัดการให้เป็นระบบ เช่น ภูมิปัญญาในเรื่องสมุนไพร จะต้องชี้ให้เห็นความรู้ที่ว่า ควรจะเก็บสมุนไพรตอนไหน เพราะอะไร หลักการในการใช้สมุนไพรเป็นอย่างไรเป็นต้น ตัวอย่างในเรื่องสมุนไพรเป็นความรู้ที่อยู่บนฐานวัฒนธรรม ซึ่งอาศัยความเชื่อ คุณค่าการทดลองปฏิบัติ คัดเลือก ถ่ายถอดสิ่งที่ค้นพบในระยะเวลาอันยาวนาน และความรู้ทางวัฒนธรรมจำนวนมากไม่อยู่ในรูปหนังสือ แต่อยู่ในตัวบุคคล เช่น คนเฒ่าคนแก่ หรืออยู่ในการปฏิบัติของกลุ่มชน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาจึงจำเป็นต้องอาศัยความละเอียดอ่อน ต้องเข้าใจธรรมชาติของภูมิปัญญาซึ่งการจัดการความรู้นี้ย่อมแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับการจัดการความรู้ที่เป็นศาสตร์ เป็นวิชา ที่มักมุ่งจำเพาะและแยกส่วน ดังนั้น สถานการณ์การจัดการความรู้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงไม่ควรหลุดลอยออกจากฐานของความรู้นั้น เพราะจะทำให้ไม่สามารถงอกงามหรือพัฒนาต่อได้ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่คนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น จะต้องเป็นผู้มีส่วนสำคัญในสร้าง สืบสาน หรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญานั้น ให้สามารถเชื่อมโยงต่อกับ

สมัยใหม่ หรือมีการประยุกต์ให้สมสมัย มิฉะนั้น ความรู้ภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมา ก็อาจขาดการสืบทอดและตายไปในที่สุด ภายใต้แนวคิด เรื่อง “การจัดการความรู้” เริ่มมีการกล่าวถึงกันมากในโลกตะวันตกเมื่อราว 10 ปี มาแล้ว โดยมีภาคธุรกิจเป็นตัวขับเคลื่อนหลักมี่ทำให้แนวคิดนี้เป็นระบบ หรือเป็นศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น และเป็นแนวคิดที่เพิ่งเข้ามาในเมืองไทยได้ประมาณ 2-3 ปีเท่านั้น กระบวนการจัดการความรู้นั้นมีการใช้ความรู้เพื่อกิจกรรมต่างๆ มีการไปเสาะแสวงหาความรู้ หรืออาจสร้างขึ้นมาจากการทำงานของเราเอง งานทุกอย่างสร้างความรู้ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าเราจะทำอะไร เราต้องสร้างความรู้นั้นไปถึงการปฏิบัติได้จริง จึงจะก่อผลมหาศาลและที่สำคัญต้องนำความรู้นั้นมาทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายด้วยความรู้มีหลายชนิด เช่น ความรู้เปิดเผย ซึ่งหาได้ง่ายในหนังสือ ห้องสมุด หรืออินเตอร์เน็ต ความรู้แฝง ซึ่งจะแฝงอยู่ในกระบวนการ ขั้นตอนการทำงาน และ ความรู้แบบฝังลึก ซึ่งมีอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ที่สั่งสมมาของบุคคล เป็นความรู้ที่มีพลังสูงสุดหรือนำไปสู่ประโยชน์ได้มาก แต่ดึงมาใช้ยากที่สุด จะต้องใช้การแลกเปลี่ยนหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คน เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกแล้วนำไปสู่การใช้ประโยชน์“ต้นทุนทางปัญญา” (intellectual capital) มีความหมายรวมถึง ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทรัพย์สินทางปัญญา และประสบการณ์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสร้างความมั่งคั่งได้ สิ่งที่รวมอยู่ใน “ต้นทุนทางปัญญา” อาจมีรายการแตกต่างกัน แล้วแต่วิธีคิดและความเห็นของนักวิชาการแต่ละคน โดยมากมักรวมต้นทุนด้านคน ต้นทุนด้านโครงสร้าง ต้นทุนด้านทรัพย์สินทางปัญญา ต้นทุนด้านลูกค้า ต้นทุนด้านตลาด **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม เริ่มต้นจากการที่มนุษย์มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มนุษย์มีความสามารถด้านการติดต่อสื่อสาร การเคลื่อนไหวทางสรีระในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งช่วยให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และยังช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมหรือค่านิยมของตนเองจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้ จึงเกิดเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้ (Learning) ได้จำแนกการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ 1. การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการ ที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่งโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่เป็นรูปแบบ โดยทั่วไปเป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และ 2. การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะที่แน่นอน และมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่า สถาบันทางการศึกษา เช่น โรงเรียนมหาวิทยาลัยเป็นต้น ในอดีตชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนเองสั่งสมความรู้และประสบการณ์ เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

และมีการอนุรักษ์ สืบทอดความรู้ประสบการณ์ที่ตลาด **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 10** ได้กล่าวว่า มนุษย์สามารถถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมหรือค่านิยมของตนเองวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ สั่งสมมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสางต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์สืบทอด และเรียนรู้สืบต่อกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานใน ปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการอนุรักษ์สืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ ได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ผลการศึกษาสรุปกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ดังนี้ 1. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ถือว่า เป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่าผู้แก่โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้องชุมชนเดียวกัน 2. การคิดร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชน ได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความเห็นอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน และ 3. การสร้างสรรค์ กิจกรรม หรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลาย และนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่การบรรยายหรือเวทีชาวบ้านเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

4.2.3 บูรณาการคุณค่าของอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม

1) ความเชื่อเรื่องข้าโอกาส

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า ปรากฏการณ์อันเป็นอัตลักษณ์จำเพาะองค์พระธาตุพนมนั้น เมื่อมองย้อนกลับไปหาต้นเหตุที่มาแล้ว จะเกาะเกี่ยวผูกพัน อยู่กับตำนานอุรังคธาตุ หรืออุรังคนิทาน อย่างแนบแน่นเรื่องราวของ ข้าโอกาสพระธาตุพนม ก็มีต้นเค้าโครงเรื่อง จากตำนานนี้เช่นกัน พ.ศ. 500 พญาสุมิตธรรมวงศา พร้อมพลโยธาข้าราชบริวาร และพระอรหันต์ทั้ง 5 ได้มาปฏิสังขรณ์และฐาปนาพระบรมธาตุ แล้วสละคน เป็นข้าโอกาส รับราชการเป็นข้าอุปัฏฐากพระมหาธาตุเจ้า จำนวน 3,000 คน โดย ได้รับอภัยโทษ เว้นเสียจากราชการ บ้านเมือง และยังให้ที่ดินไร่นา เสื้อผ้า เงิน ทอง เครื่องมือ เครื่องใช้ในการงาน เป็นต้นว่า มีด พร้า จก เสียม ขวานเล็ก ขวานใหญ่ สิ่ว ซี ให้พร้อมสรรพ ควายคู่หนึ่ง เกวียนเล่มหนึ่ง เรือลำหนึ่ง เสมอกันทุกคน และให้พาลูกเมีย ญาติพี่น้อง วงศ์วาน เข้ามาตั้งบ้าน สร้างเมืองอยู่ในที่นั้น ตามตำนานนี้ หมู่บ้านโดยรอบองค์พระธาตุพนมของข้าโอกาส จำนวนสามพันครอบครัว จักได้มีมา กว่าสองพันปี ล่วงแล้ว **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า พ.ศ. 2063 – 2093 สมัยพระเจ้าโพธิสารราช ผู้ครองเมืองหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้าง ได้เสด็จลงมาบูรณะ องค์พระธาตุพนม ทรงสืบหา ข้าโอกาสดั้งเดิม ได้บ้างมิได้บ้าง เมื่อไม่ครบจำนวนพระองค์ได้สละคน เป็นพุทธบูชาเพิ่มให้ครบ 3,000 คน มีลูกข่า 2 คนผู้พี่ชื่อ ข่าชะเอง ผู้น้องชื่อ พันเฮือนหิน พระองค์ได้สละมหาดเล็กทั้ง 2 นั้นให้เป็นผู้ปกครองหัวหน้า ข้าโอกาส ทั้งมวล **ผู้เชี่ยวชาญ**

ท่านที่ 3 ได้กล่าวว่า พ.ศ. 2157 เจ้าพระยานครหลวงพิชิตราชธานีศรีโคตบูร เจ้าเมืองศรีโคตบูร ซึ่งเป็นเมืองขึ้นอยู่กับ กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ ได้ปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุและสืบสวนหา ข้าโอกาส บ่าวพระธาตุพนม ทราบว่า คนบ้านสะดือ นาวาง ตาลเทิง ผักเฟื้อ ดงนอกและดงใน ซึ่ง ตั้งอยู่ทางชายฝั่งซ้าย ตามลำน้ำเซบั้งไฟ สปป.ลาว (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) แต่เก่าก่อน เคยเป็นข้าโอกาส จึงให้อุปัฏฐาก พระมหาธาตุเจ้าดังเก่า รวมทั้งหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตแขวง ธาตุพนม ทางตะวันตก ถึงเขตอำเภอนาแก เขาทั้งหลายพากันถือว่าตนเป็นบ่าวพระมหาธาตุเจ้ามาแต่โบราณ จึงเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้ว ต่างพากัน นำข้าวพิชภาค ปราสาทผึ้ง เครื่องสักการบูชา มาถวาย แด่พระมหาธาตุเจ้า ทุกปี มิได้ขาด จนถึงทุกวันนี้ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4** ให้ความรู้เกี่ยวกับข้าโอกาสพระธาตุพนมไว้ คือ ประเด็นที่มา และจำนวน : แรกเริ่มประดิษฐานพระธาตุพนมในพื้นที่ ที่เป็นเมืองชายขอบ หรือเขตสะสม ในทัศนะ ของนักโบราณคดี ที่เรียกว่า ภูกำพร้า เป็นดินแดนที่ห่างไกล ร้างผู้คน หรือ อยู่นอกอิทธิพลของแคว้นโบราณ แคว้นใดแคว้นหนึ่ง เนื่องจากการประดิษฐาน พระอุรังคธาตุ มีการบรรจุสิ่งของมีค่าจำนวนมาก เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา จึงมีความจำเป็น ต้องแต่งตั้งผู้เฝ้าดูแล รักษาครั้งแรก บริจาคไว้ 3,000 คน พร้อมกับมอบเครื่องมือ เครื่องใช้อันเหมาะแก่การดำรงชีพและประกอบอาชีพ พร้อมกับได้รับสิทธิ์ ไม่ต้องเสียส่วยอากร หรือไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานต่อมา ในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม ครั้งสำคัญ ๆ ราว 4 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งได้มีการอุทิศ ข้าโอกาสพระธาตุพนม เพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอ ต่อการเฝ้าดูแล รักษาองค์พระธาตุพนม ให้ครบ 3,000 คน อันเนื่องจากแคว้นโบราณ มีการรบพุ่ง เพื่อขยายอาณาเขตการปกครองอยู่เนือง ๆ ทำให้ ข้าโอกาสพระธาตุพนม แตกตื่น หลบลี้ หนีภัย ไปอาศัยยังแหล่งอื่น ๆ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5** ได้กล่าวถึง ประเด็นการปฏิบัติหน้าที่ : 1) เฝ้าดูแลรักษาศาสนสถาน ทำนุบำรุงจัดหาวัสดุ อุปกรณ์มาบูรณะวัดให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ถวายงานรับใช้พระเถระ ทำไร่นาจังหัน (ที่ดินสำหรับทำไร่นาที่กษัตริย์ถวายไว้เป็นสมบัติของวัด เพื่อเก็บผลประโยชน์บำรุงวัด) 2) ผลัดเปลี่ยนเวรยามมานอนเฝ้าองค์พระธาตุพนม คืนละ 6 คน 3) วงพิณพาทย์ เล่นถวายอยู่ทุกวันธรรมสวนะ และ 4) การถวายข้าวพืชภาค และเสียค่าหัว กล่าวคือ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ต้องนำพืชพันธุ์ธัญญาหาร ปราสาทผึ้ง และเครื่องสักการะบูชา มาถวายองค์พระธาตุพนม **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5** ได้กล่าวว่า ประเด็นสภาพชุมชนและความเป็นเมือง 1) อาณาเขตชุมชน เดิมชุมชนข้าโอกาส มีพื้นที่อยู่บริเวณปากลำน้ำเซบั้งไฟ (ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ประเทศ สปป.ลาว) ส่วนฝั่งขวาแม่น้ำโขงติดอำเภอนาแก จังหวัดนครพนมทิศใต้จดอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ปัจจุบันไม่กำหนดพื้นที่ ข้าโอกาสหมายถึงผู้มีความเลื่อมใส ศรัทธา ต่อองค์พระธาตุพนม มีถิ่นอาศัยทั้งภายในประเทศหรือต่างประเทศ ก็ได้ สภาพชุมชนดั้งเดิม เป็นชุมชนเกษตรกรรม ปัจจุบัน มีการประกอบอาชีพหลายประเภท 2) ความเป็นเมือง เดิม ยังไม่พัฒนา ไปสู่ความเป็นเมืองที่สมบูรณ์ ต่อมา เมื่อมีการพัฒนากำลังคน และการผลิต จึงได้รับการรับรอง จากล้านช้าง ในคราวที่อยู่ภายใต้การปกครองของล้านช้าง เมื่อปี พ.ศ. 2157 โดยเรียกชื่อว่า “แขวงธาตุพนม”

และภายหลังกรณีสงครามเจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์ พื้นที่ดังกล่าว จึงถูกราชอาณาจักรสยาม เข้ามาจัดการ มีนโยบายกวาดต้อนผู้คน จากฝั่งซ้าย ให้มาอยู่ฝั่งขวา ของแม่น้ำโขงให้มากขึ้น จนได้รับการยอมรับ ให้เป็นเมือง ในราวปี พ.ศ. 2371 แต่ ก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะยังไม่มีการแต่งตั้งราชทินนามของ เจ้าเมือง ดังปรากฏหลักฐานในปี พ.ศ. 2424 ว่าชุมชนธาตุพนมอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าเมืองนครพนม กับมุกดาหาร โดยมี พระพิทักษ์เจดีย์ เป็นนายกองความสมบูรณ์ของความเป็นเมือง ของธาตุพนมในโครงสร้าง การปกครองของไทย เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2450 เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็น อำเภอธาตุพนม มี หลวงชาญยุทธกิจ เป็นนายอำเภอคนแรก และมีนายอำเภอหลายท่านรับตำแหน่งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6** ได้อธิบายว่า : ข้าโอกาส เริ่มใช้ในสมัยพญาสุมิตตธรรมวงศาผู้มาบูรณะพระเจดีย์ธาตุพนมครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 500 คำว่า ข้าโอกาส แปลว่า ได้รับการยกเว้นการเสียภาษีอากรให้แก่แผ่นดินโดย อาสาสมัคร เข้ามาทำหน้าที่ อุปัฏฐาก บำรุง พระธาตุ หมายความว่า รับราชการเป็นผู้ถวายการอุปถัมภ์พระธาตุพนม โดย ได้รับการยกเว้นภาระกิจ ที่จะต้องทำให้บ้านเมืองในฐานะพลเมืองดี มาทำหน้าที่ในพระพุทธศาสนาแทน ต่อมาภายหลัง คำนี้นำมาใช้ทั่วไปกับผู้มีความเลื่อมใสในองค์พระธาตุพนม ไม่ว่าจะมีถิ่นฐานอยู่ในเขตอำเภอธาตุพนมหรือที่อื่น ข้าโอกาส คือผู้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี คือค่าหัว ให้แผ่นดิน เพราะมีหน้าที่ในการอุปัฏฐาก องค์พระธาตุพนมอยู่แล้ว ตกมาในสมัยนี้ ประชาชนของประเทศ จะต้องเสียภาษีให้แก่แผ่นดิน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม แต่ก็ยังเลื่อมใสศรัทธาในอันที่จะอุปถัมภ์จนถึงปัจจุบัน คำว่า เสียค่าหัว จึงยังคงใช้กับผู้ทำนุบำรุงอุปถัมภ์พระธาตุพนม อยู่เช่นกับสมัยก่อน คำว่า ข้าโอกาส นิยมใช้กันมาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะ ช่วงที่มีงานเทศกาลนมัสการพระธาตุพนม เริ่มตั้งแต่ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ในช่วงนี้ ชาวธาตุพนม และประชาชนในอาณาบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดผู้เคารพเลื่อมใสในองค์พระธาตุพนม ที่อาศัยอยู่ในประเทศลาว ก็จะเริ่มทยอยเดินทางมานมัสการพระธาตุพนม เป็นระยะ ๆ ไม่ขาดสาย ด้วยการเดินเท้าหรือพาหนะต่าง ๆ ตามยุคตามสมัย ช่วงนี้จะเรียกว่าเป็นช่วง การเสียค่าหัวของข้าโอกาสพระธาตุพนมทั้งหลาย คำนี้แม้จะรุนแรงไปบ้าง สำหรับความรู้สึกของคนบางคนในสมัยนี้ แต่ก็เป็นคำที่เรียกใช้กันมาแต่โบราณกาล และเป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้ง ทางมโนธรรม ของผู้เคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะข้าโอกาสพระธาตุพนม ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ ที่จะมอบกาย ถวายชีวิตแด่พระพุทธศาสนา ที่มีองค์เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระอุระของพระพุทธเจ้า ประจักษ์เป็นสักขีพยานอยู่ในปัจจุบัน (การเสียค่าหัว คือ การทำบุญ ให้กับพระธาตุพนม ประจำปีของข้าโอกาส พระธาตุพนมในเดือนสาม โดย จากอดีต ที่มีการทำงานหรือส่งส่วยให้แก่วัดพระธาตุพนม หลังจากเลิกระบบทาส ทำให้ไม่มีการทำงาน หรือส่งส่วย แต่ความเคารพศรัทธา ต่อองค์พระธาตุ ยังคงอยู่จึงทำให้ข้าโอกาส พระธาตุพนม ยังคงปลูกฝังลูกหลาน ให้มาทำบุญเสียค่าหัว แก่องค์พระธาตุพนม เพื่อความเป็นมงคล ต่อตนเอง และครอบครัว) “ผู้ที่ถูกเลือก ให้เป็นข้าโอกาสนั้น จะต้องปรนนิบัติบูชาองค์พระธาตุพนมเป็นประจำตามแต่ผู้นั้น จะได้รับมอบหมายให้ทำ

หรือปฏิบัติ ถ้าไม่ทำหรือปฏิบัติตามก็อาจจะล้มป่วย โดยหาสาเหตุไม่เจอ แต่พอปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายให้ทำก็หายป่วยไปเอง”

2) ความเชื่อเรื่องลูกพระธาตุ

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 7 ได้กล่าวว่า ถ้าใครได้มานมัสการพระธาตุพนม ครบ 7 ครั้ง ถือว่าเป็นลูกพระธาตุ นับว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และได้ให้อรรถาธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า : ความเชื่อความศรัทธา ของสามัญชน ที่มีต่อองค์พระธาตุพนม ว่า เป็นพระบรมธาตุเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระอุระ มีทั้งเทวดา และพญานาคคอยพิทักษ์รักษา เมื่อ มีผู้ต้องการ ความช่วยเหลือจะมาขอพรเป็นประจำ หากสิ่งนั้น พรนั้นไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และกฎหมายบ้านเมืองแล้ว พรนั้นมักจะสมประสงค์ เช่นความเจ็บป่วยไร้ทางเยียวยา หลายคนขอพรแล้วก็ดีวันดีคืน น้อยคนที่ไม่ได้รับพรนั้น อีกประการหนึ่งคือ การขอบุตรจากองค์พระธาตุพนม ผู้ที่ไม่มีบุตรมาก่อนและต้องการมีบุตรสืบตระกูล ผู้ที่มีบุตรสาวแต่ไม่มีบุตรชายหรือมีบุตรชาย แต่ไม่มีบุตรสาว ก็ดี บุคคล ที่มีปัญหาเหล่านี้ เมื่อไปปรึกษาแพทย์แล้ว ทำตามคำแนะนำของแพทย์แล้ว ก็ยังไม่มีบุตร เช่นนี้ สุดท้ายก็มักจะไปขอบุตรจากองค์พระธาตุพนม ซึ่งมีผู้ที่รู้จักหลายรายดังเช่น คุณเกียรติศักดิ์ ตุงคะมณี นายอำเภอหรือคุณเกษมศักดิ์ แสนโภชน์ ปลัดจังหวัดขอนแก่น ก็ได้ไปกราบบนบานขอลูก จากองค์พระธาตุพนม และก็ได้บุตรชาย พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รอง ผบ.ตร. (ปป.4) ก็เป็นลูกของพระธาตุพนมเช่นกัน ถือเป็นคุณค่าทางจิตใจ ของชาวพุทธ แถบลุ่มน้ำโขง และชาวพุทธทั่วโลกแม้แต่ชาวต่างชาติที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาก็เคารพศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนม

3) ความเชื่อเรื่องการฟ้อนบูชางานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 8 ได้กล่าวว่า เทศกาลงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี จะอยู่ระหว่างวันขึ้น 8 ค่ำเดือน 3 ถึงวัน แรม 1 ค่ำ เดือน 3 เป็นประเพณี ถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาแต่โบราณกาล เรียกว่า งานบุญเดือนสามหรืองานบุญพระธาตุ เป็นงานที่สำคัญและใหญ่โตมาก จะมีผู้คนหลั่งไหล มานมัสการพระธาตุพนม ทั่วทุกแห่ง นับเรือนแสนในแต่ละวัน ทั้งชาวไทอีสาน ชาวลาว ชาวเขมร และแม้กระทั่งผู้คนที่อยู่ต่างภูมิภาค หากมาได้ ก็จะต้องมา หากมาไม่ได้ ก็จะฝากผู้อื่นมา ทั้งนี้เพื่อการทำบุญและส่งส่วย เสียค่าหัว ตามความคิด ความเชื่อ และประเพณี ที่ปฏิบัติมา กลุ่มชนที่มาส่วนใหญ่จะยกกันมาเป็นขบวน แห่เป็นหมู่บ้าน โดยนำสิ่งของ เครื่องใช้ เงินทอง ข้าวเปลือก ข้าวสาร กองบุญ ที่ได้จากการรวบรวม ของทุกครัวเรือน มาถวายเป็นพุทธบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ และ เป็นการส่งส่วย ค่าหัวในเวลาเดียวกัน ดังนั้น งานบุญพระธาตุ ในเดือนสาม ของทุกปี จึงเป็นงานชุมนุมผู้คนทุกสารทิศที่สำคัญ ของกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำโขง หรือสังคมข้อยข้าโอกาส **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 9** ได้กล่าวว่า การฟ้อนบูชาพระธาตุพนม เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่มีความสวยงาม และเป็นที่เฝ้าคอย ดูชมในงานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี เมื่อมองย้อนกลับไปหาต้นเหตุที่มา พบว่า การฟ้อนบูชาพระธาตุพนม มีกำเนิดเค้าโครง จากตำนานอุรังคธาตุอีกเช่นกัน กล่าวคือ ในกัณฑ์ที่ 5 เทพเจ้าสโมสร

ภายหลังการประดิษฐานพระอุรังคธาตุในอุโมงค์หรืออูบมุงที่ภูกำพร้าแล้ว พญาอินทร์และเทพเจ้าในห้วงจักรวาล ได้พร้อมกันลงมาเฉลิมฉลอง ความตอนหนึ่งมีว่า : “...วัสสวลาหก เทวบุตร พาเอาบริวาร นำเอาหางนกยูง เข้าไปฟ้อนถวายบูชา เทวดาทั้งหลาย ลางหมู่ ขับร้อง ลางหมู่ ดีดสีตีเป่าถวายบูชา นางเทวดาทั้งหลาย ถือหางนกยูงฟ้อน และขับร้อง ถวายบูชา ปัญจสิกข เทวบุตร ดีดพิณทองคำ ถวายบูชา อุรังคเทวบุตรปรบมือ ถวายบูชา...” **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 10** ได้กล่าว การฟ้อนบูชาพระธาตุพนม เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาของเหล่าข้าโอกาสพระธาตุพนม ในพิธีแห่กองบุญเดือนสาม ของทุกปี จากการศึกษาของ นฤบดินทร์ สาลีพันธ์ พบว่า การฟ้อนบูชาพระธาตุพนมในปี พ.ศ. 2546 มีรวมทั้งหมด 7 ชุด ได้แก่ 1) ฟ้อนหางนกยูง เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากการรำไหว้ครูดาบของนักรบก่อนการออกรบ และการฟ้อนหัวเรือเพื่อทำการสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองก่อนการแข่งขันเรือยาว ต่อมาได้มีการดัดแปลงท่าฟ้อนขึ้นใหม่ให้มีท่าทางเหมือนนกยูง 2) ฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากฟ้อนบุญบั้งไฟหรือบุญผะเวสเป็นการฟ้อนถวายพญาแถนและการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว (ภูไท คือชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากประเทศ สปป.ลาว อาศัยอยู่ในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม) 3) ฟ้อนไทญ้อ เป็นการฟ้อนที่ปรับปรุงมาจากการฟ้อนในเทศกาลบุญสงกรานต์ ซึ่งมีการสรงน้ำพระและขบวนแห่ดอกไม้บูชาพระธาตุ โดยนำต้นดอกจำปา (ดอกลั่นทมหรือ ดอกลีลาวดี) ไปบูชายังวัด ครั้นพอเสร็จพิธีแล้วหนุ่มสาวก็จะออกมาเล่นสงกรานต์ และเกี้ยวพาราสี (ไทญ้อคือ ชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากประเทศลาว อาศัยอยู่ในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม) 4) ฟ้อนตำนานพระธาตุพนม เป็นการปรับปรุงมาจากการฟ้อนแห่กองบุญในเทศกาลบุญเดือนสาม โดยนำเอาบทสวดสดุดีองค์พระธาตุพนมทำนองสรภัญญะมาประกอบกับวงปี่พาทย์ซึ่งกล่าวถึงตำนานและความพิสดารขององค์พระธาตุพนม 5) ฟ้อนศรีโคตรบูร ประดิษฐ์มาจากฟ้อนเซิ้งและฟ้อนภูไทเรณูนคร (ศรีโคตรบูร คือ อาณาจักรศรีโคตรบูรหรือศรีโคตรบอง ตั้งอยู่บริเวรจังหวัดนครพนม) 6) ฟ้อนขันหมากเบ็ง เป็นชุดฟ้อนที่นำเครื่องบูชาของชาวอีสานคือ “หมากเบ็ง” (บายศรีขนาดเล็กหรือบายศรีบายศรีปากชาม) มาใช้ในการฟ้อน 7) ฟ้อนอีสานบ้านเฮา เป็นชุดฟ้อนประกอบบทเพลง “อีสานบ้านเฮา” ชุดฟ้อนดังกล่าวแสดงถึงการร่วมแรงร่วมใจในการบูชาพระธาตุพนม ผู้ฟ้อนทุกชุดการแสดง จะฟ้องร่วมกัน เป็นชุดปิดการแสดงที่ตระการตา ความเชื่อเรื่องการฟ้อนบูชางานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี จึงเป็นศรัทธา ที่บรรดาข้าโอกาส รวมพลังสามัคคี ร่วมกันแสดงออก เป็นพุทธบูชา ในพิธีแห่กองบุญเดือนสาม ของทุกปี **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1** ได้กล่าวว่า ครูภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญาศาสนาและประเพณี แสดงความรู้สึกโดยรวมเกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม ความเชื่อ ความศรัทธา คุณค่า คุณประโยชน์และความสำคัญว่า : พระธาตุพนมเป็นมหาเจดีย์ที่ประกอบด้วย องค์คุณ 3 ประการ : 1) สูงเด่น สง่า มองเห็นแต่ไกล ในอดีตพระเจดีย์พระธาตุพนมประดิษฐานบนยอดภูกำพร้า ในช่วงชีวิตข้าพเจ้า เกิดน้ำท่วมใหญ่ 2 ครั้ง คือ ท่วมทั่วบ้านทั่วเมืองธาตุพนม และรอบนอก วัดพระธาตุพนม ยังเป็นที่สูงสำหรับพักวัว ควาย รวมทั้งคนได้ พระธาตุพนมองค์ปัจจุบันก่อนนี้ สองข้างถนน

เข้าสู่พระธาตุพนม ยังไม่มีอาคารสูงนั้น สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ทุกทิศทาง ทุกวันนี้ ยังพอมองเห็นได้แต่ไกลทุกจุด 2) มีความภูมิฐาน ทั้งตำนาน ประวัติความเป็นมา อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง และปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานน้ำสรง ผ้าพระกฐินเทียนจำพรรษา เป็นประจำทุกปี ด้านกายภาพ มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีความอลังการ ทัศนียภาพงดงาม มีความสะดวก สบายในการประกอบกิจกรรม บุญประเพณี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ 3) มีความศักดิ์สิทธิ์ พึ่งได้ ผู้กราบไหว้นมัสการ นอกจากถือเป็นสิริแล้ว ยังอธิษฐานบนบาน ประสพผลสำเร็จ นับตั้งแต่ผู้นำระดับประเทศ นักการเมือง นักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ และชาวพุทธทั่ว ๆ ไป ด้านคุณค่า ประโยชน์ และความสำคัญ **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2** ได้กล่าวว่า จากประสบการณ์ และการสังเกต พอสรุปได้ว่า 1) พระธาตุพนม เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ส่งผลให้ทุกวงการรู้จักพระธาตุพนมอย่างโดดเด่น สะดุดตา ฉะนั้นภายใต้ชื่อ “พระธาตุพนม” จะถูกเลือกเป็นอันดับแรก หรืออันดับต้นเสมอ 2) พระธาตุพนม เป็นสัญลักษณ์เชิง “สิริ” ผู้ที่ได้กราบไหว้นมัสการ ผู้ที่ได้รับวัตถุมงคล มีความปิติ และมั่นใจ และ 3) พระธาตุพนม เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธโดยเฉพาะชาวอีสาน ไม่ว่าจากถิ่นฐานไปที่ใด เมื่อมีโอกาสกลับมาภูมิลำเนา จะต้องแวะมานมัสการพระธาตุพนม รวมทั้งทุกโปรแกรมทัวร์ภาคอีสาน ต้องมีโปรแกรมไหว้พระธาตุพนมอยู่ด้วย**ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3** ได้กล่าวว่า จากการศึกษา ด้านเอกสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกข้างต้น สรุปความโดยรวมได้ว่า ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง มีความเชื่อและพิธีกรรมหลากหลายวิธีการและรูปแบบ ตั้งแต่เกิดจนตายพิธีกรรม ที่แพร่หลายเป็นที่รู้จัก และถือปฏิบัติโดยทั่วไปคือ จารีตประเพณีสิบสองเดือน หรือชาวไทอีสาน และชาวลาวล้านช้าง เรียกขานกันว่า ฮีตสิบสอง เป็นงานบุญประเพณี ที่มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก แต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นพิธีกรรม ที่มีความเชื่อยุคบุรพกาล แฝงรวมอยู่ด้วย ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นในตารางที่ 4.1 แล้วว่า ความเชื่อและพิธีกรรมแต่ละเดือน มีอะไรบ้าง และ เกี่ยวเนื่อง กับพระพุทธศาสนาและพระธาตุพนม อย่างไรซึ่งมีทั้งที่แตกต่าง และซ้ำซ้อนกันไป ในการศึกษา และนำเสนอ ไม่ได้เรียงลำดับตามแต่ละเดือน แต่พิจารณาภาพรวมของความเชื่อ ที่เป็นประเด็นหลัก และสำคัญ ซึ่งสรุปได้ว่า อิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ที่สำคัญ คือ :

1) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์

2) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี

3) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องนาคหรือพญานาค และ บั้งไฟพญานาค

4) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อเรื่องกรรม บุญ – บาป นรก – สวรรค์

5) อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม ได้แก่ ข้าโอกาส ลูกพระธาตุ และการฟ้อนบูชางานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี

ความละเอียดดังพรรณนาแล้วข้างต้น

4.2.4 บูรณาการคุณค่าของอิทธิพลของพระธาตุพนมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนม

1) งานปฏิบัติบูชาพระธาตุพนม

งานปฏิบัติบูชาพระธาตุพนม ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม **ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4** ได้กล่าวว่า การจัดงานดังกล่าวกำหนดจัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา โดยมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และขยายฐานไปสู่ตลาดกลุ่มคนรุ่นใหม่ ด้วยการสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มผู้นิยมแสวงบุญและการปฏิบัติภาวนา รวมทั้งกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สนใจการปฏิบัติธรรม เดินทางท่องเที่ยวเข้าพื้นที่จังหวัดนครพนม และให้เกิดการเชื่อมโยงไปจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ลงปฏิทินในงานประเพณีการท่องเที่ยวประจำปี โดยขอความร่วมมือของคนในท้องถิ่นให้เข้ามาร่วมดำเนินงานและมีบทบาทในการออกแบบงานบุญบูชา ซึ่งเน้นการปฏิบัติภาวนาตามวิถีพุทธศาสนา เพื่อสะท้อนความเป็นไทยอีสานที่มีความศรัทธาเลื่อมใสต่อพุทธศาสนาอยู่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม ตามฮีต 12 คอง 14 มาแต่โบราณ ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลธาตุพนมแห่งนี้ให้มีการจัดงานขึ้น รวมทั้งการเสริมสร้างและยกระดับชูสินค้าท่องเที่ยวของชุมชนผูกโยงการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งภาคอีสานเป็นดินแดนที่มีความแข็งแกร่งด้านพุทธศาสนาที่ชัดเจนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมให้พระธาตุพนมเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาร่วมปฏิบัติธรรมได้ทุกวันตลอดทั้งปี เพื่อให้พระธาตุพนมเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติธรรม และเป็นสถานที่จุดกระแสการเดินทางมาสู่จังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสาน

นอกจากนี้ ภาพของพุทธศาสนิกชนจำนวนนับหมื่นที่ร่วมกันนั่งปฏิบัติธรรมและมีการเผยแพร่สู่สื่อโซเชียลมีเดีย จะเป็นส่วนหนึ่งที่สื่อสารภาพลักษณ์อันดีงามของประเทศไทย ในการเป็นเมืองพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก สะท้อนถึงความหลากหลายทั้งการเป็นเมืองสีสันแห่งการท่องเที่ยวและมีความสงบเย็นของแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งปัจจุบันทั่วโลกกำลังให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อแนวทางของพุทธศาสนาในด้านการสร้างสันติภาพของมวลมนุษยชาติเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมสำคัญภายในงานปฏิบัติบูชาพระธาตุพนม เวลา 17.00 น. ของวันจัดงาน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และรัฐมนตรี ร่วมเปิดงาน การแสดงปฐมธรรมกถานำภาวนา โดยพระเทพวรมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ในภาคของพิธีการปฏิบัติบูชา การสวดมนต์ทำวัตรเย็น แสดงธรรม และนำปฏิบัติเจริญจิตภาวนาตลอดทั้งคืนจนรุ่งเช้า รับเช้าวันใหม่ด้วยการสวดมนต์ทำวัตรเช้า “งานประเพณีทำบุญข้าวใหม่” ของชาวบ้านธาตุพนม และใส่บาตรพระภิกษุสามเณร เป็นอันสิ้นสุดงานได้ตลอดทั้งวันและคืน ร่วมทำบุญข้าวใหม่กับชาวบ้านธาตุพนม ซึ่งจะนำข้าวเหนียวใหม่มาร่วมบุญ

นอกจากนี้ ภายในงานจัดรณรงค์ลดการทิ้งขยะเพื่อรักษาภาพความสวยงามในวัดและองค์พระธาตุพนม กิจกรรม “ลดขยะ = เพิ่มบุญ” โดยให้ทุกคนเก็บไปทิ้งในที่ที่จัดไว้ หรือทำบุญด้วยการพาขยะกลับออกไปจากวัด และนำภาชนะใส่น้ำแบบพกพามาสำหรับใส่น้ำดื่ม เพื่อไม่ให้เกิดขยะจากขวดพลาสติก และอำเภอธาตุพนมพร้อมจิตอาสา จัดกิจกรรม “Big Cleaning Day” เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการต้อนรับผู้เข้าร่วมงาน “ปฏิบัติบูชาพระธาตุพนม” ด้วย

2) พระธาตุและการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6 ได้กล่าวว่า พระธาตุเป็นคำกลาง ๆ มีความหมายเป็น 2 บริบท คือ บริบทแห่งอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญและบริบทแห่งสถานที่บรรจุอัฐิธาตุของบุคคลสำคัญ ในงานวิจัยนี้มุ่งไปที่พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าเป็นหลักมักนิยมเรียกว่า “พระบรมสารีริธาตุ” ในส่วนของสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้นมีนิยมอยู่ 2 ประเภทคือ สถูปและเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นสิ่งที่เหลือจากการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระศพ หลังจากนั้นได้มีการแบ่งให้แก่เมืองต่าง ๆ ที่ส่งทูตมาขอ เพื่อนำไปเฉลิมฉลองสักการบูชาและสร้างพระสถูปบรรจุไว้ ในระยะเริ่มแรกนั้นจึงมีพระสถูป 10 แห่งเท่านั้นคือ พระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 8 แห่ง พระสถูปบรรจุเถ้าอังคาร 1 แห่ง และพระสถูปบรรจุทะนานที่ใช้ตวงพระบรมสารีริกธาตุอีก 1 แห่ง

การเกิดขึ้นของพระบรมสารีริกธาตุนั้นมีความสำคัญหลายประการ คือ เป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เป็นสิ่งช่วยน้อมเข้าสู่พระธรรม เป็นเครื่องช่วยนำทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนต่าง ๆ และเป็นเครื่องกำหนดอายุกาลของพระพุทธศาสนา เมื่อพระบรมสารีริกธาตุมีความสำคัญดังกล่าวนี้ ชาวพุทธจึงได้แสดงออกถึงการตระหนักถึงความสำคัญนั้นด้วยการบูชา

การบูชาพระธาตุนั้นมีประวัติความเป็นมาก่อนสมัยพุทธกาล เพราะมีหลักฐานได้กล่าวถึงการบูชาพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าในอดีตหลายพระองค์ ตลอดทั้งยังมีการกล่าวถึงคตินิยมที่ประชาชนมักสร้างสถูปเก็บอัฐิของบุคคลทั่วไปด้วย การบูชาพระธาตุมี2 วิธี คือ อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุต่างๆ ตามคตินิยมและธัมมบูชา คือ การนำหลักธรรมมาปฏิบัติ การบูชาพระธาตุมีความสำคัญหลายประการ คือเป็นการแสดงออกถึงสภาวะจิตที่พัฒนาแล้ว เป็นเครื่องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการพัฒนาปัญญาและนำไปสู่อานิสงส์ต่าง ๆ

3) ความเชื่อและการบูชาพระธาตุพนม

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 7 ความเชื่อคือการที่บุคคลยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งสถานที่ บุคคล วัตถุสิ่งของ ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้น้อมใจเชื่อในเหตุการณ์ที่ตนเองประสบหรือในสภาวการณ์ที่ไม่สามารถหาคำตอบในสิ่งที่สงสัยได้ ความเชื่อสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก ความเชื่อมีหลายประเภทแต่

สามารถสรุปได้ 2 อย่างคือ ความเชื่อที่ประกอบปัญญาและความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ชาวพุทธได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระธาตุด้วยความเชื่อของตนจึงทำให้มีการบูชาต่าง ๆ กันไป ดินแดนล้านช้างนั้นมีความเชื่อดั้งเดิม คือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และนับถือผีฟ้าผีแถน เมื่อได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาในสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้มจึงทำให้เกิดการผสมผสานของความเชื่อ และได้คติความเชื่อเรื่องการสร้างพระธาตุจากชาวนครพนมซึ่งเป็นอาณาจักรข้างเคียง ทำให้ชาวพุทธนิยมสร้างพระธาตุในสถานที่ต่าง ๆ มากมาย จนมีความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในการต่อมา พระธาตุพนมเป็นพระธาตุเจดีย์ที่มีความเก่าแก่ในดินแดนล้านช้าง ตามตำนานอุรังคธาตุ เป็นที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้า ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหารจ.นครพนม ชาวนครพนมมีความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม คือ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุพนมของชาวนครพนม คือ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า สะสมบุญกุศล รักษาจารีตประเพณีและเพื่อขอพรและบนบาน โดยวิธีการบูชามี 2 แบบ คือ อามิสบูชาและธัมมบูชา อามิสบูชาจะมีทั้งการบูชาโดยทั่วไปตามโอกาสอำนวยและการบูชาในงานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม เครื่องสักการบูชาพระธาตุพนม ประกอบด้วย ขันหมากเบ็ง ต้นดอกผึ้ง ต้นกัลปพฤกษ์ ต้นปราสาทผึ้ง กองบุญ ดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น ส่วนธัมมบูชานั้นพึ่งจะเริ่มมีขึ้นได้ไม่นาน จะมีชาวพุทธเดินทางมาปฏิบัติธรรมในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและยังเป็นจุดหมายปลายทางของนักจาริกแสวงบุญที่เดินเท้ามาเพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

4) วิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวจังหวัดนครพนม

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 8 ได้กล่าวว่า การบูชาพระธาตุของชาวจังหวัดนคนพนมนั้นได้มีการเลื่อนไหลไปจากจุดเดิม อันเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นและคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีการจัดระเบียบความเชื่อทั้งหลายให้เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มเงาของพระธาตุ จนส่งผลต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุในกาลต่อมา คือ พระธาตุจะเป็นกลายเป็นที่รวมแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จึงมีการกราบไหว้บูชาพระธาตุแล้วขอพรและบนบาน จุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้างนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงมีจุดมุ่งหมายหลักเอาไว้ คือ การบูชาเพื่อระลึกคุณของพระพุทธเจ้า แต่ก็มีบางพระธาตุที่มุ่งเน้นที่ประชาชนเดินทางไปสักการบูชาเพื่อขอพรและบนบาน ส่วนวิธีการบูชาพระธาตุนั้นยังคงมีเพียง 2 รูปแบบ คือ อามิสบูชาและธัมมบูชา ชาวจังหวัดนครพนมให้ความสำคัญแก่อามิสบูชามาก เพราะเป็นสิ่งที่กระทำสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจนเกิดความคุ้นชิน เครื่องสักการะตลอดทั้งพิธีการบูชาก็ยังได้รับการรักษาแบบเก่าดั้งเดิม ส่วนธัมมบูชานั้นก็ได้รับการริเริ่มขึ้นมา เมื่อสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป เข้าสู่ยุคบริโภคนิยม ความต้องการของคนในการแสวงหาสิ่งของเสพบริโภคจึงมากขึ้น เกิดความต้องการและยื้อแย่งเพื่อเสพครอง ทำให้เกิดปัญหาความทุกข์ท่วมทับจิตใจ การบูชาพระธาตุจึงอาจสะดุดลงตรง

ความต้องการของตนเอง พระธาตุจึงถูกเลือกบูชาตามรสนิยมหรือมีความเกี่ยวข้องกับตนเองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง สภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของประชาชนในดินแดนล้านช้าง มีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนับถือผีฟ้าผีแถนมากก่อน มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกันจนทำให้มีการนับถือพระพุทธศาสนา ไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ไปด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงแนวคิดส่งผลกระทบต่อหลักการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา กระทบต่อหลักศรัทธาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาและกระทบต่อการเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการบูชาพระธาตุทำให้เกิดการเลื่อนไหลไกลห่างออกจากจุดมุ่งหมายเดิม คือ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้ามาเป็นการบูชาเพื่อรักษาจารีตประเพณี เพื่อขอพรและบนบานต่อพระธาตุ ซึ่งเป็นเหตุมาจากความเชื่อแนบแน่นกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จนจุดมุ่งหมายหลักกลายเป็นจุดหมายรอง การเปลี่ยนแปลงวิธีการบูชาพระธาตุส่งผลกระทบต่อชาวจังหวัดนครพนม คือ ทำให้เน้นไปในอามิสบูชาเป็นหลัก วิธีการบูชามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและมีความเกี่ยวพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มีการดึงเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเชื่อและนับถือในท้องถิ่นเข้ามาร่วมกับการบูชาพระธาตุ นำไปสู่การกราบไหว้บูชาเพื่อขอพรและบนบานจากพระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ซึ่งขัดแย้งกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรมและการพึ่งตนเองแนวทางในการแก้ไขปัญหาผลกระทบของการบูชาพระธาตุของชาวจังหวัดนครพนม คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการบูชาพระธาตุที่ถูกต้อง โดยการนำเสนอข้อมูลให้ครบถ้วน ทั้งการกำเนิดของพระธาตุแนวคิด จุดมุ่งหมายและวิธีการบูชาพระธาตุ หากมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาควรให้ยึดพระธรรมคำสอนเป็นหลัก ไม่ควรไหลเลื่อนไปตามความเชื่อของท้องถิ่นอย่างเดียว แนวทางการแก้ไขผลกระทบที่สำคัญอีกอย่าง คือ การบริหารจัดการพระธาตุให้มีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม มีการจัดภูมทัศน์โดยรอบให้ร่มรื่น สะอาด สว่าง งดงาม มีการสร้างพระธาตุให้เป็นศูนย์รวมน้ำใจและศรัทธาของคนในชุมชน ให้ความสำคัญกับความรู้มากกว่าความเชื่อและให้ความสำคัญกับธัมมบูชาควบคู่กับอามิสบูชา มีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการบูชาพระธาตุ

คำบูชาพระธาตุพนม

ตั้งนะโม (3จบ)

ปุริมายะ ทักขิณายะ ปัจฉิมายะ อุตตะรายะ เหฏฐิมายะ อุปะริมายะ ทิสายะ กะปะณะคิริสะมิง ปัพพะเต มหากัสสะเปนะ ฐาปิตัง พุทธอุรังคะธาตุง สิระสา นะมามิ ฯ

คำไหว้ยอด

เสตะฉัตตัง สุวัณณะระชะตัง ระตะนัง ปะณีตัง พุทธะอุรังคะเจติยัง อะหัง วันทามิ สัพพะทา ฯ

ภาพที่ 4.6 คำกราบบูชาพระธาตุพนม

ที่มา: วัดพระธาตุพนม

จากลงพื้นที่ พระธาตุพนม ทำให้เห็นปัญหาที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุและการท่องเที่ยวในระยะยาว เช่น การขึ้นราคาค่าโดยสารที่แพงเกินจริง การจำหน่ายสิ้นค้าและอาหารในราคาที่แพง การเก็บค่าบริการจอดรถในราคาแพง มิจฉาชีพเป็นต้น เหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุหากมีการบริหารจัดการที่ดีมีระบบจะทำให้ประชาชนที่เดินทางเยือนเกิดความประทับใจซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนต่อไป

4.2.5 บูรณาการคุณค่าการบูชาพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา

การทำบุญเพื่อจะให้ได้บุญนั้นมีอยู่ 3 วิธีรวมเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุคือ

ทานมัย คือ วิธีการท้าบุญด้วยการบริจาคทาน เป็นเรื่องของจิตเกี่ยวเนื่องกับสิ่งของที่จะท้าทาน มีหน้าที่กำจัดกิเลสอย่างหยาบคือความโลภได้ ผู้ที่ได้บุญจากทานมัยย่อมเป็นคนกว้างขวาง เป็นที่รักและเคารพของปวงชน สมานไมตรีกันไว้ได้ทุกชั้น ทั้งยึดถือประโยชน์ของคนที่มีทรัพย์ได้ด้วย เราจำแนกทานออกเป็น 2 อย่างคือ

1. อามิสทาน การให้สิ่งของที่ควรให้โดยพื้นฐานมี 4 คือ ปัจจัย 4 ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทางพระว่าให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช

2. ธรรมทาน การให้ธรรม การสั่งสอนแนะน้าเกี่ยวกับธรรม การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ชื่อว่าธรรมทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ที่ว่าเป็นบุญส่วนเหตุนั้น ก็เพราะว่าการ

รักษาศีลเป็นวิถีทางหรือเป็นปฏิปทาที่ช่วยให้บุคคลได้ประสบ บุญที่เป็นส่วนผลคือ ความสุขกายสบายใจ ศีลนี้ หากใครรักษาดีแล้ว ย่อมอ้านวยประโยชน์แก่ผู้นั้นมากมายเป็นประโยชน์ในชาตินี้คือ มีความเย็นใจไม่เดือดร้อนเพราะเป็นผู้มีศีล ประโยชน์ในภายภาคหน้าภาวนามัย การเจริญภาวนานี้ได้บุญกุศลมากกว่าการให้ทาน และการรักษาศีลคือทาน มีผลน้อยกว่าศีล ศีลมีผลน้อยกว่าสมาธิสมาธิมีผลน้อยกว่าปัญญา ปัญญามีผลมากที่สุดเพราะสามารถน้าไปสู่การตัดกิเลสได้เข้าสู่พระนิพพาน เข้าถึงความสิ้นทุกข์ได้โดยสิ้นเชิงวัฒนธรรมในการปฏิบัติต่อพระธาตุ ความเชื่อในเรื่องการปฏิบัติต่อพระธาตุถือได้ว่า บรรพบุรุษสอนให้ลูกหลานมีความเคารพในพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ดังนั้นในการกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุไว้ว่าจะเป็นที่บ้าน วัด หรือในพระเจดีย์เป็นพุทธานุสสติกรรมฐาน เท่ากับเราได้เข้าเฝ้าต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าโดยตรง อานิสงส์มีมากมายมหาศาล ทำให้จิตใจเบิกบานแจ่มใสเป็นกุศล จิตจะสะอาดผ่องใส ผู้ใดมีพระบรมสารีริกธาตุบูชาและมีการปฏิบัติบูชาอยู่ในศีลในธรรม อยู่เป็นประจ้าก็จะมีเทพ พรหมเทวดามาร่วมกราบไหว้โมทนาบุญและคอยดูแลรักษาคุ้มครอง พระบรมสารีริกธาตุ ส่งผลท้าให้ผู้ที่บูชาพระบรมสารีริกธาตุอยู่เย็นเป็นสุขมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางโลกและทางธรรมการเคารพด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา การเคารพด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาพระบรมสารีริกธาตุเป็นการเปรียบเสมือนได้บูชาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งการกระท้าโดยการถวายของหอมหรือบูชาด้วยการท้าจิตใจของตนให้เลื่อมใสในพระบรมสารีริกธาตุและน้อมร้าลึกถึงพระพุทธคุณของพระพุทธองค์และมั่นคงในการท้าความดีย่อมเกิดประโยชน์และความสุขแก่ผู้ที่บูชาไปตลอดกาลนาน

วัฒนธรรมการบูชาพระธาตุในจังหวัดนครพนม พัฒนาการของพระธาตุสำคัญที่แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตจ้านวน 9 สาย ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่ง 1 ใน 9 สายนั้นคือ สุวรรณภูมิ ซึ่งสันนิษฐานกันว่าก็คือบริเวณที่เป็นประเทศไทยและลาวในปัจจุบัน จากวันนี้ตราบถึงวันนี้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง สิ่งที่สะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมของการเจริญรุ่งเรือง ของพระพุทธศาสนาคือในดินแดนแถบนี้ปรากฏมีศาสนสถานที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้าอย่างมากมาย ที่เห็นชัดเจนคือ พระธาตุเจดีย์ ซึ่งพระธาตุแต่ละองค์นั้นก็ล้วนบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระธาตุแต่ละองค์นั้นล้วนมีความศักดิ์สิทธิ์และมีความโดดเด่นเปรียบเสมือนเป็นแก้วตาดวงใจเป็นหลักบ้านหลักเมืองของทั้งไทยและลาว ก่อกำเนิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีในการบูชาพระธาตุ ที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

พระธาตุพนม เป็นศาสนสถานที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ ตามตำนานกล่าว่า พระยาสุวรรณพิงคาร เจ้าเมืองหนองหาน สกลนคร พระยาค้าแพง เจ้าเมืองหนองหานน้อย อุดรธานี พระยาจุลณีพรหมทัต เจ้าเมืองจุลณี (ลาวเหนือ) พระยาอินทปัตนคร (เขมร) และพระยานันทเสน เจ้าเมืองศรีโคตรบูรณ์หลวง ได้ร่วมกันอุปถัมภ์พระมหากัสสปะเถระพร้อมด้วยพระอรหันต์ อีก 500 องค์ ทำ

การก่อสร้างพระธาตุพนมเสร็จแล้ว และได้บรรลุอรหันต์ทั้งหมด ได้เดินทางไปอินเดียเพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าจ้านวน 48 พระองค์ มาประดิษฐานไว้ ณ สถานที่ 4 แห่ง คือ บริเวณเมืองหนองคายและเมืองเวียงจันทน์ หนึ่งในสี่แห่งนั้น คือพระธาตุบังพวน พระธาตุหลวง คือ พระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองชาวลาว ตั้งอยู่กลางเมืองเวียงจันทน์ ตามตำนานอุรังคธาตุเล่าไว้ว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมายังบริเวณพระธาตุอิงฮัง ในปัจจุบัน พระธาตุศรีโคตรบอง หมายถึงพระธาตุที่ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองเก่า ริมแม่น้ำโขง ทางทิศใต้ของเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เป็นพระธาตุพี่น้องกับพระธาตุพนม พระธาตุแห่งนี้สร้างขึ้น โดยพระสมินทะราชหรือสุมินตตะธรรมวงศ์สาอะทิราชแห่งราชอาณาจักรศรีโคตรบอง เพื่อเป็นอนุสาวรีย์พระยาศรีโคตรบองกษัตริย์นครศรีโคตตะบุรี เนื่องจากพระธาตุแห่งนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของ พระพุทธเจ้าทั้ง 4 คือ พระกะกุสันโท พระโกนาคะมะโน พระกัสสะโป และพระโคตะโม

คุณค่าของวัฒนธรรมในการบูชาพระธาตุของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง 1) คุณค่าด้านประเพณี วัฒนธรรมในการบูชาพระธาตุนั้นมีอิทธิพลและคุณค่าก่อให้เกิดเป็นประเพณีสืบทอดกันมานับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่มาร่วมงานประเพณีถือว่าเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามนี้ไว้ ถือเป็นการ สืบทอดพระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง 2) คุณค่าต่อพระพุทธศาสนา การเดินทางไปไหว้พระธาตุเจดีย์ ถือเป็นการสร้างบุญบารมีอย่างหนึ่งเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน เจดีย์เป็นสัญลักษณ์บ่งบอก ถึงความยิ่งใหญ่ผู้ประสงค์บุญก็ได้ความรู้สึกที่เป็นบุญพิเศษ ความจริงเจดีย์เป็นวัตถุธรรมดาชนิดหนึ่ง เป็นหิน ปูน ทราย อิฐ แต่เมื่อก่อให้เป็นรูปร่างเสร็จแล้วกลับให้ความรู้สึกที่ไม่ธรรมดาเหมือนกับพระพุทธรูปสามารถกราบไหว้บูชาได้อย่างสนิทใจและถ้าไม่เอาใจใส่หรือไม่ให้ความเคารพจะได้รับการตำหนิจากชุมชนหรือในสังคมนั้น ๆ เจดีย์จึงเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ควรให้ความเคารพสักการะและเป็นที่พึ่งทางใจให้กับประชาชนในสังคมได้เป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนางอารีรัตน์ นาคพงษ์ ว่าการบูชาพระธาตุส่งผลต่อการพุทธศาสนิกชนคือมีส่วนได้น้อมน้าให้คนมาท้าบุญ มีการเกรงกลัวบาปท้าให้ไม่มีการก่อความเดือดร้อนให้คนอื่น ชุมชนจะอยู่อย่างสงบสุข ท้าให้เกิดความสามัคคีในเทศกาลต่าง ๆ เกี่ยวกับการบูชา พระธาตุนอกจากวันพระก็จะร่วมกันท้าบุญ นอกจากนี้ยังเป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ให้คงอยู่สืบไป 3) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ การบูชาพระธาตุส่งผลในด้านเศรษฐกิจคือในช่วงเทศกาลไหว้ พระธาตุมีเงินหมุนเวียนมากท้าให้เศรษฐกิจดีท้าให้มีการจับจ่ายซื้อขายสิ่งของอันมาประกอบเป็นเครื่องบูชา มีการจับจ่ายใช้สอยของผู้มาประกอบพิธีบูชาจากท้องถิ่น ชุมชนต่าง ๆ เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ ท้าให้มีเงินทุนหมุนเวียนในท้องถิ่น ท้าให้เกิดสิ่งก่อสร้างเพื่ออ้านวยความสะดวกแก่ผู้มาบูชาพระธาตุ 4) คุณค่าต่อผู้บูชาและชุมชน การบูชาพระธาตุเจดีย์นั้นมีคุณค่าต่อตัวผู้บูชาและชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะเชื่อกันว่าพระธาตุเจดีย์ถือเป็นยอดของศาสนสถานและเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในพระธาตุเจดีย์นั้นบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุและปูชนียวัตถุสำคัญอยู่ เมื่อพุทธศาสนิกชนไปกราบไหว้บูชาย่อมจะเพิ่มความรู้สึก

เชื่อมั่น และโน้มน้าวใจให้อยากท้าความดีเพื่อเป็นพุทธบูชา หลายคนเปลี่ยนชีวิตได้เพราะได้ตั้งสัจจะอธิษฐานต่อองค์เจดีย์ หลายคนประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะได้ขอพรต่อองค์พระเจดีย์ ด้วยความศรัทธา เลื่อมใสเคารพอย่างแน่วแน่ในพระธาตุเจดีย์จึงท้าให้อดทนท้าในสิ่งที่ตนเองตั้งจิตอธิษฐานไว้สำเร็จ ถือได้ว่าพระธาตุเจดีย์เป็นเสมือนสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในลุ่มแม่น้ำโขงอันมีผลสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตพุทธศาสนิกชนในแถบนี้ การบูชาพระธาตุของคนในชุ่มชนลุ่มแม่น้ำโขงถือได้ว่าเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและเป็นการช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้คนในแถบนี้ให้ประพฤติดีประพฤติชอบ อันจะก่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตัว ผู้ปฏิบัติและชุมชนของผู้ปฏิบัติด้วย

คุณค่าความเชื้อเชิงปัจเจกบุคคลในการบูรณาการทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระธาตุพนมกับความเชื่อของปัจเจกบุคคลและความคิดและความเชื่อของประชาชนในจังหวัดนครพนมได้ถือปฏิบัติจนเป็นอุปนิสัยดังนี้

1. ปัจเจกบุคคล ควรทำการศึกษาในเรื่องของความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระธาตุในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะพระธาตุที่มีความสำคัญต่าง ๆ พระธาตุพนม โดยเป็นการแบ่งช่วงอายุของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความชัดเจนมากขึ้นในเรื่องของความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับพระธาตุที่มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานทางด้านอายุของชาวพุทธในแต่ละชุมชนที่คัดเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา เช่น คนหนุ่มสาวมักจะไปบนบานสารกล่าวให้ตนเองได้ประสบพบรักกับบุคคลที่ตนปรารถนา ได้มาซึ่งคู่ครอง วัยกลางคนซึ่งเป็นวัยทำงานบนบานสารกล่าวให้ตนเองประสบผลสำเร็จได้ยศตำแหน่งสูงขึ้น วัยชรามักจะทำบุญโดยอามิสบูชา เช่น ข้าวของ เงินทอง เพื่อให้ตนเองได้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เมื่อตายไปแล้วขอให้พบแต่ความสุข ปรารถนาได้ถึงนิพพาน

ภาพที่ 4.7 ภาพคนหนุ่มสาวมักจะไปบนบานสารกล่าว

ที่มา: วัดพระธาตุพนม

2. สังคมและชุมชน ควรทำการศึกษากระบวนการสร้างความศรัทธาร่วม เช่น กรณีวัดพระธาตุพนม ได้มีการสร้างความผูกพันระหว่างประชาชนกับพระธาตุโดยการสืบต่อตำนานข้าโอกาสหรือข้อยพระธาตุ วิธีการการสร้างฐานผู้นับถือพระธาตุในลักษณะนี้น่าศึกษาถึงกระบวนการสร้างและการสืบทอด เพราะจะทำให้พระธาตุกลายเป็นจุดศูนย์กลางของความเคารพความศรัทธาและเป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนในชุมชุนได้อย่างแท้จริง เช่น งานประจำปีไหว้พระธาตุพนม ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ในปัจจุบันมีการจัดงานก่อนประมาณ 15 วัน และหลัง 15 วัน รวมแล้วเป็นการจัดงานประจำปีนมัสการพระธาตุพนมประมาณ 1 เดือน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมไหว้พระธาตุพนมเป็นงานประจำปีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นการนำนักศึกษาที่เข้าเรียนใหม่ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มามอบกายถวายใจเป็นพุทธมามกะต่อองค์พระธาตุพนม

ภาพที่ 4.8 นักศึกษาที่เข้าเรียนใหม่ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มามอบกายถวายใจเป็นพุทธมามกะ
ที่มา: วัดพระธาตุพนม

4.3 บูรณาการคุณค่าการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.3.1 บูรณาการคุณค่าของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหมายถึงกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการ

ปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุให้การตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตยเป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่า การดำเนินกิจการใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควร ได้จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ผลการศึกษาสรุปกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องประยุกต์แนวคิดให้ตอบรับกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานและเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มที่มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตดังนั้น การพัฒนาจึงเริ่มจากความต้องการของชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประขาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหานั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบคือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นดังนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มือ านาจตัดสินใจในการทำโครงการ

หรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นซึ่งมีหลายรูปแบบได้แก่

4. การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

5. การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

6. การประชาพิจารณ์ (Public hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

7. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของกระบวนการซึ่งได้สรุปถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา และค้นคว้า หาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย หรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อลดและแก้ไขปัญหา

3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

4. มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการทำงานการสร้างกระบวนการมาส่วนร่วมจำเป็นต้องใช้วิธีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐบาลหรือเอกชน ไปสู่ประชาชนผู้เป็นเป้าหมาย สิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการสื่อสารนั้น ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะถือว่าเป็นส่วนช่วยให้กระบวนการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์หรือแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติได้

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบดังนี้ 1) การให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ 2) การปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง 3) การให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมายตลอดจนนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม 4) มีความสนในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน และ 5) การปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรีทั้งนี้ การวิจัยอาจอาศัยแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการกำหนดประเด็นในการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการศึกษาและหลักฐานที่ใช้ในการศึกษา งานวิจัยอาจใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นจารีตหรือประเพณีทางมานุษยวิทยา รวมทั้งการประชุมกลุ่มในหัวข้อต่าง ๆ เป็นวิธีการศึกษาหลักควบคู่ไปกับการใช้หลักฐานประเภทเอกสารชั้นต้นซึ่งเป็นจารีตหรือประเพณีของประวัติศาสตร์ทั่วไป จากนั้นจึงเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรมและนิเวศวิทยาในระดับประเทศและภูมิภาคในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในรูปเอกสาร ส่วนทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีมานุษยวิทยานิเวศ งานวิจัยนี้อาศัยเป็นแนวทางในการตีความและจัดระเบียบความสัมพันธ์ของข้อมูลชุดต่าง ๆ

การปฏิบัติงานของชุมชนจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมคิดร่วมทำกับชุมชน คนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือตามครรลองคลองธรรม ชุมชนรอบพระธาตุพนมมีคนหลายเผ่าพันธุ์มีความคิดนานานัปการ แต่เขาเหล่านั้นก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เนื่องจากมีองค์พระธาตุพนมและวัดพระธาตุพนมซึ่งถือว่ามีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจและเหนือพฤติกรรมของเขาเหล่านั้น จึงทำให้ชุมชนก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขตามอัตภาพ เพราะมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจอันเดียวกัน คือ พระธาตุพนม

4.4 สรุป

พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพหน้าที่การงาน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นการใช้ชีวิตที่เป็น มีชีวิตที่ดี และได้ทำโดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พระธาตุพนมจะบอกถึงความเชื่อความศรัทธาผนวกความคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปในทิศทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม โดยสรุป ดังนี้ ด้านคุณค่าของวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ด้านคุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมต่อองค์พระธาตุพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านคุณค่าของอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม ด้านคุณค่าของอิทธิพลของพระธาตุพนมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนม และด้านคุณค่าการบูชาพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย รวมถึงการสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ 2. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม 3. เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม และ 4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นการแก้ปัญหาทั้ง 9 คือ ด้านคุณค่าของวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ด้านคุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมต่อองค์พระธาตุพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านคุณค่าของอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม ด้านคุณค่าของอิทธิพลของพระธาตุพนมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนม และด้านคุณค่าการบูชาพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมการบูชา 2 อย่าง คือ 1. อามิสบูชา และ 2. ปฏิบัติบูชา นำมาใช้ในบูรณาการให้เห็นคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 องค์ความรู้ใหม่

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

5.1.1 ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม ได้แก่

ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณ ค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ

5.1.2 การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,131 หมู่บ้าน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด, 1 เทศบาลเมือง, 21 เทศบาลตำบล และ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาจังหวัดโครงการกิจกรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการดำเนินการตั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คลอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนมก็จะมากราบไหว้สักการะบูชาตามโอกาสอันควรของแต่ละบุคคล ฉะนั้นพระธาตุพนมจึงถือว่าเป็นดินแดนแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนให้อยู่ได้ตามปกติสุขของตนเอง

5.1.3 บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ได้แก่

พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นการใช้ชีวิตที่เป็น มีชีวิตที่ดี และได้ทำโดยต่อเนื่องและ

สม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พระธาตุพนมจะบอกถึงความเชื่อความศรัทธาผนวกความคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปในทิศทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผล เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุ สร้างขึ้นตามตำนานอุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนมภาคพิสดารว่าราชวงศ์ล้านช้างอุปถัมภ์การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 เมื่อพระธาตุหนองคายพังถล่มลงแม่น้ำโขง จึงได้สร้างพระธาตุพนมขึ้นมาแทนนับว่าเป็นพระเจดีย์หรือที่เรียกว่าสถูปที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนอก คุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวจังหวัดนครพนมและประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศไทยมี 6 ด้าน 1. คุณค่าด้านการสักการะเคารพในฐานะถาวรวัตถุ 2. คุณค่าด้านการเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ 3. คุณค่าด้านการแสวงบุญและสักการะเคารพ 4. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นคงของบ้านเมือง 5. คุณค่าด้านการเป็นสัญลักษณ์การทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนา และ 6. คุณค่าด้านการเป็นปูชนียสถานโบราณวัตถุของชาวพุทธ เป็นไปตามทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ที่มีการพัฒนาตามหลักสากลที่ว่า โบราณสถานโบราณวัตถุยิ่งอยู่นานเท่าไรยิ่งมีคุณค่าทางด้านจิตใจมากเท่านั้นเหมือนดังพระธาตุพนม ตั้งแต่ยุคแรกจนถึงปัจจุบันได้มีการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่หลังจากการพังทลายเมื่อปี พ.ศ. 2518 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระคัมภีร์ถูปวงศ์ ที่กล่าวถึงตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์กล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราชสร้างพระสถูป 84,000 องค์ ว่า วันหนึ่ง พระเจ้าอโศกมหาราชประทับยืนอยู่ที่ช่องพระแกลได้ทอดพระเนตรเห็นนิโครธสามเณรผู้ได้รับการฝึกหัดอบรมมาดีแล้ว มีอากัปกิริยาเรียบร้อย มีความสงบเสงี่ยมทุกอิริยาบถเดินมาถึงหน้าพระลานหลวง ทรงมีพระหฤทัยเลื่อมใสและโปรดปรานนิโครธสามเณร นิมนต์เข้าวังถวายภัตตาหาร และสนทนาธรรมด้วย และให้สามเณรนิมนต์พระภิกษุมาฉันภัตตาหารทุกวันเพิ่มขึ้นถึงวันละ 6 หมื่นองค์ต่อมาได้สร้างวิหารถึง 8 หมื่น 4 พัน กับพระเจดีย์ถึง 8 หมื่น 4 พันองค์ใน 8 หมื่น 4 พันเมือง ทั่วชมพูทวีปโดยชอบธรรมฝ่ายเดียว หาได้สรงสร้างโดยมิชอบธรรมไม่[112] นอกจากนี้พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารีป.ธ. 6) กล่าวถึงพระธาตุหล้าหนอง ว่าพระมหาธาตุ (เจดีย์) ที่

[112] พระคัมภีร์ถูปวงศ์} *ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์,* (พระนคร: นนทชัย, 2511), หน้า 20.

ปรากฏประดิษฐานอยู่ ณ ท่ามกลางแม่น้ำโขง เคยเป็นปูชนียสถานของวัดมหาธาตุในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย บัดนี้พังไปอยู่กลางแม่น้ำโขงแล้ว พระมหาธาตุนั้นยังคงปรากฏตั้งมุมฐานที่ก่อด้วยดินอิฐแบบลายสอง สูงพ้นผิวน้ำในหน้าแล้งประมาณ 3 เมตร โดยทอดปลายนอนไปตามทิศใต้ของแม่น้ำโขง (แต่เป็นทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทิศตะวันออก) มีประเพณีการสักการะบูชาด้วยปราสาทผึ้ง และแข่งขันเรือยาวถวาย[113] แม้กระทั่ง พระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน” ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า “ทัศนคติและความเชื่อในสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องวัตถุมงคล เชื่อในอานุภาพของวัตถุมงคลที่ได้รับการปลุกเสก และเชื่อว่าวัตถุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงได้ยอมรับและศรัทธาต่อวัตถุมงคลอย่างสนิทใจ ทั้งยังทำให้เกิดความเชื่อต่อความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในด้านพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพต่อวัตถุมงคลว่าจะช่วยคุ้มครองให้รอดปลอดภัย[114] และพระชุติพนธ์ อานนฺโท (นามสมุทร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย พบว่า การสร้างเจดีย์นั้น ได้วิวัฒนาการมาจากการจัดศพของผู้ตาย ซึ่งเดิมมีการฝังอย่างเดียว ส่วนการเผานั้นเพิ่งจะมีขึ้นภายหลังเมื่อมนุษย์มีความเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วจะไม่กลับฟื้นคืนชีพขึ้น จึงได้มีการเผาศพขึ้น แต่ก็ยังเก็บเถ้าถ่านและอัฐิบรรจุไว้ในเนินดินหรือในเจดีย์เพื่อการสักการบูชา หรือเพื่อเป็นอนุสาวรีย์เตือนใจแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การสร้างพระเจดีย์ในพระพุทธศาสนามีลักษณะใหญ่ 2 แบบ คือ(1) แบบทรงโอ่งคว่ำ มีแตรปักอยู่บนยอด (2) แบบสี่เหลี่ยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายเทวาลัยในศาสนาฮินดู[115]

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย แบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,131 หมู่บ้าน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด, 1 เทศบาลเมือง, 21 เทศบาลตำบล และ 81 องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนพัฒนาจังหวัดโครงการกิจกรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มีการดำเนินการตั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ประกอบด้วยฮีต 12 คอง 14 มีจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจใจอยู่ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ก่อให้เกิดสร้างรายได้ให้กับประชาชน ทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนมก็จะมากราบไหว้สักการะบูชาตามโอกาสอันควรของแต่ละบุคคล

---

[113] พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี), สมณศักดิ์ก่อนมรณภาพเป็น พระธรรมปริยัติมุนี ประวัติพระมหาธาตุ (เจดีย์) กลางน้ำ อำเภอเมืองหนองคาย, (หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, 2542), หน้า 87.

[114] พระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข), “อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2546, บทคัดย่อ.

[115] พระชุติพนธ์ อานนฺโท (นามสมุทร), “อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, บทคัดย่อ.

ฉะนั้นพระธาตุพนมจึงถือว่าเป็นดินแดนแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนให้อยู่ได้ตามปกติสุขของตนเอง เป็นไปตามทฤษฎีการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีฮีต 12 คอง 14 เป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิตของบุคคล และชุมชน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความคิดและความเชื่อของบรรพบุรุษซึ่งสอดคล้องกับ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงค์ราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ในตำนานพระพุทธเจดีย์ว่า อันพระสถูป (ซึ่งเรามักเรียกกันแต่ว่า “พระเจดีย์” เช่นที่ชอบสร้างตามวัด) นั้นมีประเพณีสร้างสำหรับบรรจุอัฐิธาตุมาแต่ก่อนพุทธกาล ไม่เฉพาะแต่สำหรับบรรจุอัฐิธาตุของพระเจ้าจักรพรรดิ์เท่านั้น สถูปที่สร้างบรรจุอัฐิธาตุบุคคลอื่น ๆ ก็มีดังปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบท ว่าพระพาหิยะเป็นพุทธสาวก ถูกโคชนถึงมรณภาพ พระพุทธองค์โปรดให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุไว้มีเป็นตัวอย่าง ถ้าว่าตามโบราณวัตถุที่ตรวจพบในอินเดีย ถึงพวกที่ถือศาสนาอื่น เช่น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ ก็สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุของศาสดาจารย์เป็นทำนองเดียวกัน พิเคราะห์ดูตามลักษณะพระสถูปที่สร้างตั้งแต่โบราณ เห็นว่าสถูปชั้นเดิมที่เดียวก็จะเป็นแต่พูนดินขึ้นเป็นโคกตรงที่ฝังอัฐิธาตุอย่างที่เราก่อพระทราย[116] ที่ ศ.ธรรมรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า พระธาตุหมายถึงพระอัฐิของพระพุทธเจ้าพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ซึ่งหากเป็นอัฐิของพระพุทธเจ้า จะเรียกว่า พระบรมสารีหรือพระบรมธาตุ แต่ถ้าเป็นอัฐิของพระอรหันต์จะเรียกว่าพระธาตุ แต่โดยทั่วไปแล้วจะเรียกโดยรวมว่าพระธาตุ แต่สำหรับคำว่า พระธาตุ ในที่นี้ จะมีความหมายถึงส่วนสำคัญของพระสถูป หรือพระปรางค์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุไว้ภายในที่เรียกว่า พระธาตุเจดีย์ โดยพระธาตุเจดีย์แต่ละแห่งจะมีตำนานเล่าขานถึงมูลเหตุการณ์สร้างซึ่งสัมพันธ์กับการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าในดินแดนต่าง ๆ[117] และมีข้อสังเกตว่า สถานที่ใดที่มีการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ก็มักจะกลายเป็นเมืองสำคัญในเวลาต่อมา ซึ่งพระมหาสมชาย ธีรปภาโส (บุญเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุเพราะเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า[118] และพระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษา

---

[116] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* (ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513) หน้า 52.

[117] ศ. ธรรมรัตน์, (2551). *พระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์,* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค, 2551), หน้า 18.

[118] พระมหาสมชาย ธีรปภาโส (บุญเกลี้ยง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2545, บทคัดย่อ.

วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” เกิดผลจากการศึกษา ได้ข้อสรุปว่า “การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชาเกิดจากมนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัย หวังความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการอ้อนวอนบูชา แต่คำว่าศรัทธา คือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการบูชา แต่ความเชื่อ ความเลื่อมใสนั้นต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ[119]

พระธาตุพนมเป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธที่มีความเชื่อว่า บุคคลใดก็ตามที่ได้ไปสักการะบูชาจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เป็นการใช้ชีวิตที่เป็น มีชีวิตที่ดี และได้ทำโดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น หล่อเลี้ยงชีวิตของลูกหลานตามอิทธิพลการบอกกล่าวเล่าแจ้งจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น พระธาตุพนมจะบอกถึงความเชื่อความศรัทธาผนวกความคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไปในทิศทางที่ดีก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยการบูชา 2 ซึ่งสอดคล้องกับ คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์ วิธีการบูชาในทัศนะของพระพุทธศาสนาในส่วนของลักษณะวิธีของการบูชานั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถกระทำได้ด้วยการแสดงออกซึ่งสิ่งที่ดีงาม เช่น การกราบไหว้ลุกรับ ให้การยกย่อง นอบน้อม ตลอดถึงการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่าง โดยจำแนกวิธีการบูชาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อามิสบูชา หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของต่างๆ ไปสักการบูชาต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรบูชา เช่น ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ผู้มีพระคุณต่อตนด้วยสิ่งของหรือแรงกายของตน การทำอามิสบูชาในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ได้แก่ การถวายปัจจัย 4 มี จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช รวมถึงเครื่องสักการบูชาอย่างอื่นมี ดอกไม้ ธูปเทียน ฯลฯ เป็นต้น แด่พระรัตนตรัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา และสังฆบูชา ซึ่งสอดคล้องกับ เทพพร มังธานี ที่กล่าวถึงปฏิบัติบูชา หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ท่านทำ ปฏิบัติตามคำที่ท่านสอนด้วยความเคารพ ไม่อวดดื้อถือรั้นด้วยมานะทิฏฐิ เป็นการปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่จำยอมทำเพราะถูกบังคับ ส่วนการปฏิบัติบูชาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรแก่เพศภาวะที่ตนเป็นอยู่ จะเป็นพระหรือชาวบ้านก็ตั้งใจรักษาปฏิบัติตามแห่งเพศภาวะของตน ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตฝึกฝนตนเองตามหลักไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิบัติกัมมัฏฐาน 2 คือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้กาย วาจา และใจ สะอาด สงบ และรู้แจ้งเห็นจริงตามบัณฑิต[120]

---

[119] พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2550, บทคัดย่อ.

[120] เทพพร มังธานี, *มงคลชีวิต.* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2541), หน้า 21.

5.3 องค์ความรู้ใหม่

บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เป็นการนำหลักธรรมการบูชา 2 มาปฏิบัติ ประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อพระธาตุพนม ได้มีการแสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธา เช่น การรำถวาย การบูชาด้วยขันหมากเบ็ง ข้าวตอก ดอกไม้ (อามิสบูชา) เมื่อบุคคลใดมีความเลื่อมใสศรัทธามาก และพอมีเวลา ก็จะเข้ารับการปฏิบัติธรรมหรือวิปัสสนากรรมฐานเป็นช่วงระยะเวลาตามที่ตนสมัครใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เพื่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครพนมปัจจุบันและก่อให้เกิด**คุณค่า**ได้รับ**อิทธิพล**จากพระธาตุพนมส่งผลให้**การดำเนินชีวิต**ของประชาชนจังหวัดนครพนม โดยสามารถสรุปเป็น **“AEW MODEL”** โดยมีที่มาดังนี้

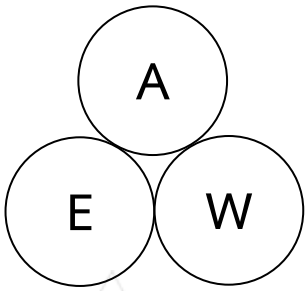
1. A = Avail คือ คุณค่า เกิดจากการบูชาพระธาตุพนมมี 8 ประการ ดังนี้ 1) คุณค่าของวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร 2) คุณค่าทางประวัติศาสตร์ 3) คุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม 4) คุณค่าของแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมต่อองค์พระธาตุพนม 5) คุณค่าของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน 6) คุณค่าของอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม 7) คุณค่าของอิทธิพลของพระธาตุพนมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนม และ 8) คุณค่าการบูชาพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา

2. E = Effect คือ อิทธิพล ตามแนวความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และพฤติกรรมที่เกิดจากประชาชนของจังหวัดนครพนมที่มีต่อพระธาตุพนม

3. W = Way of life คือ การดำเนินชีวิตของปัจเจกชน สังคม ชุมชน สาธารณชนมีความสงบร่วมเย็น มีระเบียบวินัย ส่งผลให้การใช้ชีวิต การมีชีวิต การดำเนินชีวิต วิถีชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนมดีขึ้น อันเป็นอิทธิพลมาจากการบูชาพระธาตุพนม

ดังนั้น การบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม จึงเป็นไปตามหลัก AEW การสร้างเป้าหมายชีวิต การมีเป้าหมาย ย่อมเป็นเข็มทิศ เป็นเส้นทาง ส่งสู่ความงดงามให้ชีวิตในยุคปัจจุบัน

ซึ่งรูปแบบบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม เพื่อการเสนอองค์ความรูปใหม่เป็นเป็นไปตามรูปแบบในบริบทปัจจุบัน คือ **“AEW” MODEL** ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 5.1 แสดงกรอบแนวคิดของ “AEW” MODEL

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยพบว่า ยังมีลักษณะบางประการที่น่าสนในการทำวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และเพื่อทำการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ทางภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งสื่อมวลชนของรัฐและเอกชนควรควบคุม กำหนดนโยบายการแก้ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากสื่อ อย่างรวดเร็วและเที่ยงตรง เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การดำรงอยู่ของพระธาตุพนม

2) ส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าถึงอิทธิพลในแง่มุมต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นจนก่อให้เกิดองค์การยูเนสโกจะขึ้นทะเบียนพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยนี้ บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม หากมีผู้ประสงค์จะทำวิจัยในครั้งต่อไปมีประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

1) แนวทางการสร้างความเข้าใจที่องค์การยูเนสโกจะขึ้นทะเบียนพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกของพุทธศาสนิกชน

2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติบูชาตามความเชื่อของชนเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดนครพนม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย :

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534), *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

กรมศิลปากร. (2533). *วิวัฒนาการพุทธสถานไทย.* กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด.

กรมศิลปากร. (2553). *การอนุรักษ์โบราณสถาน : การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน.* กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์. (2547). *นักธรรมชั้นโท*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

เณอมาลย์ รัตนพงศ์ตระกูล, *Life Guied ใช้ชีวิตอย่างคนรู้จักชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า 15.

ดารา ทีปะปาล, *การบริหารการตลาด,* (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการตลาด สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2542), หน้า 169.

เทพพร มังธานี. (2541). *มงคลชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง.

ธวัช ปุณโณทก, (2530*). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว,* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530), หน้า 240.

น. ณ ปากน้ำ. (2538). *สยามศิลปะ จิตรกรรมและสถูปเจดีย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

ปลาย บูรพาทิศ. (2551). *พระบรมธาตุและวัตถุมงคล.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์.

ปัญญา เทพสิงห์. (2548). *ศิลปะเอเชีย*. กรุงเทพฯ: บริษัทแอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.

พระคัมภีร์ถูปวงศ์. (2511). *ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์.* พระนคร: นนทชัย.

พระเทพรัตนโมลี (แก้ว อุทุมมาลา). (2557). *พระธาตุพนม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. นนทบุรี : มติชนปากเกร็ด.

พระธรรมไตรโลกาจารย์ (รักษ์ เรวโต). (2539). *ครบรอบ 90 ปีของพระธรรมไตรโลกาจารย์*. หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *สถานการณ์พุทธศาสนา : กระแสไสยศาสตร์, (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 11).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมาลา). (2530). *อุรังคนิทาน. (พิมพ์ครั้งที่ 10).* กรุงเทพฯ: นีลนารา การพิมพ์.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ธ.9). (2525) *โลกทีปนี.* กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี). (2542). *สมณศักดิ์ก่อนมรณภาพเป็น พระธรรมปริยัติมุนี ประวัติพระมหาธาตุ (เจดีย์) กลางน้ำ อำเภอเมืองหนองคาย.* หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย.

พระวาจิสสรเถระ. *พระคัมภีร์ถูปวงศ์ ตำนานว่าด้วยการสร้างพระสถูปเจดีย์.* พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน พระราชทานเพลิงศพ นางอนุ ทองไข่มุก 27 มีนาคม พ.ศ. 2511.

รัจรี นพเกตุ. (2540). *จิตวิทยาการรับรู้.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊ค พลับลิเคชั่น.

วุฒิชาติ สุนทรสมัย. (2551). *นิตยสารกลยุทธ์การตลาดของเมืองไทย.* ฉบับที่ 078. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทเอสสแควร์ แมกกาซีน จำกัด.

ศ. ธรรมรัตน์. (2551). *พระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *กลยุทธ์การตลาด และการบริหารการตลาด.* กรุงเทพฯ: ธีระฟิลม์/ไซเท็กซ์.

สมภาร พรมทา. (2546). *มนุษย์กับศาสนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). *ตำนานพระพุทธเจดีย์.* ธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.

สมเด็จพระยาบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2544). *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

สวิง บุญเจิม. (2536). *มรดกอีสาน.* อุบลราชธานี: อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์.

สันติ เล็กสุขุม. (2552). *เจดีย์ความเป็นมาและศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5).* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สำนักงานจังหวัดนครพนม กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดนครพนม พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับทบทวน รอบปี พ.ศ. 2567).* นครพนม: สำนักงานจังหวัดนครพนม.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2542). *ศาสนาเปรียบเทียบ. (พิมพ์ครั้งที่ 6).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

สุปัญญา ไชยชาญ. (2543). *การบริหารการผลิต.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

สุรจิตต์ จันทรสาขา. (2528). *เอกสารอัดสำเนาจังหวัดนครพนมในอดีต.* เรียบเรียง. ม.ป.พ..

สุรพล ดำริห์กุล. (2549). *แผ่นดินอีสาน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

หนังสือไหว้พระธาตุประจำวันเกิด 7 วัน 8 พระธาตุ โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวพระธาตุสำคัญจังหวัดนครพนม.

อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2543). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อู่คำ พมวงสา. (2509). *ความเป็นมาของลาว.* พิมพ์ครั้งที่ 3. เวียงจันทน์: ศีสุก ณ จำปาศักดิ์.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และ/หรือสารนิพนธ์

เชฏฐะ ถิรทินรัตน์. (2550). *พระบรมสารีริกธาตุมหาสถาน.* วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฏฐ์ เชาวนพูนผล. (2551). *พฤติกรรมผู้บริโภคในการเช่าบูชาพระธาตุจำลอง 12 ปีนักษัตรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเสริฐ จันทน์หอม. (2540). *วิวัฒนาการเจดีย์ประธานสมัยสุโขทัย.* วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระชุติพนธ์ อานนฺโท (นามสมุทร). (2552). *อิทธิพลของเจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหามนตรี วลฺลโภ (ป้อมสุข). (2546). *อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. (2547). *พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชาย ธีรปภาโส (บุญเกลี้ยง). (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิบูลย์ ลิ้มพานิชย์. (2549). *อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างเจดีย์ในสมัยสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพจน์ ทองเนื้อขาว. (2541). *ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อนุพันธ์ สุทธยากร. (2551). *การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื๊อ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

3) วารสาร

พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์, ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม, *การบริการและการท่องเที่ยวไทย,* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561) :5.

พระมหาวิสิฐ วิสิฏฺฐปญฺโญ และคณะ. (2562). คุณค่าของพระธาตุเจดีย์ที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม, *Journal of Buddhist Education and Research*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562) :246-247.

สุธิดา ตันเลิศ, ข้าโอกาสพระธาตุพนมสองฝั่งโขงกับการปรับมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์, *วารสารภาษาและวัฒนธรรม,* ปีที่ 34 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2558), :32-38.

4) เว็ปไซต์

ธนภัทร์ ลิ้มหัสนัยกุล, “พระธาตุพนม”, 4 พฤษภาคม 2566, <https://readthecloud.co/wat-phra-that-phanom>

พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ, *เจดีย์ในพระพุทธศาสนา (2547)*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http:www.mcu.ac.th. [25 ก.ย. 2560].

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป*, ธันวาคม 2564, <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/270/6>

สุรจิตต์ จันทรสาขา, เอกสารอัดสำเนาจังหวัดนครพนมในอดีต, (เรียบเรียง. ม.ป.พ., 2528), https://th.wikipedia.org/wiki/เจดีย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2566.

หนังสือไหว้พระธาตุประจำวันเกิด 7 วัน 8 พระธาตุ โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวพระธาตุสำคัญจังหวัดนครพนม สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครพนม. http://www.songnkp.com/

2. ภาษาอังกฤษ

1) Book

Agnew, J. & Corbridge, S. (2003). *Mastering space*. London: Routledge.

Dougherty, J. E. & Pfaltzgraff, R. L., Jr.. (2001). *Contending theories of International Relations: A comprehensive Survey. 5th eds,* New York: Longman.

Evans, M., Jamal, A. and Foxall, G. (2009). *Customer behavior*. 2nd ed. Chichester: John Winley & Sons.

Kotler, P. & Armstrong, G. (1993). *Marketing: An Introduction,* 3rd Edition. Englewood Chiffs, NJ : Prentice – Hall, Inc.

Krasner, S. D. (2001). *Re-thinking the sovereignty state model in Empires, systems, and states: Great transformations in international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

บุคลานุกรม

1. พระพรหมวชิรโสภณ (ศรีจันทร์ ปุณฺณรโต)

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 (ธ),
เจ้าอาวาสวัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ)

สัมภาษณ์ 1, 11 กรกฎาคม 2566

2. พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ปณฺณาวชิโร ป.ธ.4), ดร.

ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง (ธ)

สัมภาษณ์ 5, 7 กรกฎาคม 2566

3. พระเทพวรมุนี (สำลี ปณฺณวโร ป.ธ.5)

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10
เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2566

4. พระสุขุมวาทเวที (สถาพร โชติธมฺโม ป.ธ.4), ดร.

ตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด,
เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 10, 11 กรกฎาคม 2566

5. พระครูพนมปรีชากร, ดร.

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญวัดพระธาตุพนม,
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 1, 3, 5, 7, 9, 10, 11 กรกฎาคม 2566

6. นายคะนึงกิจ พรหมนุชานนท์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2566

7. นายธันญ์สุธี ภัคธารีรัตน์

ตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2566

8. ดร.ครรชิต วรรณชา

ตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด

สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566

9. นายยุทธนา บุศเนตร

ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566

10. นางกรรญา ศูนย์คำ

ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2566

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระเทพวชิรวิมล, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา นธ.เอก, ป.ธ.4, Ph.D., M.A., ศน.บ.

2. พระครูวาปีจันทคุณ, ผศ. ดร.

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ป.ธ.3, พธ.ด., ศน.ม., พธ.บ.

3. พระครูภาวนาพัฒนาบัณฑิต, ผศ. ดร.

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, พธ.ด., ศน.ม., ร.บ.

4. ผศ.ดร.จรัส ลีกา

ตำแหน่ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ป.ธ.7, Ph.D., M.A., พธ.บ.

5. ดร.สงวน หล้าโพนทัน

ตำแหน่ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา นธ.เอก, ป.ธ.6, พธ.ด., M.A., ศน.บ.

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๙๑๗/๑๐๐๙๕ **วันที่** ๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระเทพวชิรวิมล, ดร.

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณ ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๗๓๗

๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เรียน พระครูวาปีจันทคุณ, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

(พระครูวาปีจันทคุณ,ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว๐๙๓๓

๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เรียน พระครูภาวนาพัฒนาบัณฑิต, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๙-๓๔๕๓-๖๖๗๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๑๓๓

๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ผู้ทรงคุณวุฒิเครื่องมือวิจัยแล้วเห็นควรให้ปรับแก้ไขเพื่อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วให้นิสิตเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งแล้วจึงสามารถนำแบบสัมภาษณ์นี้ไปเก็บข้อมูลภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึกได้

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๙-๓๔๕๓-๖๖๗๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๙๑๗/๑๐๐๕๔ **วันที่** ๗ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.สงวน หล้าโพนทัน

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
เรื่อง บูรณการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

ขอความกรุณาท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้กรุณาสละเวลาตอบคำถามต่อไปนี้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และครอบคลุมตามความเป็นจริง เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างพระธาตุ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนจังหวัดนครพนม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

2. ที่อยู่.....เลขที่.....หมู่ที่.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

E-mail.....

3. ระดับการศึกษา(เรียงลำดับคุณวุฒิจากสูงสุด)

1.....

2.....

3.....

4. ตำแหน่ง

1.....

2.....

3.....

5. ผลงาน/รางวัล

1.....

2.....

3.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างพระธาตุ

1. ท่านคิดว่า การสร้างพระธาตุมีความเป็นมา เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

2. ท่านคิดว่า การสร้างพระธาตุมีความสำคัญอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

3. ท่านคิดว่า การสร้างพระธาตุมีรูปแบบเป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

4.ท่านคิดว่า จุดประสงค์ของการสร้างพระธาตุ เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

5. ท่านคิดว่า คุณลักษณะที่เด่นชัดของพระธาตุ ควรเป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม

6. ท่านคิดว่า หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม (บูชา 2) เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

7. ท่านคิดว่า หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม (อามิสบูชา) เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

8. ท่านคิดว่า หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระธาตุพนม (ปฏิบัติบูชา) เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

9. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

10. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

11. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุพนม เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

12. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดอิทธิพลต่อการจัดการความรู้แนววัฒนธรรมต่อองค์พระธาตุพนม เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

13. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

14. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อจำเพาะองค์พระธาตุพนม เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

15. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าของอิทธิพลของพระธาตุพนมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครพนม เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

16. ท่านคิดว่า บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท (การบูชา) ของประชาชนจังหวัดนครพนม ด้านคุณค่าการบูชาพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

1) .....

2) .....

3) .....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

1. ความคิดเห็น

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ มา ณ โอกาสนี้

พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

1. พระพรหมวชิรโสภณ (ศรีจันทร์ ปุณฺณรโต)

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 (ธ),
เจ้าอาวาสวัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ)

สัมภาษณ์ 1, 11 กรกฎาคม 2566

2. พระเทพวชิรวิมล (สายัณห์ ปณฺณาวชิโร ป.ธ.4), ดร.

ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ), เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง (ธ)

สัมภาษณ์ 5, 7 กรกฎาคม 2566

3. พระเทพวรมุนี (สำลี ปณฺณวโร ป.ธ.5)

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10
เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2566

4. พระสุขุมวาทเวที (สถาพร โชติธมฺโม ป.ธ.4), ดร.

ตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด,
เจ้าอาวาสวัดบูรพาภิราม พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 10, 11 กรกฎาคม 2566

5. พระครูพนมปรีชากร, ดร.

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญวัดพระธาตุพนม,
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระอารามหลวง

สัมภาษณ์ 1, 3, 5, 7, 9, 10, 11 กรกฎาคม 2566

6. นายคะนึงกิจ พรหมนุชานนท์

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2566

7. นายธันญ์สุธี ภัคธารีรัตน์

ตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2566

8. ดร.ครรชิต วรรณชา

ตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด

สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566

9. นายยุทธนา บุศเนตร

ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566

10. นางกรรญา ศูนย์คำ

ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2566

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระพรหมวชิรโสภณ ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10 (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณในการสัมภาษณ์ดังกล่าวสำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตานุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเทพวชิรวิมล, ดร. เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณในการสัมภาษณ์ดังกล่าวสำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตานุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเทพวรมุนี ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 10, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณในการสัมภาษณ์ดังกล่าวสำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตานุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระสุขุมวาทเวที, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณในการสัมภาษณ์ดังกล่าวสำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตานุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูพนมปรีชากร, ดร. ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดบพระธาตุพนม
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความเมตตานุเคราะห์จากพระเดชพระคุณในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความเมตตานุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายคะนึงกิจ พรหมนุชานนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายธันญ์สุธี ภัคธารีรัตน์ ศึกษาธิการจังหวัดนครพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.ครรชิต วรรณชา ศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายยุทธนา บุศเนตร วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ที่ อว 7917/ว001

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

22 มิถุนายน 2566

เรื่อง ขอความเมตตานุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร . นางกรรญา ศูนย์คำ วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา) เลขทะเบียนนักศึกษา 6330750212007 นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหากุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม (INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCES THE WAY OF LIFE ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE OF NAKHON PHANOM PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ. ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร 0-4351-8364 ต่อ 124, โทรสาร 0-4351-4618
ผู้ประสานงาน นางรัชนีย์ เจริญนนท์ โทร. 08-1047-2001
นักศึกษา โทร. 09-3453-6677

ภาคผนวก ฉ
หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๓๐๖/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม

TITLE : INTEGRATING THE VALUE OF PHRA THAT APPEARED IN PHRA THAT PHANOM THAT INFLUENCED TOTHE PEOPLE'S WAY OF LIFE IN NAKHON PHANOM PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพย์มาลา)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๖ วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๔๒๘/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามงวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช
ประกาศอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์

ประกาศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เรื่อง อนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีการศึกษา ๒๕๖๕

เพื่อเป็นการสมบูรณ์แห่งการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ: ๒๕๕๙ และข้อ ๔ แห่งประกาศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เรื่อง ขั้นตอนการทำและการสอบดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์/หรือสารนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการสอบหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ ในการประชุมสอบ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕ จึงออกประกาศเรื่อง อนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ให้แก่นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ปีการศึกษา ๒๕๖๕ ดังนี้

เลขทะเบียนนักศึกษา	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์
๖๓๓๐๗๕๐๒๑๒๐๐๗	พระครูปริยัติธรรมากร จานวโร (ทิพมาลา)	ดร.อุทัย กมลศิลป์ ประธานคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ (ที่ปรึกษาหลัก) รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ กรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ (ที่ปรึกษาร่วม)
หัวข้อดุษฎีนิพนธ์		
ภาษาไทย	บูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม	
ภาษาอังกฤษ	INTEGRATION OF PHRA THAT PHANOM'S VALUES THAT INFLUENCED TOWARDS LIVING LIFE BASED ON THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY OF THE PEOPLE IN NAKHON PHANOM PROVINCE	
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและคุณค่าของพระธาตุพนม ๒. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ๓. เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม ๔. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพระธาตุพนมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของประชาชนจังหวัดนครพนม	
☑ อนุมัติ		

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ซ

ภาพประกอบการทำดุษฎีนิพนธ์

ภาพชุดที่ 1 บริเวณวัดพระธาตุพนม

ภาพชุดที่ 2 กิจกรรมนมัสการพระธาตุพนมประจำปี/ประเพณีไหลเรือไฟ/แห่เทียนพรรษา

ภาพชุดที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ภาพชุดที่ 4 ประชุมวิชาการหรือวิพากย์งานดุษฎีนิพนธ์

ภาพชุดที่ 5 สัมภาษณ์บุคคล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : พระครูปริยัติธรรมากร ฐานวโร (ทิพมาลา)

วัน เดือน ปีเกิด : วันพุธที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2508

ชาติภูมิ : จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดธาตุอุปมุง ต.โพธิ์ศรีสว่าง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด 45110

E-mail. tummagon02@gmail.com

Tal. Mobile 0934536677

ID. Line 0934536677

การศึกษา : นักธรรมเอก

: ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) สาขาศาสนาและปรัชญา

: ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาบริหารการศึกษา

หน้าที่การงานปัจจุบัน : เจ้าอาวาสวัดธาตุอุปมุง ต.โพธิ์ศรีสว่าง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด

: เจ้าคณะตำบลโพธิ์ศรีสว่าง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด

: พระอุปัชฌาย์

: ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญโพนทองวิทยานุสรณ์ อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด